

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เปรียบเทียบ ไทย-ลาว
ศึกษำขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น

นายคำพันธ์ บุญพาคม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ ภาควิชานิติศาสตร์

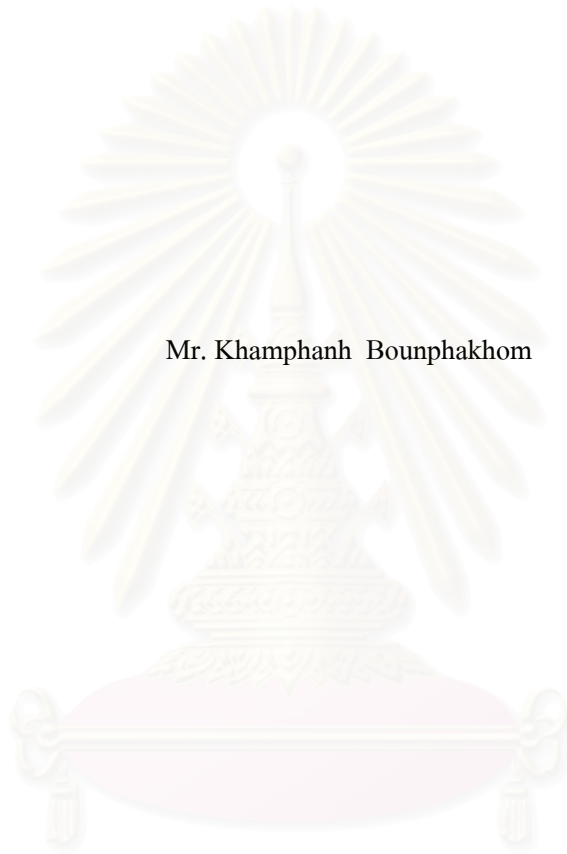
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A COMPARATIVE STUDY OF CRIMINAL PROCESS IN THAILAND AND LAOS:
A TRIAL PROCESS IN THE COURT OF FIRST INSTANCE

Mr. Khamphanh Bounphakhom

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

คำพัน บุญพาคม: กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ ไทย – ลาว ศึกษาขั้นตอน
การพิจารณาของศาลชั้นต้น (A COMPARATIVE STUDY OF CRIMINAL PROCEES IN
THAILAND AND LAOS : A TRIAL PROCESS IN THE COURT OF FIRST INSTANCE)
อ.ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ มัทยา จิตศิริคณ์, 102 หน้า

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นต้นการพิจารณาของศาลชั้นต้นเป็นการใช้อำนาจของรัฐ
เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา โดยศาลซึ่งเมื่อศาลพิพากษาก็จะมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล
อันได้แก่ชีวิตร่างกายและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ในการทำหน้าที่พิพากษารรลดคดีของศาลนั้น ศาลจะต้อง
เป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่คู่ความและอยู่ภายใต้อำណิแห่งกฎหมายเนื่องจากศาลเป็นองค์กร
พิพากษามีหน้าที่ดูแลการบังคับใช้กฎหมายอาญาและหน้าที่ประกันความบริสุทธิ์ของจำเลย การพิจารณา
พยานหลักฐานถือว่าเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาและพยานหลักฐานนั้นจะต้องได้มาโดยชอบกระบวนการ
เพื่อให้เกิดความสมดุลทางกฎหมายและยังเกิดความสงบขึ้นในสังคม การเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย
และประเทศลาว ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นกันจะพบว่ามีความแตกต่างในบางอย่าง
เช่น ในทางวิวัฒนาการแนวความคิดทฤษฎีและรูปแบบของกระบวนการ ประเทศลาวมีแนวโน้มไปในทาง
ทฤษฎี THE CRIME CONTROL ซึ่งเป็นการมุ่งควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก โดยเน้นไปที่
ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย และความสงบของสังคม

บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจศาลในการดำเนินคดีมีจำกัดเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความอาญา ส่วนประเทศไทยมีแนวโน้มไปในทางทฤษฎี THE DUE PROCESS คือเน้นหนักที่
ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล และมีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจศาลในการดำเนินคดี มีกว้างขวาง
กว่าประเทศลาว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาถึงวิวัฒนาการแนวความคิด ทฤษฎีหลักเกณฑ์ และรูปแบบ
การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาศาลชั้นต้น เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียของระบบแต่ละ
ประเทศ เพื่อนำไปปรับปรุงและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

สาขาวิชา นิติศาสตร์
ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิติศ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

468 63700 34 : MAJOR LAW

KEYWORD : CRIMINAL RULE OF LAW

KHAMPHANH BOUNPHAKHOM : A COMPARATIVE STUDY OF CRIMINAL PROCESS
IN THAILAND AND LAOS : A TRIAL PROCESS IN THE COURT OF FIRST INSTANCE
ADVISOR : ASSOCIATE PROF. MATTAYA JITTIRAT 102 pp.

A Criminal procedure the step of the court procedure in first instance, on be half of the state, the court will punishes the prisoner. When the court decides the cases it will be effective to personal freedom. Such as life, health and ownership.

The court has duty to prevent an impartiality of the party and decide the cases under law only because, the court is a organization of state and has duty to use the pernal law in addition, the court is still to protect an innocent of the accused the judges have to consider the cases by the evidence and witness as depenel of judge. However, the most of evidences should be legally collect.

For equally to use law and to make prevent the peace in society. The comparison between Laos and Thailand are also civil law countries, but the both of countries are still have the destination some of point for instance, in develop, the theory and the method, Laos is trend to THE CRIME CONTROL THEORY to be focus on eliminate crime, it will be enforce the law and protect peace of the society, but Laos is still limit the law to support the court due to there is a criminal procedure law only. Thailand is trend to use THE DUE PROCESS THEORY which focus on to be protect personal freedom there are many law to support the court process than Laos.

This thesis author has research to develop principle, idea and method of process and the slept of the court procedure in first instance. In addition, author is still to compare and find the advantage and dis advantage each country, because I want to improve and useful this principle in the future

Field of Study Laws
Academic Year 2006

Student's Signature *Khamphanh Bounphakhom*
Advisor's Signature *Mattaya Jittirat*

กิตติกรรมประกาศ

ในการค้นคว้าวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนใคร่ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ มัทยา จิตร์รัตน์ เป็นอย่างยิ่งที่ได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยได้ให้คำแนะนำต่าง ๆ ตั้งแต่การเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ การสอบโครงร่าง การค้นคว้ารวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ตลอดทั้งการตรวจแก้จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบรรดา คณาจารย์ทุกท่านกล่าวคือ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร. อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, ท่านอาจารย์ ดร.จิรนิติ หวานนท์, ท่านอาจารย์ ธนพิชญ์ มูลพฤกษ์ และท่านอาจารย์อำนวยการ บริณายกานนท์ ที่ได้กรุณาสละเวลามาสอบ พร้อมทั้งให้คำแนะนำต่างๆ ในการแก้ไขวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ในคณะนิเทศศาสตร์ ตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตศึกษา และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดทุก ๆ ท่านที่ได้ให้การช่วยเหลือ และให้ความสะดวกในการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ

หากวิทยานิพนธ์นี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว ส่วนคุณความดีหากจะมีในวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ผู้เขียนขอมอบให้เป็นกตเวทิต์แก่บิดา มารดา และคณาจารย์ เจ้าของตำราทุก ๆ ท่าน ที่ผู้เขียนนำมาศึกษาค้นคว้า ณ ที่นี้ด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตการศึกษาวิจัย.....	2
1.4 สมมุติฐานของการวิจัย.....	2
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2 หลักเกณฑ์ทั่วไปในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศลาว และประเทศไทย.....	4
2.1 ประวัติความเป็นมา ในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา.....	4
2.1.1 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาวดั้งเดิม.....	4
2.1.2 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาวสมัยที่ ได้รับอิทธิพลจากประเทศฝรั่งเศส.....	6
2.1.3 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาวในปัจจุบัน.....	9
2.1.4 ความเป็นมาในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย.....	12
2.1.4.1 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในอดีต.....	12
2.1.4.2 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน.....	13
2.2 หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญา.....	16
2.2.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา.....	17
2.2.2 ระบบกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีอาญา.....	17
2.2.3 ทฤษฎีและแนวความคิดในกระบวนการดำเนินคดีอาญา.....	20
2.2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม.....	20
2.2.3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการนิติธรรม.....	21
2.3 องค์กรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาว และประเทศไทย.....	21
2.3.1 ปรัชญาพื้นฐานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม.....	21

	หน้า
1. ปรัชญาดั้งเดิมทางอาชญาวិทยา.....	22
2. ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบปฏิฐาน.....	22
3. ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบป้องกันสังคม.....	23
2.3.2 องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศลาว.....	23
2.3.3 องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย.....	25
บทที่ 3 กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นเปรียบเทียบระหว่าง	
ประเทศลาวและประเทศไทย.....	27
3.1 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาว.....	27
3.1.1 การร้องทุกข์.....	27
3.1.2 การสืบสวนสอบสวน.....	28
3.1.3 การสั่งฟ้องคดีของอัยการ.....	33
3.1.4 กระบวนการของศาลก่อนการพิจารณา.....	37
3.1.5 การพิจารณาของศาลชั้นต้น.....	38
3.2 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย.....	41
3.2.1 กระบวนการก่อนฟ้อง.....	41
3.2.1.1 การร้องทุกข์กล่าวโทษ.....	43
3.2.1.2 การสืบสวน.....	44
3.2.1.3 การสอบสวน.....	46
3.2.1.4 การสั่งคดี.....	49
3.2.2 กระบวนการหลังการฟ้อง.....	54
3.2.2.1 การตรวจฟ้อง.....	54
3.2.2.2 การประทับฟ้อง.....	56
3.2.2.3 การไต่สวนมูลฟ้อง.....	57
3.2.2.4 การพิจารณาในศาลชั้นต้น.....	60
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินคดีและ	
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการพิจารณาของศาลชั้นต้น	
ระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทย.....	67
4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาของศาล.....	67
4.1.1 เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาของศาล.....	68

4.1.1.1	รูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาในศาลชั้นต้น ของประเศลาว.....	68
4.1.1.2	รูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาในศาลชั้นต้น ของประเทศไทย.....	70
4.1.2	ลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน.....	73
1.	ลักษณะที่คล้ายคลึง.....	73
2.	ลักษณะที่แตกต่างกัน.....	74
4.2	วิเคราะห์.....	77
4.2.1	วิเคราะห์ในกรณีของประเศลาว.....	78
4.2.1.1	ข้อดีและข้อเสีย.....	80
4.2.2	วิเคราะห์ในกรณีของประเทศไทย.....	82
4.2.2.1	ข้อดีและข้อเสีย.....	84
4.3	รูปแบบการดำเนินคดีและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ เหมาะสมในการพัฒนาของศาลชั้นต้นสำหรับประเศลาว.....	86
บทที่ 5	สรุปและเสนอแนะ.....	90
5.1	บทสรุป.....	90
5.2	ข้อเสนอแนะ.....	98
	บรรณานุกรม.....	101
	ภาคผนวก	
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐจึงได้บัญญัติกฎหมายขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแบบแผนวิธีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และกำหนดการประพฤติปฏิบัติของประชาชน เช่น กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เมื่อมีผู้ละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะนำตัวบุคคลผู้นั้นมาลงโทษตามวิธีการที่กำหนดไว้ กล่าวคือ นำตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่การดำเนินการของหน่วยงานต่างๆ ของรัฐที่มีอำนาจพิจารณาปัญหานั้นต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามที่รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศกำหนดไว้ ซึ่งรัฐมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิดโดยการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อควบคุมความประพฤติของบุคคลบนพื้นฐานความเสมอภาคและความยุติธรรม

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การควบคุมสังคมเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญรัฐมีความจำเป็นต้องตั้งหน่วยงานหรือองค์กรขึ้นมาเป็นเครื่องมือของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อันได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในแต่ละขั้นตอนจะแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด กฎหมายอาญา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาต้องมีบทบัญญัติให้องค์กรฝ่ายต่างๆ ดำเนินงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการจนถึงขั้นตอนพิพากษา ลงโทษผู้กระทำความผิดและปกป้องคุ้มครองผู้บริสุทธิ์ไม่ให้ถูกลงโทษโดยปราศจากหลักฐาน

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศลาวไม่แตกต่างจากประเทศไทยมากนัก เพราะทั้ง 2 ประเทศใช้ระบบกฎหมายที่อยู่ในรูปประมวลกฎหมาย (Civil Law) แต่มีความแตกต่างกันที่กระบวนการพิจารณา โดยเหตุที่ประเทศลาวถือว่าความสงบสุขของประชาชนเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ ดังนั้นการค้นหาข้อเท็จจริง จึงเป็นหน้าที่ของศาลด้วย นอกเหนือไปจากตำรวจและอัยการ ด้วยเหตุนี้เอง กระบวนการพิจารณาของศาลในประเทศลาวจึงมีระบบผสมผสานระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ขณะที่ประเทศไทยจะมีระบบการพิจารณาที่ต่อเนื่องกัน โดยยึดถือระบบกล่าวหาเป็นหลัก มีองค์กรตามกระบวนการยุติธรรมได้แก่ ตำรวจซึ่งเป็นผู้ค้นหาพยานหลักฐาน อัยการจะมีอำนาจหน้าที่ในการสืบคดีและฟ้องคดี ส่วนศาลเป็นผู้ตัดสินคดี ทั้งนี้ศาลของประเทศไทยจะไม่ลงไปแสวงหาพยานหลักฐานเอง ซึ่งระบบนี้มีความชัดเจนและทำให้เกิด

ความน่าเชื่อถือในการพิจารณาของศาล อย่างไรก็ตาม ระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลไทยได้พัฒนาการไปตามสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ที่เจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องหามากขึ้น สมควรที่ประเทศลาวจะนำมาใช้พัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาคดีความอาญาให้ทันสมัยดังเช่นประเทศไทยเพราะพื้นฐานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนอุปนิสัยของคนไทยกับคนลาวก็มีได้แตกต่างกันมากนัก

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงหลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลชั้นต้น ตลอดจนบทบาทและรูปแบบการพิจารณาพิพากษาของศาลไทยและลาว
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบให้เห็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นตอนหลังการฟ้องจนถึงขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาของศาล
3. เพื่อศึกษาหาข้อดีข้อด้อยในระบบการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลไทยและลาว และหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่อง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาวนี้ จะมุ่งศึกษาเฉพาะในขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เพื่อทราบถึงวิวัฒนาการในการพิจารณาคดีอาญาของศาลทั้งสองประเทศ เพื่อเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องและพัฒนาในสิ่งที่ดีต่อไป

1.4 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

สังคมแต่ละประเทศอาจมีความเหมือนและแตกต่างกันแล้วแต่ประเพณีวัฒนธรรมรวมไปถึงพื้นฐานเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ แต่กฎหมายนั้นมีความคล้ายคลึงกันคือ มีวัตถุประสงค์มุ่งสร้างความเสมอภาคและความยุติธรรมแก่สังคมโดยผ่านองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ทางกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะศาลเป็นองค์กรที่กฎหมายให้อำนาจพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา จะต้องเป็นหลักประกันว่าการดำเนินคดีต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาระหว่างไทย-ลาว โดยเฉพาะการพิจารณาของศาลชั้นต้นเป็นไปเพื่อศึกษาความแตกต่างของกระบวนการยุติธรรมระหว่างประเทศ

ไทยและประเทศลาวในอันที่จะแก้ไขสิ่งขัดข้องและนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในวงการยุติธรรมของประเทศลาว

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยจะเน้นวิจัยในลักษณะวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) มีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญา พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตำรา บทความ วารสาร และกฎหมายอื่นๆ ตลอดจนคำพิพากษาและการเข้าร่วมสัมมนาวิชาการต่างๆ แล้วนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อสรุปผลแห่งการได้มาซึ่งข้อสรุปในขั้นตอนต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักกฎหมายและแนวทางปฏิบัติในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลชั้นต้น ตลอดจนบทบาทและรูปแบบการพิจารณาพิพากษาของศาลไทยและลาว
2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นตอนหลังการฟ้องจนถึงขั้นตอนการพิพากษาของศาล
3. ทำให้ทราบถึงข้อดีข้อด้อยในระบบการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาลไทยและลาว และหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

หลักเกณฑ์ทั่วไปในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการที่รัฐนำมาใช้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการปราบปรามอาชญากรรม รวมทั้งสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกต่อผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ความเป็นมาของกระบวนการยุติธรรมของประเทศต่าง ๆ มีวิวัฒนาการที่ควรนำมาศึกษาเพื่อวิเคราะห์ทั้งระบบและกระบวนการในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิด ตั้งแต่ก่อนการพิจารณาคดีของศาลไปจนถึงการดำเนินคดีจนคดีถึงที่สุดในระดับชั้นศาลสูงสุด

2.1 ประวัติความเป็นมาในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญา เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการพิสูจน์การกระทำผิดหรือการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐที่มีอำนาจในการปกครองจะต้องรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับระบบการปกครองและประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยมีองค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งแต่ละองค์กร จะมีภารกิจรับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายของตนโดยเฉพาะ และมีอิสระจากกัน แต่ในการปฏิบัติงานของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ในแง่ที่ว่ากฎหมายเป็นคำสั่ง คำบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามอยู่ในกรอบที่สถานอันเป็นแบบอย่าง ความประพฤติของชุมชน หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม

อย่างไรก็ตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมมีวิวัฒนาการและมีความแตกต่างกันไปตามการวิวัฒนาการของสังคม สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยนั้น อาจแบ่งทางการศึกษาออกเป็น

2.1.1 กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยดั้งเดิม

ประเทศไทยในอดีตมีระบบการปกครองแบบราชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งนี้ปรากฏหลักฐานว่าประเทศไทยได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1353 โดยพระเจ้าฟ้างุ้ม เรียกว่า อาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าฟ้างุ้มเป็นกษัตริย์องค์แรกที่ทำให้อาณาจักรล้านช้างมีความเป็น

เอกภาพ พระองค์ทรงปรับปรุงระบบการปกครองใหม่ ให้มีความแข็งแกร่งทางทหาร เพื่อต่อต้านการรุกรานของข้าศึกภายนอก และอีกด้านหนึ่งก็ใช้กำลังทหารนั้นบังคับกับบรรดาศักดินาท้องถิ่นให้อยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ มีการแต่งตั้งบรรดาเสนาอำมาตย์ ในตำแหน่งแสนเมืองอุปราช ซึ่งมีฐานะเท่ากับหมื่นกระบองที่มีฐานะเป็นแม่ทัพใหญ่ สำหรับกองทหารในสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่งจะมีแม่ทัพทั้งห้า ได้แก่ หมื่นหลวง ซึ่งเป็นผู้มีตำแหน่งสูงสุด และมีพระยาเมืองขวา พระยาเมืองซ้าย เจ้าขุนเหนือ เจ้าขุนใต้ นอกจากนั้นยังมีพระยาหมื่นหน้า พระยาแผน เป็นตำรวจฝ่ายหน้า และหมื่นนาเหนือ หมื่นนาใต้ เป็นตำรวจฝ่ายหลัง¹ ในช่วงนี้ถือว่าอาณาจักรล้านช้างอยู่ในระยะก่อสร้างและขยายตัว ก่อนข้างมีความมั่นคง มีการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอย่างแข็งแกร่ง กล่าวคือไพร่ฟ้าประชากรหากมีปัญหาข้อพิพาทหรือคดีเกิดขึ้นก็จะมาร้องทุกข์ต่อเหล่าเสนาอำมาตย์ หรือเจ้าเมืองผู้ปกครองซึ่งจะเป็นคนตัดสินปัญหา เพราะขณะนั้นยังไม่มีศาล ไม่มีองค์กรสอบสวน ฟ้องร้องคดี การวินิจฉัยคดีหรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ ใช้หลักจารีตประเพณีและขนบธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติกันมาเนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร และคำตัดสินก็ถือเป็นที่สุดไม่มีการร้องขอต่อว่าหรืออุทธรณ์แต่อย่างใด

ในศตวรรษที่ 16 สิ้นสุดยุคของพระเจ้าฟ้ารุ่ง เจ้าสุริยวงศาขึ้นครองราชย์ได้มีการปฏิรูประบบการปกครองใหม่ เช่น แต่งตั้งเจ้ามหาอุปราชเป็นผู้ทำการแทนเจ้าแผ่นดิน มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และทางทหาร มีอำนาจในการออกคำสั่งต่าง ๆ ในการบริหารราชการแผ่นดิน นอกจากนั้นยังมีเจ้าราชวงศ์มีฐานะต่ำกว่าเจ้ามหาอุปราช มีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ช่วยเสนาบดีฝ่ายกลาง และมีเจ้าราชบุตรมีหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ ช่วยเสนาบดีฝ่ายขวา คณะเสนาบดีได้รับการตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1660 โดยแบ่งเป็นเสนาบดีฝ่ายขวา ฝ่ายซ้ายและฝ่ายกลาง โดยเสนาบดีฝ่ายขวารับผิดชอบดูแลงานกลาโหม กรมคลังและกรมนา เสนาบดีฝ่ายซ้ายรับผิดชอบดูแลงานการปกครอง งานรักษาความสงบเรียบร้อยภายในและรับผิดชอบกรมเมือง กรมวัง ส่วนคณะเสนาบดีฝ่ายกลางรับผิดชอบดูแลงานการศาล ทำหน้าที่แก้ไขปัญหาคดีพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและตัดสินคดีความ โดยมีคัมภีร์ธรรมราชเป็นกฎหมาย เป็นหลักในการวินิจฉัยปัญหา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศาลของประเทศไทยได้เริ่มเกิดขึ้นในยุคของเจ้าสุริยวงศาโดยมีการปรับปรุงระบบการพิจารณาในยุคก่อนที่อำนาจในการตัดสินคดีเป็นของเจ้าเมืองหรือผู้ปกครองมาเป็นอำนาจของคณะเสนาบดีฝ่ายกลางที่เป็นตัวแทนของกษัตริย์เป็นคนทำการสอบสวนไต่สวนและตัดสินคดีความ ส่วนรูปแบบการดำเนินคดีใน

¹ พันธโนรา ทองจันทร์ “การจัดโครงสร้างทางการปกครองของ สปป.ลาว”

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 2.

ยุคนั้นใช้วิธีการรุนแรง และทรมาณผู้ถูกกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาตกเป็นกรรมในคดี กล่าวคือใช้วิธีการพิจารณาความแบบจารีตนครบาล จนมาถึงยุคที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง จึงได้นำเอาระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ และรูปแบบการดำเนินคดีแบบไต่สวนและกล่าวหามาใช้ผสมกัน โดยเน้นหนักไปทางระบบไต่สวนมากกว่าระบบกล่าวหา²

2.1.2 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาวสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศฝรั่งเศส

ในปี พ.ศ. 2436 ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศแถบอินโดจีน อันได้แก่ ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม และประเทศกัมพูชา และได้นำเอาระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ ฉบับเขียนเป็นภาษาฝรั่งเศสเข้ามาบังคับใช้ใน 3 ประเทศ เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยกับกฎหมายเก่าของประเทศดังกล่าวเหล่านั้นจึงกำหนดบทกฎหมายขึ้นมาปกครองประเทศอินโดจีน เช่นเดียวกับอาณานิคมอื่น ๆ โดยใช้ระบบแบบผสมระหว่างระบบไต่สวน และระบบกล่าวหา รวมถึงกำหนดให้มีองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ประกอบด้วย ตำรวจ ยุติธรรมตุลาการสอบสวน อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ ประเทศฝรั่งเศส ได้เข้ามามีบทบาทในระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งหมดซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วง กล่าวคือ ช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2436-2458 ประเทศฝรั่งเศสได้เข้าครอบงำระบบการปกครองของประเทศลาว โดยใช้กลุ่มศักดิ์นาของประเทศลาวเป็นตัวแทน แต่ยังคงรักษารูปแบบการปกครองแบบเดิม ที่มีระบบพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไว้ มีการแบ่งเขตการปกครองของประเทศลาวออกเป็นสองเขต คือ เขตเหนือและเขตใต้มีจังหวัดรวมทั้งหมด 12 จังหวัด ภายใต้การกำกับดูแลงานทั้งหมดของผู้สำเร็จราชการจากประเทศฝรั่งเศสมีชื่อว่า โอกูดปาวิ การบัญชาการและสั่งงานต่าง ๆ โอกูดปาวิ จะส่งผ่านศักดิ์นาลาวที่มีความจงรักภักดี ซึ่งจะเป็นคนนำเอาแนวทางไปปฏิบัติแล้วรายงานผลการปฏิบัติมายังโอกูดปาวิ ปี พ.ศ. 2438 โอกูดปาวิกลับไปยังประเทศฝรั่งเศสได้แต่งตั้งบูรณโรสมาเป็นผู้สำเร็จราชการแทน โดยแต่งตั้งและเลื่อนยศแก่เจ้าอุปราช พร้อมทั้งประกาศเลิกใช้กฎหมายเก่าของลาวทุกฉบับทั้งหมด ปรับปรุงการปกครองและจัดรูปแบบใหม่ โดยนำเอาเมืองหลายเมืองรวมเข้าเป็นจังหวัด หลายตำบลเป็นเมือง (อำเภอ) หลายบ้านรวมกันเป็นตำบล ซึ่งเป็นช่วงที่สองของการปกครองลาวนับจาก พ.ศ. 2438 ถึง พ.ศ.2442 ประเทศฝรั่งเศสได้เริ่มนำเอาประเพณีวัฒนธรรมของประเทศฝรั่งเศสเข้ามาเผยแพร่คนลาวเป็นเหตุให้ชนชาวลาต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และวิถีทางการดำรงชีวิตของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งจะเห็นได้จากการปลูกสร้าง

² ดวงชัย หลวงพระศรี. พงษวดานคนลาวแผ่นดินลาว, พิมพ์ครั้งที่ 3, (นครเวียงจันทน์ : โรงพิมพ์ หนุมลาว), 2544, หน้า 48.

บ้านเรือนที่อยู่อาศัย จะเป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส การพักผ่อนกลางวันของคนลาวและการบังคับให้คนลาวต้องเรียนภาษาฝรั่งเศสเป็นหลัก

ในปี พ.ศ. 2442 เป็นช่วงที่ 3 ของการครอบงำของประเทศฝรั่งเศสถือว่าระบบการปกครองที่ฝรั่งเศสวางรากฐานไว้มีความมั่นคง ประเทศฝรั่งเศสได้จัดให้ประเทศลาวเป็นอาณานิคมหนึ่งของประเทศฝรั่งเศส และจัดเป็นแคว้นการปกครองที่ 5 ของสหพันธ์อินโดจีน โดยนำเอาหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการ ในปีเดียวกัน ประเทศฝรั่งเศสเริ่มบังคับให้คนลาวใช้การนับเลขและนับปฏิทินแบบคริสต์ศักราชจนถึงปัจจุบัน³

ในปี พ.ศ. 2470 ประเทศฝรั่งเศสได้อนุญาตให้ประเทศลาวมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกเป็นของตนเอง และพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาลาวอันเป็นแม่บทแห่งกฎหมายของลาวที่สำคัญ นอกจากนี้กฎหมายใดที่เห็นว่ามีความจำเป็นฝรั่งเศสก็อนุญาตให้พิมพ์เป็นภาษาลาว การจัดการปกครองในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดถึงระบบการดำเนินคดี นับตั้งแต่การสอบสวน ฟ้องร้อง และการพิจารณาของศาลจะมีความใกล้เคียงกับของประเทศฝรั่งเศส กล่าวคือ องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้แก่ ตำรวจยุติธรรม ตุลาการสอบสวน อัยการ ศาล และราชทัณฑ์นับได้ว่ามีที่มาจากระบบของประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นรากฐานกฎหมายลาวและรูปแบบในการปกครองของประเทศลาวในปัจจุบัน

ปี พ.ศ. 2497 ประเทศฝรั่งเศสถอนตัวออกจากประเทศลาวอันเป็นที่สิ้นสุดของยุคประเทศฝรั่งเศสปกครองประเทศลาว และประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาปกครองแทนที่ แต่ก็ไม่ได้สร้างกฎหมายใหม่ขึ้นมา เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และยังใช้กฎหมายเดิมที่ประเทศฝรั่งเศสสร้างขึ้น โดยในขณะนั้นมีองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ได้แก่ ตำรวจยุติธรรม อัยการ ตุลาการสอบสวน (ผู้พิพากษาสอบสวน) และศาล ซึ่งจะขึ้นตรงกับกระทรวงยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นสายงานหรือบุคลากร กล่าวคือ

(1) ตำรวจยุติธรรม

มาตรา 12 และ 13 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว บัญญัติว่า ตำรวจยุติธรรมในเขตอำนาจศาลอุทธรณ์หนึ่งจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของอัยการสูงสุด⁴ และมีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นที่ขึ้นตรงในการดำเนินงาน ตำรวจยุติธรรมมีหน้าที่รับคำฟ้อง รับแจ้งความ ดำเนินการสอบสวนชั้นต้น

³ ประวัติศาสตร์ลาว. นครเวียงจันทน์ : พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2528, หน้า 12.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 12 และ 13.

ในกรณียังไม่เปิดการสอบสวน ตำรวจยุติธรรมมีหน้าที่บันทึกว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดต่อกฎหมายอาญามาตราใด จากนั้นก็ทำการรวบรวมพยานหลักฐานและสืบหาตัวผู้กระทำผิด หากเมื่อใดเปิดการสืบสวนสอบสวนตำรวจยุติธรรมจะปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้อบรมหมายหรือตามคำสั่งของตุลาการสอบสวนหรือตามคำสั่งของศาล และเมื่อดำเนินการสืบสวนเสร็จแล้ว ตำรวจยุติธรรมต้องแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้อัยการทราบในทุกการกระทำผิดที่ตนได้พบเห็น⁵ นอกจากนี้หน้าที่หลักที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจแล้ว ตำรวจยุติธรรมยังจะต้องร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อป้องกันอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

(2) อัยการ

อัยการเป็นองค์กรที่มีอำนาจสืบสวน สอบสวน รับคำฟ้อง คำแจ้งความ และส่งฟ้องคดีต่อศาล มีฐานะเป็นกรมที่ขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม มีผู้แทนอยู่ประจำตามศาลชั้นต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ฟ้องคดีอาญาต่อศาล และร้องขอให้นำเอากฎหมายมาบังคับปฏิบัติ เมื่อมีความจำเป็นอัยการอาจจะร้องขอให้ตุลาการสอบสวนหรือผู้พิพากษาเปิดการสืบสวนสอบสวนก็ได้ ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของศาล การอ่านคำพิพากษาต้องอ่านต่อหน้าผู้แทนกรมอัยการประจำศาลนั้น ในการทำหน้าที่อัยการสามารถร้องขอกำล้างจากตำรวจหรือทหารได้โดยตรง ผู้แทนของกรมอัยการที่ประจำอยู่ที่ศาลชั้นต่าง ๆ มีความรับผิดชอบรายงานการปฏิบัติหน้าที่ต่ออธิบดีกรมอัยการ และอธิบดีกรมอัยการรับผิดชอบรายงานต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รวมทั้งการดำเนินคดีอาญาว่าคดีใดควรจะส่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ต้องได้ผ่านความเห็นชอบจากรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเช่นกัน⁶

(3) ตุลาการสอบสวน

ตุลาการสอบสวนหรือผู้พิพากษาสอบสวนได้รับการแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ตามการเสนอของผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้น มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการสอบสวน แต่จะเข้าร่วมการตัดสินใจคดีอาญาที่ตนทำการสอบสวนไม่ได้ ตุลาการสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ต่อเมื่อได้รับสำนวน คำร้องขอให้สอบสวนจากอัยการหรือ คำร้องขอเป็นโจทก์ทางแพ่งของผู้เสียหาย ในกรณีที่ตุลาการสอบสวนประจำศาลชั้นต้นคนหนึ่งคนใดไม่

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาวมาตรา 19.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาวมาตรา 26.

สามารถทำหน้าที่ได้ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใดทำหน้าที่แทนตุลาการสอบสวนชั่วคราว⁷

(4) ศาล

ศาลเป็นองค์กรพิพากษา มีอำนาจหน้าที่พิพากษาคดีอาญาตั้งแต่คดีลหุโทษ จนถึงคดีอุกฉกรรจ์ ศาลเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงยุติธรรมมีฐานะเท่าเทียม โดยประกอบด้วย ศาลประนอม (ศาลอำเภอ) ศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัด) ศาลอุทธรณ์ (มี 3 ภาค) และศาลฎีกา (ศาลฎีกา) ซึ่งนำเอาระบบไต่สวนมาใช้เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ ที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นแม่แบบนำเข้ามาปกครองประเทศลาว และคดีอาญาที่จะขึ้นสู่ศาลได้ต้องมาจากการส่งฟ้องของอัยการเท่านั้น เพราะใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ราษฎรหรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยตรง เพียงแต่ขอให้เป็นโจทก์ร่วมในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา

2.1.3 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศลาวในปัจจุบัน

ปัจจุบันประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เพราะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย และมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค ส่วนราษฎรหรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องร้องคดีต่อศาลโดยตรง เพียงแต่เข้าร่วมเป็นโจทก์ทางแพ่งในกรณีที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา กล่าวคือ อำนาจหน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้องเป็นของพนักงานสอบสวน ตำรวจ และอัยการ โดยไม่มีการแยกออกจากกัน แต่อำนาจในการสั่งฟ้องเป็นของอัยการแต่เพียงฝ่ายเดียว ส่วนอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาเป็นของศาล เช่นเดียวกับอารยประเทศ เนื่องจากประเทศลาวได้ตกเป็นอาณานิคม และอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศฝรั่งเศส มาเป็นเวลาช้านาน จึงได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศดังกล่าว โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสที่ได้นำเอาระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ เข้ามาบังคับใช้ รวมทั้งรูปแบบการดำเนินคดีและการจัดองค์กรทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งนับตั้งแต่บัดนั้นมา กฎหมาย ซีวิลลอว์ ที่ประเทศฝรั่งเศสนำเข้ามาก็เป็นแม่แบบของระบบกฎหมายประเทศลาวในปัจจุบัน⁸

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 40.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 2.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวฉบับแรกได้ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2532 ภายหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปี พ.ศ. 2518 เป็นประมวลกฎหมายที่ใช้ระบบผสมระหว่างระบบไต่สวน และระบบกล่าวหา โดยใช้วิธีการดำเนินคดีเช่นเดียวกับประเทศทางแถบภาคพื้นยุโรป ซึ่งระยะแรกก่อน พ.ศ. 2518 ใช้ระบบกฎหมายที่คล้ายคลึงกับของประเทศฝรั่งเศส แต่ต่อมาได้รับอิทธิพลจากอดีตประเทศสหภาพโซเวียต และประเทศในกลุ่มสังคมนิยมอื่น ๆ เนื่องจากในช่วงนี้นักกฎหมายลาวส่วนใหญ่ไปศึกษาในสหภาพโซเวียต กฎหมายของประเทศลาวจึงมีลักษณะผสมผสาน แต่ก็ยังคงเป็นระบบกฎหมาย ซิวิลลอร์

รัฐธรรมนูญของประเทศลาวฉบับแรกประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2533 ได้บัญญัติให้อัยการและศาลเป็นองค์กรตุลาการ ซึ่งอัยการเป็นองค์กรตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายในสังคม และมีอำนาจหน้าที่สั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาล ศาลเป็นองค์กรพิพากษาแห่งรัฐ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายว่าด้วยศาล⁹ ส่วนตำรวจ เป็นองค์กรบริหารทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนหาผู้กระทำความผิดและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้อัยการสั่งฟ้องต่อศาล รวมไปถึงหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมตามที่กฎหมายให้อำนาจ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันมีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความในสมัยราชอาณาจักรลาว กล่าวคือได้มีการยกเลิกในส่วนของตำรวจยุติธรรมและตุลาการสอบสวน โดยกระบวนการของหน่วยงานทั้งสองจะอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการ รวมทั้งขั้นตอนก่อนการพิจารณาทั้งหมด

การเริ่มคดีอาญาของประเทศลาวนั้นได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 26 เมื่อมีสาเหตุ 1 ใน 3 ประการ ดังนี้¹⁰

1. ได้รับคำร้องเรียนหรือแจ้งความจากรายการหรือผู้เสียหาย
2. การเข้ามอบตัวของผู้กระทำความผิด และ
3. การพบเห็นหลักฐานการกระทำความผิดโดยตำรวจ อัยการ และศาล

⁹ รัฐธรรมนูญของประเทศลาว มาตรา 79 และ 80.

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 26.

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยฉบับปัจจุบัน มี 7 ขั้นตอน คือ¹¹

- (1) ขั้นตอนการเปิดการสืบสวน สอบสวน
- (2) ขั้นตอนการดำเนินการสืบสวนสอบสวน
- (3) ขั้นตอนการสั่งฟ้อง
- (4) ขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น
- (5) ขั้นตอนการพิจารณาของศาลอุทธรณ์
- (6) ขั้นตอนการพิจารณาของศาลฎีกา
- (7) ขั้นตอนการบังคับคดี

โดยสรุปขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของลาว มี 2 ขั้นตอนใหญ่ คือ

ก. ขั้นตอนการสอบสวน ฟ้องร้อง เป็นขั้นตอนเดียวกันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและอัยการ

ข. ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาเป็นอำนาจหน้าที่ของศาล

ก. ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติให้ขั้นตอนดังกล่าวเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และอัยการที่ดำเนินการร่วมกัน โดยขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนนั้น เป็นขั้นตอนการค้นหาผู้กระทำความผิด เมื่อมีสาเหตุตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยจะเริ่มทำการสอบสวนหาผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ในแง่ทฤษฎี ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้นจะเน้นไปในทางควบคุมอาชญากรรม (Crime control) มากกว่าการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิด (Due Process) เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ในการมุ่งเน้นการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เพราะผู้สอบสวนจะเน้นในแง่ที่ว่ามีความพยานหลักฐานแสดงว่าผู้ต้องหา มีความผิดหรือไม่ อันเป็นการสอบสวนเพื่อค้นหาความผิดมากกว่าความจริง ส่วนการฟ้องร้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้นสามารถใช้อำนาจของอัยการแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้โดยตรง ส่วนราษฎรหรือผู้เสียหายไม่

¹¹ กระทรวงยุติธรรม คู่มือเกี่ยวกับงานตุลาการ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กำแพงนครเวียงจันทน์, พ.ศ. 2542), หน้า 157.

สามารถฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้ เพียงแต่เข้าร่วมเป็นโจทก์ทางแพ่งในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และการส่งคดีของอัยการจะส่งตามหลักกฎหมายเท่านั้น¹²

ข. ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบผสม แต่จะเน้นไปทางระบบไต่สวนมีคู่ความ โจทก์ จำเลย อัยการในฐานะเป็นโจทก์ของแผ่นดินและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่ค้นหาความจริงในชั้นตอนก่อนการพิจารณา แต่เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลอำนาจทั้งหมดจะอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากถือว่าคดีอาญาทุกเรื่องที่จะขึ้นสู่ศาลได้ผ่านขั้นตอนการกลั่นกรองพยานหลักฐานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งสองหน่วยงาน ศาลจึงค่อนข้างมั่นใจในพยานหลักฐานที่ส่งมา จึงประทับรับฟ้องทุกคดี ในการพิจารณาพิพากษาของศาลจะดำเนินไปได้ต่อเมื่อได้รับสำนวนคดีจากอัยการเท่านั้น¹³ การพิจารณาใช้หลักการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ยกเว้นกรณีที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเรื่องของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจะพิจารณาเป็นการลับ หลักการอ่านคำพิพากษานั้นต้องทำเปิดเผยเสมอ นอกจากนั้นการพิจารณาของศาลประเทศไทยยังใช้ระบบการพิจารณาต่อเนื่องจนเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา และไม่มีการสับเปลี่ยนคณะผู้พิพากษาจนกว่าคดีนั้นจะพิพากษา¹⁴

2.1.4 ความเป็นมาในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย

2.1.4.1 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในอดีต

ระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์นั้น จะเห็นว่าเอกชนผู้เสียหายต้องดำเนินการฟ้องร้องจัดหาพยานและดำเนินคดีอาญาในศาลด้วยตนเอง หลังจากสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติว่าด้วยบังคับโจทก์ให้สาบานก่อนฟ้องความอาญา ลงวันที่ 3 มิถุนายน ร.ศ. 111 มีความว่า “ถ้าราษฎรมีอรรถคดีคนใดจะฟ้องหาด้วยข้อความเป็นนศบาลก็ดี และเป็นอาญาก็ดี เป็นความอุกฉกรรจ์ มีโทษหลวงก็ดี มายังผู้รับฟ้องในกรุงเทพ หรือ มายังศาลากลางในหัวเมืองจะขอฟ้องร้อง ด้วยความเหล่านี้ให้ผู้รับฟ้องใน

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 60.

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 61.

¹⁴ กระทรวงยุติธรรม คู่มือเกี่ยวกับงานตุลาการ, อ่างแล้ว, หน้า 203.

กรุงเทพฯ และว่าศาลในหัวเมือง บังคับให้ผู้นั้นปฏิญาณสาบานตนว่าจะให้การฟ้องแต่อันที่จริง” ซึ่งแสดงว่าขณะนั้นยังไม่มี การฟ้องคดีอาญาแทนรัฐ โดยพนักงานอัยการ

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย แต่เดิมก่อนประเทศใช้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความ การดำเนินคดีอาญา ใช้ระบบไต่สวนเหมือนกับอารยประเทศ กล่าวคือ ผู้ไต่สวนเป็นผู้ดำเนินคดีและตัดสินคดีเองโดยลำพัง ไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีออกจากกัน โดยให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่าง จากกัน เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจึงทำให้ฐานะของผู้ถูกกล่าวหา กลายเป็นกรรมในคดี ส่วน วิธีพิจารณาความก็ใช้วิธีการรุนแรง เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหา รับสารภาพ เช่น เข็มย่น บีบขมับ หรือ จับเข้า ขื่อคา เป็นต้น ซึ่งเรียกวินัยพิจารณาความที่ว่า “จารีตนครบาล” ซึ่งสิ่งนี้หรือวิธีการนี้ น่าจะ มิใช่ความบังเอิญที่เกิดขึ้น แต่เป็นไปในทำนองเดียวกันในต่างประเทศ กล่าวคือระบบการดำเนิน คดีอาญานั้นเองได้นำสู่วิธีการค้นหาความจริงโดยการทรมานร่างกาย

ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) นับเป็นจุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงระบบการ ดำเนินคดีอาญาที่เห็นได้ชัด เพราะนอกจากจะมีประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความที่มี โทษใช้ไปพลางก่อนแล้ว ยังได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาจารีตนครบาลอีกด้วย ซึ่งจาก ผลของกฎหมายฉบับนี้อาจกล่าวได้ว่ามีความชัดเจนมากกว่าและเป็นต้นแบบที่ประเทศไทย ได้เปลี่ยนมาใช้การดำเนินคดี ในระบบกล่าวหาดังเช่นปัจจุบัน ซึ่งศาลมีหน้าที่เพียงพิจารณา พิพากษาคดีเท่านั้น

2.1.4.2 ระบบการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในปัจจุบันของประเทศไทย มีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยนำระบบกล่าวหามาใช้ในเรื่อง การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ¹⁵ และการถามค้าน ส่วนระบบไต่สวนได้นำมาใช้ใน เรื่องการสืบพยาน คือ บทบาทในเรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้ศาลมีอำนาจ ค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ ซึ่งตามระบบไต่ สวนถือว่าเป็นหลักการที่ทำให้การค้นหาข้อเท็จจริงได้มากกว่า และทำให้คำพิพากษาของศาลมีผล โดดเดี่ยวกับความเป็นจริงมากกว่าระบบกล่าวหา¹⁶ นอกจากนี้ยังมีการยอมให้พยานหลักฐาน

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172.

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

ทุกชนิดที่เกี่ยวกับประเด็นในคดี เข้าสู่กระบวนการพิจารณาได้ โดยให้ความสำคัญอยู่ที่การชั่งน้ำหนักพยาน

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งโดยหลักแล้วองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้สิทธิในการฟ้องร้องคดีอาญาแก่เอกชนผู้เสียหายด้วย (มาตรา 28) ฉะนั้นในการดำเนินคดีอาญาบางคดีจึงมีทั้งพนักงานอัยการ และผู้เสียหาย เป็นโจทก์ ซึ่งจะทำให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาทำให้เกิดการสูญเสียเวลาและในบางครั้งอาจทำให้ผู้ต้องหาที่ถูกฟ้องและพยานที่ต้องมาศาลได้รับความเดือดร้อน นอกจากนั้นแล้วในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธินำคดีขึ้นสู่ศาลด้วยการฟ้องคดีอาญาคด้วยตนเองได้อีก โดยไม่ถูกผูกพัน ว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญาของรัฐจะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญานั้นโดยเด็ดขาดแล้ว นอกจากนั้นอาจมีในบางกรณีที่มีการนำความเท็จมาฟ้องผู้อื่นต่อศาลว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันจะมีบทบัญญัติ ว่าด้วยการฟ้องเท็จในคดีอาญาไว้แล้วก็ตาม (มาตรา 175) แต่การฟ้องเท็จดังกล่าวก็ยังปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ซึ่งถ้าหากกระบวนการยุติธรรมของรัฐไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นการฟ้องเท็จภายในระยะเวลาอันสมควรแล้วก็จะย่อมจะเกิดผลร้ายต่อบุคคลที่ถูกฟ้องเท็จเป็นอย่างมาก และทำให้เกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย¹⁷

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้แบ่งแยกหน้าที่ในการสอบสวน ฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาออกจากกัน โดยหน้าที่สอบสวน ฟ้องร้อง อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาจะอยู่ในความรับผิดชอบของศาล โดยปกติแล้วถ้าหากคดีดังกล่าวนั้นไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้นำคดีไปฟ้องเองแล้ว การเริ่มคดีจะต้องเริ่มจากพนักงานสอบสวน และหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงเสนอสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการจึงจะนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

¹⁷ อารกา เกษมทรัพย์ “การฟ้องคดีของผู้เสียหาย : ศึกษาเฉพาะกรณีอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537), หน้า 4.

ในระหว่างหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้อง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้อำนาจไว้ให้แบ่งแยกออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด โดยให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนคดีไปจนกว่าจะเห็นคดีเสร็จสิ้นแล้ว จึงเสนอสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณา เพื่อสั่งฟ้องหรือไม่สั่งฟ้องคดีนั้นต่อไป พนักงานอัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับสำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ต่อเมื่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว และเมื่อพนักงานอัยการฟ้องร้องคดีนั้นต่อศาล พนักงานอัยการก็จะต้องนำพยานหลักฐานที่ได้จากการรวบรวมของพนักงานสอบสวนเสนอต่อศาล แต่อย่างไรก็ตาม พนักงานอัยการก็อาจนำพยานหลักฐานนอกจากที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไปเสนอต่อศาลได้ ดังนั้นการฟ้องร้องผู้ต้องหาเป็นจำเลยต่อศาลของพนักงานอัยการ โดยหลักพนักงานอัยการจะต้องพิจารณาพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนที่ได้รวบรวมไว้ และข้อหาที่พนักงานอัยการนำมาฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ก็มักจะเป็นข้อหาที่ปรากฏจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั่นเอง หลังจากที่พนักงานอัยการฟ้องร้องผู้ต้องหาต่อศาลแล้ว ศาลก็ต้องพิจารณาและพิพากษาตามข้อหาที่ปรากฏในคำฟ้องของพนักงานอัยการเท่านั้น โดยศาลจะพิจารณาและพิพากษานอกเหนือจากคำฟ้องของพนักงานอัยการไม่ได้ ทั้งพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังก็จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ปรากฏในกระบวนการพิจารณาเท่านั้น ซึ่งส่วนมากก็จะมาจากการนำพยานหลักฐานของพนักงานอัยการที่ได้จากการรวบรวมของพนักงานสอบสวนนั่นเอง¹⁸

ชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบที่มีคู่ความคือโจทก์ - จำเลย ซึ่งจะเห็นได้ชัดในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ที่มีรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในศาลเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทำนองเดียวกับคดีแพ่ง ส่วนในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อาจมีลักษณะดังกล่าวไม่ชัดเจน เนื่องจากถือว่าพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ต้องร่วมค้นหาความจริงให้ปรากฏ ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลคุ้มครองผลประโยชน์ของจำเลยอีกด้วยโดยไม่ต้องคำนึงว่าในที่สุดศาลจะพิพากษาประการใด นอกจากนี้ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลนี้ยังถือหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ อันมีลักษณะของระบบกล่าวหา แต่ในส่วนของการค้นหาความจริงนั้นมีการนำเอาหลักการของระบบไต่สวนมาใช้โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ เช่น การให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการ

¹⁸ นิรันดร์ เสียมทอง “การแจ้งข้อหาในคดีอาญาโดยพนักงานสอบสวน,” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 1.

สอบสวน จากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัย ได้การให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม โดยพลการ ซึ่งจำเลยหรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร อันเป็นหลักการที่ทำให้ค้นหาความจริงได้มากกว่า และทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความ เป็นจริงมากกว่าระบบกล่าวหา¹⁹

2.2 หลักเกณฑ์ในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีวัตถุประสงค์ในการป้องกันสังคม โดยมีองค์กรต่าง ๆ ของรัฐที่ทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก การควบคุมอาชญากรรม การคุ้มครองสิทธิในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินและเสรีภาพแก่ประชาชน องค์กรในกระบวนการยุติธรรมมีอิสระ ในการปฏิบัติงานและมีภารกิจภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่องค์กรเหล่านี้ต้องทำหน้าที่ ร่วมกันหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในระดับองค์กรและระดับการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ในแต่ละ องค์กร ทั้งนี้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของทั้งองค์กรและงานที่ได้รับมอบหมาย

การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การพิสูจน์ความผิดหรือเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการบังคับให้บุคคล ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม

หน้าที่และภารกิจที่สำคัญของกระบวนการยุติธรรมมี 2 ประการ คือ

1. ควบคุมอาชญากรรมให้อยู่ในขอบเขตหรือระดับซึ่งสังคมและวัฒนธรรมนั้นจะยอมรับ ได้หรือการป้องกันอาชญากรรมในระดับทุติยภูมิ (Secondary Prevention) กล่าวคือ ระบบความ ยุติธรรมทำหน้าที่ควบคุมสังคมในระดับปฐมภูมิ (Primary Prevention)

2. การลดจำนวนอาชญากรรมในกลุ่มผู้กระทำความผิด ซึ่งถูกดำเนินคดีและพยายามยับยั้ง บุคคลมิให้กระทำความผิดโดยการจับกุม การสอบสวน การฟ้องร้อง การป้องกันทั่วไป การป้องกันพิเศษ หรือการป้องกันบางส่วน

¹⁹ ชวลิต โสภณวัต, “กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหา จริงหรือ” คุลพาท เล่ม 6 ปีที่ 28 (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2524), หน้า 40-41.

2.2.1 วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาว

วัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญาคือการชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา ซึ่งต้องอาศัยความจริง และความจริงที่จะนำมาชี้ขาดคดีได้นั้นจะต้องเป็นความจริงที่ได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการ²⁰

การดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้บุคคลนั้นจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญา ก็จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของเขาด้วยในฐานะที่บุคคลดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจอาญาไทยและการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องเป็นหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ

การดำเนินคดีอาญาที่ทำให้คนไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกนั้น ปัจจุบันนานาอารยประเทศเห็นกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาที่ที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีก กล่าวคือต้องมีคุณลักษณะที่เป็นการกระทำเพื่อสังคม

2.2.2 ระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการดำเนินคดีอาญาในประเทศลาว

ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลในประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่มีที่มาจากระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Commonlaw) และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil law) ซึ่งมีวิธีพิจารณาความ ตลอดจนบทบาทของศาลในการควบคุมการพิจารณาที่แตกต่างกันดังนั้น จึงสมควรที่จะศึกษาระบบกฎหมายทั้งสองระบบดังกล่าว เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษาระบบการพิจารณาคดีของประเทศต่าง ๆ ที่นำระบบกฎหมายดังกล่าวมาบังคับใช้

ก. ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law)

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เป็นระบบกฎหมายที่มีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการในประเทศอังกฤษ โดยมีรากเหง้ามาจากลัทธิศักดินา เนื่องจากลัทธิดังกล่าวการพิจารณาข้อพิพาทได้กระทำในระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นต่างพิพากษารรคดีโดยไม่ทราบวาท้องถิ่นอื่นพิพากษาว่าอย่างไร สิทธิและหน้าที่ของบุคคลจะมีน้อยมากเพียงใดจึงอยู่ที่สถานะของบุคคลตามแต่ละท้องถิ่น ต่อมาพระมหากษัตริย์ได้พยายามรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง จึงทำให้เกิด

²⁰ คณิต ฒ นคร กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์นิติธรรม ธันวาคม 2542, หน้า 6.

ขัดแย้งกับท้องถิ่นอย่างรุนแรง แต่พระมหากษัตริย์ในฐานะเป็นผู้พิพากษาสูงสุดและเป็นที่มาแห่งความยุติธรรม และมีความรับผิดชอบในอันที่จะรักษาความสงบก็ได้จัดตั้งศาลของพระองค์ขึ้นเอง และส่งผู้พิพากษาเดินทางหมุนเวียนไปพิพากษาคดีทั่วราชอาณาจักร และผู้พิพากษาที่ได้ออกตั้งข้อบังคับที่มีรูปลักษณะเดียวกันเป็นครั้งแรกและได้วางรากฐานความเป็นรูปลักษณะเดียวกันของกฎหมายโดยก่อตั้งหลักเกณฑ์ทั่วไปขึ้น ซึ่งเป็นสามัญ (Common) บังคับใช้ตลอดทั่วราชอาณาจักร จึงเรียกกฎหมายนี้ว่า กฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) การเกิดขึ้นแห่งกฎหมายคอมมอนลอว์ ตามที่กล่าวมาแล้วมีทฤษฎีอยู่สองทฤษฎี คือ (1) หลักเกณฑ์ดั้งเดิม คอมมอนลอว์ ได้มีอยู่แล้วในประเทศ ผู้พิพากษาเพียงแต่แสดงหลักเกณฑ์นั้น ๆ แล้วนำมาปรับแก้คดีเท่านั้น (2) ผู้พิพากษาได้สร้างคอมมอนลอว์ขึ้น โดยคำพิพากษาและศาล ต่อมาได้ยอมรับบรรทัดฐานตามที่เรียกว่า Judge Made Law²¹ โดยปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายนี้ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

วิธีพิจารณาความอาญาในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ใช้ระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาญาในระบบนี้ประกอบด้วยบุคคลสามฝ่าย คือ ผู้เสียหาย (โจทก์) จำเลย และศาล โดยศาลมีบทบาทเป็นเพียงผู้ตัดสินคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสืบพยานเพิ่มเติมหรือช่วยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแสวงหาพยานหลักฐาน²² ศาลมีบทบาทค้นหาความจริงน้อยมาก เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะต้องแสวงหาพยานมาแสดงต่อศาลด้วยตนเอง ดังนั้นในทางวิชาการจึงเรียก ระบบนี้อีกรูปแบบหนึ่งว่าเป็น ระบบคู่ความ (Adversary System) โดยศาลจะเข้าไปช่วยค้นหาความจริงบ้างในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น เช่น ชักถามพยานเท่าที่จำเป็น เพื่อความเป็นธรรมแก่จำเลยและศาลจะชักถามเพื่อให้ข้อเท็จจริงชัดเจนยิ่งขึ้นเท่านั้น²³

การพิจารณาคดีในระบบคอมมอนลอว์นี้เป็นการพิจารณาคดีโดยลูกขุน (Jury) ลูกขุนคือ คณะบุคคลซึ่งเลือกมาจากสามัญชนโดยปกติมี 12 คน หน้าที่ลูกขุนคือเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษามีหน้าที่อธิบายข้อกำหนดให้ลูกขุนฟัง และต้องพิพากษาไปตามมติของคณะลูกขุน ในการพิจารณาคดีลูกขุนจะนั่งฟังการสืบ

²¹ หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (พิมพ์ครั้งที่ 10)

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527, หน้า 9.

²² เจ็นซัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2529, หน้า 3.

²³ กุลพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544, หน้า 14.

พยานหลักฐานตั้งแต่ต้นจนจบ การพิจารณาคดีจึงดำเนินติดต่อกันไป และระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะมีกลไกของการเร่งรัดกระบวนการพิจารณาก่อนวันสืบพยาน โดยจะแบ่งแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างกระบวนการขึ้นก่อนสืบพยาน (Pre-trial Process) กับกระบวนการในชั้นสืบพยาน (Trial) ซึ่งกระบวนการขึ้นก่อนสืบพยานนั้นมีความสำคัญมาก เนื่องมาจากปัจจัย 2 ประการ

1. แนวความคิดในกระบวนการพิจารณาเรื่องการพิจารณาคดีต่อเนื่องต่อหน้าศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าสาธารณะ

2. ช่วงห่างของระยเวลา นับแต่เสนอคดีต่อศาลจนกระทั่งถึงการเริ่มพิจารณาจริง ซึ่งเรียกว่ากระบวนการขึ้นสืบพยานนั้นมีช่วงห่างของระยะเวลา มาก ซึ่งทำให้คู่ความมีโอกาสเตรียมการขึ้นก่อนการสืบพยานได้อย่างเต็มที่

เมื่อพิจารณาถึงวิธีการของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ ซึ่งสามารถดำเนินการสืบพยานติดต่อกันได้สำเร็จพบว่า สาเหตุส่วนหนึ่งเป็นเพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีการใช้เวลาในช่วงระยะเวลาก่อนการสืบพยานยาวนานมาก กล่าวโดยเฉลี่ยเป็นระยะเวลาประมาณ 1 ปี ถึง 2 ปีเศษ ทำให้สามารถนัดสืบพยานติดต่อกัน ทั้งนี้เพราะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงก่อนการสืบพยานในศาลเข้ามาแทรกอยู่ด้วย²⁴

ข. ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

ระบบกฎหมายซีวิลลอว์นั้นแท้จริงแล้วคือ ระบบที่สืบสายมาจากกฎหมายโรมันและเยอรมัน จึงถูกเรียกอีกชื่อว่า Romano-Germanic Law ซึ่งนับเป็นระบบกฎหมายที่เก่าแก่ที่สุด มีอิทธิพลมากที่สุดและแพร่หลายมากที่สุดกว่าได้ ในปัจจุบันประเทศที่จัดว่าอยู่ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ได้แก่ ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอิตาลี ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น ส่วนในแถบเอเชียที่ได้รับอิทธิพลรูปแบบของระบบกฎหมายนี้ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศจีน และประเทศไทย เป็นต้น

วิธีพิจารณาความอาญาของระบบซีวิลลอว์ใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial) ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี มีอำนาจที่จะสืบพยานเพิ่มเติมหรือดสืบพยานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงให้ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด การกำหนดระเบียบวิธี (Technicality) เกี่ยวกับการสืบพยานมีน้อย ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจได้กว้างขวางและยืดหยุ่นได้มาก นอกจากนี้การพิจารณาคดีโดยเฉพาะในคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นการดำเนินการระหว่างศาลกับจำเลย โจทก์จะไม่ใคร่มีบทบาทสำคัญนัก เป็นเพียงผู้ช่วยเหลือศาลในการค้นหาพยานหลักฐาน ส่วนระดับของ

²⁴ ภาณุ รั้งสีสหัส. “กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี”. คุณภาพ 46, (มกราคม-มิถุนายน 2542), หน้า 147.

ความช่วยเหลือที่โจทก์กับศาลจะร่วมมือกันมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับระบบของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศฝรั่งเศส พนักงานอัยการอาจยื่นนั่งซักถามพยานบนบัลลังก์เคียงคู่ผู้พิพากษาได้²⁵ ระบบนี้ทนายความไม่มีบทบาทหรือมีความสำคัญในการค้นหาความจริง เพราะบทบาทสำคัญจะเป็นบทบาทของศาล

ในระบบไต่สวนการพิจารณาคดีจะถือหลัก “ความต่อเนื่องของการพิจารณาคดี (Principle of continuity of trial) กล่าวคือ นับตั้งแต่จำเลยปรากฏตัวในศาล และให้การต่อสู้คดี จะพิจารณาแต่คดีนั้นคดีเดียวอย่างต่อเนื่อง โดยไม่เลื่อนการพิจารณาเพื่อไปพิจารณาคดีอื่นอีก จนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษาคดีนั้นแล้ว ผู้พิพากษาและองค์คณะที่มีหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจะต้องร่วมนั่งพิจารณาคดีด้วยกันทุกครั้ง โดยจะขาดครั้งใดครั้งหนึ่งไปไม่ได้ หากขาดไปครั้งใดครั้งหนึ่งไม่ว่าด้วยเหตุผลใดจะต้องเริ่มพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด

ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาที่กล่าวมานั้นเป็นวิธีการของศาลในอดีต เมื่อเวลาล่วงเลยมานานเข้าแต่ละระบบก็มีการพัฒนาวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงมาเป็นลำดับ และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจุดบกพร่องของแต่ละระบบมาโดยตลอด จนปัจจุบันเห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างคลี่คลายเข้าหากันทำให้หลักกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเคยเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนมีความใกล้เคียงกันมาก ประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะนำข้อดีของทั้งสองระบบมารวมกันเพื่อสร้างเป็นกฎเกณฑ์ในทางลักษณะพยานขึ้นใหม่ เรียกว่าระบบผสม (Mixed System)

2.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบงานยุติธรรมทางอาญา

2.2.3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control)

เป็นทฤษฎีที่เน้นทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมโดยมุ่งที่จะควบคุมระงับและปราบปรามอาชญากรรมเป็นใหญ่ คดีอาญาทั้งหลายทั้งปวงที่เข้ามาสู่ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามทฤษฎีนี้จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ ไม่หยุดชะงักโดยจะมีกระบวนการกั้นกรอง (Screening) ในแต่ละขั้นตอน และขั้นตอนต่าง ๆ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ซึ่งจะเริ่มต้นตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำ การจับกุม การจับกุม การสอบสวน ภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องไปยังศาล การพิจารณาคดีและการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดและการปลดปล่อยจำเลย ดังนั้นการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ (Process) ดังกล่าวนี้ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความรวดเร็ว (ซึ่งหมายถึงมีวิธีปฏิบัติที่เป็นแบบแผน แต่ในขณะเดียวกันก็ยืดหยุ่นได้บ้าง) และแน่นอน (ซึ่งหมายถึงโอกาสที่ผู้กระทำผิด

²⁵ เข็มชัย ชุตินวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2.

ที่จะหลุดพ้นจากการถูกศาลพิพากษาลงโทษได้น้อยที่สุด) ฉะนั้นเมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้ว ทฤษฎีนี้ก็ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงและจะมีการดำเนินงานต่อไปตามขั้นตอน ไปจนถึงขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่การค้นหาคือเท็จจริงในชั้นศาลมีอยู่น้อยมาก ทฤษฎีนี้ถือว่าวิธีการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ วินิจฉัยคดีให้เสร็จไปตั้งแต่ขั้นตอนต้น ๆ ของกระบวนการยุติธรรม อันได้แก่ ตำรวจ และอัยการ อันจะทำให้ผู้ต้องสงสัย หรือผู้บริสุทธิ์ได้รับการปลดปล่อยโดยเร็วและในขณะเดียวกันก็จะทำให้การดำเนินคดีกับผู้ต้องหา มีพยานหลักฐานแน่นแฟ้นหรือผู้ต้องหาอาจให้การรับสารภาพ²⁶

2.2.3.2 ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process)

เป็นทฤษฎีที่ยึดกฎหมายเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญา โดยจะต้องมีความเป็นธรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมและจะมีอุปสรรคขัดขวางมิให้ผู้ต้องหา ถูกส่งผ่านไปตามขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมอย่างสะดวกไม่ได้ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นพ้องด้วยการแสวงหาคือเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมในชั้นตำรวจและอัยการ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรม เพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาแล้วว่าเขามีความผิด โดยที่ได้ปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างถ่วงแล้ว และทฤษฎีนี้ยอมรับว่ามีแต่องค์กรผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเท่านั้นที่เชื่อถือได้ สำหรับการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและคอยทบทวนวิธีการที่ตำรวจหรืออัยการสืบเสาะมาหรือที่ศาลสืบเสาะเอง ว่าได้มาโดยเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งศาลจะแสดงถึงข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้ประชาชนได้รับรู้²⁷

2.3 องค์การที่เกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย

2.3.1 ปรัชญาพื้นฐานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม

แต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมต่างก็ปฏิบัติงานไปตามแนวทางและวัตถุประสงค์ของตนเอง แม้ว่าจะมีเป้าหมายหลักอันเดียวกันคือ การควบคุมอาชญากรรม

²⁶ วีระพงษ์ บุญโญภาส. กระบวนการยุติธรรมกับกฎหมายปราบปรามการฟอกเงิน, (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม, ตุลาคม 2547, หน้า 9.

²⁷ วีระพงษ์ บุญโญภาส. เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

แต่เนื่องจากแต่ละองค์กรมีปรัชญาพื้นฐานทางอาชญาวิทยาที่แตกต่าง จึงตีความเป้าหมายหลักนี้ไม่เหมือนกัน ดังนั้นในการที่จะแก้ไขปัญหาด้านความไม่เป็นระบบของกระบวนการยุติธรรม จึงต้องคำนึงถึงปรัชญาอันเป็นพื้นฐานของแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรม มิฉะนั้นอาจจะทำให้การบริหารกระบวนการยุติธรรมไม่มีประสิทธิภาพและอาจทำให้ความขัดแย้งทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งปรัชญาที่เป็นพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันสามารถที่จะแยกได้ดังนี้

(1) ปรัชญาดั้งเดิมของอาชญาวิทยา (The Classical School of Criminology)

ได้รับการพัฒนาขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขกฎหมายและป้องกันผู้ถูกกล่าวหาจากการพิจารณาอย่างไม่เป็นธรรม และจากการลงโทษอย่างรุนแรงเกินความจำเป็นโดยรัฐ ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลมีอิสระในตนเอง และการกระทำผิดนั้นเกิดขึ้นเพราะความสมัครใจของผู้กระทำผิดเอง อันมีผลในทางปฏิบัติทำให้มีการลงโทษทัณฑ์แก่ผู้กระทำอย่างพอเหมาะพอควรเพื่อให้เข็ดหลาบ ทฤษฎีนี้ยอมรับเรื่องค่านิยมและจริยธรรม และยึดมั่นในหลักกฎหมายที่ว่า “ไม่มีความผิดเมื่อปราศจากกฎหมาย” ฉะนั้นกฎหมายจึงเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ผู้กระทำผิดต้องได้รับการลงโทษ และเป้าหมายของการลงโทษนั้นก็เพื่อเป็นการข่มขู่เท่านั้น²⁸

(2) ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบปฏิฐาน (The Positive School of Criminology)

เป็นทฤษฎีที่เชื่อมั่นในหลักวิทยาศาสตร์ และเปลี่ยนแนวความคิดพื้นฐานของวิชาอาชญาวิทยาจากแนวนิติศาสตร์มาสู่สังคมศาสตร์ โดยถือว่าสภาพแวดล้อมบีบบังคับ หรือความผิดปกติทางสภาพร่างกายและจิตใจเป็นมูลเหตุชักนำให้เกิดการกระทำผิดหรือพฤติกรรมรวมเบี่ยงเบน ซึ่งส่งผลในทางปฏิบัติให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิด และได้นำหลักเหตุนามาซึ่งผลตามมาใช้เป็นเครื่องมือกำหนดวิธีการศึกษาค้นคว้าด้านอาชญากรรม โดยเห็นว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งทางสังคมและต้องมีสาเหตุ เมื่อทราบถึงสาเหตุอาชญากรรมแล้ว การแก้ไขย่อมสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่โดยการออกกฎหมายมาลงโทษ เนื่องจากเป็นวิธีการที่สายเกินไป แต่ต้องแก้ไขโดยหาทางป้องกันที่ต้นเหตุของอาชญากรรม ดังนั้น เมื่อไม่มีอาชญากร การกำหนดฐานความผิดทางกฎหมายก็หมดความจำเป็น การลงโทษจะกลายเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ทฤษฎีนี้ถือว่าอาชญากรเป็นผู้ป่วยที่ต้องการความช่วยเหลือและเอาใจใส่จากสังคมและเชื่อมั่นว่าความรู้และเทคโนโลยีสามารถที่จะรักษาพยาบาลและปรับปรุงบุคลิกภาพ

²⁸ ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์. “ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยา ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, ปีที่ 1, ฉบับที่ 3, 2525, หน้า 24.

ของอาชญากรให้เป็นคนปกติได้ ดังนั้นเป้าหมายของการลงโทษจึงมุ่งที่จะปรับปรุงบุคลิกและพฤติกรรมของผู้กระทำผิด²⁹

(3) ปรัชญาทางอาชญาวิทยาแบบป้องกันสังคม

เป็นแนวความคิดแบบใหม่ที่เกิดจากการรวมตัวของปรัชญาที่ขัดแย้งกันทั้งสองดังกล่าวในข้างต้น โดยการนำเอาแนวความคิดของปรัชญาทางอาชญาวิทยาทั้งสองมาผสมผสานกัน เพื่อบังเกิดสัมฤทธิ์ผลในการป้องกันอาชญากรรมและทำให้มีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลย่อมมีความอิสระในทางความคิดภายในขอบเขตสิ่งแวดล้อมหรือสภาพร่างกายหรือจิตใจของบุคคลนั้น อันเป็นการยอมรับวิธีการทางวิทยาศาสตร์และในขณะเดียวกันก็ยังคำนึงถึงค่านิยม ฉะนั้นการกระทำผิดอาญาจึงต้องถูกกำหนดด้วยหลักเกณฑ์ตามวิชานิติศาสตร์และสังคมศาสตร์ควบคู่กันไป และกฎหมายที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ยังคงต้องมีอยู่ต่อไป รวมทั้งกฎหมายอาญาที่จะต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับหลักพฤติกรรมศาสตร์ด้วย ทฤษฎีนี้จึงเป็นการใช้มาตรการป้องกันอาชญากรรมในลักษณะที่เป็นระบบก้าวหน้าโดยมุ่งส่งเสริมการใช้นโยบายทางอาญาที่มีเหตุผลและเน้นถึงการใช้หลักการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล ดังนั้น ในการลงโทษผู้กระทำผิดต้องอาศัยหลักกฎหมายหรือหลักมนุษยธรรมควบคู่กับกระบวนการศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลและปรากฏการณ์ของอาชญากรรมในสังคมคู่กันไป ทั้งนี้โดยมุ่งหวังต่อการฟื้นฟูบูรณภาพทางสังคมของผู้กระทำผิดอย่างมีระบบและต่อเนื่อง³⁰

2.3.2 องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศลาว³¹

หลังจาก ปี พ.ศ. 2534 ประเทศลาวมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยได้จัดให้มีองค์กรในกระบวนการยุติธรรมไว้ 4 องค์กร คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เหมือนกับนานาอารยประเทศ ส่วนการบริหารงานด้านกระบวนการยุติธรรมทาง

²⁹ ประจักษ์ เปี่ยมสมบุญ. “ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยา ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. เรื่องเดียวกัน. หน้า 25.

³⁰ ประจักษ์ เปี่ยมสมบุญ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 26.

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแห่งราชอาณาจักรลาว มาตรา 22.

อาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้จัดลำดับขั้นตอนต่าง ๆ เหมือนกับนาาอารยประเทศและในแต่ละองค์กรก็มีระเบียบเฉพาะที่กำหนดให้อำนาจในการดำเนินงาน ดังนี้

(1) **ตำรวจ** ในบรรดาองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ตำรวจเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมให้เกิดขึ้นในสังคมน้อยที่สุด ในขณะที่เดียวกันนั้นจะต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมในฐานะที่เป็นหน่วยงานป้องกันสังคมเบื้องต้นและรับผิดชอบเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและความผาสุกปลอดภัยของชาติ โดยตำรวจจะทำหน้าที่ในการตรวจค้น การจับ การสืบสวนสอบสวน เพื่อค้นหาความจริงให้ปรากฏแล้วรวบรวมพยานหลักฐานส่งให้อัยการสั่งคดีต่อศาลเป็นขั้นตอนต่อไป

(2) **อัยการ** ในฐานะทนายของแผ่นดินจะวินิจฉัยไต่ตรองคดีที่ตำรวจทำการสอบสวนมาแล้วอีกครั้งหนึ่งก่อนที่ผู้ต้องหาจะถูกฟ้องและถูกนำตัวไปส่งศาลพิจารณาลงโทษ อัยการจะรับผิดชอบในการฟ้องคดีและเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาต่อศาล เพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษ และอีกในฐานะหนึ่งอัยการเป็นผู้รักษากฎหมายของสังคม คือตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของทุกองค์กรในสังคม หากพบว่ามีกรกระทำผิดกฎหมายอื่นนอกจากกฎหมายอาญา อัยการก็จะเข้าไปทำการตรวจสอบและทั้ท้วงเพื่อให้มีการแก้ไข หรือหากพบว่าเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายอาญา อัยการก็จะออกคำสั่งให้ดำเนินคดีอาญาโดยทันทีเนื่องจากกฎหมายของประเทศลาวไม่ได้มีการแยกหน้าที่สอบสวนและฟ้องร้องออกจากกัน

(3) **ศาล** ในบรรดาองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ศาลจัดว่าเป็นองค์กรที่มีความสำคัญยิ่งและมีความเป็นอิสระในตัวเองอย่างมาก ปราศจากอำนาจครอบงำของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ศาลมีอำนาจหน้าที่ปรับดับทกฎหมายให้เข้ากับข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามหลักฐานในแต่ละคดี มีภารกิจรับผิดชอบเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงด้วยความเป็นกลาง บริสุทธิ์และยุติธรรม โดยเป็นความหวังและที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้นนอกจากจะปฏิบัติตามกฎหมายแล้ว ยังต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

(4) **ราชทัณฑ์** ในฐานะเป็นองค์กรสุดท้ายแห่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จะรับผิดชอบดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล หรือตามที่กฎหมายอื่นที่บัญญัติให้อำนาจไว้ กล่าวคือ ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ควบคุมนักโทษหรือผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลในเรือนจำและทัณฑสถาน เพื่อใช้วิธีการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะแก้ไขผู้กระทำ

ความคิดให้กลับตนเป็นคนดี และสามารถอยู่ในสังคมร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างเป็นปกติ ภายหลังจากพ้นโทษแล้ว

2.3.3 องค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทยได้จัดองค์กรในระบบงานยุติธรรมทางอาญาไว้ 4 องค์กร คือ ตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ เหมือนกับนานาอารยประเทศ ส่วนการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ได้จัดลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ไว้ ซึ่งแต่ละองค์กรจะรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตนโดยเฉพาะและมีอิสระจากกัน³² แต่การปฏิบัติงานของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ในแง่ที่ว่ากฎหมายเป็นคำสั่งบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตนในกรอบปทัสสถานอันเป็นแบบอย่างความประพฤติของชุมชนหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม ดังนั้น หน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมมีดังนี้

(1) ตำรวจ เป็นองค์กรแรกของกระบวนการยุติธรรมทางอาญารับผิดชอบในเรื่องการป้องกันความไม่เป็นระเบียบของสังคมและอาชญากรรม จึงมีบทบาทสำคัญต่อความผาสุก ความสงบสุขของประชาชน และความมั่นคงของประเทศชาติ สำหรับหน้าที่ขั้นพื้นฐานอาจสรุปย่อ ๆ ได้ดังนี้ การป้องกันอาชญากรรม การปราบปรามอาชญากรรม การจับกุมผู้กระทำความผิด การพิสูจน์บุคคล การรวบรวมรักษาและเสนอพยานหลักฐาน การควบคุมความประพฤติของบุคคลทั่วไป การค้นหาทรัพย์สินที่สูญหาย และการให้บริการและคุ้มครองเสรีภาพส่วนบุคคล

(2) อัยการ เป็นองค์กรของฝ่ายบริหาร ทำหน้าที่เป็นตัวประสานหรือเชื่อมต่อระหว่างงานส่วนต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม โดยเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและสรุปสำนวนยื่นส่งให้อัยการ โดยอัยการจะเป็นผู้ควบคุมและถ่วงดุลอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยจะอาศัยพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนของตำรวจเป็นพื้นฐานในการใช้ดุลพินิจ เพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินการฟ้องร้องหรือไม่³³ รวมทั้งนำสืบพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่าบุคคลกระทำผิดต่อศาล อันเป็นเหตุทำให้งานของอัยการอยู่ในฐานะ

³² ประธาน วัฒนาวาณิชย์, ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม, หน้า 147.

³³ ประธาน วัฒนาวาณิชย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

กึ่งกลางระหว่างการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อันเป็นงานฝ่ายบริหารกับงานรักษาความยุติธรรม โดยจะต้องมีความเป็นอิสระและมีหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการ

(3) ศาล มีภารกิจรับผิดชอบงานเกี่ยวกับการรักษาและอำนวยความยุติธรรมโดยแท้ มีหน้าที่ควบคุมกระบวนการพิจารณาและเป็นผู้ประสานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการฟ้องร้องและพิจารณาคดี เพื่อเป็นหลักประกันว่า การดำเนินคดีจะเป็นไปอย่างยุติธรรมและไม่ลำเอียงภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องการพิสูจน์ความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา และจะต้องใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ เพื่อคุ้มครองสังคมและแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิด

(4) ราชทัณฑ์ เป็นองค์กรสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และเป็นงานส่วนหนึ่งของฝ่ายบริหารโดยแท้เหมือนกับตำรวจ มีความรับผิดชอบต่องานหลักที่สำคัญ 2 ประการ คือ การคุ้มครองสังคม อันได้แก่ การควบคุมผู้ต้องโทษไว้ในเรือนจำ อันเป็นการนำผู้กระทำความผิดออกจากสังคม และการแก้ไขบำบัดผู้ต้องโทษ อันได้แก่ งานคุมประพฤติ การอบรมฝึกวิชาชีพ การพักการลงโทษ รวมทั้งการขอพระราชทานอภัยโทษ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศลาวและประเทศไทย

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศลาวนั้นมีหลักการที่ไม่ต่างจากประเทศไทยมากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเทศลาวนั้นมีขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นของประเทศลาวซึ่งจะนำมาเปรียบเทียบกับประเทศไทยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินคดีอาญา และขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้นของทั้งสองประเทศให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสีย เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาต่อไปให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาระบบกฎหมายและวิธีพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในสังคม

3.1 ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาว

3.1.1 การร้องทุกข์

เนื่องจากประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เพราะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกหรือให้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค ส่วนราษฎร หรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรงต่อศาล เพียงแต่เข้าร่วมเป็นโจทก์ทางแพ่งในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา รัฐธรรมนูญของลาวมาตรา 41 บัญญัติให้พลเมืองลาวทุกคนมีสิทธิร้องทุกข์ หรือฟ้องร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อบุคคลที่ละเมิดสิทธิประโยชน์ของตน¹ นอกจากนั้นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 6 และมาตรา 29² บัญญัติให้ผู้เสียหายมีสิทธิร้องทุกข์กล่าวโทษหรือฟ้องร้องคดีอาญาได้ในกรณีที่มีการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคลหรือนิติบุคคลที่สร้างความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย หรือทรัพย์สินของตน แต่การร้องทุกข์ หรือฟ้องคดีนั้น ต้องยื่นต่อพนักงานสอบสวน หรืออัยการเท่านั้น เนื่องจากระบบกฎหมายของประเทศลาวให้อำนาจอัยการเพียงองค์กรเดียว ที่มีอำนาจส่งคดีอาญาเข้าสู่ศาล การเริ่มคดีอาญาของประเทศลาวนอกจากมีการร้องทุกข์ของผู้เสียหายยังสามารถเริ่มได้

¹ รัฐธรรมนูญของลาว มาตรา 41.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 6 และ มาตรา 29.

ในกรณีที่มีการเข้ามอบตัวของผู้กระทำความผิด การพบเห็นหลักฐานการกระทำความผิด โดยองค์กรสืบสวนสอบสวนของตำรวจ อัยการและศาล

3.1.2 การสืบสวน-สอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้แยกหน้าที่ การสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกัน กล่าวคือ การสอบสวนและการฟ้องร้อง เป็นขั้นตอน เดียวกัน ระหว่างพนักงานสอบสวนกับอัยการ ฉะนั้นการเริ่มต้นดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย ในทางทฤษฎี จะเริ่มจากพนักงานสอบสวนหรือเริ่มจากอัยการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ คดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลาย จะเริ่มจากพนักงานสอบสวน เนื่องจากตำรวจเป็นองค์กรแรกที่พบเห็นและ ดำเนินการเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 26³ ได้บัญญัติเกี่ยวกับสาเหตุและพื้นฐานของการเปิดการสืบสวน สอบสวนดังนี้³

(1) มีการฟ้องร้องหรือมีการแจ้งความของบุคคล นิติบุคคล และองค์กรของรัฐ เกี่ยวกับการกระทำความผิด คำฟ้องหรือการแจ้งความให้กระทำโดยตรงต่อพนักงานสอบสวนหรือ อัยการ

(2) การเข้ามอบตัวของบุคคลผู้กระทำความผิด

(3) การพบเห็นหลักฐานการกระทำความผิดโดยองค์กรสืบสวน สอบสวน อัยการ และศาล

ในการเปิดการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา จะทำได้ต่อเมื่อมีองค์ประกอบของ การกระทำผิดอาญาครบถ้วน มีหลักฐานยืนยันว่ามีการกระทำความผิดจริง พนักงานสอบสวน หรือ อัยการ ต้องออกคำสั่งเปิดการสืบสวน สอบสวนในเขตอำนาจของตน ซึ่งในคำสั่งดังกล่าวต้อง กำหนดวัน เวลา สถานที่ ชื่อ - นามสกุล ตำแหน่งของผู้ออกคำสั่ง และพนักงานสอบสวน สาเหตุ และพื้นฐานในการเปิดการสืบสวนสอบสวน ฐานความผิด และมาตราของกฎหมายอาญา⁴

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเป็นคนออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนต้องสำเนา คำสั่งดังกล่าวให้อัยการทราบ

ในกรณีที่ไม่มีสาเหตุและพื้นฐานในการเปิดการสืบสวนสอบสวน หรือเงื่อนไขใน การกระทำความผิดอาญาไม่มีพนักงานสอบสวน อัยการต้องออกคำสั่งไม่เปิดการสืบสวนสอบสวน พร้อมทั้งแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้บุคคล หรือนิติบุคคลที่ฟ้องร้องคดีดังกล่าวทราบ

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 26.

⁴เรื่องเดียวกัน มาตรา 26

คำสั่งไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนมีสิทธิอุทธรณ์ไปยังอัยการได้ และคำสั่งไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนที่ออกโดยอัยการมีสิทธิอุทธรณ์ไปยังอัยการชั้นที่สูงกว่าได้

คำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน หรือไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนที่ออกโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการเป็นด่านแรกที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญาจะเริ่มขึ้นหรือไม่เริ่ม เมื่อมีการฟ้องร้องหรือแจ้งความ และหรือมีการพบเห็นหลักฐานที่เป็นร่องรอยของการกระทำความผิดอาญา โดยพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล เป็นหลักการหนึ่งที่สำคัญของขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาของลาวที่พนักงานสอบสวน อัยการ ต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติดังนั้นก็ถือว่าเป็นการที่มีชอบด้วยมาตรา 26 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ภายหลังที่มีคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน ที่ออกโดยพนักงานสอบสวน หรืออัยการ พนักงานสอบสวน หรืออัยการต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวน สรุปผลการสืบสวนสอบสวน และส่งสำนวนคดีพร้อมของกลางให้อัยการ ภายในระยะเวลาที่กำหนด 2 เดือน นับจากวันที่เปิดการสืบสวนสอบสวน เป็นต้นไป⁵ ถ้าหากมีความจำเป็นต้องทำการสอบสวนต่อไปอีก กำหนดเวลาดังกล่าวสามารถขยายออกต่อไปได้ โดยอัยการจะยึดอายุการสอบสวนให้ครั้งละไม่เกิน 2 เดือน ตามคำเสนอของพนักงานสอบสวน หรืออัยการ แต่ระยะเวลาทั้งหมดไม่เกิน 1 ปี ถ้าหากเลยกำหนดเวลาดังกล่าว แต่ยังไม่สามารถหาพยานหลักฐาน สรุปสำนวนส่งฟ้องให้ศาลพิพากษา ลงโทษผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาอย่างเร่งด่วน

(1) การดำเนินการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน

ในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนของตำรวจเป็นองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอบสวนคดีอาญาต่อผู้ต้องหา ซึ่งในชั้นสอบสวนองค์กรสืบสวนสอบสวนมีหน้าที่ ดังนี้

- (1) รับและบันทึกการแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิด
- (2) รายงานเหตุการณ์การกระทำความผิดให้อัยการทราบ
- (3) ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน และส่งสำเนาคำสั่งให้อัยการทราบโดยด่วน
- (4) ดำเนินการสืบสวนสอบสวน
- (5) ใช้มาตรการป้องกันที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น การขัง ออกหมายจับ การค้น การปล่อยตัวชั่วคราว

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 32.

- (6) อุทธรณ์คำสั่งของอัยการชั้นของตน หรือชั้นต่ำกว่าตน ต่ออัยการชั้นบน
- (7) สรุปผลการสืบสวนสอบสวน และส่งสำนวนคดีให้อัยการ

ในการทำหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของพลเมือง ความสงบเรียบร้อยของสังคม และหลักประกันความยุติธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับการแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา หรือพบเห็นหลักฐานร่องรอยการกระทำความผิด ต้องรายงานให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง หากเป็นคดีที่มีความสำคัญ หรือยุ่งยากต้องรายงานให้อัยการทราบโดยด่วน

พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง หากเห็นว่าพยานหลักฐานนั้นจะพิสูจน์ได้ว่า จำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ และการได้มาของพยานหลักฐานเหล่านั้น ต้องชอบด้วยกระบวนการทางกฎหมาย และคำนึงถึงหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานที่ดีที่สุด กล่าวคือ ต้องกระทำในกรอบของกฎหมาย และระเบียบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เช่น การสอบสวนผู้ต้องหา ผู้เสียหาย พยานจะต้องทำโดยไม่มีการชักจูง ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการอื่นใดทั้งปวง ในการสอบสวนหรือการสอบปากคำ ต้องกระทำในสถานที่ราชการของตำรวจหรือในกรณีจำเป็นก็อาจดำเนินการที่บ้าน หรือที่พักของผู้ต้องหาได้⁶

ในการสอบปากคำ หรือสอบสวนบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี ต้องมีเจ้าหน้าที่เข้าร่วมอย่างน้อย 2 คน คนหนึ่งบันทึกและอีกคนสอบปากคำ ในการสอบสวนพนักงานสอบสวนต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบ ซึ่งผู้ต้องหาจะมีสิทธิและหน้าที่ ดังนี้⁷

1. รับทราบและแก้ไขข้อกล่าวหา
2. เสนอพยานหลักฐาน
3. ยื่นคำร้องขอต่าง ๆ
4. ขออุทธรณ์ทั้งหมดในสำนวนคดีภายหลังการสอบสวนสิ้นสุดลง
5. มีสิทธิในการมีผู้ปกป้องหรือทนายความเพื่อต่อสู้คดี
6. เข้าร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น
7. คำนับผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการและล่าม

⁶เวียงวิไล เทียงจันทน์ชัย. การดำเนินคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 1, (นครเวียงจันทน์ : ม.ป.ท. ค.ศ. 2003), หน้า 1.

⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 18.

8. ร้องทุกข์ต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้อง และคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล
9. ออกคำแถลงครั้งสุดท้ายในชั้นพิจารณาของศาลก่อนที่ศาลจะลงคำพิพากษา
10. อุทธรณ์คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือคำชี้ขาด หรือคำพิพากษาของศาล

นอกจากนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีพันธะ ดังนี้⁸

1. เข้าร่วมตัวตามคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ และศาล
2. ชี้แจง และให้ปากคำเกี่ยวกับข้อกล่าวหา
3. ปฏิบัติตามระเบียบ และคำสั่งศาลในห้องพิจารณาคดี

การสอบปากคำหรือการสอบสวนต้องกระทำเป็นรายบุคคล ห้ามมิให้กระทำโดยเผชิญหน้าตั้งแต่เริ่มต้นการสอบสวน เนื่องจากการหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้ถูกสอบสวนมีโอกาสพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกัน ในการเริ่มต้นการสอบสวนก่อนอื่นต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาเล่ารายละเอียดของพฤติการณ์เกี่ยวกับคดีที่ผู้ต้องหาได้กระทำ หรือ ได้พบเห็น และในระหว่างนั้นห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ทำการสอบสวนซักถามหรือพุดัดความหรือกระทำการอื่นใดซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องหาเกิดความสับสน แต่ควรหาวิธีการช่วยให้ผู้ต้องหาลำดับเหตุการณ์ได้อย่างชัดเจน จากนั้นจึงตั้งคำถามตามที่ต้องการและเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี

ในระบบการดำเนินคดีอาญาหรือการสอบสวนของประเทศลาว ทนายความสามารถเข้าร่วมนับตั้งแต่วันที่มิคำสั่งเปิดการสืบสวนเป็นต้นไป เพื่อปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาที่ถูกสอบสวน ดังนั้นในการดำเนินคดีอาญา ผู้ต้องหา หรือผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีมีสิทธิที่จะมีทนายความ เป็นตัวแทนของตนในการเข้าร่วมการดำเนินคดี ในกรณีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลที่ไม่รู้ภาษาลาว หรือเป็นบุคคลที่ถูกกลโกงประหารชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีทนายความ โดยผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิเลือกทนายความได้ด้วยตนเอง หากไม่สามารถหาได้ รัฐมีหน้าที่จัดหาทนายความให้

เมื่อเสร็จสิ้นจากการสอบสวน ถ้าเห็นว่าคดีควรจะจำหน่ายหรือปิดสำนวน พนักงานสอบสวนต้องออกคำสั่งจำหน่ายหรือปิดคดี พร้อมแจ้งให้อัยการทราบ แต่หากเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอว่า ผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานสอบสวนต้องสรุปผลการสอบสวนพร้อมสำนวนคดี และของกลางให้อัยการ เพื่อส่งฟ้องคดีต่อศาลต่อไป

⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 18 วรรค 4.

(2) การดำเนินการสอบสวนโดยอัยการ

อัยการเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายของบุคคล นิติบุคคล และหน่วยงานของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ออกคำสั่งเปิดการสืบสวน และดำเนินการสอบสวน คดีอาญาด้วยตนเอง พร้อมทั้งมีอำนาจหน้าที่กั้นกรองพยานหลักฐาน และผลการสอบสวนที่ พนักงานสอบสวนขององค์กรสืบสวนสอบสวน หรือตำรวจส่งมาให้ เพื่อที่จะทำหน้าที่ส่งฟ้องคดี ต่อศาล⁹ เนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้บัญญัติขั้นตอนการสอบสวน และฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวไม่ได้แยกออกจากกัน กล่าวคือ คดีอาญาจะเริ่มจากพนักงานสอบสวน ของตำรวจหรือเริ่มจากอัยการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่คดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลายจะเริ่มจาก พนักงานสอบสวนของตำรวจ อัยการจะเข้ามาสอบสวนด้วยต่อเมื่อคดีมีความสำคัญ ยุ่งยาก หรือ เห็นว่ามีความจำเป็น และหากเห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของตำรวจมีเงื่อนงำหรือ อาจมีความไม่โปร่งใส โดยอาจได้รับการร้องเรียนจากคู่กรณี ทนายความของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด¹⁰

ในการดำเนินคดีอาญา หรือการสอบสวนโดยพนักงานสอบสวนนั้น ตำรวจ อัยการ ศาลนั้น หากผู้ชำนาญการพิเศษ หรือล่าม เห็นว่าตนมีส่วนได้เสียหรือเป็นญาติของคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดต้องถอนตัวออกจากการดำเนินคดีดังกล่าว¹¹ ถ้าไม่กระทำการดังนั้น ผู้ถูกกล่าวหา หรือจำเลย ผู้เสียหาย หรือทนายความ อาจจะเสนอคำนำตัวเจ้าหน้าที่ดังกล่าวออกจากการดำเนินคดี¹²

การสอบสวนคดีอาญา จะสอบสวนโดยพนักงานสอบสวน หรืออัยการต้องดำเนินการ เป็นภาษาลาว ในกรณีที่ผู้ถูกสอบสวนไม่รู้ภาษาลาวก็สามารถใช้ล่ามของตนเองได้หรือล่ามที่รัฐ จัดหาให้¹³ ผู้พิพากษา อัยการ และตำรวจต้องรับรู้สิทธิในการต่อสู้คดีให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาตามที่ บัญญัติไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ อันชอบด้วยกฎหมายของผู้ถูกกล่าวหา¹⁴ ดังเช่นการสอบสวนเด็กที่ยังไม่พ้นนิติภาวะ คนหูหนวก เป็นใบ้ คนวิกลจริต ต้องมีการเข้าร่วมของ ผู้ปกครองหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ปกป้องสิทธิประโยชน์ของบุคคลดังกล่าว ในการสอบสวนหรือบันทึกคำให้การแต่ละครั้ง เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอบสวนต้องทำเป็นจดหมาย

⁹ประมวลกฎหมายว่าด้วยอัยการของลาว มาตรา 2.

¹⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 18 วรรค 8.

¹¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 7.

¹²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 18 วรรค 7, มาตรา 19 และ มาตรา 21วรรค 7.

¹³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 12

¹⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 13.

บันทึกการสอบสวน โดยระบุชื่อ-นามสกุล ตำแหน่งหน้าที่ของผู้สอบสวน และประวัติของผู้ถูกสอบสวน จากนั้นก็จะอ่านผลการสอบสวนที่ผู้ถูกสอบสวนได้ให้การ ให้ผู้ถูกสอบสวนฟังหรือจะให้อ่านเอง จากนั้นก็ลงชื่อของผู้เข้าร่วมหรือพิมพ์ลายนิ้วมือในกรณีที่เขียนหนังสือไม่เป็น ลงในบันทึกแต่ละแผ่น หากมีการเพิ่มหรือลดข้อความใด ต้องลงชื่อรับรองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือไว้ และหมายเหตุไว้ในตอนท้ายของบันทึกการสอบสวนนั้น¹⁵ ซึ่งการสอบสวนในขั้นตอนของอัยการต้องกระทำเหมือนกับในขั้นตอนของตำรวจทุกอย่าง แต่จะแตกต่างกันตรงที่ว่าอัยการมีอำนาจในการตั้งฟ้องคดี

3.1.3 ขั้นตอนสั่งฟ้อง

การดำเนินคดีอาญาในประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เนื่องจากการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา ซึ่งขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้องคดีอาญา เป็นขั้นตอนเดียวกันไม่ได้แยกออกจากกัน โดยมีอัยการเป็นผู้ควบคุมดูแลรับผิดชอบการสืบสวนสอบสวน และการฟ้องร้องคดีต่อศาล มีพนักงานสอบสวนเป็นด่านแรกในการสืบหาพยานหลักฐานจากการกระทำความผิด เพื่อส่งมาให้อัยการได้กลิ่นกรองอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความมั่นใจในการฟ้องร้อง และให้ความยุติธรรมต่อผู้เสียหาย และผู้ต้องหา เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาว ผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยตรงได้ แต่สามารถยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ในคดีแพ่งในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา อันเป็นเหตุให้อัยการต้องรับคำร้องนั้นมาพิจารณา และอนุญาตให้ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ในคดีแพ่งร่วมกับอัยการ และทำให้อัยการต้องนำคำฟ้องดังกล่าวเสนอต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 กฎหมายว่าด้วยอัยการของลาว¹⁶

ขั้นตอนการสั่งฟ้องคดีอาญาขึ้นศาล ซึ่งอัยการต้องเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานที่อัยการสามารถใช้ประกอบในการสั่งคดีตลอดจนจะใช้แถลงต่อศาล เพื่อให้ศาลลงโทษจำเลยอย่างเหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ โดยหลักแล้วการฟ้องคดีอาญาในประเทศลาวประกอบด้วย การตรวจสอบสำนวนคดี การกลิ่นกรองพยานหลักฐาน การสรุปคดี การแถลงคดีต่อศาล และการสั่งฟ้องคดีขึ้นศาล ซึ่งเป็นการส่งสำนวนคดีให้ศาลพิจารณาโดยผ่านการฟ้องของอัยการไปพร้อมกับพยานหลักฐานของกลางในคดีสำนวนคดี และตัวจำเลย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญของ

¹⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 35 วรรค 1, 2, 3 และ 4.

¹⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 2.

การดำเนินการพิจารณาพิพากษาของศาล เนื่องจากถ้าไม่มีคำฟ้อง ศาลก็ไม่มีอำนาจจะนำเอาคดีออกมาพิจารณาพิพากษาได้ และคำสั่งฟ้องดังกล่าวของอัยการเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผู้ต้องหาเป็นจำเลย ซึ่งก่อนที่อัยการจะส่งฟ้องคดีขึ้นศาลเพื่อพิจารณาลงโทษ จำเลยได้ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติไว้ ดังนี้

3.1.3.1 การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวน

การที่อัยการจะสรุปสำนวนเพื่อส่งคดี ในบางคดีจะกระทำต่อเมื่อได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนก่อน แต่ในบางคดีที่ไม่ได้เริ่มต้นจากพนักงานสอบสวน อัยการก็สามารถค้นกรองพยานหลักฐาน และสั่งฟ้องได้เลย โดยทั่วไปเมื่อการสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว คดีดังกล่าวจะดำเนินไปใน 2 รูปแบบ กล่าวคือ การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนโดยการสั่งให้ระงับคดี และการสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนโดยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นสู่ศาล

(1) การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวน โดยการสั่งให้ระงับคดี

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 57 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการระงับคดี กล่าวคือ ให้ยุติการดำเนินการใด ๆ ที่เกี่ยวกับค้นหาพยานหลักฐานในคดีอาญา ในเมื่อมีเหตุหนึ่งเหตุใดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นเงื่อนไขให้ต้องยกเว้นการดำเนินคดีอาญา หรือในเมื่อไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด¹⁷

การระงับคดีตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 57 นั้น มีความหมายว่า เหตุการณ์ใด ๆ ที่สกัดกั้นการชี้ขาดเนื้อหาของคดี และทันทีที่เกิดเงื่อนไขนั้นๆ ขึ้น การดำเนินการในคดีที่มีเป้าหมายเพื่อการชี้ขาดเนื้อหาของคดี จะกระทำมิได้ ถ้าหากปรากฏเงื่อนไขระงับคดี อัยการจะดำเนินคดีนั้นต่อไปไม่ได้ หรือหมดอำนาจที่จะดำเนินคดีนั้น การที่จะถือว่าเป็นกรณีเงื่อนไขการระงับคดีนั้น คดีจะต้องยังคงมีอยู่แต่ดำเนินต่อไปไม่ได้ แต่กรณีผู้กระทำความผิดเสียชีวิตนั้น มีผลทำให้คดีอาญาตกไปทั้งหมด ซึ่งมาตรา 57 บัญญัติว่า คดีอาญาจะถูกระงับในกรณีมีเหตุดังต่อไปนี้

¹⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 57.

(1) ในเมื่อมีสาเหตุหนึ่งใดที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3¹⁸

(2) ในเมื่อไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดในกรณีที่อัยการมีคำสั่งให้ระงับคดีแล้ว แต่ผู้ต้องหายังถูกขังอยู่นั้น อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาอย่างเร่งด่วน พร้อมคืนของกลางที่เป็นทรัพย์สิน และของใช้ที่เป็นกรรมสิทธิ์ให้ผู้ต้องหา

(2) การสัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนด้วยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาล

ในกรณีที่สัมฤทธิ์ผลของการสืบสวนสอบสวนด้วยการสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาลนั้น เมื่ออัยการที่มีอำนาจสั่งฟ้องได้ลงนามในคำสั่งฟ้องแล้วจะนำสำนวนคดีพร้อมคำสั่งฟ้องส่งไปยังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา พร้อมด้วยของกลาง และพยานหลักฐานครบถ้วน ซึ่งในบางคดีที่อัยการสั่งฟ้องขึ้นศาลอาจมีคำร้องของผู้เสียหาย หรือ โจทก์คดีแพ่งในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา อัยการต้องแถลงโดยกล่าวถึงเนื้อหาของคดีที่เกี่ยวข้องกับความเสียหาย เพื่อให้ศาลได้พิจารณาชดเชยค่าเสียหายไปด้วย หากการร้องขอดังกล่าวของโจทก์คดีแพ่งมีเหตุผลเพียงพอ

3.1.3.2 การตรวจสอบ และสั่งคดีของอัยการ

เมื่อพนักงานสอบสวนของตำรวจเสร็จสิ้นการสอบสวน และส่งสำนวนคดีมายังอัยการที่มีอำนาจ อัยการต้องตรวจสอบถ่วงถ่วงพยานหลักฐาน และสั่งคดีภายใน 10 วัน เนื่องจากการสั่งคดีของอัยการเป็นการดำเนินการเพื่อให้บุคคลที่มีเหตุน่าเชื่อถือว่า ได้กระทำ

¹⁸ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 3 บัญญัติว่า

1. ขาดเหตุการณ์ของการกระทำผิดทางอาญา
2. ขาดองค์ประกอบของการกระทำผิดทางอาญา
3. สิ้นสุดอายุความในการฟ้องร้องคดีความ
4. มีการนิรโทษกรรม
5. การกระทำความผิดของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์
6. มีการไกล่เกลี่ย และตกลงระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหา หรือ ไม่มีการฟ้องร้องของผู้เสียหาย
7. มีคำสั่งให้ระงับคดี หรือมีคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับคดีนั้นมาก่อน
8. ผู้ต้องหาเสียชีวิต

ความผิดต้องถูกฟ้องร้องต่อศาล เพื่อพิจารณาพิพากษาลงโทษ และในขณะเดียวกัน ก็เพื่อให้บุคคลที่บริสุทธิ์จะไม่ถูกฟ้องร้อง โดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 60 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อัยการมีอำนาจสั่งคดี ดังนี้¹⁹

(1) ถ้าหากเห็นว่า การสืบสวนสอบสวนคดียังไม่ครบถ้วน อัยการต้องออกคำสั่งส่งสำนวนคดีคืนไปยังพนักงานสอบสวนของตำรวจ พร้อมคำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสอบสวนเพิ่มเติม หรืออัยการจะเข้าร่วมการสอบสวนร่วมกับตำรวจหรือในกรณีที่จำเป็น อัยการอาจเข้าดำเนินการสอบสวนด้วยตนเองก็ได้

(2) ถ้าหากเห็นว่า มีพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 55 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เงื่อนไขการพักการดำเนินคดี) อัยการต้องออกคำสั่งพักการดำเนินคดี

(3) ถ้าหากเห็นว่า มีพื้นฐานที่บัญญัติไว้ในมาตรา 57 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เงื่อนไขการระงับคดี) อัยการต้องออกคำสั่งให้ระงับคดี

(4) ถ้าหากเห็นว่า มาตรการที่พนักงานสอบสวนของตำรวจหรือพนักงานสอบสวนของอัยการออกไปนั้นไม่ถูกต้องตามกฎหมาย อัยการมีอำนาจเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิก มาตรการดังกล่าว และ

(5) ถ้าหากเห็นว่า พยานหลักฐานในคดีครบถ้วน และเพียงพอที่จะใช้ยืนยันผู้ต้องหาว่าได้กระทำความผิด อัยการต้องออกคำสั่งฟ้องพร้อมส่งสำนวนคดีและพยานหลักฐานไปยังศาล

ในการตรวจสอบกลั่นกรองพยานหลักฐาน และสั่งคดีของอัยการประเทศลาว ถ้าคดีมีมูล อัยการก็ต้องออกคำสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาล เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 4 ที่บัญญัติว่า มีเพียงศาลเท่านั้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ไม่มีบุคคลใดจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด และได้รับการลงโทษทางอาญาโดยไม่มีคำพิพากษาของศาล ดังนั้นการสั่งฟ้องคดีอาญาต่อศาลของอัยการประเทศลาว จะต้องเป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ อัยการไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งคดี เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 และมาตรา 60 บัญญัติไว้โดยบังคับ²⁰

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 60.

²⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า ในกรณีพนักงานสอบสวนหรืออัยการ ค้นพบร่องรอยหลักฐาน การกระทำผิด ต้องเปิดการสืบสวนสอบสวนตามเขตอำนาจของตน ใช้มาตรการต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เพื่อค้นพบการกระทำผิดและผู้กระทำผิด แล้วส่งฟ้องให้ศาลพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย.

โดยทั่วไปเมื่อคำสั่งฟ้องคดีอาญาของอัยการขึ้นสู่ศาล ศาลจะประทับรับฟ้องเกือบทุกคดี โดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องเหมือนระบบของประเทศไทย ถึงแม้ว่าในส่วนคดีจะมีทั้งคำสั่งฟ้อง และคำแถลงส่งไปพร้อม ๆ กัน แต่คำสั่งฟ้องจะมีความสำคัญอย่างมากต่อการพิจารณาของศาล โดยจะเปลี่ยนสถานะของผู้ต้องหาเป็นจำเลยเพื่อรอการพิจารณาพิพากษา ส่วนคำแถลงเป็นเอกสารที่ชี้แจงรายละเอียดของเนื้อหาคดี รวมทั้งเสนอให้ศาลพิจารณาคำร้องขอของผู้เสียหายในกรณีที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

3.1.4 กระบวนการของศาลก่อนการพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้บัญญัติให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ อำนาจที่ฟ้องคดีเป็นของอัยการเท่านั้น²¹ จึงถือว่าพยานหลักฐานที่ส่งมายังศาลได้ผ่านกระบวนการคัดกรองจากหน่วยงานของรัฐมาแล้ว

ภายหลังที่ศาลได้รับสำนวนคดีจากอัยการก็จะทำการตรวจฟ้องว่าคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของศาลตนหรือไม่ รวมทั้งประเด็นอื่นๆ เช่น

- (1) ตรวจสอบสำนวนคดีดังกล่าวว่าเป็นกระทำความผิดทางอาญาหรือไม่ เพื่อป้องกันการสั่งฟ้องที่ไม่ถูกต้อง
- (2) ตรวจสอบองค์ประกอบของการกระทำความผิดอาญาว่าครบองค์ประกอบการกระทำความผิดอาญาหรือไม่
- (3) ตรวจสอบอายุความ
- (4) ตรวจสอบว่าคำสั่งฟ้องของอัยการสั่งฟ้องตัวผู้ต้องหาที่มีอายุต้องไม่ต่ำกว่า 15 ปี
- (5) ในคดีที่ประมวลกฎหมายอาญาของลาว มาตรา 22 บัญญัติให้ต้องมีคำฟ้องร้องเองของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายถอนฟ้อง คดีดังกล่าวก็จะไม่สามารถดำเนินคดีได้²²
- (6) คดีที่อัยการสั่งฟ้องได้มีการสั่งไม่ฟ้องหรือมีการพิพากษายกฟ้องในที่ผ่านมาหรือไม่

หากไม่มีปัญหาหนึ่งปัญหาใดที่กล่าวมา ศาลก็จะประทับรับฟ้องคดีดังกล่าวเพื่อพิจารณาซึ่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลชั้นต้นที่รับสำนวนคดีมาพิจารณาก็จะมอบสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งพิจารณาและดำเนินการ เช่น

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 75.

²² ประมวลกฎหมายอาญาของลาว มาตรา 22.

(1) ส่งสำนวนคดีนั้นคืนไปยังอัยการเพื่อทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติมหากพบว่าการสืบสวนยังไม่ครบถ้วน

(2) ส่งสำนวนคดีคืนไปยังอัยการ เพื่อแก้ไขคำสั่งฟ้อง หรือสั่งฟ้องเพิ่มเติมหากพบว่าการสั่งฟ้องของอัยการไม่ตรงกับกรกระทำผิดตัวจริงหรือหากพบว่ามีกรกระทำผิดอื่นหรือมีบุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดที่ยังไม่ได้รับการสั่งฟ้องขึ้นศาล

(3) นำสำนวนคดีดังกล่าวออกพิจารณาพิพากษาในห้องพิจารณาเมื่อศาลเห็นว่าคดีดังกล่าวดำเนินการสืบสวนสอบสวนและสั่งคดีความขึ้นตอนของกฎหมาย²³

3.1.5 ขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้นของประเศลาว

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขปรับปรุง ปี พ.ศ. 2546 หมวดที่ 9 บัญญัติให้ศาลเป็นองค์กรพิพากษาแห่งรัฐ และพิจารณาพิพากษาเป็นองค์คณะอิสระและอยู่ภายใต้อำณัติของกฎหมาย นอกจากนี้กฎหมายว่าด้วยศาลของประเศลาวได้บัญญัติเกี่ยวกับศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ได้แก่ ศาลอำเภอ ศาลเทศบาล ศาลจังหวัด และศาลนคร กล่าวคือ ศาลอำเภอเทศบาล จัดตั้งขึ้นในแต่ละอำเภอทั่วประเทศทั้งหมด 140 อำเภอ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุก และโทษปรับไม่สูง ส่วนศาลชั้นต้น จังหวัดและศาลชั้นต้นนคร จัดตั้งขึ้นในแต่ละจังหวัดทั่วประเทศมีทั้งหมด 17 จังหวัด และหนึ่งนครเวียงจันทน์²⁴

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเศลาว มิได้แบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาออกจากกัน กล่าวคือ หน้าที่สอบสวนอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ หน้าที่ฟ้องร้องเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ ส่วนอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาล คดีอาญาทุกคดีจะขึ้นสู่ศาลได้ต้องผ่านการกลั่นกรองและสั่งฟ้องของอัยการเท่านั้น ทำให้เอกชนผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยตรง แต่สามารถยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ในคดีแพ่ง ในกรณีคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา²⁵ การเริ่มคดีอาญาสามารถเริ่มได้เพียงแต่พนักงานสอบสวนหรืออัยการทราบแหล่งกรกระทำผิดหรือพบหลักฐานกรทำความผิดก็สามารถเปิดการสืบสวนสอบสวนและสรุปสำนวนสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลได้ แต่หลักดังกล่าวนี้มีข้อยกเว้นตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 22 ว่า หากไม่มีการแจ้งความหรือร้องเรียนของผู้เสียหายก็จะไม่สามารถ

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 76.

²⁴ รัฐธรรมนูญของประเศลาว มาตรา 79.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเศลาว มาตรา 75.

ดำเนินคดีได้เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายระหว่างญาติใกล้ชิดที่บาดเจ็บเล็กน้อย ความผิดฐานนินทาใส่ร้าย การด่าว่า การหมิ่นประมาทศพผู้เสียชีวิต ความผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของญาติใกล้ชิด การละเมิดเคหะสถาน และการล่วงรู้ความลับส่วนบุคคล ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวถึงแม้พนักงานสอบสวนหรืออัยการจะทราบว่ามีกระทำความผิดเกิดขึ้น แต่ผู้เสียหายไม่ใส่ใจเอาความก็จะไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้

ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวใช้ระบบไต่สวน ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส อัยการจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินคดี เนื่องจากอัยการถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐ และเป็นโจทก์กล่าวฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานสอบสวน เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ภารกิจหลักของอัยการในประเทศลาวก็คือปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ และสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการก่ออาชญากรรมประเภทต่าง ๆ มีอำนาจสอบสวนก้นกรองและสั่งฟ้องคดีอาญาตามกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีอำนาจเข้าร่วมในการตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาล²⁶ และสามารถฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาลเพิ่มเติมได้หากเห็นว่าการฟ้องร้องก่อนหน้านั้น ยังไม่ครบถ้วนเพียงพอ และอัยการสามารถขึ้นนั่งซักถามพยานเคียงคู่ผู้พิพากษาได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ เนื่องจากถือว่าอัยการและผู้พิพากษาช่วยกันค้นหาความจริงและพิพากษาคตามความจริงแห่งพยานหลักฐานที่ค้นพบ

ระบบการพิจารณาและพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวมาตรา 13 บัญญัติให้การพิจารณาและสืบพยานในชั้นศาลให้กระทำโดยเปิดเผย ยกเว้นในกรณีคดีที่เกี่ยวข้องกับการลับของชาติ การกระทำความผิดของเด็กที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี การกระทำความผิดต่อสายสัมพันธ์ทางครอบครัว และศีลธรรมอันดีของประชาชนที่ต้องพิจารณาเป็นการลับ หลักการให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลยเช่น จำเลยมีสิทธิรับทราบและแก้ข้อกล่าวหาสิทธิในการมีทนายความ สิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐาน ขอคู่สำนวนการสอบสวนภายหลังการสืบสวนเสร็จสิ้น สิทธิในการค้านตัวผู้พิพากษาพนักงานอัยการ หากพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายที่จะทำให้จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรม หลักการยกประโยชน์แก่จำเลยหากยังไม่มีพยานหลักฐานหนักแน่นยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย ศาลก็จะพิพากษาให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหาไป

²⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาว มาตรา 13.

ภายหลังที่ศาลได้รับสำนวนคดีที่ส่งมาจากอัยการ ศาลต้องนำคดีดังกล่าวมาพิจารณาให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน ซึ่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะมอบสำนวนคดีให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งพิจารณาและนำเสนอเพื่อ

1. ส่งสำนวนคดีคืนให้กับอัยการเพื่อทำการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม หากพบว่าการสืบสวนสอบสวนยังไม่ครบ
2. ส่งสำนวนคดีคืนให้อัยการเพื่อสั่งฟ้องเพิ่มเติม หากพบว่า ยังมีการกระทำผิดอื่นหรือบุคคลอื่นที่ยังไม่ถูกสั่งฟ้องขึ้นศาล
3. กำหนดเวลาและนำคดีออกพิจารณาหากเห็นว่าการสืบสวนสอบสวนได้ดำเนินไปถูกต้องและครบถ้วน²⁷

ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นคนกล่าวเปิดการพิจารณาโดยมีองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณา 3 คน หนึ่งคน เป็นประธาน หรือหัวหน้าองค์คณะ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมคือ อัยการ จำศาล ผู้เสียหาย จำเลย พยานโจทก์ พยานจำเลย โจทก์แพ่ง ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง ผู้ชำนาญการพิเศษ และหรือล่าม การพิจารณาเริ่มจากผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะจะแจ้งสิทธิต่าง ๆ ในการต่อสู้คดีพร้อมสิทธิในการคัดค้านตัวผู้พิพากษา จำศาลและอัยการแก่จำเลย จะสอบถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีศาลก็จะตั้งทนายความให้ และแจ้งข้อกล่าวหาให้จำเลยทราบพร้อมทั้งสืบประวัติของจำเลย

ในการสืบพยานในชั้นพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะสืบพยานในวันที่พิจารณาคดีไปพร้อมกัน โดยเริ่มจากการสืบพยานฝ่ายโจทก์ ซึ่งอัยการในฐานะโจทก์ก็จะเป็นคนเสนอคำสั่งฟ้อง พร้อมนำพยานหลักฐานทั้งพยานวัตถุและพยานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของคดีเพื่อยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย โดยจำเลยมีสิทธิที่จะให้การปฏิเสธหรือรับสารภาพ ถ้าหากจำเลยรับสารภาพก็จะเป็นเงื่อนไขให้ศาลลงคำวินิจฉัยได้เร็ว แต่ถ้าจำเลยปฏิเสธไม่ยอมรับพยานหลักฐานที่ฝ่ายโจทก์เสนอ ศาลก็จะให้จำเลยนำเสนอพยานหลักฐานของจำเลย เปิดการถามค้าน โดยศาลจะเป็นคนชี้หน้าให้นักพยานหลักฐานของสองฝ่าย แต่ถ้าพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอมานั้นไม่สามารถยืนยันการกระทำความผิดของจำเลยได้ ศาลก็จะเลื่อนการพิจารณาเพื่อค้นหาพยานหลักฐาน ซึ่งอาจเป็นพยานหลักฐานทางวัตถุพยานบุคคล หรือหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ นอกเหนือจากที่โจทก์เสนอ ภายหลังที่การสืบเสาะหาพยานหลักฐานทั้งหมดมาพิจารณาแต่จำเลยยังมีพยานหลักฐานมาหักล้าง พยานหลักฐานของ โจทก์ได้ศาลก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยแก่จำเลย กล่าวคือให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหาไป²⁸

²⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาว มาตรา 76.

²⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาว มาตรา 78.

ถ้าหากเห็นว่าผลการสืบพยานสองฝ่ายเสร็จสิ้น และมีพยานหลักฐานยืนยันหนักแน่นว่าจำเลยกระทำผิดจริง ศาลก็จะให้อัยการแถลงถึงเหตุการณ์การกระทำผิดของจำเลย รวมทั้งค่าเสียหายที่ผู้เสียหายร้องขอและให้จำเลยมีความเห็นเป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่องค์คณะผู้พิพากษาจะกล่าวปิดการพิจารณาชั่วคราวเพื่อทำคำวินิจฉัยในห้องประชุมลับ

ในการทำคำวินิจฉัยในห้องลับ ศาลจะถือเอาผลของการพิจารณาในห้องพิจารณาเป็นหลัก โดยจะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของแต่ละฝ่ายที่ศาลนำสืบ เพื่อลงคำวินิจฉัย การลงคำวินิจฉัย ถือเอาตามเสียงข้างมากสองในสามเป็นอันชี้ขาดในการทำคำพิพากษา²⁹ ส่วนการอ่านคำพิพากษานั้นต้องอ่านโดยเปิดเผยเสมอ ถ้าการอ่านคำพิพากษาไม่สามารถอ่านในวันเดียวกันก็ให้เลื่อนการอ่านในวันต่อมา แต่ต้องไม่เกินเจ็ดวัน บุคคลที่ไม่เห็นด้วยต่อคำพิพากษาดังกล่าว มีสิทธิอุทธรณ์ภายในสิบห้าวัน นับจากวันที่ศาลพิพากษาหรือนับจากวันที่คู่ความรับทราบ หรือสิทธิตามที่บัญญัติใช้ในมาตรา 82 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา³⁰

3.2 ขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย

กระบวนการดำเนินคดีเป็นการดำเนินการที่มุ่งไปสู่เป้าหมายสุดท้ายคือคำพิพากษาของศาล การดำเนินไปของคดีและจบลงของคดีถูกกำหนดโดยการกระทำขององค์กรต่างๆ และบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี เพื่อตรวจสอบความจริงของเรื่องที่กล่าวหา เพื่อจะได้ชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหา

3.2.1 กระบวนการก่อนการฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยฉบับปัจจุบัน ได้แยกอำนาจสอบสวน ฟ้องร้อง และอำนาจพิจารณาพิพากษาออกจากกัน โดยให้อำนาจสอบสวนเป็นขององค์กรตำรวจ ให้อำนาจการฟ้องร้องเป็นของพนักงานอัยการ และให้อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเป็นของศาล อย่างไรก็ตาม คดีที่นำเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้นั้นจะเริ่มต้นที่องค์กรตำรวจ โดยการใช้อำนาจสอบสวนที่คดีจะดำเนินไปสู่ขั้นต่าง ๆ ต่อไป³¹

²⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 79.

³⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 82.

³¹วัฒนา บุญเหิน. “มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญา.” (วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 7.

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ซึ่งโดยหลักแล้วองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญา แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้ให้สิทธิแก่เอกชนผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาด้วย ฉะนั้นในการดำเนินคดีบางคดีจึงมีทั้งอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 ได้ให้สิทธิพนักงานอัยการ “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกันในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้น ๆ ได้”³² ดังนั้น กระบวนการก่อนฟ้องคดีของคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ จึงมีเพียงการรวบรวมพยานหลักฐาน และเขียนฟ้องให้ถูกต้อง ตามมาตรา 158 และยื่นต่อศาลที่มีอำนาจเท่านั้น³³

มาตรา 158 ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ และมี

1. ชื่อศาลและวันเดือนปี
2. คดีระหว่างผู้ใดโจทก์ ผู้ใดจำเลย
3. ตำแหน่งพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ให้ใส่ชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติ และบังคับ
4. ชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติ และบังคับของจำเลย
5. การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิดข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้อด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพ จิตเขียน หรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวข้องกับหมิ่นประมาทให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์ หรือคิดมาท้ายคำฟ้อง

6. อ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด
7. ลายมือชื่อโจทก์ ผู้เรียง ผู้เขียน หรือพิมพ์ฟ้อง

สำหรับคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 วางเงื่อนไขว่าต้องเป็นคดีที่ได้สอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว พนักงานอัยการจึงสามารถยื่นฟ้องต่อศาลได้ ดังนั้น กระบวนการก่อนฟ้องคดีของพนักงานอัยการ จึงมีดังนี้

³²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32.

³³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158.

3.2.1.1 ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

กระบวนการนี้เป็นกระบวนการที่ทำให้เจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งอาจเป็นพนักงานฝ่ายปกครองตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ทราบว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น³⁴

สำหรับคำร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(7) บัญญัติเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ว่า “คำร้องทุกข์” หมายถึง การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่ามีผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 124 ให้สิทธิแก่ผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายได้

ในการร้องทุกข์นี้ นอกจากจะร้องทุกข์โดยการทำเป็นหนังสือแล้ว ผู้เสียหายอาจร้องทุกข์ด้วยปากหรือวาจาก็ได้ โดยแจ้งว่าได้มีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไป

ส่วนคำกล่าวโทษนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(8) บัญญัติไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลอื่นซึ่งไม่ใช่ผู้เสียหายได้กล่าวต่อเจ้าหน้าที่ว่า มีบุคคลรู้ตัวหรือไม่ก็ไม่ได้กระทำความผิดอย่างหนึ่งขึ้น ดังนั้น คำกล่าวโทษจึงเป็นการกระทำของบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้เสียหายได้มาแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ว่ามีการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องแจ้งความว่ามีความประสงค์ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม คำกล่าวโทษจะมีได้เฉพาะความผิดอาญาแผ่นดินเท่านั้น³⁵ การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษถือว่าเป็นสาเหตุสำคัญของการสอบสวน เพราะจะทำให้ตำรวจมีอำนาจที่จะเริ่มต้นกระบวนการดำเนินคดีนั้น

³⁴ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2544, หน้า 43.

³⁵ คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2530, หน้า 272.

3.2.1.2 การสืบสวน

การสืบสวนตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง “เสาะหา ทบทวนเหตุที่เกิดขึ้น”³⁶ และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) ได้ให้นิยามไว้ว่า การสืบสวน หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐาน ซึ่งพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ของประชาชน และเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด

การสืบสวนนั้นมีวัตถุประสงค์อยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และ
2. เพื่อทราบรายละเอียดแห่งความผิด

กรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ปกติจะมีการสืบสวน เพื่อให้ได้ หลักฐานพอสมควรที่จะเชื่อได้ว่า ผู้ต้องสงสัย หรือผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดจริงหรือน่าจะเป็น ผู้กระทำความผิด เพื่อที่จะได้ทำการจับกุมต่อไป ดังนั้นในคดีอาญาจึงเริ่มต้นด้วยการสอบสวนก่อน และ อาจสืบสวนต่อไป แม้ว่าจะได้มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้วก็ตาม

ผู้มีอำนาจในการสืบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17 บัญญัติให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจมีอำนาจสืบสวนคดีอาญาได้ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือตำรวจชั้นผู้น้อย³⁷

การสืบสวนไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวหรือวิธีการใด ๆ ที่บัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เป็นวิธีการหรือการใช้ทักษะความสามารถของ เจ้าหน้าที่ในแต่ละคนไป ประสิทธิภาพหรือผลสำเร็จของงานสืบสวน จึงขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ที่ ปฏิบัติและข้อเท็จจริงในแต่ละคดีไป ซึ่งโดยลักษณะงานแล้ว จะเกี่ยวข้องกับตัวบทกฎหมาย ก่อนข้างน้อยกว่าการสอบสวน ในการดำเนินคดีเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนอาจร่วมกับพนักงาน สอบสวนเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานในคดี ไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ก็ตาม โดยทำหน้าที่เรื่อยไปจนกว่าพยานหลักฐานในคดีจะมีเพียงพอ จนกระทั่งพนักงานสอบสวน ได้สรุปสำนวนการสอบสวน แล้วมีความเห็นทางคดีส่งไปยังพนักงานอัยการ³⁸

³⁶พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525.

³⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 17.

³⁸สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. “สิทธิของผู้ต้องหาในคดีอาญาในระหว่างการสืบสวน และสอบสวน”. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 36.

การสืบสวนแบ่งออกเป็น 2 ระยะ³⁹

(1) การสืบสวนก่อนเกิดเหตุ หรือการหาความรู้ที่อยู่เสมอ นับเป็นระยะการสืบสวนหาข้อมูลเบื้องต้นแห่งเหตุการณ์ทั่วไปหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งสาระข้อมูลอันเป็นประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และป้องกันเหตุร้ายโดยทั่วไป การสืบสวนก่อนเกิดเหตุนี้ ประกอบด้วย การศึกษาหาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสภาพเหตุการณ์แห่งท้องที่ภูมิประเทศ ประวัติของผู้กระทำความผิด หรือพฤติกรรมที่โน้มเอียงไปทางผิดกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของบุคคลทั่วไปหรือบุคคลที่ต้องสงสัย รวมทั้งการเสาะหาข่าวสารจากแหล่งข่าวต่าง ๆ เช่น สถานที่ในย่านชุมชน แหล่งสถานเริงรมย์ สถานที่ที่มั่วสุมของอาชญากร หรือสถานที่ซึ่งมีวัตถุสิ่งของอันชวนสงสัยซุกซ่อนอยู่ เป็นต้น การหาความรู้หรือการสืบสวนโดยทั่วไปเหล่านี้เป็นหน้าที่ของตำรวจทุกคนที่ต้องสืบสวน รับฟังเหตุการณ์ทั่วไป เพื่อหาทางระงับป้องกันมิให้เหตุร้ายเกิดขึ้น ทำนองว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมแบบหมาตาλώงหน้าไว้ก่อน

(2) การสืบสวนในกรณีที่ได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้ว การสืบสวนในกรณีนี้เป็นการสืบสวนภายหลังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เพื่อประโยชน์ในการหาข้อเท็จจริงประจักษ์พยานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น มาใช้เป็นหลักฐานดำเนินคดีต่อไป แยกการสืบสวนออกเป็น 2 กรณี

ก. ในคดีรับตัวผู้ต้องหาได้ เป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะต้องสืบสวนค้นหาพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงตลอดจนเอกสาร และวัตถุ ที่สามารถใช้เป็นหลักฐานในเรื่องนั้น ๆ ทั้งในและนอกสถานที่เกิดเหตุ เพื่อที่จะได้ทราบแน่ชัดว่าผู้ต้องหานั้น ๆ ได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และมีหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีทางศาลได้หรือไม่ประการใด เช่น การสืบสวนผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยานบุคคล ประจักษ์พยานแวดล้อม พยานวัตถุ สถานที่เกิดเหตุ ของกลางที่ใช้ในการกระทำความผิด รวมทั้งการบันทึกจัดทำแผนที่ และภาพถ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุ หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ควรจะถ่ายในระบบภาพสี และขาวดำ เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์หลักฐานดำเนินคดีต่อไป

ข. ในคดีที่ยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิด หรือได้ทราบว่า มีผู้กระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น เป็นหน้าที่ของพนักงานสืบสวน ที่จะต้องดำเนินการสืบสวนหาหลักฐาน เพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด สาเหตุและเจตนาในการกระทำความผิดประกอบกันไปด้วย

³⁹ ประเสริฐ เมฆมณี. ตำรวจและกระบวนการยุติธรรม. (กรุงเทพฯ : บริษัท บพิศการพิมพ์, 2523), หน้า 235.

3.2.1.3 การสอบสวน

การสอบสวนตามความหมายในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ไล่เลียงหรือไต่ตรองเพื่อเอาความจริง และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(11) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การสอบสวนหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

จากความหมายของการสอบสวนตามที่กฎหมายบัญญัติดังกล่าวข้างต้น การสอบสวนจึงต้องกระทำไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม แสวงหาพยานหลักฐานด้วยวิธีการที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยต้องยึดหลักฟังความทุกฝ่าย เนื่องจากการสอบสวนเป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน ที่ดำเนินการไปเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดที่ถูกกล่าวหา หรือเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาโดยชอบหรือเพื่อให้ได้พยานหลักฐานมาพิสูจน์ยืนยันว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายหรือบริสุทธิ์⁴⁰

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า มาตรการที่ใช้ในการสอบสวน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเท่าที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้เจ้าพนักงานสอบสวนมีอำนาจกระทำอันถือเป็นการสอบสวนพอสรุปได้ดังนี้ คือ

- การรับคำร้องทุกข์ หรือกล่าวโทษ (มาตรา 123 – 127)
- ตรวจสอบตัวผู้เสียหาย ผู้ต้องหา ตรวจสอบสิ่งของ สถานที่รวมทั้งภาพถ่าย แผนที่ ภาพจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ ลายเท้า (มาตรา 132)
- ตรวจสอบสถานที่และตัวบุคคล (มาตรา 91 – 104)
- ออกหมายเรียกบุคคล หรือให้ส่งสิ่งของ
- ยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ (มาตรา 132 (4))
- สอบปากคำพยาน ผู้ต้องหา (มาตรา 133 – 134)
- จับผู้ต้องหาหรือบุคคล ซึ่งในระหว่างสอบสวนปรากฏการณ์ว่าเป็นผู้กระทำความผิด (มาตรา 136)
- สั่งปล่อยผู้ต้องหาชั่วคราว (มาตรา 133 – 136)

⁴⁰จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. “การกลั่นกรองพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 19.

- ขณะที่ทำการอยู่ในบ้านเรือนหรือในสถานที่อื่นๆ มีอำนาจสั่งมิให้ผู้ใดออกไปจากที่นั้น ๆ ชั่วคราวเท่าที่จำเป็น (มาตรา 137)
- มีอำนาจสอบสวนเอง หรือส่งประเด็นไปสอบสวน (มาตรา 138)
- ทำความเห็นในสำนวนการสอบสวนว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งพนักงานอัยการ (มาตรา 140 – 142)
- ชั้นสูตรพลิกศพ (มาตรา 156)

(1) จุดมุ่งหมายของการสอบสวน

ระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นระบบการดำเนินคดีโดยรัฐ เช่นเดียวกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบชีวิตลอร์ เมื่อมีการกระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงมีอำนาจหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค การแสวงหาพยานหลักฐานในคดี ตกเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเป็นผู้กระทำ โดยดำเนินการไปตามขั้นตอนของกฎหมาย การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน ต้องถือเป็นเรื่องที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญา ถ้าการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนกระทำโดยไม่มีประสิทธิภาพ ผลการพิจารณาคดีของศาลก็จะดำเนินการให้เกิดความเที่ยงธรรมได้ยาก เนื่องจากการพิจารณาของศาลจะต้องอาศัยพยานหลักฐานที่ได้จากการสอบสวนเป็นสำคัญ ถ้าเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานไว้ไม่ดีพอศาลอาจยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้กับจำเลย และพิจารณาพิพากษายกฟ้องของโจทก์ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป แล้วทำให้จำเลยคนดังกล่าวหลุดพ้นจากระบวนการออกมาก่อนความเดือดร้อนให้กับสังคมได้อีก ดังนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน จึงต้องดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มีความสามารถในการคัดเลือกชั้นกรองพยานหลักฐาน เพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่ดี นอกจากนี้พนักงานสอบสวนจะต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายโดยไม่เข้าไปเป็นคู่กรณีในคดีเสียเอง เพราะการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนเป็นการดำเนินงานเพื่อผลประโยชน์ของรัฐไม่ใช่เป็นการดำเนินการเพื่อฝ่ายผู้เสียหาย หรือผู้ต้องหา

การรวบรวมชั้นกรองในชั้นสอบสวนนั้นมีวัตถุประสงค์ 2 อย่าง⁴¹

1. เพื่อคัดกรองชั้นนำนักพยานหลักฐานว่ามีเหตุอันควรเชื่อหรือไม่ ถ้าจากการสอบสวนแล้วพยานหลักฐานปรากฏว่ามีเหตุอันควรเชื่อได้แล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป แต่การที่จะบอกว่า เหตุอันควรเชื่อนั้น มีความหมายเพียงใด ซึ่งอาจสรุปได้ว่า ประกอบด้วยสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ และองค์ประกอบของหลักฐานจำนวน

⁴¹ จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. “การคัดกรองพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน,” อ้างแล้ว, หน้า 27.

รวบยอด ซึ่งมีข้อสงสัยอย่างมากว่า ได้มีอาชญากรรมเกิดขึ้นหรือเกิดแล้ว โดยมีระดับความน่าเชื่อถือที่แน่นอนมั่นคงพอสมควร

หากการสอบสวนออกมาปรากฏว่าไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้แล้ว พนักงานสอบสวนก็งดการสอบสวนได้โดยไม่ต้องมีการสอบสวนต่อไป แต่หากการสอบสวนคดีนั้นมิใช่เหตุอันควรเชื่อแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป โดยรวบรวมพยานหลักฐานในคดีนั้นให้ได้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานของฝ่ายใดก็ตาม ซึ่งจะต้องเป็นการแสวงหาพยานหลักฐานที่มีคุณค่าในการรับฟังด้วย และเมื่อทำการรวบรวมกลับกรองคดีจนมีมูลก็จะส่งไปยังพนักงานอัยการต่อไป

2. การรวบรวมพยานหลักฐานต้องกระทำโดยชอบธรรม กล่าวคือ ต้องกระทำภายในกรอบกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด โดยยึดมั่นในหลักแห่งความเป็นธรรมตามกฎหมาย เช่น การสอบสวนผู้เสียหายหรือพยาน หรือผู้ต้องหาจะต้องกระทำโดยไม่มีการจู่ใจให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น ซึ่งการสอบสวนโดยมิชอบของพนักงานสอบสวน จะมีผลทำให้พยานหลักฐานที่ได้มาขาดความน่าเชื่อถือไว้วางใจจากองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ส่วนงานการสอบสวนและพยานหลักฐานต่าง ๆ ย่อมมีตำหนิและถูกโต้แย้ง ก่อให้เกิดความสงสัยในชั้นพิจารณาของศาล และศาลอาจใช้เหตุสงสัยนั้นยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไป

(2) การรวบรวมพยานหลักฐานชั้นสอบสวน

การรวบรวมพยานหลักฐานชั้นสอบสวนนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างกว้างขวาง หากเห็นว่าพยานนั้นน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ แต่ทั้งนี้วิธีการที่ได้พยานหลักฐานเหล่านั้นมา ต้องเกิดโดยชอบด้วยกฎหมาย และควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์การรวบรวมพยานหลักฐานที่ดีที่สุดดังกล่าวด้วย

การกลับกรองมูลคดีก่อนการพิจารณานั้นมีด้วยกัน 2 ระบบ คือ

1. โดยศาล ซึ่งหมายถึง การไต่สวนมูลฟ้องของศาลก่อนเข้าสู่ระบบการพิจารณาในชั้นศาล ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง⁴²

2. โดยฝ่ายบริหารหรือฝ่ายปกครอง ก็คือ การกลับกรองมูลคดีโดยพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการนั่นเอง ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องศาลจะทำการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้⁴³

⁴²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1).

⁴³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (2).

(3) ขั้นตอนของการสอบสวน

สำหรับขั้นตอนของการสอบสวนคดีอาญาในราชอาณาจักรไทย กฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานสอบสวนอย่างกว้างขวาง ซึ่งเจ้าพนักงานสอบสวนได้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นแม่บทหลักในการปฏิบัติหน้าที่ในการเก็บข้อมูล และรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อค้นหาความจริงแห่งคดี และเมื่อพิจารณาโครงสร้างของการสอบสวนคดีอาญาของไทยโดยสรุปแล้วจะมีขั้นตอนต่าง ๆ คือ⁴⁴

1. การรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ
2. การค้น
3. การจับ
4. การควบคุมและกักขัง ระหว่างการสอบสวน
5. การปล่อยชั่วคราว และ
6. การสรุป และรายงานความเห็นของพนักงานสอบสวน

3.2.1.4 การสังคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้อำนาจในการฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องแก่พนักงานอัยการเท่านั้น ซึ่งพนักงานอัยการมีอิสระในการสังคดีโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานในสำนวนที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้⁴⁵ แต่เพื่อรับประกันการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการปกป้องตนเอง เนื่องจากว่าจะอาศัยภาครัฐเป็นผู้ปกครอง บางครั้งอาจจะไม่เป็นการเพียงพอ รัฐจึงให้สิทธิแก่ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน หรือได้รับความเสียหาย เป็นผู้มีอำนาจในการเริ่มต้นคดีอาญาหรือฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้โดยตรง เพื่อเป็นการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

(1) การฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ได้วางบทบัญญัติห้ามมิให้พนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาโดยมิได้มีการสอบสวนความผิดนั้นก่อน การสอบสวนจึงเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในชั้นสอบสวน ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดว่าความ

⁴⁴ ประจิดต์ แสงสุบิน. “การพัฒนาการสอบสวนของไทย,” (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการป้องกันราชอาณาจักร, 2523), หน้า 195.

⁴⁵ ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2544, หน้า 46.

จริงในเรื่องนั้นเป็นอย่างไร และเป็นขั้นตอนที่จะนำไปสู่การตัดสินใจตัดสินความผิดในกระบวนการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์และชั้นศาลต่อไป⁴⁶

อย่างไรก็ตาม คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ หากฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ศาลก็มีอำนาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้อง ก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือจะประทับฟ้องไว้พิจารณาเลยก็ได้ตามแต่ศาลจะเห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติแล้วโดยปกติศาลจะประทับฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไว้พิจารณาเลย โดยไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อน ทั้งนี้ เพราะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 กำหนดให้ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อนหลังจากนั้นพนักงานอัยการจึงทำการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้ววินิจฉัยว่า ควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นข้อที่อาจเกรงว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจะไม่มีมูล ควรจะได้รับการพิจารณาในชั้นศาลนั้น จึงไม่ค่อยจะเกิดขึ้นในทางปฏิบัติ อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นสมควรที่จะทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าคดีนั้นมีมูลที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณาศาลก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งไต่สวนมูลฟ้องได้⁴⁷

ในการที่พนักงานอัยการจะสั่งคดีใดนั้น พนักงานอัยการต้องพิจารณาเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงจะพิจารณาเนื้อหาคดีเป็นลำดับถัดไป ดังนั้นการสั่งคดีของพนักงานอัยการ จึงแยกออกได้เป็น 2 กรณี คือ⁴⁸

- ก. การสั่งคดีกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีพิจารณา และ
- ข. การสั่งคดีกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อหาคดี

ก. การสั่งคดีกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวิธีพิจารณา

การวินิจฉัยสั่งคดีจะมี 2 เรื่องที่จะต้องวินิจฉัย และจะต้องวินิจฉัยเป็นลำดับอีกด้วย คือ

- การวินิจฉัยเรื่องอำนาจในการดำเนินคดี และ

⁴⁶ รวิต แสงสุข. “มาตรการกักขังหรือคุมขังก่อนการพิจารณาของศาล,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 148.

⁴⁷ กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาชญากรรมเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 63.

⁴⁸ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2546, หน้า 331.

- การวินิจฉัยเนื้อหาคดี

การวินิจฉัยเรื่องอำนาจในการดำเนินคดี เป็นสิ่งที่จะต้องกระทำก่อนหน้านั้นก่อนที่พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งคดีเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเนื้อหาคดี พนักงานอัยการจะต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่าคดีนั้นมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือไม่ ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าคดีนั้นมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี พนักงานอัยการก็จะพิจารณาเนื้อหาคดีต่อไป แต่ตรงกันข้าม หากกรณีมีเงื่อนไขระงับคดี พนักงานอัยการจะสั่งคดีในเนื้อหาคดีไม่ได้

พนักงานอัยการจะต้องสั่งคดีกรณีมีเงื่อนไขระงับคดีอย่างไร กฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ โดยตรงแต่ย่อมจะเป็นที่เข้าใจในตัวเองว่า เมื่อคดีมีเงื่อนไขระงับคดี พนักงานอัยการย่อมจะต้องสั่งระงับการดำเนินคดีหรือสั่งยุติการดำเนินคดี

ข. การสั่งคดีกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อหาคดี

การสั่งคดีกรณีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเนื้อหาคดี แยกพิจารณาออกได้เป็น 2 กรณี คือ

1. การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด และ
2. การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

1) การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด

การสั่งคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด คือ กรณีตามมาตรา 140 ซึ่งบัญญัติว่า เมื่อพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบในการสอบสวนเห็นว่า การสอบสวนเสร็จแล้วให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

1.1) ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำความผิด และความผิดนั้นมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวน และบันทึกเหตุที่ตนนั้นไว้แล้วให้ส่งบันทึกพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ

ถ้าอัตราโทษอย่างสูงเกินกว่า 3 ปี ให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการพร้อมทั้งความเห็นที่ควรให้งดการสอบสวน

ถ้าพนักงานอัยการสั่งให้งด หรือให้ทำการสอบสวนต่อไปให้พนักงานสอบสวนตามนั้น

1.2) ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดให้ใช้บทบัญญัติใน 4 มาตราต่อไปนี้ คือ มาตรา 140 มาตรา 141 , 142 และ 143

2) การสังคดีเกี่ยวกับเนื้อหาคดี กรณีปรากฏตัวผู้กระทำผิด

ในกรณีที่อยู่ตัวผู้กระทำผิดอัยการจะสั่งคดีอย่างไรมีบัญญัติไว้ใน มาตรา 141, 142 และ 143

มาตรา 141 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิด แต่เรียกหรือจับตัวยังไม่ได้ เมื่อ ได้ความตามการสอบสวนอย่างใด ให้ทำความเห็นว่า ควรสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปพร้อมกับ สำนวนยังพนักงานอัยการ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยว่า ควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ยุติการสอบสวน โดยสั่งไม่ฟ้อง และให้แจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสอบสวนต่อไปก็ให้ส่งพนักงานสอบสวนปฏิบัติเช่นนั้น

ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าควรสั่งฟ้อง ก็ให้จัดการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหา ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างประเทศให้พนักงานอัยการจัดการเพื่อขอให้ส่งตัวข้ามแดนมา

มาตรา 142 ถ้ารู้ตัวผู้กระทำผิด และผู้นั้นถูกควบคุมหรือขังอยู่ หรือปล่อยชั่วคราว หรือเชื่อว่าคงได้ตัวมา เมื่อออกหมายเรียกให้พนักงานสอบสวนทำความเห็น ตามท้องสำนวนการสอบสวน ว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วย สำนวน

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ส่งแต่สำนวนพร้อมด้วยความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ส่วนผู้ต้องหาให้พนักงานสอบสวนปล่อยหรือปล่อยชั่วคราว ถ้าผู้ต้องหาถูกขังอยู่ให้ขอเองหรือขอให้พนักงานอัยการขอต่อศาลให้ปล่อย

ในกรณีที่เสนอความเห็นควรสั่งฟ้องให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวน พร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหานั้นถูกขังอยู่แล้ว

แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ และผู้กระทำ ความผิดได้ปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงาน อัยการพร้อมด้วยสำนวน

มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวน ดังกล่าวในมาตราก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้องให้ออกคำสั่งไม่ฟ้องแต่ถ้าไม่ เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวน ส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

2) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งฟ้องให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้อง ผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบก็ให้สั่งไม่ฟ้อง

ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

ก) สั่งตามที่เห็นควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป

ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้หรือขอให้ศาลขัง แล้วแต่กรณี แล้วจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

ในคดีฆาตกรรม ซึ่งผู้ตายถูกเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ฆ่าตายหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทนเท่านั้น มีอำนาจออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง

ตามบทบัญญัติใน 3 มาตรานี้ การสั่งคดีที่สำคัญ คือ การสั่งฟ้องและสั่งไม่ฟ้อง อันเป็นเรื่องในเนื้อหาคดีอย่างแท้จริง และตามที่กล่าวมาแล้วว่า ก่อนที่พนักงานจะสั่งคดีอย่างใดอย่างหนึ่งนี้ได้จะต้องไม่ปรากฏว่า มีเงื่อนไขระงับคดี

ในการที่พนักงานอัยการจะสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องนี้ ลำดับขั้นตอนของการพิจารณาขอที่จะเป็นไปดังนี้⁴⁹

1) พิจารณาว่าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายหรือไม่

2) ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิดต่อกฎหมายพิจารณาต่อไปว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่

3) ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิด และผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด ก็พิจารณาต่อไป

4) ถ้าการกระทำที่กล่าวหาเป็นความผิด ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำผิด และมีพยานหลักฐานเพียงพอแก่การพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ก็จะต้องพิจารณาในลำดับสุดท้ายด้วยว่ามีเหตุอันควรไม่ฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่

(2) การฟ้องคดีโดยราษฎร

การฟ้องคดีอาญาของไทยนั้นนอกจากที่พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีในนามรัฐแล้ว ราษฎรผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิฟ้องคดีได้ในทุกคดีที่ตนเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย เพื่อเป็นการควบคุมการฟ้องคดีโดยรัฐ กล่าวคือ ถ้าพนักงานอัยการไม่ฟ้องผู้เสียหายก็ฟ้องคดีนั้นได้ และในกรณีความผิดส่วนตัวนั้นผู้เสียหายอาจไม่ร้องทุกข์ แต่ฟ้องคดีเองได้ การฟ้อง

⁴⁹ คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2546, หน้า 335 – 336.

คดีโดยผู้เสียหายนั้นถือว่า ไม่ได้ผ่านการกลั่นกรองโดยเจ้าพนักงานรัฐมาก่อน ดังนั้นศาลจึงมีความจำเป็นต้องได้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนรับฟ้อง⁵⁰

เนื่องจากคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ไม่มีการสอบสวนก่อนเหมือนกับคดีที่อัยการเป็นโจทก์ ยิ่งไปกว่านั้นในบางกรณี คดีดังกล่าวได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อหน้าพนักงานสอบสวนแล้ว แต่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ เห็นสมควรสั่งไม่ฟ้อง ราษฎรผู้เสียหายจึงได้นำคดีนั้นมาเป็นโจทก์ฟ้องด้วยตนเอง ดังนั้นแม้การฟ้องจะถูกต้องตามกฎหมายแล้วก็ตาม แต่กฎหมายก็ต้องกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในทุกคดี เพื่อให้แน่ใจว่าคดีดังกล่าวมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปได้ และโดยที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบ เรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นแม้ศาลชั้นต้นจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาด้วยกรณีใด ๆ แล้ว ศาลสูงก็สามารถสั่งให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อน และทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปใหม่ตามมูลคดี⁵¹

3.2.2 กระบวนการหลังการฟ้อง

3.2.2.1 การตรวจฟ้อง

ก่อนที่จะรับฟ้องไว้พิจารณา ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจดูคำฟ้องก่อนว่า ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 หรือไม่ และพิจารณาด้วยว่าตนมีเขตอำนาจที่จะรับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้าศาลตรวจแล้วเห็นว่าฟ้องไม่ถูกต้องศาลจะสั่งได้ใน 3 กรณี คือ สั่งให้แก้ฟ้องให้ถูกต้อง ยกฟ้องหรือไม่ประทับฟ้อง ซึ่งศาลจะสั่งอย่างไรขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล มาตรา 161 บัญญัติว่า “ถ้าฟ้องไม่ถูกต้องตามกฎหมายให้ศาลสั่งโจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้องหรือยกฟ้อง หรือไม่ประทับฟ้อง” โดยโจทก์มีอำนาจอุทธรณ์คำสั่งเช่นนั้นของศาลได้

(1) คำฟ้องที่ไม่ถูกต้อง

คำฟ้องที่ไม่ถูกต้องในที่นี้ไม่หมายความเฉพาะคำฟ้องที่ไม่ถูกต้องตามแบบ ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 158 เท่านั้น แต่หมายความรวมถึงความไม่ถูกต้องในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาของโจทก์ด้วยเช่น โจทก์ฟ้องจำเลยต่อศาลซึ่งไม่มีอำนาจชำระคดีนั้น (ฎีกาที่ 200/2490 2490ฎ. 848) คำฟ้องนี้มีถ้อยคำไม่สุภาพ หรือกล่าวเสียดสีก้าวร้าวศาล (ฎีกาที่ 70/2490 2490ฎ. 1319) หรือเมื่อพนักงานอัยการ โจทก์มิได้นำตัวจำเลยมาส่งศาลพร้อมกับคำฟ้อง

⁵⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1).

⁵¹กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 65.

(ฎีกาที่ 515/2491 2491ฎ.965 และที่ 971/2491 2491ฎ. 1109) หรือพนักงานอัยการโจทก์มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด มาขึ้นฟ้องต่อศาลชั้นต้น โดยไม่มีใบมอบฉันทะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 (ฎีกาที่ 1331/2542 2542ฎ.309)

(2) คำฟ้องที่ถูกต้อง

คำฟ้องที่ถูกต้อง จะต้องทำเป็นหนังสือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 158 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ

- 1) ชื่อศาล และวันเดือนปี
- 2) คดีระหว่างผู้ใด โจทก์ ผู้ใดจำเลย และฐานความผิด
- 3) ตำแหน่งพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ ถ้าราษฎรเป็นโจทก์ให้ใส่ชื่อตัว นามสกุล อายุ ที่อยู่ ชาติ และบังคับ
- 4) ชื่อตัว นามสกุล ที่อยู่ ชาติ และบังคับของจำเลย
- 5) การกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดที่เกี่ยวกับเวลาและสถานที่ ซึ่งเกิดการกระทำนั้น ๆ อีกทั้งบุคคลหรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วยพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี

ในคดีหมิ่นประมาท ถ้อยคำพูด หนังสือ ภาพ จิตเขียน หรือสิ่งอื่นอันเกี่ยวข้องกับหมิ่นประมาทให้กล่าวไว้โดยบริบูรณ์ หรือตีความทำคำฟ้อง

- 6) อ้างมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด
- 7) ลายมือชื่อ โจทก์ ผู้เรียง ผู้เขียน หรือพิมพ์ฟ้อง

เมื่อศาลตรวจคำฟ้องเห็นว่าฟ้องถูกต้องตามแบบหรือชอบด้วยกระบวนการพิจารณาแล้ว ศาลจะสั่งให้ดำเนินการขั้นต่อไป คือ ถ้าคดีนั้นเป็นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องเสมอ แต่ถ้าเป็นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ศาลจะสั่งไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และถ้าคดีนั้นทั้งพนักงานอัยการและราษฎรเป็นโจทก์ และโจทก์ทั้งสองฟ้องคดีนั้นในข้อหาเดียวกันด้วยแล้ว ศาลอาจเลือกปฏิบัติในทางไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้องก็ได้

เหตุที่กฎหมายไม่บังคับให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็เพราะว่า คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ย่อมต้องมีการสอบสวนของพนักงานสอบสวนมาก่อนแล้ว ตามนัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 และพนักงานอัยการได้พิจารณาและมีคำสั่งฟ้องตามมาตรา 143 แล้ว อันแสดงอยู่ในตัวว่าคดีนั้นได้ผ่านการพิจารณาของเจ้าพนักงานของรัฐ ซึ่งเป็นกลางแล้วว่ามีมูลเพียงพอให้ศาลประทับรับฟ้องได้

อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นสมควรให้ไต่สวนมูลฟ้องก็ย่อมสั่งให้ทำได้ แม้ในทางปฏิบัติจะมีน้อยเต็มทีก็ตาม

ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก็แต่เฉพาะเมื่อพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยคนเดียวกัน ในข้อหาเดียวกัน หากจำเลยคนเดียวกัน แต่ถูกฟ้องคนละข้อหา ศาลคงต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องอยู่ดี เช่น ถ้าพนักงานอัยการและผู้เสียหายฟ้องจำเลยคนเดียวกันในการกระทำเดียวกันแต่มีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับข้อหากระทำผิด เช่นพนักงานอัยการฟ้องจำเลยฐานทำให้คนตายโดยไม่มีเจตนาฆ่าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 290 แต่ผู้เสียหายเห็นว่ากรกระทำของจำเลยเป็นความผิดฐานฆ่าคนโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 288 แต่ต่างฝ่ายต่างฟ้องไปตามความเห็นของตนดังนี้ ศาลย่อมต้องไต่สวนมูลฟ้องคดีที่ผู้เสียหายฟ้องอยู่นั้นเอง⁵²

3.2.2.2 การประทับฟ้อง

เมื่อมีการยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ต้องมีการดำเนินคดีอีกขั้นตอนหนึ่ง คือ การดำเนินคดีอาญาชั้นประทับฟ้อง กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาในเบื้องต้นว่าจะสมควรประทับฟ้องนั้นไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่โดยขั้นตอนนี้ศาลจะพิจารณาเพียงมูลคดีเท่านั้น ซึ่งปกติในคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ศาลอาจจะเห็นว่า คดีมีมูลแล้ว และสั่งประทับฟ้องไปเลยได้ แต่ในคดีที่ผู้เสียหายฟ้องนั้น ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอจึงจะสั่งประทับฟ้องนั้นได้เพราะกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องเป็นกระบวนการบังคับตามกฎหมาย หากไม่กระทำย่อมทำให้การประทับฟ้องนั้นเสียไป⁵³

การประทับฟ้อง เป็นขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง กล่าวคือ เป็นขั้นตอนของการวินิจฉัยถึงมูลคดีของศาล

การวินิจฉัยว่าคดีมีมูล และสั่งประทับฟ้องอาจเกิดขึ้นหลังจากการไต่สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าคดีมีมูลหรือเกิดจากความเชื่อถ้อยคำกรดำเนินคดีอาญาของรัฐว่าได้มีการกระทำโดยละเอียดรอบคอบแล้ว ฉะนั้นกฎหมายจึงให้อำนาจศาลว่าก่อนที่ศาลจะวินิจฉัยถึงมูลคดีของคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้อง ศาลอาจสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

⁵² คะนิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, หน้า 63.

⁵³ คณิต ฌ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (พิมพ์ครั้งที่ 6), กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2546, หน้า 308.

ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้องได้นั้น ในเบื้องต้น กฎหมายกำหนดให้ศาลตรวจฟ้องเสียก่อนว่าเป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ และเฉพาะกรณีที่ศาลได้ตรวจดูแล้วและเห็นว่าฟ้องนั้นเป็นฟ้องที่ต้องตามกฎหมายแล้วเท่านั้น ศาลจึงสั่งประทับฟ้องหรือดำเนินการไต่สวนมูลฟ้อง และสั่งประทับฟ้องหรือไม่ต่อไป แต่ถ้าศาลเห็นว่าฟ้องนั้นเป็นฟ้องที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ศาลอาจสั่งให้โจทก์แก้ฟ้องให้ถูกต้อง หรือยกฟ้องหรือไม่ประทับฟ้อง⁵⁴

3.2.2.3 การไต่สวนมูลฟ้อง

อำนาจในการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นทั้งของรัฐ และราษฎรผู้เสียหายควบคุมกันมาตรการที่ใช้ในการตรวจสอบหรือค้นหาความจริงในชั้นก่อนตกเป็นจำเลยในคดีอาญา จึงมีรูปแบบแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในคดีที่ราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ กฎหมายบัญญัติเป็นการบังคับให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เนื่องจากคดีดังกล่าวอาจยังไม่เคยผ่านขั้นตอนการตรวจสอบมูลคดี หรือค้นหาความจริงโดยองค์กรใดมาก่อนเลย ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และในทางปฏิบัติศาลได้ใช้ดุลพินิจในทางประทับฟ้องโดยไม่มี การไต่สวนมูลฟ้องเสมอ โดยเหตุผลที่ว่า เนื่องจากคดีดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้ว ถึง 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนของตำรวจ และสั่งคดีของพนักงานอัยการ แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีความเห็นในทางวิชาการกันว่าทางปฏิบัติดังกล่าวทำให้การสอบสวนเข้ามามีความสำคัญแทนที่การไต่สวนมูลฟ้องซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เนื่องจากการตรวจสอบในชั้นสอบสวน และสั่งคดีอาจไม่เพียงพอ และในกรณีที่การไต่สวนมูลฟ้องจะเป็นมาตรการเสริมที่ช่วยให้ประโยชน์ทั้งแก่โจทก์ จำเลย และศาลมากขึ้น แนวความคิดดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการไต่สวนมูลฟ้องได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นคดีที่ราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ซึ่งอาจมิได้มีการตรวจสอบมูลคดีหรือค้นหาความจริง โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาก่อนเลย จึงต้องให้ความสำคัญแก่การไต่สวนมูลฟ้องเป็นอย่างยิ่ง⁵⁵

การไต่สวนมูลฟ้องของศาลมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลถ่วงถอยพิจารณาหลักฐาน และทำการวินิจฉัยคดีโจทก์ว่าพออนุมิตตามข้อกล่าวหาหรือไม่เท่านั้น หากมีมูลศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป แต่ถ้าศาลสั่งว่าคดีไม่มีมูล โจทก์ฟ้องจำเลยอีกไม่ได้ โจทก์ก็มีสิทธิ

⁵⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161.

⁵⁵ กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 2.

อุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา ถ้าศาลตั้งว่าคดีมีมูลย่อมเด็ดขาด จำเลยอุทธรณ์ฎีกาไม่ได้

(1) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์

หากฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ศาลก็มีอำนาจที่จะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณา หรือจะประทับฟ้องนั้นไว้พิจารณาเลยก็ได้ตามแต่ศาลจะเห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติแล้ว โดยปกติศาลจะประทับฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ไว้พิจารณาเลยโดยไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อน ทั้งนี้เพราะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 กำหนดให้ต้องมีการสอบสวนในความผิดนั้นมาก่อน หลังจากนั้นพนักงานอัยการจึงทำการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้ววินิจฉัยว่า ควรสั่งฟ้องหรือไม่อีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นข้อที่อาจเกรงว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจะไม่มีมูลควรได้รับการพิจารณาในชั้นศาลนั้นจึงมักไม่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ แต่อย่างไรก็ตามหากศาลเห็นเป็นการสมควรที่จะทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าคดีนั้นมีมูลพอที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณา ศาลก็มีอำนาจตามกฎหมายที่จะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องได้

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์มีหลักการไต่สวนมูลฟ้องดังต่อไปนี้

1) คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ เมื่อยื่นฟ้องจะต้องมีตัวจำเลยไปศาลด้วย ถ้าไม่ส่งตัวจำเลยไปศาลพร้อมกับฟ้อง ศาลจะไม่ประทับฟ้อง ทั้งนี้เว้นแต่ตัวจำเลยจะอยู่ในอำนาจศาลแล้ว หรือถูกขังอยู่ในคดีอื่นหรือถูกจำคุกอยู่

2) การไต่สวนมูลฟ้องจะต้องทำต่อหน้าจำเลย

3) ศาลจะต้องส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยทุกคนเป็นรายตัว เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้วให้ศาลอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง

4) ศาลจะถามว่าจำเลยได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้ชัดไว้ ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพในชั้นนี้ก็ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา ถ้าจำเลยให้การปฏิเสธ ศาลก็ดำเนินการต่อไป คือ ฟังพยานที่โจทก์นำมาสืบแล้ววินิจฉัยว่าจะประทับฟ้องหรือไม่ จำเลยจะไม่ให้การก็ได้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การก็ให้ศาลจรรยางานไว้และดำเนินการต่อไป

จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่จำเลยมีสิทธิที่จะมีทนายมาช่วยเหลือในการซักค้านพยานโจทก์ได้

(5) จำเลยมีฐานะเป็นจำเลย⁵⁶

⁵⁶ กฤษณา อุนชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 63 - 64.

(2) คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

เนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องมีการสอบสวนก่อน ดังเช่นคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ยิ่งกว่านั้นในบางกรณีคดีดังกล่าวได้เคยมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้วแต่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเห็นสมควรสั่งไม่ฟ้อง ราษฎรผู้เป็นผู้เสียหายจึงได้นำคดีนั้นมาเป็นโจทก์ฟ้องด้วยตนเอง ดังนั้น แม้ฟ้องจะถูกตั้งตามกฎหมายแล้ว แต่กฎหมายก็ต้องกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องในทุกคดีเพื่อให้แน่ใจว่าคดีดังกล่าวมีมูลพอที่จะรับไว้พิจารณาต่อไปได้ และโดยที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้นแม้ศาลชั้นต้นจะไม่สั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณาด้วยความหลงผิดประการใด ๆ แล้ว ศาลสูงก็สั่งได้เองให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อน และทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปใหม่ตามมูลคดี

อนึ่งการไต่สวนมูลฟ้อง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แม้ไม่มีฝ่ายใดโต้แย้ง ศาลฎีกาก็หยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยได้ นอกจากนี้ การที่ศาลชั้นต้นประทับฟ้องคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์โดยไม่ไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนนั้น เห็นได้ว่าไม่ใช่เป็นการกระทำของโจทก์ จึงปราศจากข้ออ้างที่จะพิพากษายกฟ้องโจทก์ได้ และถ้าจำเลยไม่ให้การรับสารภาพ ศาลก็จะประทับฟ้องโดยไม่ไต่สวนมูลฟ้องเสียก่อนไม่ได้ ส่วนการที่จำเลยไม่ค้ำประกันก็ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ถือเท่ากับว่าจำเลยยอมรับว่าคดีโจทก์มีมูล ฉะนั้น แม้ระยะเวลาไต่สวนมูลฟ้องจะได้ล่วงเลยมาถึงชั้นพิจารณาแล้วก็ตาม ศาลฎีกาก็พิพากษาให้ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ ให้ศาลชั้นต้นดำเนินการไต่สวนมูลและพิจารณาพิพากษาต่อไปตามรูปคดี

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบัญญัติเรื่องการไต่สวนมูลฟ้อง 2 ประการ ประการแรก คือ หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าคดีใดศาลจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้องไว้พิจารณานั้นใช้บังคับกับคดีอาญา ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ด้วย แม้พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ แต่ได้มีบทบัญญัติในมาตรา 4 กำหนดไว้ว่า “ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติให้พระราชบัญญัตินี้บังคับให้คงใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาบังคับ” และอีกประการหนึ่งคือบทบัญญัติเรื่องการไต่สวนมูลฟ้อง แม้จะบัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 162 ถึง 171 ก็ตามแต่บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอันแท้จริงในที่นี้ คือ มาตรา 162, 165 และ 167 ซึ่งถือว่าเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์นี้มีหลักเกณฑ์การไต่สวนมูลฟ้องดังนี้

- 1) ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลยได้ โจทก์ไม่ต้องนำตัวจำเลยไปศาลในวันไต่สวนมูลฟ้อง

- 2) ศาลจะต้องส่งสำเนาฟ้องให้จำเลยเป็นรายตัวกับแจ้งวันนัดไต่สวนมูลฟ้องให้จำเลยทราบ
- 3) จำเลยมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยตั้งทนายมาให้ชก้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่จำเลยไม่มีสิทธินำพยานมาสู้บ ในการชก้านจำเลยอาจส่งเอกสารเข้าประกอบคำพยานโจทก์ได้โดยไม่ถือว่าเป็นการนำพยานเข้าสู้บ
- 4) ห้ามศาลถามคำให้การจำเลย
- 5) ก่อนศาลประทับฟ้อง มิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น (คือยังไม่ถือว่าเป็นจำเลย)⁵⁷

3.2.2.4 การพิจารณาในศาลชั้นต้นของไทย

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยได้แบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาออกจากกันโดยหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาล โดยปกติแล้ว ถ้าหากคดีดังกล่าวนั้นไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้นำคดีไปฟ้องเองแล้ว การเริ่มคดีจะต้องเริ่มจากพนักงานสอบสวนและหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว จึงเสนอสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการและพนักงานอัยการจึงนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาและพิพากษาคดีต่อไป

ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่สำคัญตามที่บัญญัติไว้ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้แก่ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลเยาวชนและครอบครัว

กระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดเนื่องจากเป็นส่วนที่โจทก์ ผู้ยื่นคำฟ้องจะต้องพิสูจน์ความผิดของจำเลยว่าเป็นไปตามฟ้อง และจำเลยผู้ถูกฟ้องจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนด้วยพยานหลักฐานตามกฎหมายที่ว่าด้วยพยานหลักฐาน เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพ ซึ่งการสู้บพยานอาจจะไม่มีความจำเป็น และส่วนนี้นำไปสู่การวินิจฉัยของศาลว่า จำเลยมีความผิดจริงตามฟ้องหรือไม่ และแม้จะเป็นคดีที่นำไปสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ศาลทั้งสองย่อมอาศัยสิ่งที่ได้จากการพิจารณาของศาลชั้นต้นทั้งหมด

⁵⁷ กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 64 – 65.

หรือเป็นส่วนใหญ่ ความสำคัญของกระบวนการพิจารณาในส่วนนี้จะเห็นได้จากการที่กฎหมายกำหนดวิธีการให้จำเลยมีโอกาสดต่อสู้คดีได้โดยเต็มที่ ซึ่งแสดงออกในบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยเช่น การที่ต้องแจ้งข้อหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ (มาตรา 134, 138, 158 (5) และ มาตรา 172) หลักวาจาก็คือ จำเลยต้องให้การด้วยวาจา การสืบพยาน ต้องทำโดยวาจา (มาตรา 11 มาตรา 178 และมาตรา 237) หลักพยานโดยตรง มาตรา 209 และ 243) หลักเปิดเผย มาตรา 172 หลักความเป็นอิสระในการชี้หน้าพยานหลักฐาน มาตรา 227 หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย (มาตรา 227 วรรค 2) และให้จำเลยมีสิทธิตั้งทนายต่อสู้คดี (มาตรา 173) หลักกฎหมายเหล่านี้เป็นหลักของหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญาที่มีอยู่ในการดำเนินคดีอาญาของไทย ซึ่งแสดงถึงการให้สิทธิจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อันทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดี⁵⁸

ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบที่มีคู่ความ (โจทก์ จำเลย) ซึ่งจะเห็นได้ในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์จะมีรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในศาลเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความ มาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธิผู้เสียหายสามารถฟ้องและดำเนินคดีอาญาในฐานะโจทก์ได้ แต่ก็ยังอาจถูกควบคุมโดยพนักงานอัยการได้ตามมาตรา 31 และมาตรา 32 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากถือว่าพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งมีหน้าที่ต้องร่วมค้นหาความจริงให้ปรากฏ ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลคุ้มครองผลประโยชน์ของจำเลยด้วยโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผลในที่สุดศาลจะพิพากษาประการใด⁵⁹ นอกจากนั้นในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลยังถือหลักการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความอันมีลักษณะของระบบกล่าวหา แต่ในส่วนของการค้นหาความจริงนั้นมีการนำเอาหลักการของระบบไต่สวนมาใช้โดยให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ เช่น การให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ การให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยพลการ การให้ศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลยหรือพยานคนใดได้ในระหว่างการพิจารณา เมื่อศาลเห็นสมควร อันเป็นหลักการที่

⁵⁸ กฤษณา อนุชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 64 – 65.

⁵⁹ นฤมล ศิริวาณิชย์. “การเปิดเผยข้อเท็จจริงของจำเลย : ศึกษาเปรียบเทียบ,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 98.

ทำให้ค้นหาความจริงได้มากกว่า และทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าระบบกล่าวหา⁶⁰

การเริ่มพิจารณาความอาญาในประเทศไทย เริ่มเมื่อศาลตั้งประทับฟ้องแล้ว ไม่ว่าจะโดยการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์หรือในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ รวมทั้งการออกหมายคำสั่งต่าง ๆ ของศาล และการสืบพยานตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 173 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้จำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดีโดยเต็มที่ เมื่อโจทก์จำเลยมาอยู่ต่อหน้าศาลแล้ว และศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ศาลก็จะอธิบายฟ้องให้จำเลยฟังและถามจำเลยว่าได้กระทำผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง จำเลยจะให้การหรือไม่ยอมให้การก็ได้ ซึ่งศาลจะบันทึกไว้ ในชั้นศาลจำเลยจะไม่ยอมให้การใด ๆ ก็ได้ และการนิ่งไม่ยอมให้การนั้นก็ถือว่าจำเลยให้การปฏิเสธฟ้องของโจทก์ และตามหลักกฎหมายก็สันนิษฐานว่า คนทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังนั้นเมื่อโจทก์กล่าวหาว่าจำเลยกระทำผิด โจทก์ก็มีหน้าที่สืบให้สมฟ้อง ไม่ใช่หน้าที่ของจำเลย ที่จะสืบความผิดของตนเอง

โดยหลักการพิจารณาและสืบพยานจะต้องทำต่อหน้าจำเลยเสมอ แต่หลักการนี้มีข้อยกเว้น กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ ให้อำนาจแก่ศาลที่จะพิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลยได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 10 ปี จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีมีโทษปรับสถานเดียวเมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟัง การพิจารณาและการสืบพยาน

(2) ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่าการพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวข้องกับจำเลยคนใดศาลจะพิจารณา และสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้

(3) ในคดีที่มีจำเลยหลายคนนั้น ศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่ง ๆ ลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้

ในคดีที่ศาลพิจารณาและสืบพยานตาม (2) และ (3) ลับหลังจำเลยคนใด ไม่ว่าจะเป็นการใด ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและสืบพยานที่กระทำลึบหลังนั้นเป็นผลเสียแก่จำเลยคนนั้น⁶¹

⁶⁰ กฤษณา อุนชน. “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), หน้า 16.

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ.

บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173 บัญญัติเกี่ยวกับคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกหรือในคดีที่จำเลยมีอายุไม่เกิน 18 ปีในวันที่ถูกฟ้องต่อศาล ก่อนเริ่มพิจารณาให้ศาลถามจำเลยว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีและจำเลยต้องการทนายความก็ให้ศาลตั้งทนายความให้ ให้ศาลจ่ายเงินรางวัลและค่าใช้จ่ายแก่ทนายความที่ศาลตั้งตามมาตรา 173 นี้ตามระเบียบ⁶² จากนั้นศาลจึงดำเนินการพิจารณาสืบพยานโจทก์ จำเลย โดยโจทก์จะต้องนำพยานเข้าสืบก่อน แล้วจึงสืบพยานจำเลย ในระหว่างพิจารณานี้ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพศาลจะพิจารณาคดีโดยไม่สืบพยานต่อไปอีกก็ได้ เว้นแต่ความผิดที่จำเลยรับสารภาพนั้น มีอัตราโทษจำคุกอย่างต่ำตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษหนักกว่านั้น ศาลจะต้องสืบพยานโจทก์ต่อไปจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง จึงจะพิจารณาคดีได้⁶³

นอกจากศาลจะมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ดังกล่าวมาแล้ว ในบางกรณี กฎหมายก็ให้อำนาจแก่ศาลที่จะสั่งให้มีการพิจารณาลับก็ได้ คือ ไม่กระทำโดยเปิดเผย ประชาชนจะเข้าฟังการพิจารณาไม่ได้ แต่การพิจารณาลับจะทำได้ต้องเป็นการทำเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน⁶⁴ ในการพิจารณาลับผู้ที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้คือ โจทก์และพยาน จำเลยและพยาน ผู้ควบคุมตัวจำเลย พยานและผู้ชำนาญการพิเศษ ล่าม บุคคลผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องและได้รับอนุญาตจากศาล พนักงานศาลและเจ้าหน้าที่ที่รักษาความปลอดภัยแก่ศาล⁶⁵

หลังจากสืบพยานโจทก์จำเลยหมดแล้ว ศาลต้องพิจารณาคดีโดยพิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนว่า จำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่า จำเลยมิได้กระทำผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือคดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ต้องรับโทษ ศาลก็จะพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไป แต่ศาลอาจสั่งขังจำเลยไว้ หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้ ถ้าศาลเห็นว่า จำเลยได้กระทำผิดจริง และไม่มีการยกเว้นโทษตามกฎหมาย ศาลก็จะพิพากษาลงโทษจำเลยตามความผิด⁶⁶ ในการพิจารณาพิพากษามีหลักอยู่ว่า

⁶²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173.

⁶³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176.

⁶⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177.

⁶⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 178.

⁶⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185.

ศาลจะพิพากษาเกินคำขอหรือที่มีได้กล่าวในคำฟ้องไม่ได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 192 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในมาตรานี้ก็มีข้อยกเว้นคือ

(1) ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในการพิจารณาแตกต่างกับข้อเท็จจริงดังที่กล่าวในฟ้อง ให้ศาลยกฟ้องคดีนั้น เว้นแต่ข้อแตกต่างนั้นมีใช้ในข้อสาระสำคัญและทั้งจำเลยมิได้หลงต่อสู้ ศาลจะลงโทษจำเลยตามข้อเท็จจริงที่ได้ความนั้นก็

(2) ในกรณีที่ข้อแตกต่างเป็นเพียงรายละเอียด เช่นเกี่ยวกับเวลาหรือสถานที่กระทำความผิดหรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดฐานลักทรัพย์ กรร โขกทรัพย์ ริดเอาทรัพย์ น้อ โกง โกงเจ้าหนี้ ยักยอก รับของโจร และทำให้เสียหาย หรือต่างกันระหว่างการกระทำผิดโดยเจตนากับประมาท มิให้ถือว่าต่างกันข้อสาระสำคัญ ทั้งนี้ให้ถือว่าข้อที่พิจารณาได้ความนั้นเป็นเรื่องเกินคำขอ หรือเป็นเรื่องที่โจทก์ไม่ประสงค์ให้ลงโทษ เว้นแต่จะปรากฏแก่ศาลว่าการที่ฟ้องผิดไปเป็นเหตุให้จำเลยหลงต่อสู้ แต่ทั้งนี้ศาลจะลงโทษจำเลยเกินอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดที่โจทก์ฟ้องไม่ได้

(3) ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงบางข้อดังกล่าวในฟ้อง และตามที่ปรากฏในทางพิจารณาไม่ใช่เป็นเรื่องที่โจทก์ประสงค์ให้ลงโทษ ห้ามมิให้ศาลลงโทษจำเลยในข้อเท็จจริงนั้น ๆ

(4) ถ้าศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงตามฟ้องนั้นสืบสม แต่โจทก์อ้างฐานความผิดหรือบทมาตราผิด ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยตามฐานความผิดที่ถูกต้องได้

(5) ถ้าความผิดตามที่ฟ้องนั้นรวมการกระทำหลายอย่าง แต่ละอย่างอาจเป็นความผิดได้อยู่ในตัวเอง ศาลจะลงโทษจำเลยในการกระทำผิดอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่พิจารณาได้ความก็ได้

บทบัญญัติ มาตรา 182 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา ถ้ามีคำร้องระหว่างพิจารณาขึ้นมาให้ศาลสั่งตามที่เห็นควรเมื่อการพิจารณาเสร็จแล้วให้พิพากษาหรือสั่งตามรูปความ

ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลา 3 วัน นับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควร จะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดยางานเหตุนั้นไว้

เมื่อศาลอ่านให้คู่ความฟังแล้วให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเป็นความผิดของโจทก์ เองที่ไม่มาจะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ ในกรณีที่จำเลยไม่อยู่โดยไม่มีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนี หรือจงใจไม่มาฟัง ก็ให้ศาลรอการอ่านไว้จนกว่าจำเลยจะมาศาล แต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนี หรือจงใจไม่มาฟังให้ศาลออกหมายจับจำเลย เมื่อได้ออกหมายจับแล้วไม่ได้ตัวจำเลย

มาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่ออกหมายจับก็ให้ศาลอ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าโจทก์หรือจำเลยแล้วแต่กรณีได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว

ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเลื่อนอ่านไป โดยขาดจำเลยบางคน ถ้าจำเลยที่อยู่จะถูกปล่อย ให้ศาลมีอำนาจปล่อยชั่วคราวระหว่างรออ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น จากบัญญัติดังกล่าวพิจารณาเป็นลำดับได้ดังนี้

1) หลักทั่วไปของการอ่านคำพิพากษา (ซึ่งรวมถึงคำสั่งที่ทำภายหลังที่เสร็จ การพิจารณา) คือ จะต้องกระทำในศาลโดยเปิดเผย และต่อหน้าโจทก์ จำเลยเช่นเดียวกับการพิจารณา และต้องอ่านในวันเสร็จหรือภายใน 3 วัน นับแต่วันนั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าศาลเห็นว่ามิเหตุอันควร เช่น ศาลตรวจสำนวนยังไม่เสร็จหรือคู่ความยังไม่อยู่พร้อมกันในศาลในวันดังกล่าว ศาลอาจเลื่อนการอ่านไปได้โดยจะจดยางานรวมสำนวนและแจ้งให้โจทก์จำเลยทราบ หากศาลทำคำพิพากษาเสร็จ และคู่ความอยู่ในศาลหรือมาศาลพร้อมกันแล้ว ศาลจะอ่านต่อหน้าคู่ความ เมื่ออ่านเสร็จแล้วจะให้คู่ความลงชื่อไว้เป็นหลักฐานว่าได้รับฟังการอ่านคำพิพากษาแล้ว

ในกรณีที่ศาลพร้อมและนัดคู่ความแล้ว แต่โจทก์หรือจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่มาตามนัด หากศาลเห็นว่ามิใช่เป็นความผิดของฝ่ายใดแล้วศาลจะรอการอ่านไว้

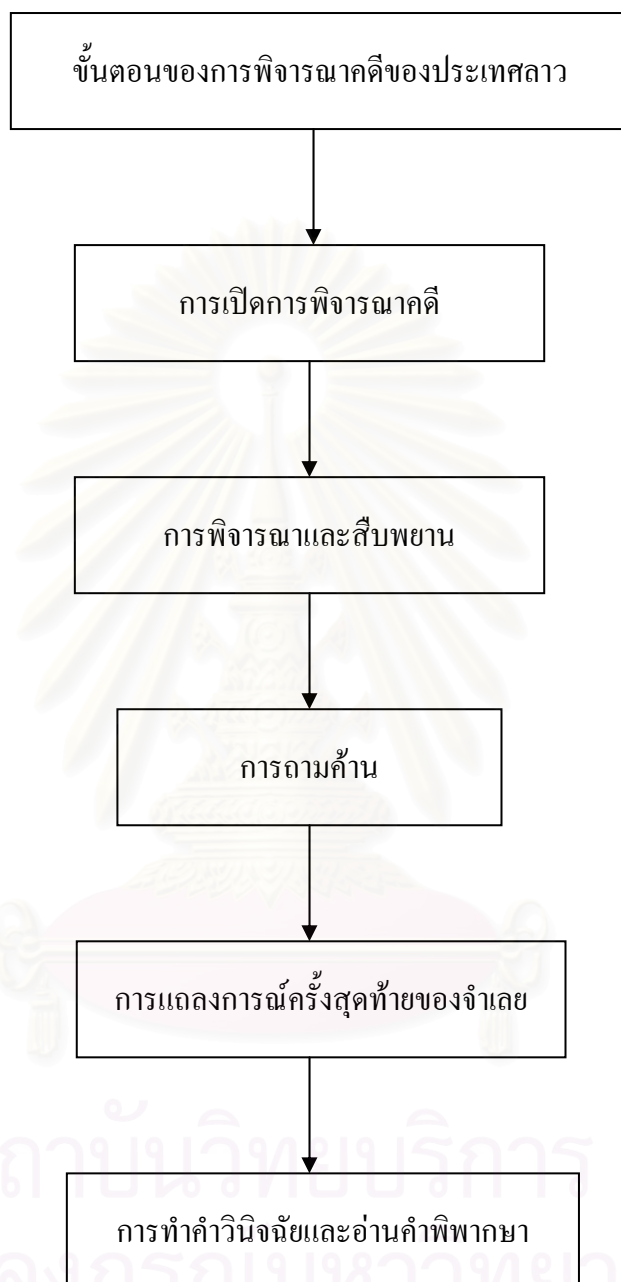
แต่ถ้ากรณีที่โจทก์ไม่มาเป็นความผิดของโจทก์เช่น โจทก์หลงลืมศาลอาจอ่านคำพิพากษาลับหลังโจทก์ก็ได้ แต่ต้องอ่านต่อหน้าจำเลย

ถ้าการที่จำเลยไม่มา เป็นเพราะหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟังอันได้แก่ กรณีที่จำเลยได้รับ การปล่อยชั่วคราวไปในระหว่างพิจารณาและศาลได้นัดหรือออกหมายเรียกให้มาศาลแล้ว แต่จำเลยคาดเดาเองว่าตนจะถูกลงโทษตามคำพิพากษานั้น จึงหลบหนีหรือจงใจไม่มาเช่นนี้ ศาลก็จะยังไม่อ่านลับหลังจำเลยแต่จะออกหมายจับ ถ้าจับได้ก็จะนัดให้โจทก์มาฟังพร้อมกันกับจำเลย หากจับไม่ได้ภายใน 1 เดือน นับแต่ออกหมายจับ ศาลก็จะอ่านคำพิพากษาลับหลังจำเลยโดยอ่านต่อหน้าโจทก์ฝ่ายเดียว

2) เมื่อเป็นกรณีที่ศาลอาจอ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งลับหลังโจทก์หรือจำเลยดังกล่าวได้แล้ว อาจจะเป็นเสมือนหนึ่งว่าโจทก์หรือจำเลยแล้วแต่กรณีได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว ผลสำคัญประการหนึ่งก็คือ อายุในการยื่นอุทธรณ์ฎีกา จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลอ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป ซึ่งถ้าโจทก์หรือจำเลยยื่นอุทธรณ์แล้วคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านไม่ได้ หรือถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์จะมีได้มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นก็ตาม⁶⁷

⁶⁷ คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, หน้า 133.

แผนภูมิ

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ลาว กับ ไทย

การดำเนินคดีอาญาเป็นการดำเนินคดีเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งอาจตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยในเวลาต่อมา หากปรากฏหลักฐานจากการสอบสวนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดอาญา¹ นอกจากนี้การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิสูจน์ความผิด เพื่อที่จะนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามกฎกติกาของสังคม งานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของแต่ละประเทศจึงเป็นงานที่กระทำเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้กระทำความผิดและมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของพลเมืองในชาติ โดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือ ซึ่งจะใช้ผ่านองค์กรในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล และ ราชทัณฑ์ โดยเฉพาะศาลที่เป็นองค์กรพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเมื่อศาลมีคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพด้านชีวิตร่างกายและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของจำเลยทันที ดังนั้นศาลจะต้องมีหลักประกันว่าการดำเนินคดีต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรมภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังนั้นจึงสมควรที่จะมุ่งศึกษาถึงวิวัฒนาการ รูปแบบในการดำเนินคดีในชั้นศาล ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาแต่เฉพาะในศาลชั้นต้นของประเทศไทย และ ประเทศลาว เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลของประเทศลาวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาของศาล

ประเทศลาวและประเทศไทยย่อมมีรูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่แตกต่างกัน เนื่องจากการที่ทั้งสองประเทศมีระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงข้อดีและข้อเสียอย่างชัดเจน

¹ คณิต ฒ นคร “วิธีพิจารณาความอาญากับหลักความคิดทางกฎหมายแพ่ง”, วารสาร อัยการ, ฉบับที่ 42 ปีที่ 4. (มิถุนายน 2524), หน้า 53.

4.1.1 เปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาของศาล

4.1.1.1 รูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาในศาลชั้นต้นของลาว

ก่อนที่ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จะเข้ามามีบทบาทในระบบกฎหมายของประเทศลาว ประเทศลาวใช้วิธีพิจารณาความอาญาแบบจารีตนครบาลโดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นกรรมในคดี เช่นเดียวกับกรณีของประเทศไทย ซึ่งในอดีตใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบระบบไต่สวน เพราะผู้ไต่สวนและผู้ตัดสินเป็นบุคคลเดียวกัน ซึ่งก็คือเจ้าผู้ปกครองเมืองเนื่องจากประเทศลาวปกครองด้วยระบอบกษัตริย์ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่นก็มีสิทธิร้องทุกข์ต่อเจ้าผู้ปกครองเมืองโดยเจ้าผู้ปกครองเมืองจะออกมารับทราบเรื่องราวไต่สวนหามูลความผิด และเป็นผู้ตัดสินคดีความให้ ซึ่งคำตัดสินนั้นจะเป็นที่สิ้นสุดไม่มีการอุทธรณ์² ต่อมารูปแบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวได้เปลี่ยนมาใช้ระบบไต่สวนผสมกับระบบกล่าวหาโดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นประธานในคดี มีสิทธิต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกับประเทศในแถบภาคพื้นยุโรป เนื่องจากประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศลาวและประเทศอินโดจีนนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2436 ซึ่งระยะแรกระบบกฎหมายและรูปแบบการดำเนินคดีคล้ายคลึงของประเทศฝรั่งเศส เพราะประมวลกฎหมายฉบับแรกของประเทศลาวก็ร่างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ และจนมาถึงปี พ.ศ.2497 ประเทศฝรั่งเศสถอนตัวออกจากประเทศลาว ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาปกครองแทนที่ก็ยังใช้ระบบกฎหมายเดิมและต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากราชอาณาจักรลาวมาเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระบบกฎหมายของประเทศลาวก็ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต และประเทศในกลุ่มสังคมนิยมอื่น ๆ เนื่องจากนักกฎหมายของประเทศลาวในยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะไปศึกษาต่อในกลุ่มประเทศสังคมนิยมเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้การร่างกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันรวมถึงระบบการดำเนินคดีอาญาของลาวมีลักษณะผสมระหว่างประเทศฝรั่งเศสและประเทศในกลุ่มสังคมนิยม กล่าวคือ ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เพราะถือว่ารัฐมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอาญาองค์กรของรัฐทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ และศาลย่อมต้องร่วมมือกันค้นหาความจริง เพื่อให้ได้มาซึ่งความยุติธรรมแก่ประชาชน

² สุภาสิทธิ รัตนชัย, “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย – ลาว ขึ้นตอนก่อนการพิจารณาของศาล,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 133.

สำหรับการสืบสวน สอบสวน และฟ้องร้องในประเทศลาว ถือว่าเป็นกระบวนการเดียวกัน ไม่แยกออกจากกัน การเริ่มคดีอาญาจะเริ่มจากตำรวจหรืออัยการก็ได้ หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น เจ้าพนักงานต้องทำการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอก่อน หากเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง อัยการต้องฟ้องคดีต่อศาลทุกคดี โดยจะถอนฟ้องไม่ได้เนื่องจากอัยการใช้หลักการฟ้องคดีตามกฎหมาย การสืบสวนจะทำโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการก็ได้ แต่หากการเริ่มคดีโดยพนักงานสอบสวนหรือมีการพบเห็นหลักฐานร่องรอยการกระทำความผิดต้องรายงานให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อขอหมายอาญาต่าง ๆ ในการดำเนินการสืบสวนมีอำนาจควบคุมได้ไม่เกิน 3 วันและต้องทำการสอบสวนให้เสร็จพร้อมลงความเห็นว่าจะปล่อยหรือจะขังผู้ต้องหาต่อไป หากจะควบคุม พนักงานสอบสวนมีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องหาไม่เกิน 3 เดือน โดยได้รับการอนุมัติจากอัยการ จากนั้นหากสอบสวนเสร็จและมีหลักฐานยืนยันตัวผู้ต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดต้องสรุปสำนวนส่งให้อัยการต่อไป หากไม่มีหลักฐานหรือหลักฐานไม่เพียงพอจำต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาวไม่ได้บัญญัติให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องเนื่องจากประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ส่วนอำนาจฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลมีเพียงอัยการเท่านั้น ราษฎรหรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยตรง เพียงแต่สามารถเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญาได้เท่านั้น ทั้งนี้ต้องยื่นคำร้องต่ออัยการเพื่อแถลงต่อศาลในชั้นพิจารณา

การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาลนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวใช้ระบบไต่สวน อัยการจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินคดี เนื่องจากเป็นตัวแทนของรัฐและเป็นโจทก์กล่าวฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้เพียงองค์กรเดียว โดยอัยการจะมีหน้าที่ค้นหาความจริงร่วมกับพนักงานสอบสวน ตรวจสอบการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล แถลงต่อศาลเกี่ยวกับความผิดของจำเลยเพื่อให้ศาลลงโทษและแถลงต่อศาลเพื่อพิจารณาค่าเสียหายกรณีที่ผู้เสียหายร้องขอในคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา และมีอำนาจคัดค้านคำพิพากษาของศาลหากพบว่ามีการใช้บทบัญญัติกฎหมายไม่สอดคล้องกับการกระทำความผิดของจำเลย

นอกจากนั้นการสืบพยานในชั้นศาลของประเทศลาว กฎหมายบัญญัติให้กระทำโดยเปิดเผย ซึ่งถือว่าเป็นการนำระบบกล่าวหาเข้ามาใช้และยังให้พยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นเข้าสู่การพิจารณาของศาลได้ ซึ่งเห็นว่าศาลจะมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง ในการพิจารณาของศาล องค์คณะผู้พิพากษาจะประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ซึ่งนับตั้งแต่การพิจารณาไปจนถึงการพิพากษาจะเป็นองค์คณะเดียวกันไม่มีการสับเปลี่ยน ยกเว้นในกรณีที่มีการคัดค้านตัวผู้พิพากษาคนหนึ่งคนใดหรือมีการเจ็บป่วยหรือ

เสียชีวิต อัยการ โจทก์หรือทนายโจทก์ก็จะสามารถซักถามพยานหรือจำเลยได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากองค์คณะผู้พิพากษา ก่อนจึงถามได้ จากนั้นอัยการจะเป็นคนแถลงความผิดของจำเลยต่อหน้าศาลรวมทั้งค่าเสียหายต่าง ๆ ที่ผู้เสียหายร้องขอผ่านอัยการ ในกรณีมีค่าเสียหายในคดีนั้น กระบวนการพิจารณานั้นจะเสร็จสิ้นต่อเมื่อองค์คณะผู้พิพากษาได้วินิจฉัยพยานหลักฐานที่ผ่านการสืบในท้องพิจารณาและลงความเห็นโดยเอาเสียงข้างมากสองในสามขององค์คณะเป็นอันชี้ขาดและทำคำพิพากษา สำหรับผู้พิพากษาคนที่คัดค้านคำพิพากษาดังกล่าว สามารถชี้แจงความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรใส่ในสำนวนคดีเพื่อให้ศาลชั้นบนพิจารณาหากมีการขออุทธรณ์³

4.1.1.2 รูปแบบการดำเนินคดีอาญาและการพิจารณาในศาลชั้นต้นของประเทศไทย

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยนั้นแต่เดิมใช้รูปแบบไต่สวนหรือที่เรียกว่าจารีตนครบาล ให้ผู้ไต่สวนเป็นผู้ดำเนินคดีและตัดสินคดีเอง โดยใช้วิธีทรมานผู้ต้องหาซึ่งเป็นกรรมในคดีไม่มีการแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากกัน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ใช้วิธีการดำเนินคดี แบบตะวันตกโดยใช้ระบบประมวลกฎหมายแบบประเทศภาคพื้นยุโรป เพราะมีการจัดแบ่งหมวดหมู่ของกฎหมายอย่างมีระเบียบเข้าใจง่าย สะดวกและสอดคล้องกับกฎหมายตราสามดวงที่ประเทศไทยเคยใช้มาเป็นเวลานานด้วย แต่การร่างประมวลกฎหมายต้องใช้เวลานาน จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115 โดยมีกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษเป็นประธานในการร่างและอาศัยหลักกฎหมายอังกฤษเป็นพื้นฐาน และได้นำมาใช้ในศาลไทย โดยมีอัยการเป็นผู้ดำเนินการฟ้องคดีอาญาที่ไม่มีโจทก์ฟ้องหรือผู้เสียหายไม่คิดใจดำเนินคดี และมีศาลเป็นผู้ดำเนินการไต่สวน ในกรณีที่มีการจับกุมตัวแล้ว เจ้าพนักงานต้องส่งตัวจำเลยมาศาลภายใน 48 ชั่วโมง ซึ่งเป็นลักษณะของกฎหมายประเทศอังกฤษจึงทำให้หลักกฎหมายของประเทศอังกฤษมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายไทย เมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายอาญาโดยใช้ระบบของภาคพื้นยุโรป ที่ให้อัยการทำหน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง ก็เกิดการคัดค้านจากสถานทูตอังกฤษ ทำให้มีการประนีประนอมกันด้วยการนำประมวลกฎหมายของอัฟริกาใต้ ซึ่งใช้ระบบกฎหมายผสมผสานระหว่างของประเทศอังกฤษและประเทศภาคพื้นยุโรปมาใช้ในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁴

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 79.

⁴ ชาญชัย แสงวงศ์ และคณะ, “อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย” วารสารกฎหมายปกครองตอน 3 (ธันวาคม 2527) : 664 – 673.

เมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจึงใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ โดยในชั้นก่อนฟ้องได้แยกการสอบสวนฟ้องร้องออกจากกันค่อนข้างเด็ดขาด กฎหมายได้ให้อำนาจการสอบสวนคดีอาญาแก่ตำรวจเพียงองค์กรเดียว ส่วนอัยการเป็นผู้ไต่ตรองและสั่งคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจเข้าไปดูแลการสอบสวนคดีอาญา ทั้งที่ก่อน ร.ศ. 115 ประเทศไทยมีอัยการเป็นผู้รับผิดชอบการสอบสวนฟ้องร้องและบังคับคดีอันเป็นหน้าที่ของอัยการที่สมบูรณ์ตามแบบอย่างอัยการของประเทศภาคพื้นยุโรปอันมีประเทศฝรั่งเศสเป็นแม่บท

การดำเนินคดีของประเทศไทยใช้ระบบกล่าวหาที่ให้ผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดีทุกฝ่ายมีหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งมีใช้การสู้ระหว่างกัน โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางและมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ อันถือว่าเป็นหลักการตรวจสอบในคดีอาญา แต่ในทางปฏิบัติศาลไทยไม่นิยมเรียกสำนวนการสอบสวนมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 ให้อำนาจไว้และ ไม่นิยมใช้อำนาจสืบพยานเพิ่มเติมโดยพลการ ตามที่มาตรา 228 ให้อำนาจไว้ ทำให้การค้นหาความจริงไม่สามารถกระทำเพิ่มเติมที่และบรรลุผลเท่าที่ควร⁵ และในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายมักให้ความสำคัญกับการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหลัก จึงมุ่งที่จะควบคุมและปราบปรามอาชญากรรมมากกว่าที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รูปแบบการดำเนินคดีอาญาจึงมุ่งเน้นไปที่ความสะดวก คล่องตัว รวดเร็ว และเด็ดขาด ทำให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานสามารถใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ จึงทำให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 บัญญัติให้ศาลเป็นผู้พิจารณาใช้มาตรการบังคับ เพื่อควบคุมการใช้อำนาจขององค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมให้อยู่ในความเหมาะสม และไม่ขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยพนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการสอบสวนด้วยตนเองทั้งหมดรวมถึงการใช้ดุลพินิจในการเอาตัวบุคคลไว้ในควบคุม เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้แยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องออกจากกันโดยให้อำนาจสอบสวนเป็นของพนักงานสอบสวน ให้อำนาจการฟ้องร้องเป็นของพนักงานอัยการให้อำนาจแก่ตำรวจในการเริ่มคดีอาญาและมีอำนาจในการสอบสวนคดีต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางในทุก

⁵ คณิศ ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 32.

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 99.

ประเภทคืออย่างเป็นทางการไม่ว่าจะเป็นคดีเล็กน้อยหรือคดีอุกฉกรรจ์ รวมถึงการใช้ดุลพินิจในการเอาตัวบุคคลไว้ในการควบคุม เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานสรุปสำนวนส่งให้อัยการ เพื่อวินิจฉัยไต่สวนและส่งคดีไปยังศาล ซึ่งพนักงานอัยการจะมีหน้าที่วินิจฉัยสั่งคดี โดยใช้หลักการสั่งคดีตามดุลพินิจ⁷ และหากพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องก็ถือว่าผู้ต้องหาหลุดพ้นจากการดำเนินคดี

ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาผู้ที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้คือพนักงานอัยการและผู้เสียหาย โดยต่างมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีไว้อย่างเป็นทางการเป็นอิสระแก่กันและกัน มีขั้นตอนการตรวจสอบฟ้องหรือกลั่นกรองมูลคดีต่างกัน กล่าวคือในคดีราษฎรที่เป็นผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีกฎหมายบัญญัติให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เนื่องจากคดีดังกล่าวอาจยังไม่เคยผ่านขั้นตอนการตรวจสอบมูลคดีหรือค้นหาความจริงโดยองค์กรใดมาก่อนเลย ส่วนคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และในทางปฏิบัติศาลมักจะใช้ดุลพินิจในการประทับรับฟ้องโดยไม่มีไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากถือว่าคดีดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วถึง 2 ขั้นตอน คือการสอบสวนของตำรวจ และสั่งคดีของอัยการ

ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบที่มีคู่ความ มีโจทก์ จำเลย เนื่องจากกฎหมายไทยให้สิทธิแก่ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาโดยตรงต่อศาลได้ ถึงแม้ส่วนใหญ่แล้วคดีอาญาจะฟ้องและดำเนินคดีโดยอัยการ ผู้เสียหายก็ยังถูกควบคุมโดยพนักงานอัยการ⁸ ในทางปฏิบัตินั้นส่วนหนึ่งศาลไทยได้รับอิทธิพลจากกฎหมายคอมมอนลอว์ ผู้พิพากษาศาลไทยจึงถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของคู่ความ ศาลจะปล่อยให้คู่ความได้ซักถามพยานและถามค้านอย่างเต็มที่ ศาลจะถามก็ต่อเมื่อเพื่อให้ได้ความชัดเจนในกรณีที่กำลังเปิดความของพยานคลุมเครือ หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เช่น กรณีที่จำเลยในคดีอาญาไม่มีทนายช่วยแก้ต่าง ส่วนรูปแบบการพิจารณาในปัจจุบันมีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน โดยนำระบบกล่าวหามาใช้ในเรื่องการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ส่วนหลักการของระบบไต่สวนได้นำมาใช้ในเรื่องการสืบพยาน คือบทบาทในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ ซึ่งจะทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าระบบกล่าวหา⁹ นอกจากนี้ยังมีการยอมให้

⁷ คณิต ฌ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (อ้างแล้ว), หน้า 14.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31 และมาตรา 32.

⁹ ชวลิต โสภณรัตน์, กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบกล่าวหาจริงหรือ, หน้า 41.

พยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในคดีเข้าสู่การพิจารณาได้ โดยให้ความสำคัญอยู่ที่การขัง
นำนักพยานหลักฐาน ซึ่งก็เป็นลักษณะของระบบไต่สวนเช่นกัน

4.1.2 ลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน

1. ลักษณะที่คล้ายคลึง

ก. หากพิจารณาถึงรูปแบบการดำเนินคดีอาญาและวิธีพิจารณาคดีใน
ชั้นศาลระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวในอดีตนั้น จะปรากฏหลักฐานว่าระบบการดำเนิน
คดีอาญาของทั้งสองประเทศนั้นต่างก็ใช้วิธีพิจารณาความอาญาแบบจารีตนครบาลเหมือนกัน
โดยใช้วิธีการทรมานผู้ต้องหา หรือจำเลย ซึ่งทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยตกเป็นกรรมในคดี เนื่องจาก
ผู้ไต่สวนและผู้ตัดสินเป็นคณา เดียวกัน กล่าวคือ หน้าที่สอบสวนฟ้องร้องไม่ได้แยกออกจากกัน
เป็นขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งระบบศาลของประเทศไทยได้รับการปฏิรูปในสมัยราชการที่ 5 โดยใช้
ระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ และมีการนำหลักกฎหมายในประเทศแถบภาคพื้นยุโรปผสมกับประเทศ
อาฟริกาเป็นพื้นฐานในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนระบบศาลของ
ประเทศลาวเกิดขึ้นในยุคสมัยการครองราชย์ของพระเจ้าสุริยวงศา ที่ได้มีการปรับปรุงระบบ
การพิจารณาในยุคก่อนที่อำนาจในการตัดสินคดีเป็นของเจ้าเมืองหรือผู้ปกครองมาเป็นอำนาจของ
คณะเสนาบดี ฝ่ายกลาง ที่เป็นตัวแทนของกษัตริย์เป็นคนทำการสอบสวนไต่สวนและตัดสินคดี
ความ จนมาถึงประมาณปี พ.ศ.2436 ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศลาวจึงนำเอาระบบ
กฎหมายซีวิลลอว์เข้ามาบังคับใช้ในลาว ซึ่งเป็นพื้นฐานในการร่างกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ของลาว

ข. การดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญา
โดยรัฐเช่น เดียวกับการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เพราะถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและมีหน้าที่
ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเมื่อมีการกระทำความผิดในทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงมี
หน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค โดยมีอัยการซึ่งเป็น
ตัวแทนในการปกป้องผลประโยชน์ของรัฐและปัจเจกชน นอกจากนี้องค์กรในกระบวนการ
ยุติธรรมมาทางอาญาของประเทศลาวและประเทศไทยก็ประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ ศาล และ
ราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายและดำเนินการภายใต้ขอบเขต
แห่งกฎหมายในการอำนวยความยุติธรรมและให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ค. ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลประเทศลาว และประเทศไทย
นั้น ในทางปฏิบัติต่างก็ใช้ระบบผสมผสานระหว่างระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา ไม่มีการยึด
ติดกับระบบหนึ่งระบบใดอย่างตายตัว เช่น หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้ศาลมีอำนาจ

สืบพยานเพิ่มเติมได้นอกจากพยานของโจทก์ จำเลย และการใช้ดุลพินิจของศาลในการวินิจฉัย ไตร่ตรองพยานหลักฐานที่ได้มีการนำสืบนั้น เพื่อทำคำพิพากษา

ง. ในกระบวนการพิจารณานั้น ศาลจะวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงของคดีให้คู่ความได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด เนื่องจากศาลจะต้องมีการตรวจสอบกลั่นกรองพยานหลักฐานเพื่อที่จะทำคำพิพากษา และคำพิพากษาของศาลนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะเป็นการชี้ขาดของคดี โดยเมื่อศาลทำคำพิพากษาไปแล้วก็จะส่งผลกระทบต่อชีวิตร่างกายเสรีภาพทรัพย์สิน และชื่อเสียงของจำเลย

2 ลักษณะที่แตกต่างกัน

ก. ระบบกฎหมายของประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ กฎหมายให้อำนาจอัยการเพียงผู้เดียวส่งคดีขึ้นศาล และการตั้งคดีของอัยการ ต้องเป็นไปตามหลักกฎหมาย ส่วนราษฎรหรือผู้เสียหายไม่มีอำนาจยื่นฟ้องคดีโดยตรงต่อศาลได้ แต่สามารถยื่นคำร้องขอเป็นโจทก์ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา นอกจากนี้การกระทำความผิดบางประการที่จำเป็นต้องมีคำร้องของผู้เสียหาย หากไม่มีคำร้องของผู้เสียหาย เจ้าพนักงานก็ไม่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ หากดำเนินหรือส่งฟ้องไปศาลก็จะยกฟ้อง ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิดต่อส่วนตัว รัฐจะเข้ามาดำเนินการต่อเมื่อผู้เสียหายร้องขอ ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวบัญญัติไว้ในมาตรา 22 ของประมวลกฎหมายอาญา เช่น การนิทนาและใส่ร้าย การทำร้ายร่างกาย ระหว่างญาติใกล้ชิด ที่ได้รับบาดเจ็บเล็กน้อย การด่าว่า การหมิ่นประมาทศพหรือเกียรติของผู้เสียชีวิต การล่วงละเมิดส่วนตัวเหล่านี้ เป็นต้น

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในปัจจุบัน ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ควบคู่กับการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 28 แต่ในมาตรา 32 ได้บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่า ผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยการกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการ มีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้น ๆ ได้” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ กล่าวคือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการดำเนินคดีอาญาของอัยการมากกว่าผู้เสียหาย เนื่องจากแนวความคิดที่ว่า การกระทำความผิดอาญาทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ โดยรัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งมีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐมีอำนาจหน้าที่สั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล และใช้หลักการส่งคดีตามดุลพินิจ ทำให้สามารถลดจำนวนคดีที่จะขึ้นและค้างอยู่ในศาลได้

ข. การเริ่มดำเนินคดีอาญาตามระบบกฎหมายของประเทศลาวนั้นสามารถร้องทุกข์ไปยังพนักงานสอบสวนหรืออัยการก็ได้ เนื่องจากกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวกัน กล่าวคือ การสอบสวนจะเริ่มโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการก็ได้ แต่อำนาจการส่งฟ้องคดีนั้นเป็นของอัยการผู้เดียว ในทางปฏิบัติการสอบสวนขั้นต้นส่วนใหญ่จะเป็นความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญา ซึ่งมีอำนาจเรียกผู้ต้องหาเข้ามาให้การและสามารถควบคุมผู้ต้องหาไว้ได้ แต่ต้องรายงานให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง เพื่อทำการสอบสวน แต่อำนาจการควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนจะต้องไม่เกิน 3 วัน ระยะเวลาดังกล่าวพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการให้เสร็จและลงความเห็นว่าจะปล่อยหรือขังผู้ต้องหาต่อไป ถ้าหากคดีไม่มีมูลก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และรายงานพร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลให้อัยการทราบ ถ้าจะขังผู้ต้องหาต่อก็ต้องขอฝากขังพร้อมด้วยชี้แจงเหตุผลให้อัยการทราบเช่นกัน นอกจากนี้การใช้มาตรการบังคับต่างๆ เช่น การออกหมายค้น หมายจับ หมายขัง และการควบคุมตัวผู้ต้องหา กฎหมายได้กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของอัยการและศาล แต่ในขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้อง การใช้มาตรการบังคับต่างๆ จะเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ ศาลไม่มีอำนาจรับฝากขังผู้ต้องหาในขณะที่สำนวนคดียังไม่อยู่ในกระบวนการของศาล เนื่องจากในระบบของประเทศลาวไม่มีระบบควบคุมหรือขังผู้ต้องหาในศาล การควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยจะอยู่ในอำนาจของราชทัณฑ์ นับตั้งแต่เริ่มดำเนินคดีไปจนถึงขั้นตอนพิพากษา

ในระหว่างสำนวนคดีอยู่ในอำนาจตรวจสอบกลับกรองพยานหลักฐานนั้น อัยการของประเทศลาวมีอำนาจสอบสวนเพิ่มเติมได้ นอกเหนือจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวน และในคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน อัยการจะเข้าไปเกี่ยวข้องในการสอบสวนก็ได้ กล่าวคืออัยการมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของพนักงานสอบสวนซึ่งประเด็นสำคัญในขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องของประเทศลาวก็คือ ไม่ว่าจะสืบสวนโดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการจะต้องมีคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวน จึงถือว่าเป็นกระบวนการสอบสวนที่ชอบด้วยกฎหมาย ยกเว้นแต่การกระทำความผิดซึ่งหน้า¹⁰

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะแตกต่างจากกรณีของประเทศไทยคือ การเริ่มคดีนั้นจะเริ่มจากการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนหรือผู้เสียหายจะฟ้องโดยตรงต่อศาล ส่วนพนักงานอัยการของไทยมีอำนาจในการตรวจสอบและกลับกรองพยานหลักฐานในคดีที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้ว ส่งสำนวนคดีมายังพนักงานอัยการนอกจากนั้นก่อนมีความเห็นหรือคำสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาเพื่อซักถามตามรูปคดี นอกจากนั้นพนักงานอัยการไทยใช้หลักการสั่งคดีตามดุลพินิจ ซึ่งพิจารณาจากพยานหลักฐานตาม

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 37.

สำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนส่งมาให้ยังมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งเห็นว่ามีหลักความยืดหยุ่นในการทำหน้าที่มากกว่าพนักงานอัยการของประเทศลาว ที่ต้องสังคดีตามกฎหมายเท่านั้น¹¹

ค. ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลในประเทศลาว ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากประเทศลาวใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงมีเพียงอัยการที่เป็นตัวแทนของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล จึงมั่นใจว่าพยานหลักฐานที่ส่งมายังศาลนั้นได้ผ่านการกลั่นกรองและตรวจสอบจากเจ้าพนักงานของรัฐทั้งสองหน่วยงาน

ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาลประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้ให้อำนาจแก่อัยการและผู้เสียหาย มีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลโดยต่างมีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีได้อย่างเป็นอิสระแก่กันและมีขั้นตอนการตรวจสอบฟ้องหรือกลั่นกรองมูลคดีต่างกัน เนื่องจากคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ไม่มีการสอบสวนก่อนเหมือนกับคดีที่อัยการเป็นโจทก์ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 จึงบัญญัติให้ศาลต้องทำการไต่สวนมูลฟ้อง เพื่อให้ศาลกลั่นกรองพยานหลักฐาน และทำการวินิจฉัยว่า คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องมีมูลตามข้อกล่าวหาหรือไม่ หากมีมูลศาลจะสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป¹²

ง. ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลในประเทศลาวเป็นระบบที่มีอัยการกับจำเลย โดยที่อัยการจะเป็นทั้งตัวแทนของรัฐ และเป็นโจทก์ฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาล เป็นจำเลย แลกความผิดของจำเลย พร้อมนำพยานหลักฐานที่ผ่านการสอบสวน และกลั่นกรองเสนอต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษา ลงโทษจำเลย ซึ่งไม่ใช่ระบบที่มีคู่ความ (โจทก์ จำเลย) โดยตรงเหมือนกรณีของประเทศไทย เพราะภาระการหาพยานหลักฐานมายืนยัน การกระทำ ความผิดของจำเลย จะเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และอัยการที่ต้องร่วมมือกับศาล เพื่อค้นหาความจริง ส่วนองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจ พิจารณาและพิพากษา ประกอบด้วยผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา 3 คน และเป็นองค์ คณะเดียวกัน นับตั้งแต่เริ่มพิจารณา ไปจนถึงพิพากษา เว้นแต่ในกรณี ที่มีการค้านตัวผู้พิพากษาคนหนึ่งคนใดหรือทั้งหมดจึงจะมีการสับเปลี่ยนองค์คณะ

ส่วนในชั้นพิจารณา และพิพากษาของศาลการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบที่มีคู่ความ มีโจทก์จำเลย ซึ่งจะเห็นได้ในกรณีที่คดีที่มีราษฎรเป็นโจทก์ ที่มีรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาในศาลเป็นการต่อสู้กันระหว่างคู่ความทำนองเดียวกับคดีแพ่ง ส่วนในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์อาจะจะมี

¹¹ ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 69

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 162.

ลักษณะดังกล่าวข้างต้น เนื่องจากถือว่าพนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ต้องร่วมค้นหาความจริงให้ปรากฏ ขณะเดียวกันก็ต้องดูแลผลประโยชน์ของจำเลยด้วยโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่า ผลในที่สุดศาลจะพิพากษาประการใด

จ. ศาลของประเทศลาวที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น เป็นศาลระบบไต่สวน ศาลนอกจากการสืบพยานหลักฐานที่โจทก์จำเลยนำเสนอแล้ว ศาลยังมีอำนาจแสวงหาพยานหลักฐานได้เพิ่มอีก เพราะถือว่าการค้นหาความจริงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย เพื่อให้คดีมีความชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากศาลในประเทศไทยเป็นศาลระบบกล่าวหา ศาลถือว่าการค้นหาพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของคู่ความนำสืบ ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ศาลจะให้ความสำคัญอยู่ที่การชี้แจงนำสืบพยานหลักฐานมากกว่า กล่าวคือ ศาลประเทศไทยจะไม่ลงไปแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตัวเอง

4.2 วิเคราะห์

จากผลของการศึกษารูปแบบการดำเนินคดีและการพิจารณาของศาลชั้นต้น เปรียบเทียบระหว่างประเทศลาว และประเทศไทย ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของรูปแบบการดำเนินคดีและระบบกฎหมายของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะรูปแบบการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลโดยส่วนใหญ่ นั้น การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลจะใช้การดำเนินคดีในระบบไต่สวนหรือระบบกล่าวหา ซึ่งขึ้นกับว่าประเทศนั้นจะใช้ระบบกฎหมายใด ส่วนกรณีรูปแบบและระบบการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลของประเทศลาวและประเทศไทยนั้น ใช้ระบบซีวิลลอว์เหมือนกัน กล่าวคือ เป็นระบบประมวลกฎหมายที่บัญญัติออกโดยรัฐสภา อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของระบบกฎหมายประเทศภาคพื้นยุโรปดังเช่นประเทศฝรั่งเศส โดยเฉพาะระบบกฎหมายของประเทศลาวในปัจจุบันถือได้ว่านำระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส และประเทศรัสเซีย มาเป็นแม่แบบในการร่างกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติ นั้น ทั้งประเทศลาวและประเทศไทยต่างก็ใช้รูปแบบการพิจารณาคดีที่มีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหา และระบบไต่สวน อาจเนื่องมาจากปัจจัยทางขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมรวมถึงสภาวะเศรษฐกิจของประเทศนั้น ส่วนองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นก็มีลักษณะคล้ายกันหมด ซึ่งการเริ่มคดีอาญาก็จะเริ่มมาจากพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจ ที่เป็นหน่วยงานประสบกับเหตุการณ์ของการกระทำผิด และรวบรวมพยานหลักฐานในคดีส่งมาให้อัยการที่รับผิดชอบกั้นกรองพยานหลักฐานว่าจะสามารถตั้งฟ้องหรือตั้งไม่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ซึ่งศาลเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการยุติธรรม ที่ทำหน้าที่ควบคุมกระบวนการพิจารณา และประสานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการฟ้องร้องพิจารณาคดี เพื่อให้หลักประกันว่า

การดำเนินคดีนั้นจะเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายในการพิสูจน์ ความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยและศาลยังมีความรับผิดชอบในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดเพื่อคุ้มครองสังคม และแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิดให้กลับเข้ามาอยู่ร่วมกับสังคมได้อีก

4.2.1 วิเคราะห์ในกรณีของประเศลาว

ระบบกฎหมายของประเศลาวนั้นได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสเมื่อครั้งที่ประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามาปกครองประเศลาวในปี พ.ศ. 2436 ถึงปี พ.ศ. 2518 นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศรัสเซีย และกลุ่มประเทศสังคมนิยม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของระบบกฎหมายลาวในปัจจุบัน ที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยคำนึงถึงการรักษาสิทธิประโยชน์ของส่วนรวม ที่มีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐมีอำนาจการตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายของทุกหน่วยงานของรัฐ รวมไปถึงนิติบุคคลและบุคคลทั่วไป และมีอำนาจสอบสวนและตั้งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล

ปี พ.ศ. 2533 รัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเศลาวได้ผ่านการรับรองจากรัฐสภา และประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 อำนาจ กล่าวคือ อำนาจนิติบัญญัติได้แก่ รัฐสภา อำนาจบริหาร ได้แก่ รัฐบาล และอำนาจตุลาการ ได้แก่ อัยการและศาล อำนาจฝ่ายนิติบัญญัตินั้นมีหน้าที่ออกกฎหมาย และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารและตุลาการ สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติให้ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวกัน กล่าวคือ อำนาจหน้าที่การสอบสวนเป็นของพนักงานสอบสวนและอำนาจหน้าที่ในการตั้งฟ้องคดีเป็นอัยการเพียงผู้เดียว นอกจากนั้น อัยการยังมีอำนาจทำการสอบสวนคดีอาญาด้วยตนเอง และสามารถเริ่มคดีอาญาได้ด้วยตนเอง แม้จะไม่มีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษก็ตาม เพียงแต่อัยการทราบแหล่งข้อมูล หรือพบเห็นร่องรอยของการกระทำความผิด¹³ ก็จะนำมาดำเนินการสอบสวนและตั้งฟ้องคดีขึ้นศาล ซึ่งอัยการของประเศลาวนั้นจะใช้หลักการตั้งฟ้องคดีตามกฎหมายเท่านั้น หากพบว่ามีหลักฐานเพียงพอก็ต้องตั้งฟ้องคดี แต่ถ้าหลักฐานไม่เพียงพอก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป นอกจากนั้น อัยการยังมีอำนาจตรวจสอบการทำงาน of พนักงานสอบสวน ดังเช่นกรณี หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนเห็นว่ามิพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีอาญาได้และมีความจำเป็นต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาเพื่อทำการสอบสวน พนักงานสอบสวนต้องรายงานผลการควบคุมตัวดังกล่าวให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง ซึ่งอำนาจการควบคุมดังกล่าว

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาว มาตรา 26 วรรค 3.

ของพนักงานสอบสวนต้องไม่เกิน 3 วันและต้องทำการสอบสวนให้เสร็จ และลงความเห็นว่า จะปล่อยหรือจะขังผู้ต้องหาต่อไป หากคดีไม่มีมูลก็ต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไปพร้อมทั้งรายงานและชี้แจงเหตุผลให้อัยการทราบ แต่ถ้าเห็นว่ามีความจำเป็นต้องทำการสอบสวนเพื่อหาหลักฐานต่อไป พนักงานสอบสวนก็ต้องขอหมายขังจากอัยการ พร้อมทั้งรายงานและชี้แจงเหตุผลเช่นกัน ด้วยและอัยการจะต้องพิจารณาภายใน 24 ชั่วโมง แต่ทั้งหมดต้องไม่เกิน 3 เดือน และหลังจากที่พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จจะต้องสรุปและส่งสำนวนคดีให้อัยการ เพื่อพิจารณาส่งคดีต่อไปยังศาล เหตุผลที่กฎหมายประเทศลาวไม่อนุญาตให้ราษฎรหรือผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเองต่อศาลเอง นั้นเป็นเพราะระบบกฎหมายของลาวได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส และประเทศรัสเซีย รวมไปถึงกลุ่มประเทศสังคมนิยมต่างๆ ที่ถือว่าผลประโยชน์ของรัฐและส่วนรวมสำคัญกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกชน และรัฐต้องเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยทั้งหมดในสังคม หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจึงเป็นผู้เสียหาย ดังนั้นรัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมอาชญากรรม และนำตัวผู้กระทำความผิดฟ้องศาลเพื่อลงโทษ หากพิจารณาอีกด้านหนึ่ง การที่ระบบกฎหมายประเทศลาวไม่ให้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีด้วยตนเองนั้น เห็นว่าเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพมากเกินไป ซึ่งภาระทั้งหมดจะตกเป็นของพนักงานสอบสวนและอัยการ หากเจ้าพนักงานของรัฐไม่ดำเนินการให้ผลกระทบบ้างก็จะเกิดแก่ราษฎรผู้เสียหาย รวมทั้งมีการเสียเวลามากกว่าคดีจะได้รับการพิจารณาโดยศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวให้อำนาจแก่อัยการมาก เช่น อำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญา และทำการสอบสวนคดีเองได้¹⁴ อำนาจในการตรวจสอบการดำเนินงานของพนักงานสอบสวน การออกหมายอาญาต่างๆ ในระหว่างคดีอยู่ในชั้นสอบสวน อำนาจสั่งฟ้องผู้ต้องหาขึ้นศาล และเข้าร่วมในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลโดยการแถลงความผิดและเสนอพยานหลักฐานต่อศาลไปจนถึงอำนาจหน้าที่ในการบังคับตามคำพิพากษาของศาล

ส่วนศาลเป็นองค์กรพิจารณาพิพากษาคดีที่สั่งฟ้องมาจากอัยการเท่านั้น¹⁵ เนื่องจากระบบกฎหมายของลาวไม่มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนจากอัยการ และไม่มีอำนาจบังคับให้อัยการต้องฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีหนึ่งคดีใด แต่ละองค์กรต่างฝ่ายก็ต่างทำหน้าที่ของตนอย่างเป็นอิสระภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย ซึ่งศาลเป็นองค์กรผู้ใช้และตีความกฎหมาย บทบาทของศาลประเทศลาวในการดำเนินคดีอาญา โดยหลักก็คือการวินิจฉัยความผิดของจำเลยโดยการใช้ดุลพินิจพิจารณาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่อัยการส่งมาเพื่อลงโทษ หรือยกฟ้องประมวล

¹⁴ กฎหมายว่าด้วยอัยการของประเทศลาว มาตรา 3.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาของลาวมาตรา 75.

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาวนับตั้งแต่มาตรา 75 ถึงมาตรา 84 บัญญัติเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น โดยเฉพาะมาตรา 75 บัญญัติเกี่ยวกับการรับคดีของศาลมาพิจารณาได้ต่อเมื่อมีคำสั่งฟ้องตัวจำเลยขึ้นศาลจากอัยการเท่านั้น และจะต้องพิจารณาคดีนั้นให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน ซึ่งในการพิจารณาของศาลดังกล่าว ศาลสามารถใช้มาตรการบังคับต่างๆ ได้ก่อนการทำคำพิพากษา หากเห็นว่าจะทำให้การพิจารณาของศาลมีความชัดเจนและรวดเร็ว เช่น ในมาตรา 42 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวให้อำนาจศาลตรวจสถานที่เกิดเหตุทำแผนประทุษกรรม และ หรือออกคำสั่งให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่ ในกรณีการกระทำ ความผิดของผู้มีตำแหน่งหน้าที่ ส่วนรูปแบบการพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้นประเทศลาวใช้ระบบไต่สวน ซึ่งเป็นระบบที่ได้รับอิทธิพลจากระบบของฝรั่งเศส

4.2.1.1 ข้อดีและข้อเสียในระบบกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศลาว

(1) ข้อดี

ก. ระบบกฎหมายและรูปแบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวนั้นใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ซึ่งมีอัยการเป็นตัวแทนปกป้องผลประโยชน์ของรัฐ สามารถเริ่มดำเนินคดี ทำการสอบสวนคดีเองได้และทำหน้าที่สั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล ถึงแม้จะไม่มีผู้เสียหายมาร้องทุกข์กล่าวโทษ (คดีอาญาแผ่นดิน) หากอัยการหรือพนักงานสอบสวนทราบ หรือพบหลักฐานของการกระทำความผิดก็สามารถเปิดการสืบสวนสอบสวนและดำเนินคดีได้ ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกันระหว่างราษฎร รวมทั้งการประหยัดเวลาในการดำเนินคดี

ข. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวให้อำนาจอัยการเพียงผู้เดียว สั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล และใช้หลักการสั่งฟ้องคดีตามกฎหมาย อัยการลาวไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง เพราะถือหลักที่ว่ามิเพียงศาลเท่านั้นเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่ เนื่องจากอัยการสามารถเข้าร่วมการสอบสวนคดีอาญาได้ ทำให้อัยการได้ใกล้ชิดกับพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งมูลคดี ซึ่งหากศาลจะพิพากษาตามที่ยกฟ้องมา ซึ่งก่อให้เกิดผลดี คือ จะไม่ก่อให้เกิดมีศาลนอกระบบ เนื่องจากมีอัยการเห็นว่าคดีใดมีมูลแต่การกระทำของผู้ต้องหาไม่เป็นอันตรายร้ายแรงมากและกฎหมายบัญญัติให้หรือลงอาญาได้อัยการก็จะแถลงต่อศาลให้ศาลพิพากษาลงอาญา อีกประการหนึ่งอัยการประเทศลาวมีอำนาจสอบสวนทำให้การค้นหาคำความจริงได้สะดวกรวดเร็ว และชัดเจนยิ่งขึ้น ทำให้อัยการสามารถเข้าไปคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาได้ตั้งแต่ต้น

ค. ในขั้นพิจารณาของศาล อัยการและศาลจะร่วมกันหาความจริง นอกจากพยานหลักฐานที่ได้มาในชั้นสอบสวน ศาลซึ่งสามารถสืบพยานเพิ่มเติมนอกจากพยานหลักฐานที่อัยการส่งมา และองค์คณะผู้พิพากษา ที่มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาเป็นคณะเดียวกัน จึงทำให้การพิจารณาพิพากษามีความซื่อตรงเพราะได้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้น

ง. การใช้มาตรการต่างๆ ของศาล หากสำนวนคดียังไม่มาถึง ศาลจะไม่มีอำนาจใช้มาตรการต่างๆ เนื่องจากถือว่าศาลไม่ได้ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ของคดีจึงให้เป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการเพราะศาลพิจารณาเพียงเอกสารเท่านั้น

(2) ข้อเสีย

ก. ในระบบการดำเนินคดีของประเทศลาวให้อำนาจแก่อัยการมากเกินไปอาจเกิดความไม่สมดุลทางอำนาจระหว่างองค์กร และอาจเกิดความขัดแย้งในทางปฏิบัติ เนื่องจาก การเริ่มคดีอาญาในกฎหมายของประเทศลาวจะเริ่มจากพนักงานสอบสวน หรืออัยการก็ได้ แต่คดีอุกฉกรรจ์ส่วนใหญ่ จะเริ่มจากพนักงานสอบสวนเนื่องจากเป็นด่านแรกที่ประสบกับเหตุการณ์ แต่กฎหมายก็ให้อำนาจแก่อัยการในการเข้าร่วมการสอบสวนคดีร่วมกับพนักงานสอบสวนได้ จึงอาจเกิดความเข้าใจว่าอัยการเข้ามาก้าวล่วงงานของตำรวจ ทำให้พนักงานสอบสวนไม่มีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่อันจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้

ข. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวไม่ให้สิทธิราษฎรหรือผู้เสียหาย ฟ้องร้องคดีต่อศาลได้ด้วยตนเอง ถือว่าเป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสียหายในการฟ้องร้องคดีต่อศาลได้ด้วยตนเอง เพราะหากจะร้องทุกข์ผ่านพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจหรืออัยการ ถ้าหากเจ้าพนักงานไม่ดำเนินคดีให้ผู้เสียหายก็ไม่มีสิทธินำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลได้ จึงทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเต็มที่

ค. กระบวนการก่อนการพิจารณาของศาลในประเทศลาวนั้น ศาลไม่มีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนหรืออัยการ เพื่อมาประกอบการวินิจฉัยและไม่มีขั้นตอนไต่สวนมูลคดี ทำให้คดีอาญาทุกเรื่องที่ยังค้างฟ้องขึ้นมายังศาล ศาลจะต้องพิจารณาและพิพากษาตามพยานหลักฐานที่อัยการส่งมาแทบทุกคดี ซึ่งเป็นการจำกัดอำนาจหน้าที่ของศาลและทำให้มีปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลมากขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อความยุติธรรมได้

ง. ในระบบการพิจารณาคดีของศาลประเทศลาวนั้น จำเลยจะมีทนายความหรือไม่ ศาลก็สามารถพิจารณาคดีได้เพราะไม่มีบทบัญญัติบังคับให้ปฏิบัติ เนื่องจาก

ส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย ส่วนใหญ่ไม่มีทุนทรัพย์ในการจ้างทนายความ จึงเห็นว่าจำเลยยังไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีในศาลได้เต็มที่

จ. ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลในประเทศลาว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของลาวให้สิทธิจำเลยในการนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อยืนยันความบริสุทธิ์ของตน และมีสิทธิถามค้านพยานหลักฐานในคดี แต่โจทก์ในคดีอาญาของลาวจะเป็นอัยการ ซึ่งมีทั้งอำนาจสอบสวนและส่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล หากพิจารณาอาจเป็นการต่อสู้ระหว่างอัยการกับจำเลย ที่มีลักษณะเป็นปรปักษ์กัน ซึ่งอัยการเองเป็นเจ้าพนักงานของรัฐไม่ควรจะต่อสู้กับจำเลยแต่ควรจะให้ความช่วยเหลือจำเลยมากกว่า

4.2.2 วิเคราะห์ในกรณีของประเทศไทย

ระบบกฎหมายและรูปแบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงในช่วง ร.ศ. 115 เพราะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมิโทษใช้ไปพลางก่อน และได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาความแบบจารีตนครบาล ซึ่งนับแต่นั้นเป็นต้นมา ประเทศไทยได้เปลี่ยนมาใช้ในการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา โดยมีรูปแบบดังต่อไปนี้

การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งโดยหลักแล้วองค์กรของรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 ได้ให้สิทธิในการฟ้องร้องคดีอาญาแก่เอกชนผู้เสียหายด้วย เนื่องจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ก่อนที่จะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันนั้น อำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาเป็นของผู้เสียหาย ดังนั้น เมื่อได้บัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฉบับปัจจุบันจึงยังคงให้ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องร้องคดีอาญาดังกล่าว และเหตุผลจากระบบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานในการแสวงหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และเพื่อเป็นการตรวจสอบและคานอำนาจของเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีอาญา ดังนั้นในคดีอาญาบางคดีจึงมีทั้งพนักงานอัยการ และผู้เสียหายเป็น โจทก์ นอกจากนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 32 ได้บัญญัติว่า เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหายโดยการกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆ ได้ อันแสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษา

ผลประโยชน์ของรัฐ¹⁶ กล่าวคือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินคดีอาญาของอัยการมากกว่าการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ซึ่งรัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการกับปัญหาเหล่านี้ โดยอัยการทำหน้าที่เป็นทนายแผ่นดิน ทำหน้าที่แทนรัฐ แต่รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาแต่เพียงผู้เดียว ยังคงให้อำนาจฟ้องคดีอาญาแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนด้วย¹⁷ และให้องค์กรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมมีหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งเห็นได้จากบทบัญญัติกฎหมายของไทยที่ให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ¹⁸ อันถือว่าเป็นหลักตรวจสอบ

จากบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทย ได้แบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องและหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาออกจากกัน โดยหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ ส่วนหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาล โดยปกติแล้วถ้าหากคดีดังกล่าวนั้นไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายได้นำคดีไปฟ้องเองแล้ว การเริ่มคดีจะต้องเริ่มจากพนักงานสอบสวน และหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วจึงเสนอสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ และพนักงานอัยการจึงจะนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล นอกจากนี้แล้วผู้เสียหายก็ยังสามารถฟ้องร้องคดีอาญาต่อศาลได้โดยตรงและเป็นอิสระแก่กัน แต่จะมีขั้นตอนการตรวจสอบหรือกลั่นกรองมูลคดีต่างกัน กล่าวคือ ก่อนที่ศาลจะประทับรับฟ้องคดีอาญาที่ผู้เสียหายหรือราษฎรเป็นโจทก์นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมาตรา 162 บัญญัติเป็นการบังคับให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เนื่องจากคดีดังกล่าวอาจยังไม่เคยผ่านขั้นตอนการตรวจสอบมูลคดีหรือค้นหาความจริงโดยองค์กรใดมาก่อนเลย ฉะนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนการกลั่นกรองมูลคดีที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบการดำเนินคดีอาญาที่ราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลจะไม่ถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้โดยง่าย¹⁹

ในชั้นพิจารณาของศาลประเทศไทยนั้น ใช้รูปแบบของระบบกล่าวหา โดยให้คู่ความในคดีมีหน้าที่ต้องเสนอพยานหลักฐาน ผู้การพิจารณาคดีในศาลและศาลจะทำหน้าที่วิเคราะห์ข้อเท็จจริงทั้งหลายจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำเสนอ กล่าวคือในชั้นพิจารณาของศาลไทยนั้น เป็นระบบที่มีคู่ความ (โจทก์ จำเลย) เนื่องจากระบบกฎหมายไทยให้สิทธิของผู้เสียหาย

¹⁶ คณิต ฒ นคร “วิธีพิจารณาความอาญาของไทย หลักกฎหมายกับการปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน” วารสารนิติศาสตร์ ฉบับที่ 3 ปีที่ 15 (กันยายน 2528) : 4.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา มาตรา 28.

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 175.

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162.

ฟ้องคดีอาญาเองได้ คู่ความในคดีจึงสามารถนำพยานหลักฐานเข้าสืบได้ไม่ว่าจะเป็นพยานที่รับฟังได้หรือไม่ แล้วศาลจึงนำไปวินิจฉัยในขั้นตอนของการทำคำพิพากษาว่าจะรับฟังพยานหลักฐานชั้นใด ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 ถือเป็นหลักสำคัญในกระบวนการพิจารณาและสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ทั้งนี้เพื่อให้จำเลยมีโอกาสรับรู้ได้ทุกขั้นตอนของกระบวนการพิจารณาเนื่องจากจำเลยแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้นที่จะเป็นผู้รับผลร้ายจากคำพิพากษาอันสืบเนื่องมาจากการพิจารณาและสืบพยานในคดีนั้น²⁰

4.2.2.1 ข้อดีข้อเสียในระบบกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศไทย

ระบบกฎหมายและกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศไทยมีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน อันเนื่องมาจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งมีข้อดีข้อเสียดังต่อไปนี้

(1) ข้อดี

ก. ระบบกฎหมายของประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ และยังให้สิทธิแก่ราษฎร ซึ่งเป็นผู้เสียหายอย่างกว้างขวาง โดยให้สามารถฟ้องคดีต่อศาลได้โดยตรง และยังอาจร้องทุกข์เพื่อให้พนักงานอัยการดำเนินคดีให้หรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการก็ได้ หรือแม้แต่คดีที่ได้รับร้องทุกข์ในวันนั้น แม้พนักงานอัยการจะมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีไปแล้ว ผู้เสียหายก็สามารถนำคดีมาฟ้องศาลด้วยตนเองได้อีก และคดีที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องได้นี้ ไม่จำกัดว่าเป็นคดีความผิดส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งก็เห็นได้ว่า กฎหมายได้ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรหรือผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

ข. มีกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดและเป็นอิสระจากกัน มีการตรวจสอบตามสายงานของแต่ละองค์กร กล่าวคือ อำนาจหน้าที่สอบสวนเป็นของพนักงานสอบสวนที่เป็นด่านแรกในการพบเห็นการกระทำความผิด ส่วนอำนาจการตั้งฟ้องคดีเป็นของพนักงานอัยการ เพื่อเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันไม่ให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจมากเกินไป เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน และเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดช่องว่างในทางแสวงหาประโยชน์ของเจ้าพนักงาน

ค. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้อำนาจพนักงานอัยการสั่งคดีตามดุลพินิจ และสามารถใช้อุปินิจสั่งไม่ฟ้องคดี ซึ่งเป็นการลดจำนวนคดีที่

²⁰ คณิง ฤาไชย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, อ้างแล้ว, หน้า 95.

ขึ้นไปยังศาล และทำให้ผู้ต้องขังในเรือนจำลดลง ส่งผลให้เกิดการประหยัดงบประมาณของแผ่นดิน

ง. ในชั้นก่อนการพิจารณาของศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยให้อำนาจศาลทำการไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งเป็นกระบวนการกั้นกรองมูลคดีของศาลอีกชั้นตอนหนึ่งที่จะช่วยป้องกันมิให้คดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่จำเป็น และเพื่อที่จะให้ศาลได้มีเวลาพิจารณาพิพากษาคดีอื่นๆ ให้สำเร็จลุล่วงอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว

จ. ในชั้นพิจารณาพิพากษาการที่ให้อำนาจศาลไทยเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัย การให้ศาลมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติมได้โดยพลการ และการให้ศาลมีอำนาจสอบถาม โจทก์จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้ในระหว่างพิจารณา จะทำให้สามารถค้นหาความจริงได้อย่างมาก และทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายมาตรการที่ให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย เช่น การให้ศาลตั้งทนายความแก่จำเลย ในการสืบพยานหลายคน กฎหมายอนุญาตให้ศาลสืบพยานลับหลังจำเลยคนหนึ่งคนใดได้ แต่ห้ามมิให้ศาลรับฟังการพิจารณาและการสืบพยานที่ลับหลังนั้นเป็นผลเสียต่อจำเลยคนนั้น และการให้จำเลยสามารถนำพยานเข้าสืบได้โดยไม่จำกัด

ฉ. ในการสืบพยานของศาลในชั้นพิจารณานั้น ประเทศไทยมีบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะพยานเป็นแนวทางแก่ศาล และผู้พิพากษาศาลไทยวางตัวเป็นกลาง โดยถือว่าหน้าที่การค้นหาความจริงเป็นของคู่ความ โจทก์จะฟ้องร้องกล่าวหาจำเลยก็ต้องหาพยานหลักฐานมายืนยันการกระทำความผิดของจำเลย และจำเลยก็ต้องหาพยานหลักฐานมาหักล้างข้อกล่าวหาที่ขึ้นสู่ศาลนั้นชอบด้วยกระบวนการ เพื่อให้ศาลวินิจฉัย มูลคดีตามพยานหลักฐานที่ได้นำสืบกันมาทำให้พยานหลักฐานที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลผ่านกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ข้อเสีย

ก. ในระบบการดำเนินคดีของประเทศไทยพนักงานอัยการไม่สามารถรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ และไม่สามารถดำเนินการสอบสวนคดีได้เอง จึงทำให้ภาระดังกล่าวตกอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ส่งผลให้กระบวนการค้นหาความจริงเป็นไปอย่างล่าช้า นอกจากนั้นพนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจในการออกหมายอาญา แต่มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาล ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้า และความผิดพลาด เนื่องจากศาลจะต้องใช้เวลาพิจารณาการขอหมายจับของพนักงานสอบสวน

ข. การที่ให้พนักงานอัยการไทยสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีที่มีมูลนั้น อาจเป็นช่องว่างให้เกิดความไม่เสมอภาค และไม่มีการให้หลักประกันความยุติธรรม

เนื่องจากว่าคดีหนึ่งเมื่ออัยการสั่งไม่ฟ้องปัญหาที่ยุติ ถึงแม้จะมีการตรวจสอบโดยสายงานคืออัยการสูงสุด และพนักงานฝ่ายปกครอง หรือ ตำรวจชั้นผู้ใหญ่ การตรวจสอบโดยองค์กรทางการเมืองและสื่อต่างๆ แต่ก็ไม่สามารถทำการตรวจสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าใดนัก เนื่องจากการรายงานคดีดังกล่าวมีจำนวนมาก จึงไม่อาจตรวจสอบได้อย่างทั่วถึง

ค. ในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลไทยนั้น กฎหมายให้อำนาจแก่ศาลในการคุ้มครองสิทธิของจำเลย ในกรณีที่ว่าจำเลยไม่มีทนายความ ศาลจะเป็นคนตั้งทนายความให้ เพื่อปกป้องสิทธิของจำเลย แต่ในทางปฏิบัติหากเป็นจำเลยที่ยากจน การต่อสู้คดีของทนายจำเลยอาจไม่เต็มที่ เนื่องจากค่าตอบแทนที่ได้รับมีจำนวนไม่สูง ผลของคดีจึงออกมาในทางที่จำเลยไม่ค่อยชนะคดีเท่าใดนัก

ง. หลักพิจารณาคดีเป็นองค์คณะของไทย มีองค์คณะสองอย่าง คือ องค์คณะพิจารณาและองค์คณะพิพากษา ซึ่งหากพิจารณาแล้วเป็นคนละองค์คณะ กล่าวคือ องค์คณะพิพากษาไม่ได้ทำการพิจารณา แต่มีอำนาจตัดสินคดีทำให้การวินิจฉัยมูลคดีไม่ต่อเนื่อง ผลการพิพากษาอาจไม่ตรงกับผลของการพิจารณา จึงอาจทำให้จำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร

เมื่อศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ระบบกฎหมาย รูปแบบการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาของศาลประเทศลาว และประเทศไทย จะเห็นได้ถึงความเหมือนและความแตกต่างของทั้งสองประเทศ ซึ่งต่างก็มีข้อดีข้อเสีย เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาเป็นการดำเนินคดีที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน การที่จะนำแนวความคิดของกฎหมายประเทศหนึ่งมาใช้กับอีกประเทศหนึ่งนั้นก็จำเป็นต้องพิจารณาถึงเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดผลดีต่อประชาชนทุกคนที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย

4.3 รูปแบบการดำเนินคดีและกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เหมาะสมในการพิจารณาของศาลชั้นต้นสำหรับประเทศลาว

ตามที่กล่าวมาแล้วว่าในประเทศหนึ่ง ๆ รัฐจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในงานเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายและจะต้องบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับระบอบการปกครองของประเทศนั้น ๆ ซึ่งการนี้ได้แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งมีสถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญา เพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุข / เสถียรภาพของบ้านเมืองและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย อันประกอบด้วย องค์กรในระบบงานยุติธรรมทางอาญา คือ ตำรวจ อัยการ ศาลและราชทัณฑ์ ที่เป็นองค์กรหลักในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ส่วนขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญ จะประกอบมีสองขั้นตอน คือ (1) ขั้นตอนการสอบสวนและฟ้องร้อง และ (2) ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล

สำหรับประเทศลาวนั้นได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ครั้นเมื่อปี พ.ศ. 2436 ที่ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศลาวได้นำเอาระบบกฎหมายซีวิลลอว์ พร้อมทั้งรูปแบบองค์กรและการดำเนินคดีเข้ามาบังคับใช้ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เพราะถือว่าผลประโยชน์ของรัฐและส่วนรวมมีความสำคัญกว่าผลประโยชน์ของปัจเจกชน เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น รัฐจึงมีหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค ซึ่งหลักดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ในระบบกฎหมายของประเทศลาวจนถึงปัจจุบัน แต่เนื่องจากระบบการปกครองของประเทศลาวมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงปี พ.ศ. 2518 ทำให้ประเทศลาวมีระบบการปกครองที่มีแนวโน้มไปในทิศทางสังคมนิยม โดยมีประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตในเมื่อก่อนหรือรัสเซียในปัจจุบันเป็นต้นแบบ ทำให้ระบบการปกครองและระบบกฎหมายของประเทศลาวมีลักษณะผสมทั้งของประเทศฝรั่งเศสและของประเทศรัสเซีย แต่ก็ยังใช้ระบบประมวลกฎหมาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ประเทศลาวมีรัฐธรรมนูญฉบับแรกภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้แบ่งแยกอำนาจออกเป็น 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ ได้แก่ รัฐสภา อำนาจบริหาร ได้แก่ รัฐบาล และอำนาจตุลาการ ได้แก่ ศาลและอัยการ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวยังได้ขยายการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยมีการเพิ่มบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ในหมวดที่ 1 และหมวดที่ 4 โดยเฉพาะในหมวดที่ 9 บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลและอัยการเกี่ยวกับการดำเนินงานทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกคนสามารถอ้างสิทธิที่ได้รับรองการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญได้โดยตรง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวฉบับปัจจุบันก็ได้บัญญัติให้การปกครองและรับรองสิทธิในการต่อสู้คดีแก่ผู้ต้องหาได้อย่างมาก โดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขั้นตอนการพิจารณาของศาลที่ให้อำนาจหน้าที่แก่ศาลเพียงองค์กรเดียวในการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด

จากการที่ได้ศึกษาวิจัยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นตอนการพิจารณาของศาลเปรียบเทียบระหว่างประเทศลาวและประเทศไทยแล้วจะเห็นได้ถึงความแตกต่างและความเหมือนทั้งระบบกฎหมาย และรูปแบบของการดำเนินคดี ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยนั้นได้มีการพัฒนามาเป็นเวลานานไปเคียงคู่กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในรูปแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผลประโยชน์ของปัจเจกชน ในเวลาที่ถูกระทบจากการกระทำความผิดทางอาญาของบุคคลอื่น ซึ่งการคุ้มครองดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญาของประเทศไทยอย่างชัดเจน ผู้เขียนเห็นว่า ควรนำระบบดังกล่าวของประเทศไทยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาาระบบกฎหมาย และรูปแบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวไม่มากนักน้อย เนื่องจากประเทศลาวและประเทศไทยนั้น มีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันมาก โดยสิ่งที่จะนำไปปรับใช้ ได้แก่

1. ทางด้านทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ประเทศลาวไม่ควรจะยึดติดกับทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมอย่างตายตัว เนื่องจากอาจจะทำให้บางประเทศมองว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศลาวนั้นมุ่งเน้นที่จะควบคุมปราบปรามอาชญากรรมมากเกินไปจนมองข้ามการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะทฤษฎีดังกล่าว เมื่อได้ตัวผู้ต้องหา ก็จะสันนิษฐานว่าผู้นั้นกระทำความผิดจริง และจะมีการดำเนินการต่อไปตามขั้นตอนจนถึงขั้นตอนการพิพากษาของศาล ซึ่งการค้นหาความจริงในชั้นศาลมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากทฤษฎีนี้ถือว่าวิธีดำเนินการตามขั้นตอนในชั้นของตำรวจและอัยการมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว

2. การดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวนั้น ควรจะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐควบคู่กับการดำเนินคดีโดยผู้เสียหาย ดังเช่น ในระบบการดำเนินคดีของประเทศไทย ที่เปิดโอกาสให้ราษฎรหรือผู้เสียหายมีสิทธินำคดีอาญาไปฟ้องร้องโดยตรงต่อศาล ซึ่งจะทำให้ผู้เสียหายสามารถปกป้องสิทธิประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ แต่ประเทศไทยก็มีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้พนักงานอัยการในฐานะที่เป็นตัวแทนของรัฐ สามารถเข้าไปควบคุมดูแลการดำเนินคดีของราษฎรส่วนการตรวจสอบพยานหลักฐานที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์กล่าวฟ้องจำเลยนั้น ควรเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลในชั้นก่อนการพิจารณาต่อไป

3. วิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวนั้น ควรจะยึดถือเอาตัวอย่างของประเทศที่มีการพัฒนารูปแบบและระบบที่ทันสมัยอันเป็นที่ยอมรับของนานอารยประเทศ ดังเช่นของประเทศไทยมาเป็นแนวทางการให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่าประเทศลาวและประเทศไทยนั้นมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันรวมทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน จึงเป็นเงื่อนไขที่ดีที่ประเทศลาวควรจะนำข้อดีของระบบกฎหมาย โดยเฉพาะวิธีพิจารณาความอาญาไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบการดำเนินคดีของประเทศลาว ซึ่งโดยหลักแล้ววิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจึงควรมีลักษณะ 3 ประการคือ (1) การเป็นเสรีนิยม คือ การยอมรับว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดี มีสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างกว้างขวาง (2) เป็นประชาธิปไตย คือ จะต้องให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินคดีอาญา เช่น หลักการเปิดเผยในการพิจารณาคดีอาญา และ (3) เพื่อสังคม คือ การดำเนินคดีอาญานั้นจะต้องมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลกลับเข้าสู่สังคมได้อีกซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดของการลงโทษที่กระทำเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด

4. หลักการที่เห็นว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวที่นานาประเทศใช้อยู่ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย ก็คือ หลักการใช้ดุลพินิจของอัยการในการตั้งคดีขึ้นศาล เนื่องจากหลักการดังกล่าวมีผลดีที่ทำให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจฟ้องคดีได้อย่างยืดหยุ่น และปรับให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี มีผลเป็นการลดความกระด้างของกฎหมายไปในตัว ซึ่งถือว่าเป็นการผ่อนคลายความเข้มงวดของกฎหมาย และจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล

5. ประเทศลาวและประเทศไทยมีระบบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน ซึ่งประเทศลาวนั้น ระบบการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐ ที่มีพรรคการเมืองเดียว อำนาจในการบริหารประเทศมีแนวโน้มไปในทิศทางสังคมนิยม ส่วนประเทศไทยมีระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้มีการพัฒนากระบวนการและรูปแบบกฎหมายที่มุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาเป็นเวลาช้านานเคียงคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงทำให้ระบบกฎหมายและการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมีการพัฒนาก้าวไกลกว่าของประเทศลาว ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นหลักการอย่างหนึ่งที่ควรนำไปเป็นรูปแบบในการพัฒนาหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในประเทศลาว โดยเฉพาะหลักการในการให้ความสำคัญคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เข้าร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาชั้นพิจารณาทางศาลที่ถือว่ามีความสำคัญ ซึ่งศาลในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลการพิจารณาพิพากษาคดี มีหน้าที่ดูแลการบังคับใช้กฎหมายอาญาและหน้าที่ประกันความบริสุทธิ์ของจำเลย เนื่องจากการพิพากษาของศาลเป็นการชี้ขาดผลของการดำเนินคดี ซึ่งเมื่อศาลพิพากษาไปแล้วคำพิพากษานั้นจะมีผลบังคับทางกฎหมาย และจะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพทางร่างกายและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของจำเลยด้วยเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การวางระเบียบแบบแผนในสังคมใดสังคมหนึ่ง และการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมนั้น เป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องกระทำเพื่อความดำรงอยู่ของสังคม และอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนในสังคมนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่า เครื่องมือสำคัญของรัฐในการนี้ ได้แก่ กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายอาญา และเพื่อบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย รัฐจึงต้องจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบ ซึ่งต้องมีวิธีดำเนินงานและการบริหารงานแตกต่างจากหน่วยงานอื่น ๆ นั่นก็คือ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์ในการดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการพิสูจน์การกระทำผิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมาย เพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ในประเทศหนึ่ง ๆ รัฐจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในงานเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายให้สอดคล้องกับระบบการปกครอง และประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยสถาบันหลักที่รับผิดชอบในการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสงบสุข เสถียรภาพของบ้านเมือง และความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ซึ่งแต่ละองค์กรจะรับผิดชอบภารกิจในการบังคับใช้กฎหมายของตน โดยเฉพาะและมีอิสระแยกต่างหากจากกัน แต่ในการปฏิบัติงานของทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจะต้องดำเนินการภายในขอบเขตแห่งกฎหมายในแง่ที่ว่ากฎหมายเป็นคำสั่งบังคับที่ควบคุมและส่งเสริมให้บุคคลปฏิบัติตามอยู่ในกรอบที่สถานอันเป็นแบบอย่างความประพฤติของชุมชนหรือกฎเกณฑ์ทางสังคม องค์กรทางกระบวนการยุติธรรมทางอาญาดังกล่าว จึงมีภาระหน้าที่ในการดำเนินงานเพื่อที่จะอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนรวมทั้งอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้กระทำผิด และให้ความคุ้มครองป้องกันสังคมจากการถูกละเมิด รวมทั้งเป็นหลักประกันเสรีภาพให้แก่ประชาชน

คดีอาญาเป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลผู้ถูกกล่าวหาโดยตรงและเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชนส่วนรวมด้วย ดังนั้น เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นหรือมีผู้กล่าวหาว่าบุคคลใดกระทำผิด เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อที่จะให้ได้ผู้กระทำผิดมาฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้พิจารณาและพิพากษาลงโทษ ในการนี้รัฐจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้มีการกล่าวหาบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เขาไม่ได้กระทำผิด และเพื่อไม่ให้ผู้ที่กระทำผิดหลุดพ้นจากการได้รับโทษทัณฑ์ ด้วยเหตุดังกล่าว ในทุกประเทศจึงได้

บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกล่าวหาและดำเนินคดีไว้อย่างรัดกุมตามแต่ประเทศนั้น ๆ จะเห็นว่า เป็นวิธีการที่จะให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาควบคู่ไปกับความสามารถปราบปราม อาชญากรรมนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้เกิดความสงบสุขแก่ประชาชนในประเทศ ตนมากที่สุด ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา

ประเทศไทยและประเทศลาวนั้นต่างก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายเช่นกัน แต่จะมีความแตกต่างกันที่กระบวนการพิจารณา โดยเหตุที่ประเทศลาวถือว่าความสงบสุขของ ประชาชนเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ รัฐจะเป็นคนดำเนินการทั้งหมด เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ส่วนประเทศไทยนั้นถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความสงบเรียบร้อยใน สังคมร่วมกับรัฐ ถึงแม้รัฐจะเป็นคนดำเนินการเป็นหลัก แต่ก็แสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้ใช้สิทธิอย่างเต็มที่ การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ขั้นตอน การพิจารณาของศาลชั้นต้นระหว่างประเทศไทยและประเทศลาวนั้น ก็เพื่อให้เห็นการพัฒนา ทางด้านระบบและรูปแบบของการดำเนินคดีของทั้งสองประเทศโดยเฉพาะของประเทศไทยที่มี วิวัฒนาการมาช้านานกว่าจึงสมควรอย่างยิ่งที่ประเทศลาวจะนำเอาระบบและรูปแบบการพิจารณา คดีของประเทศไทยไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ระบบและรูปแบบการพิจารณาคดีของ ประเทศลาว

ในปี พ.ศ. 2436 ประเทศลาวได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส โดยมีกระบวนการ ยุติธรรมในรูปแบบที่ให้อำนาจในการดำเนินคดีและพิจารณาพิพากษาเป็นของกษัตริย์และ เจ้าผู้ปกครองเมืองต่าง ๆ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการสอบสวนไต่สวน และ ค้นหาลักฐาน เพื่อพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวย่อมเป็นที่สุดไม่ เปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ หรือฎีกาแต่อย่างใด วิธีการสอบสวนไต่สวนจะใช้ความรุนแรงกับ ผู้ต้องหา เนื่องจากถือว่าผู้ต้องหาตกเป็นกรรมในคดีจะไม่ค่อยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลหรือ ราษฎร ยิ่งไปกว่านั้น การลงโทษบุคคลหรือราษฎรในบางครั้งอาจไม่มีการสอบสวนไต่สวนหรือ ตรวจสอบหาพยานหลักฐาน เพราะอำนาจเด็ดขาดเป็นของเจ้าเมืองผู้ปกครอง ซึ่งมุ่งที่จะให้เกิด ความคล่องตัวในการใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดิน

ต่อมาในศตวรรษที่ 16 หลังสิ้นสุดยุคการปกครองของพระเจ้าฟ้างุ้ม ได้เกิดการปฏิรูป ทางการศาลขึ้น โดยเจ้าสุริยวงศา ได้มอบหมายให้คณะเสนาบดีฝ่ายกลางรับผิดชอบดูแลงาน การศาลทำหน้าที่แก้ไขปัญหาข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและตัดสินคดีความ ซึ่งเห็นว่า มีการปรับปรุงระบบการพิจารณาความในยุคก่อนที่อำนาจเป็นของเจ้าเมืองผู้ปกครอง

ปี พ.ศ. 2436 ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาปกครองประเทศลาวได้มีการนำเอาระบบกฎหมายที่คล้ายคลึงกับระบบกฎหมายของประเทศตนเข้ามาบังคับใช้ เพื่อปฏิรูประบบกฎหมายรวมทั้งการศาล โดยในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลให้มีผู้พิพากษาสอบสวน ซึ่งนอกจากอำนาจหน้าที่การสอบสวนจะเป็นของพนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจและอัยการ ผู้พิพากษาสอบสวนยังมีอำนาจเข้าไปสอบสวน เพื่อให้คดีนั้นมีความกระจ่างชัดมากขึ้น ส่งผลให้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของราษฎรมากยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2497 เป็นยุคที่สิ้นสุดการปกครองของประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้ามาปกครองประเทศลาว โดยไม่มีการปรับปรุงแก้ไขสิ่งใดในระบบกฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศสได้วางเอาไว้และในปี พ.ศ. 2518 ประเทศลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาจนถึงปี พ.ศ. 2534 รัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศลาวได้ผ่านการรับรองจากรัฐสภาและประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งได้แบ่งแยกอำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ฝ่าย คล้ายคลึงกับนานาอารยประเทศ กล่าวคือ อำนาจอธิปไตยได้แก่ รัฐสภา อำนาจบริหารได้แก่ รัฐบาล และอำนาจตุลาการ ได้แก่ อัยการและศาล โดยในหมวดที่ 9 ของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลและอัยการ ให้ศาลมีอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเพียงองค์กรเดียว และพิพากษาในนามของรัฐ

สำหรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นตอนการพิจารณาของศาลนั้น ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ได้แก่ ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่ในทางปฏิบัติในการพิจารณาของศาลนั้น มีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน ซึ่งจะเน้นหนักไปทางระบบไต่สวน เนื่องจากประเทศลาวนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ จึงถือว่ารัฐมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยมีกระบวนการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกัน กล่าวคือ การสอบสวนเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและอัยการ อัยการมีอำนาจเริ่มดำเนินคดี โดยการรับแจ้งความหรือร้องทุกข์จากประชาชน หรือจากการพบเห็นร่องรอยหลักฐานการกระทำความผิด และมีอำนาจในการสอบสวนและสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาล

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาว มาตรา 75 บัญญัติ เกี่ยวกับอำนาจของศาลที่จะนำคดีมาพิจารณาต้องมีคำสั่งฟ้องของอัยการเท่านั้น ซึ่งในการพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้นได้นำหลักการพิจารณาทั้งจากระบบไต่สวนและระบบกล่าวหามาใช้ เช่นในระบบกล่าวหาศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง มีอำนาจเรียกโจทก์ จำเลย หรือพยานคนใดก็ได้มาสืบในระหว่างพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร แต่ในทางปฏิบัติอัยการเท่านั้นที่เป็นโจทก์ในคดีอาญา ที่หน้าที่สอบสวน ค้นหาพยานหลักฐานมายืนยันการกระทำผิดของจำเลย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการต่อสู้กันระหว่างอัยการกับจำเลย ส่วนระบบไต่สวนนั้นได้นำมาใช้ในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ารับฟังการพิจารณาและสืบพยานของศาลได้ แต่หลักการดังกล่าวก็มีข้อยกเว้น จึงจะพิจารณาเป็นการลับเฉพาะในเรื่องประโยชน์แห่งความสงบ

เรียบร้อยของสังคมหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศ มิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน เช่น การกบฏ การข่มขืนกระทำชำเราเด็ก เป็นต้น นอกจากนั้นการพิจารณาคดีในชั้นศาลของประเทศลาว ยังใช้หลักการพิจารณาคดีต่อเนื่อง คือ องค์คณะผู้พิพากษาจะพิจารณาคดีเดียวกันไปรวดเดียวจนเสร็จสิ้นการพิจารณาและทำคำพิพากษา ซึ่งหลักในการพิพากษาคดีคดีของศาลนั้นจะใช้หลักการเสียงข้างมากวินิจฉัยและลงความเห็นหลังจากที่ได้สืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ซึ่งใช้ประมวลกฎหมาย แต่รูปแบบการดำเนินคดีนั้นมีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน อำนาจดำเนินคดีเป็นทั้งของรัฐและราษฎรผู้เสียหายควบคู่กันไป การดำเนินคดีอาญามีการแบ่งแยกหน้าที่สอบสวนฟ้องร้องอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ส่วนหน้าที่พิจารณาพิพากษาอยู่ในความรับผิดชอบของศาล ถ้าคดีอาญาใดไม่มีผู้เสียหายได้นำคดีไปฟ้องต่อศาลเอง การเริ่มคดีจะต้องเริ่มจากพนักงานสอบสวนและหลังจากที่พนักงานสอบสวนได้สอบสวนเสร็จแล้วจึงนำสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการและพนักงานอัยการจึงจะนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลพิจารณาต่อไป

ส่วนมาตรการที่ใช้ในการตรวจสอบหรือค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นก่อนการพิจารณาในคดีอาญานั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในคดีที่ราษฎรผู้เสียหายเป็นโจทก์ กฎหมายบัญญัติเป็นการบังคับให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องก่อนเสมอ เนื่องจากคดีดังกล่าวยังไม่เคยผ่านขั้นตอนการตรวจสอบมูลคดีหรือค้นหาความจริงโดยองค์กรใดมาก่อนเลย ส่วนในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ กฎหมายบัญญัติให้อยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ก็ได้ และในทางปฏิบัติศาลจะใช้ดุลพินิจที่จะไต่สวนมูลฟ้องก่อนหรือไม่ก็ได้ และส่วนใหญ่ศาลจะใช้ดุลพินิจในการสั่งประทับฟ้องโดยไม่มีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอ ด้วยเหตุผลที่ว่า คดีดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วถึง 2 ขั้นตอน คือ การสอบสวนของตำรวจและการตั้งคดีของพนักงานอัยการ ถึงแม้ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยจะเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางตามมาตรา 28 (2) แต่ก็ยังต้องถูกควบคุมจากอัยการตามมาตรา 32 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็นโจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหายโดยการกระทำหรือละเว้นกระทำการใด ๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นได้” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะรักษาผลประโยชน์ของรัฐ กล่าวคือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการมากกว่าผู้เสียหาย เนื่องจาก

แนวความคิดที่ว่า การกระทำความผิดอาญาทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคมหรือรัฐ โดยรัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการกับปัญหาเหล่านี้โดยมีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐ

ในชั้นพิจารณาและพิพากษาของศาล การดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเป็นระบบที่มีคู่ความคือ โจทก์และจำเลย ซึ่งจะเห็นได้ในกรณีที่ทำให้ราษฎรเป็นโจทก์ ซึ่งเป็นรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาแบบการต่อสู้ระหว่างกัน เนื่องจากมาตรา 28 ได้บัญญัติให้สิทธิราษฎรผู้เสียหาย สามารถฟ้องและดำเนินคดีในฐานะโจทก์ได้ แม้ส่วนใหญ่แล้วคดีอาญาจะฟ้องและดำเนินโดยพนักงานอัยการ หรือแม้แต่กรณีที่ผู้เสียหายที่ได้อำนาจฟ้อง พนักงานอัยการได้มีคำสั่งไม่ฟ้องคดีไปแล้ว ผู้เสียหายก็ยังสามารถนำคดีมาฟ้องยังศาลได้อีก และคดีที่ผู้เสียหายมีอำนาจฟ้องได้นี้ไม่จำกัดว่าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน ในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 บัญญัติให้สิทธิแก่โจทก์สามารถถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ ซึ่งเห็นว่ามีลักษณะที่กว้างขวาง เป็นอย่างมาก

การพิจารณาของศาลในประเทศไทยนั้น ถือหลักพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ซึ่งเป็นลักษณะของระบบกล่าวหา โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางและจะปล่อยให้คู่ความได้ซักถามพยานและถามค้านอย่างเต็มที่ ศาลจะถามเมื่อคำเบิกความของพยานคลุมเครือ หรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม นอกจากนี้กฎหมายของประเทศไทยยังให้อำนาจศาลค้นหาความจริงอย่างกว้างขวาง ไม่จำกัดเฉพาะพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ เช่น การให้ศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ การให้ศาลมีอำนาจสืบพยานโดยพลการ ซึ่งเป็นหลักการค้นหาความจริง เพื่อให้คำพิพากษาใกล้เคียงกับความเป็นจริง กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลนั้นจะสิ้นสุดที่การพิพากษาโดยถือว่าคำพิพากษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นการชี้ขาดตัดสินคดี ซึ่งคู่ความแต่ละฝ่ายได้ต่อสู้กันมา คำวินิจฉัยของศาลจึงมีลักษณะผูกพันและมีผลบังคับตามกฎหมายที่จะทำให้คดีเสร็จไปจากศาล

กล่าวโดยสรุปเมื่อเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขึ้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทย แล้วเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การดำเนินคดีอาญาของประเทศลาวในปัจจุบันมีแนวโน้มไปในทางทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (The Crime Control) เนื่องจากเหตุผลในทางประวัติศาสตร์ที่ประเทศลาวถูกต่างชาติเข้ามาปกครองเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสที่เป็นแม่แบบนำเอาระบบกฎหมายซีวิลลอว์ รูปแบบการดำเนินคดีและรูปแบบของระบบการปกครองเข้ามาบังคับใช้อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งประเทศฝรั่งเศสใช้หลักการดำเนินคดีโดยเน้นการปกป้องผลประโยชน์ของรัฐเป็นสำคัญ ระบบดังกล่าวได้กลายเป็นรากฐานของระบบกฎหมายให้ประเทศลาวยึดถือจนมาถึงปัจจุบัน ถ้าหากมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย รัฐจึงมีหน้าที่ควบคุมการดำเนินคดีและ

นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งก็เป็นไปในทิศทางของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม คือ เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพ และกระบวนการยุติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อมุ่งที่จะควบคุม ระวังการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและตามทฤษฎีนี้จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอไม่หยุดชะงักมีกระบวนการกลั่นกรองในแต่ละขั้นตอน ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ จะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง โดยจะเริ่มตั้งแต่การสืบสวนก่อนทำการจับกุม การจับกุม การสอบสวนภายหลังการจับกุม การเตรียมคดีเพื่อฟ้องไปยังศาล การพิจารณาคดีและการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิด และการปล่อยตัวจำเลย ดังนั้น การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องมีความรวดเร็วและแน่นอน ฉะนั้นเมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาแล้ว ทฤษฎีนี้ก็ให้สันนิษฐานว่าผู้ผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง และมีการดำเนินงานต่อไป จนถึงขั้นตอนการพิพากษาของศาล ซึ่งการค้นหาข้อเท็จจริงในชั้นศาลมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากทฤษฎีนี้ถือว่าวิธีดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่มีประสิทธิภาพอยู่แล้ว

อีกประการหนึ่ง การดำเนินคดีอาญาที่เน้นหนักไปในทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมนั้น เป็นผลมาจากทฤษฎีของอดีตประเทศในกลุ่มสังคมนิยมที่มีระบบการปกครองประเทศใช้ทฤษฎี Law Government เพราะจะเน้นการรักษาอำนาจในการบริหารประเทศ จึงถือว่า การดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการในการรักษาความสงบเรียบร้อยที่สำคัญอันหนึ่ง รูปแบบการดำเนินคดีจึงสัมพันธ์กับแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการดำเนินคดีที่ใช้หลัก การดำเนินคดีโดยรัฐ และดำเนินไปตามกระบวนการและขั้นตอนโดยองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทุกองค์กรจะร่วมกันค้นหาความจริง นับตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มดำเนินคดีจนถึงขั้นตอนการพิพากษา

สำหรับประเทศไทยนั้นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้มีวิวัฒนาการและเปลี่ยนไปตามระยะเวลาซึ่งมีแนวโน้มไปในทางทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (The Due Process) คือ เน้นด้านตัวบทกฎหมายมุ่งให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมากกว่าการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยมุ่งเน้นให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยไม่มีข้อผิดพลาดคุ้มครองผู้บริสุทธิ์และลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้ยึดถือกฎหมายเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่จะต้องมีความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่าง ๆ ทฤษฎีนี้ไม่เห็นด้วยกับการแสวงหาข้อเท็จจริงที่ไม่ชอบ แต่เห็นว่าจะต้องจัดให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาของผู้ต้องหาอย่างเป็นทางการและเปิดเผยในศาลยุติธรรม ทฤษฎีนี้ถือว่าบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำความผิดเท่านั้น แต่เขาจะมีความรับผิดชอบก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายนั้นต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างถี่ถ้วนและคอยทบทวนวิธีการที่ตำรวจหรืออัยการสืบเสาะมาหรือสืบเองว่าได้มาโดยเป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งศาลจะเป็นผู้ชี้แจงถึงข้อผิดพลาดเหล่านี้ให้แก่ประชาชนรับรู้

2. ระบบกฎหมายของประเทศลาว และประเทศไทยนั้นต่างก็ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่นกัน ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ประมวลกฎหมายที่ผ่านการร่างโดยรัฐสภา จะแตกต่างกันก็ในส่วนของการนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบอบการเมืองการปกครองของแต่ละประเทศ รวมไปถึงประวัติศาสตร์ และระยะเวลาในการพัฒนาของแต่ละประเทศเช่นกัน ซึ่งประเทศลาวนั้น หลังจากที่ได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสแล้ว หลังปี พ.ศ. 2518 ยังได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศสังคมนิยม โดยมีสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตเป็นแม่แบบ ทำให้ระบบกฎหมายและรูปแบบการปกครองของประเทศลาว มีลักษณะผสมกันระหว่างระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศในกลุ่มสังคมนิยม ซึ่งก็ยังคงเป็นระบบกฎหมายซีวิลลอว์ แต่จะหนักไปในทิศทางของสังคมนิยมมากกว่า กล่าวคือ ระบบเศรษฐกิจต่าง ๆ มีลักษณะยึดหลักผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นที่มาอย่างหนึ่งในการใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐของประเทศลาว แต่เงื่อนไขทางเศรษฐกิจของประเทศลาวนั้นยังด้อยพัฒนา จึงทำให้ระบบกฎหมายของประเทศลาวนั้นมีการพัฒนาล่าช้า กฎหมายที่ถูกประกาศใช้ไปแล้วก็ต้องแก้ไขปรับปรุงกันหลายครั้ง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายว่าด้วยศาล และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเบื้องต้น เนื่องจากกฎหมายเหล่านี้ในบางมาตราไม่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจสังคมของประเทศลาวในขณะนั้น เพราะถูกประกาศใช้ก่อนรัฐธรรมนูญ แต่ก็ยังรักษารูปแบบเดิมไว้ คือ ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ ให้อัยการเท่านั้นเป็นตัวแทนของรัฐที่มีอำนาจฟ้องร้องคดีต่อศาล

สำหรับประเทศไทยนั้นได้ผ่านการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองในรูปแบบทุนนิยมประชาธิปไตย ในทางประวัติศาสตร์ประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลทางกฎหมายจากประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศส ซึ่งระบบกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันก็ใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ แต่ที่ยึดถือผลประโยชน์ของปัจเจกชนเป็นสำคัญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยให้อำนาจเอกชนหรือผู้เสียหาย ฟ้องร้องคดีอาญาขึ้นสู่ศาลได้โดยตรง ถึงแม้จะถูกควบคุมโดยพนักงานอัยการก็ตาม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของกฎหมายที่มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้เสียหาย

3. การนำคดีขึ้นสู่ศาลของประเทศลาว และประเทศไทยนั้นมีความแตกต่างกัน ถึงแม้ว่าทั้งสองประเทศจะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเหมือนกันก็ตาม แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศลาวแล้วรัฐจะควบคุมทั้งหมด เพราะถือว่ารัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นรัฐจึงมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยขั้นตอนการสืบสวนและฟ้องร้องเป็นขั้นตอนเดียวกัน กล่าวคือ การรวบรวมและฟ้องร้องนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และอัยการ ส่วนอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาเป็นของศาล ขั้นตอนการดำเนินคดีนั้นจะมีลักษณะเป็นห่วง

โซ่ ซึ่งเริ่มจากการสืบสวน จับกุม สอบสวนหลังการจับกุม การตั้งฟ้องการพิจารณาพิพากษาและการบังคับตามคำพิพากษา หลักการบังคับคดีของอัยการประเทศลาวนั้นใช้หลักการบังคับคดีตามกฎหมายเท่านั้น อัยการไม่มีอำนาจใช้ดุลพินิจในการบังคับคดี และศาลจะนำคดีอาญามาพิจารณาได้ต่อเมื่อมีคำสั่งฟ้องของอัยการเท่านั้น

ส่วนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยนั้น อำนาจในการดำเนินคดีเป็นทั้งของรัฐ และผู้เสียหายควบคู่กันไป ผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์กล่าวโทษต่อนักงานสอบสวน หรือจะนำคดีดังกล่าวไปฟ้องร้องโดยตรงต่อศาลได้ แต่การดำเนินคดีของผู้เสียหายนั้นก็ยังสามารถถูกควบคุมโดยอัยการในฐานะเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องแยกออกจากกันกล่าวคือ อำนาจสอบสวนเป็นของตำรวจและอำนาจการบังคับคดีเป็นของพนักงานอัยการ ซึ่งพนักงานอัยการของประเทศไทยใช้หลักการบังคับคดีตามดุลพินิจสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีก็ได้ ซึ่งเป็นการลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล และประหยัดเวลาในการพิจารณาคดีของศาล

4. รูปแบบการดำเนินคดีในชั้นศาลของประเทศลาวนั้น ใช้ระบบไต่สวนอันเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากระบบกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส แต่ในทางปฏิบัตินั้นมีรูปแบบที่มีลักษณะผสมระหว่างระบบไต่สวนและระบบกล่าวหา โดยนาระบบไต่สวนมาใช้ในเรื่องการให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง การให้ศาลมีอำนาจถามโจทก์จำเลยหรือพยานคนใดได้ในระหว่างพิจารณาเมื่อศาลเห็นสมควร แต่เนื่องจากเงื่อนไขความเป็นจริงในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมของประเทศลาวแล้ว จะใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ซึ่งอัยการมีอำนาจควบคุมการดำเนินคดีอาญา ทั้งสอบสวนและสั่งฟ้อง อัยการจึงมีบทบาทมากในชั้นพิจารณาในการนำพยานหลักฐานเสนอต่อศาลเพื่อยืนยันการกระทำความผิดของจำเลย หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการต่อสู้กันระหว่างอัยการกับจำเลย ซึ่งโดยหลักในระบบกฎหมายซีวิลลอว์แล้ว พนักงานอัยการไม่สามารถเป็นคู่ความกับจำเลย เพราะพนักงานอัยการก็คือ ตัวของรัฐเองซึ่งมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนรวมทั้งตัวจำเลย แต่ในทางทฤษฎีแล้ว โอกาสที่จำเลยจะได้รับประโยชน์แห่งความสงบสันนั้น มีค่อนข้างน้อย เพราะถือว่าการบังคับคดีของอัยการนั้นเป็นไปตามหลักการบังคับคดีตามกฎหมาย เมื่ออัยการสั่งฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลนั้น โอกาสที่จำเลยจะถูกศาลพิพากษาลงโทษนั้นมีสูง

ในส่วนของระบบกล่าวหาชั้นพิจารณาของศาลในประเทศลาวได้นำหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย คือ การพิจารณาและสืบพยานนั้นกระทำโดยเปิดเผยประชาชนทุกคนมีสิทธิเข้าฟังได้ แต่หลักดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นที่จะพิจารณาเป็นการลับเฉพาะในเรื่องประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับ

ความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชนเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการที่คล้ายคลึงกับประเทศไทยที่ใช้ในปัจจุบัน

ส่วนรูปแบบการดำเนินคดีในชั้นศาลของประเทศไทยนั้น มีความแตกต่างจากรูปแบบการดำเนินคดีในชั้นศาลของประเทศลาว เนื่องจากใช้ระบบกล่าวหา ศาลจะวางตัวเป็นกลาง ผู้พิพากษาศาลไทยถือว่าหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเป็นของคู่ความ ศาลจะปล่อยให้คู่ความได้ซักถามพยาน และถามค้านอย่างเต็มที่ ศาลจะถามก็ต่อเมื่อเพื่อให้ได้ความชัดเจนในกรณีที่คำเบิกความของพยานคลุมเครือหรือเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม กล่าวคือ ศาลไทยจะไม่ลงไปแสวงหาพยานหลักฐานด้วยตนเอง ในการพิจารณานั้น ศาลไทยได้นำระบบกล่าวหามาใช้ในเรื่องการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าที่คู่ความ ส่วนหนึ่งของระบบไต่สวนได้นำมาใช้ในเรื่องสืบพยานให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานที่คู่ความนำสืบ ซึ่งจะทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าระบบกล่าวหา กล่าวโดยสรุปก็คือ รูปแบบการพิจารณาคดีในปัจจุบัน มีลักษณะผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อเปรียบเทียบระบบกฎหมาย และรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาตลอดจนขั้นตอนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทยแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันหลายประการ ซึ่งมีทั้งข้อดีข้อเสียควบคู่กันไป แต่วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินคดีอาญานั้นมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อยืนยันความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาหรือเพื่อกำหนดโทษหรือมาตรการอื่น ๆ โดยองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของแต่ละประเทศ มักแบ่งออกเป็น 4 ฝ่ายได้แก่ ฝ่ายประชาชน ฝ่ายตำรวจ ฝ่ายอัยการและฝ่ายศาล อย่างไรก็ตามทั้งขึ้นอยู่กับระบบและหลักการที่ประเทศนั้น ๆ จะยึดถือแต่ที่สำคัญนั้นกระบวนการยุติธรรมจะต้องเป็นที่พึ่งของประชาชน และมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศของตนให้ได้รับความเป็นธรรม

จากการที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นตอนการพิจารณาของศาลระหว่างประเทศลาวกับประเทศไทย แล้วผู้เขียนจึงใคร่ขอมิมีข้อคิดเห็นที่เป็นข้อเสนอแนะเพื่อที่จะนำไปพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศลาว ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวฉบับปัจจุบันนั้นใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ โดยมีอัยการเป็นตัวแทนของรัฐ มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดี หน้าที่สอบสวน และสั่งฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าวยังจำกัด

สิทธิของประชาชนหรือผู้เสียหายในการฟ้องร้องต่อศาลโดยตรง ถึงแม้กฎหมายจะให้สิทธิผู้เสียหายสามารถร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหรืออัยการ แต่ถ้าเจ้าพนักงานไม่ดำเนินการให้ก็จะทำให้คดีที่ผู้เสียหายร้องทุกข์ไปนั้นตกไป ซึ่งจะเป็นการสร้างความเสี่ยงเป็นอย่างมาก จึงควรที่จะให้อำนาจแก่ราษฎรผู้เสียหายมีสิทธินำคดีมาฟ้องร้องต่อศาลเองได้ เนื่องจากปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม มีการพัฒนาไปมาก การตื่นตัวในความเข้าใจกฎหมายของประชาชนก็มากขึ้นไปเคียงคู่กับการก่ออาชญากรรมก็มีการพัฒนา การที่จะอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายเดียวในการปราบปรามอาชญากรรม เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั้นอาจจะไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน โดยยึดถือหลักที่ว่า การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายในสังคม

การดำเนินคดีในชั้นพิจารณาของศาลในประเทศลาวนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศลาวนั้นให้อำนาจศาลสามารถสืบพยานเพิ่มเติมได้นอกจากพยานหลักฐานที่อัยการและจำเลยนำสืบแล้ว ศาลยังสามารถลงสืบหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ของคดีได้ หากพิจารณาแล้วผู้เขียนเห็นว่า ศาลจะมุ่งเน้นลงโทษผู้กระทำผิดฝ่ายเดียวเกินไป ผู้เขียนจึงเสนอว่าควรวางตัวเป็นกลางมากกว่า โดยให้อัยการเป็นฝ่ายค้นหาพยานหลักฐานมาเสนอต่อศาล และศาลควรให้ความสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานมากกว่า

2. อำนาจหน้าที่ในการออกหมายอาญาต่างๆ ในระบบการดำเนินการอาญาของประเทศลาวนั้น รัฐธรรมนูญของประเทศลาวฉบับปัจจุบันไม่ได้บัญญัติชัดเจน แต่จะบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเมื่อคดีอาญาอยู่ในชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง อำนาจการออกหมายอาญาต่างๆ จะเป็นของพนักงานอัยการ แต่เมื่อคดีถูกตั้งฟ้องขึ้นสู่ศาล อำนาจการออกหมายอาญาต่างๆ เป็นของศาล ซึ่งเห็นว่ามีแตกต่างจากกรณีของประเทศไทย ที่อำนาจการออกหมายอาญาต่างๆ จะเป็นอำนาจของศาลเพียงองค์กรเดียว ผู้เขียนเห็นว่ากรณีของประเทศลาวนั้น ควรจะมีการแก้ไขปรับปรุงเพราะเป็นการให้อำนาจแก่อัยการมากเกินไปไม่มีการคานอำนาจกันระหว่างอัยการกับศาล จึงควรนำรูปแบบของประเทศไทยมาปรับใช้ โดยอำนาจในการออกหมายต่างๆ ควรเป็นอำนาจของศาลเพียงองค์กรเดียว เพราะถือว่าศาลเป็นองค์กรเดียวที่วางตัวเป็นกลาง และถือว่าศาลเท่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดปัญหาต่างๆ

3. ในกรณีของประเทศลาวนั้น รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขปรับปรุงปี พ.ศ. 2546 มาตรา 41 และมาตรา 48 ให้สิทธิแก่พลเมืองลาวทุกคน มีสิทธิฟ้องร้องต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนหรือผลประโยชน์ของตน และพลเมืองลาวจะไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพทางสุขภาพร่างกาย เกียรติยศ ชื่อเสียง เช่น การจับและตรวจค้นเคหะสถาน หากไม่มีหมายอาญาจากอัยการ ผู้เขียนเห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไม่ได้บัญญัติชัดเจนถึงการเข้าร่วม

การดำเนินคดีอาญาของประชาชน หรือผู้เสียหาย ว่าเมื่อได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญาแล้วจะต้องมีสิทธินำคดีนั้น ไปฟ้องร้องต่อศาลโดยตรง ซึ่งเห็นว่ายังเป็นการจำกัดสิทธิของผู้เสียหายในด้านนี้อยู่

4. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย มาตรา 75 ที่บัญญัติเกี่ยวกับกำหนดเวลาในการพิจารณาคดีอาญาให้เสร็จภายในหนึ่งเดือน นับจากวันที่ได้รับสำนวนคดีอาญาจากอัยการเป็นต้นไป ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าในทางปฏิบัติแล้ว ส่วนใหญ่ศาลชั้นต้นไม่สามารถพิจารณาคดีให้เสร็จตามกำหนดเวลาดังกล่าวได้ เนื่องจากเป็นกำหนดเวลาที่สั้น เพราะในคดีอาญาบางเรื่องมีความยุ่งยากซับซ้อนต้องมีการตรวจสอบพยานหลักฐานอย่างละเอียดถี่ถ้วน และบางท้องที่ที่เกิดคดีในประเทศไทยนั้น การคมนาคมมีความยุ่งยาก ภูมิประเทศเป็นภูเขา การเดินทางจากสถานที่เกิดเหตุหรือสถานที่กักขังผู้ต้องหาว่าจะมาถึงศาลที่มีอำนาจพิจารณาก็ใช้เวลานานพอสมควร และประกอบกับจำนวนคดีที่มีมากกว่าผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณา จึงควรเพิ่มกรอบเวลาดังกล่าวมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ในปัจจุบัน

5. ในส่วนของประเทศไทยนั้น เจือใจของการให้เป็นผู้พิพากษานั้น นอกจากเจือใจที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยศาลของประเทศไทยแล้ว ควรให้มีกระบวนการกลั่นกรอง ดังเช่นเจือใจของการเข้าเป็นผู้พิพากษาของประเทศไทยที่นอกจากจะต้องเรียนจบด้านกฎหมายในระดับปริญญาตรีแล้ว ก็ต้องได้สอบให้เป็นที่บัณฑิตของเนติบัณฑิตยสภา และสอบเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ซึ่งเป็นการกลั่นกรองคุณภาพและจริยธรรมของผู้ที่จะมาเป็นผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้ให้ความยุติธรรมในสังคม

เกี่ยวกับข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้เป็นเพียงข้อคิดเห็นเฉพาะตัวของผู้เขียนที่ได้ศึกษาวิจัยระบบกฎหมาย และรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลของทั้งสองประเทศ เป็นการเสนอแนะเพื่อทำให้มีการพัฒนาในสิ่งที่ดีต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทั้งของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหา และให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

รายการอ้างอิง

- รัฐธรรมนูญไทยและลาว
- ประมวลกฎหมายอาญา
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทยและลาว
- พระธรรมนูญศาลยุติธรรม
- กฎหมายศาลของลาว

กระทรวงยุติธรรม(ลาว). คู่มือเกี่ยวกับงานตุลาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1) นครเวียงจันทน์, 2542.
 กฤษณา ออนุชน. การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์. วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร
 มหบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

กुरुพล พลวัน. การบริหารกระบวนการยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2544.
 โกเมน ภัทรภิรมย์. งานอัยการในกระบวนการยุติธรรม. อัยการนิเทศ เล่มที่ 3, 4, (2512).

เจิ่นชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. (พิมพ์ครั้งที่ 3) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 นิติบรรณาการ, 2529.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 นิติธรรม, ธันวาคม 2548.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 นิติธรรม, ธันวาคม 2544.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
 วิญญูชน, กุมภาพันธ์ 2546.

คณิง ฤาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: มิตรนราการพิมพ์, 2530.
 ชาญชัย แสงศักดิ์ และคณะ. อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย. วารสารกฎหมาย
ปกครอง ตอน 3, (ธันวาคม 2527).

ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. (พิมพ์ครั้งที่ 6) กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544.

ดร.ณ โสทธิพันธ์. การบริหารงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารอัยการ, ปีที่ 5, ฉบับที่ 51,
 (มีนาคม 2525).

ประธาน วัฒนาวาณิชย์. ระบบความยุติธรรมทางอาญา: แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุม
อาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม.

- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยา ซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, ปีที่ 1, ฉบับที่ 3, (2525).
- กานู รังสีสหัส. กระบวนการใหม่ในการพิจารณาคดี. คุณภาพ 46, (มกราคม-มิถุนายน 2542).
- รวินา แสงสุข. มาตรการกักขังบุคคลคืออาญาก่อนการพิจารณาคดีของศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- วัฒนา บุญเหิน. มาตรการคุ้มครองผู้ต้องหาในการสอบสวนคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- วีระพงษ์ บุญโยภาส. กระบวนการยุติธรรมกับกฎหมายปราบปรามการฟอกเงิน. (พิมพ์ครั้งแรก)
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, (ตุลาคม 2547).
- สุภาสัทธี รอวันชัย. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ลาว ขั้นตอนก่อนการพิจารณา
ของศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- หยุด แสงอุทัย. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 10) กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- อรรถพล ไหล่สว่าง. ผู้เสียหายในคดีอาญา. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.
- อารีย์ รุ่งพรทวีวัฒน์. การบังคับใช้กฎหมายอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

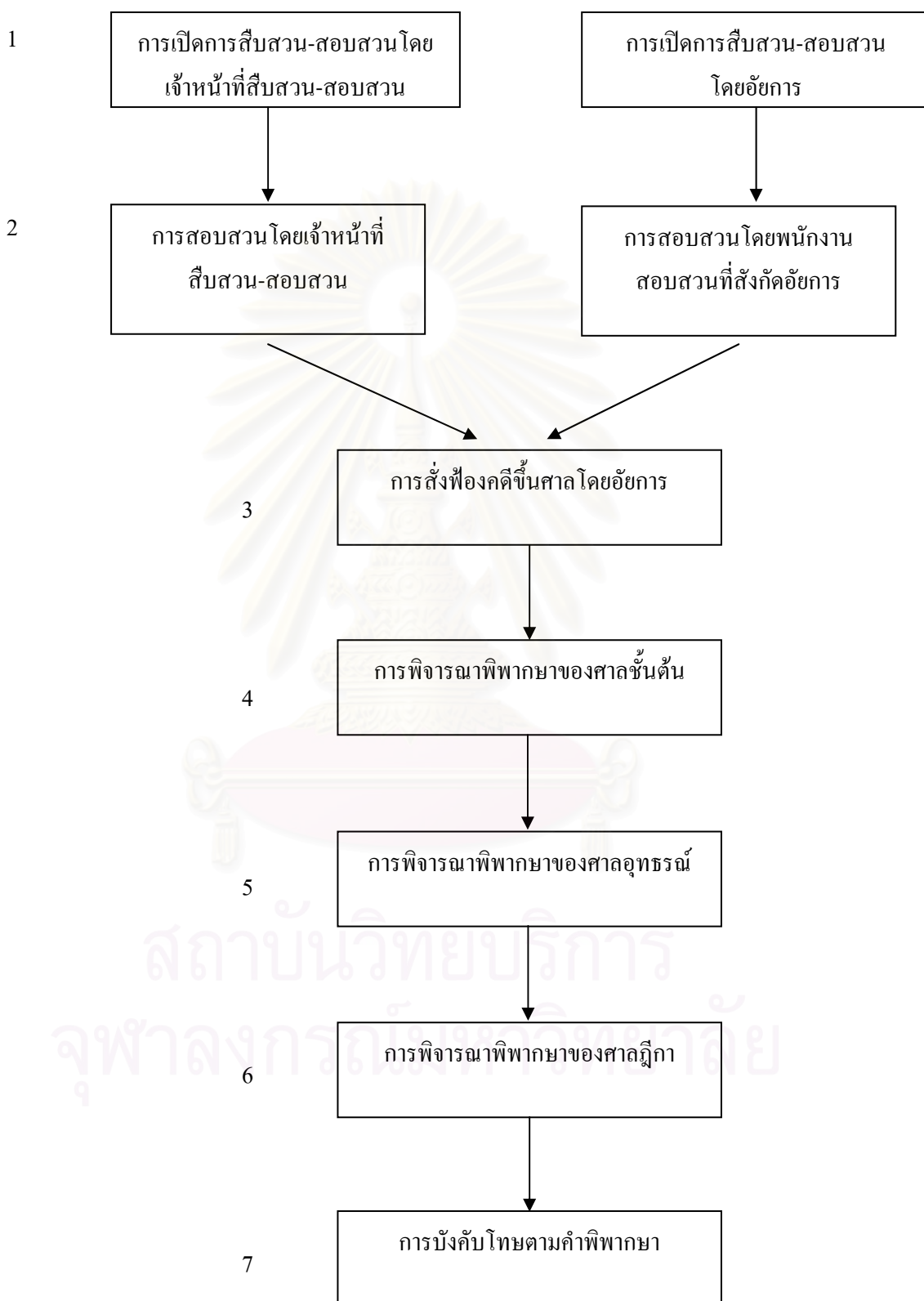

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 1

ขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญาของ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย

ภาคผนวก 2

สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

อัยการนครเวียงจันทน์

เลขที่ 009 / อยก

ลงวันที่ 9 ธ.ค. 2549

คำสั่งฟ้องชั้นศาล

- อ้างถึงมาตรา 60 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

อัยการนครเวียงจันทน์หลังจากที่ได้พิจารณาโดยถี่ถ้วนเห็นว่ามีพยานหลักฐานหนัก
 แน่นเพียงพอ เพื่อสั่งฟ้อง : นาย บุญมี ศรีจันทร์ อายุ 22 ปี สัญชาติ ลาว อาชีพ
 แรงงานรับจ้างอยู่ปัจจุบันหน่วยที่ 5 บ้าน โซก อำเภอ ชัยเขตธา นครเวียงจันทน์
 ได้มีความผิดในสถานลักทรัพย์ของพลเมือง ตามมาตรา 110 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ด้วยเหตุนี้

อัยการนครเวียงจันทน์จึงได้ส่งสำนวนคดีพร้อมด้วยตัวจำเลยมาให้ศาลเพื่อพิจารณาพิพากษาตามกฎหมาย
 ได้แจ้งคำสั่งฉบับนี้ให้จำเลยทราบแล้ว ในวันที่เดือน.....ปี.....เวลา...

ลงลายมือชื่อจำเลย

อัยการนครเวียงจันทน์

ลงชื่อ

สถาบันวิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 3

สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ศาลชั้นต้น

เลขที่ 385 . ขต.อ

นครเวียงจันทน์

คำพิพากษาคดีอาญา

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นนครเวียงจันทน์ประกอบมี

ท่าน นาง สุกสาคร บุปผา เป็นประธาน

ท่าน อุดร ทิพธรรมวงศ์ เป็นคณะ

ท่าน นาง พรประจิต จันทะจักร เป็นคณะ

นั่งพร้อมด้วย ท่าน อุเปษา พิมพ์เวียงคำ เป็นจำศาล

ต่อหน้า ท่าน ศิริพร อัยการ

ได้เปิดการพิจารณาคดีเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2549 เวลา 14.00 น.

ที่ห้องพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นนครเวียงจันทน์เพื่อพิจารณาคดีอาญา เลขที่ 470 เขต.อ

ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2549

ระหว่าง

อัยการนครเวียงจันทน์.....เป็นโจทก์

นาย พรทง อายุ 25 ปี สัญชาติ ลาว อาชีพ แรงงานรับจ้าง ที่อยู่ปัจจุบัน หน่วย 12 บ้าน
ทุ่งสร้างนาง อำเภอ จันทะบุรี นครเวียงจันทน์.....เป็นจำเลย

ข้อกล่าวหา ลักทรัพย์ของพลเมือง และ นื้อ โกงทรัพย์ของพลเมือง

ถูกจับตัวเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2549

ศาล

ในนาม สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

ศาลมีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติในกฎหมายว่าด้วยศาลแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ได้แจ้งรายชื่อองค์คณะผู้พิพากษา อัยการ และ จำศาล พร้อมด้วยสิทธิในการคัดค้านตัว แก่โจทก์
และ จำเลย ทราบแล้ว

ได้แจ้งข้อกล่าวหา และ สิทธิ ในการต่อสู้คดีแก่จำเลยทราบแล้ว

ได้รับฟังคำให้การของจำเลยเสร็จแล้ว

ได้รับฟังคำแถลงของอัยการเสร็จแล้ว

ได้รับฟังคำให้การครั้งสุดท้ายของจำเลยเสร็จแล้ว

วินิจฉัย

ตามที่ได้พิจารณาพยานหลักฐานต่างๆที่

มีในสำนวนและผลของการไต่สวนในห้องพิจารณาแล้วนั้นศาลจึงได้วินิจฉัยดังต่อไปนี้

เห็นว่า นาย พรทะนง (จำเลย) รับสารภาพตามที่ได้ให้การในชั้นสอบสวนเมื่อวันที่ 14 มกราคม 2549 และวันที่ 15 พฤษภาคม 2549 ว่าที่

ผ่านมาเคยกระทำความผิดอาชญามาแล้วครั้งหนึ่งข้อหาลักทรัพย์ของคนอื่น (รถมอเตอร์ไซด์) ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุก 4 ปี 2 เดือนหลังจากที่พ้นโทษก็มากระทำความผิดใหม่อีกครั้งกล่าวคือเมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2548 เวลาประมาณ 8.00 น. ได้ยืมรถมอเตอร์ไซด์ ยี่ห้อฮอนด้าเทน่าของนายโอดเพื่อนพยานินิต ไปสักกลาย ถึงเวลา 19.00 น. ได้ไปส่ง นายนิต จากนั้นก็ไปหานายหน้อยที่บ้านหลักสิบแปด เพื่อติดต่อขายรถคันดังกล่าว แต่ไม่ได้ขาย มาถึงวันที่ 3 มกราคม 2549 นายพรทะนง (จำเลย) กับนายหน้อย พร้อมกันแยกชิ้นส่วนรถมอเตอร์ไซด์ คันดังกล่าวไปขายได้เงินมา 2000 บาท นำเงินไปซื้อเหล้ากินหมดมาจนถึงวันที่ 13 มกราคม 2549 นายพรทะนง ได้ลี้ภัยจากรยานฮอนด้าเวฟ เลขทะเบียน 3156 ของนายบุญตามที่จอดอยู่ใต้ถุนบ้านโดยใช้อุปกรณ์ที่เตรียมมาเปิดล็อก แล้วขับขีรถคันดังกล่าวหนีไปบ้านหลัก 52 จึงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจสอบเอกสารรถเมื่อไม่มีตำรวจจึงแสดงตัวเข้าจับเมื่อศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า การกระทำของนายพรทะนง (จำเลย) เป็นการกระทำความผิดทางอาญาในข้อหาลักทรัพย์ของพลเมืองและฉ้อโกงทรัพย์ของพลเมืองตามความผิดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 110 วรรค 3 และมาตรา 111 วรรค 1 ประมวลกฎหมายอาญาด้วยว่า จำเลยมีเจตนาเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาเป็นของตัวเอง โดยลับหลังเจ้าทรัพย์และมีเจตนาใช้เล่ห์เหลี่ยมลวงให้คนอื่นหลงเชื่อมอบทรัพย์สินให้แก่จำเลย ซึ่งการกระทำดังกล่าวของจำเลยสร้างผลกระทบต่อกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนอื่น และกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมศาลจึงเห็นควรลงโทษจำเลยตามกฎหมายเห็นว่าที่ผ่านมาจำเลยได้ถูกศาลพิพากษาจำคุกในข้อหาลักทรัพย์มาแล้วแต่ในครั้งนี้นี้จำเลยมากระทำความผิดอีกในข้อหาเดียวกันศาลจึงถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นการกระทำที่ไม่เข็ดหลาบตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ของประมวลกฎหมายอาญา ศาลเห็นควรลงโทษจำเลยตามที่บัญญัติในมาตรา 40 แห่งประมวลกฎหมายอาญาดังนี้

ลงโทษจำคุกจำเลยในข้อกล่าวหาลักทรัพย์ 1 ปี 6 เดือน และปรับ 10000 บาท

บวกโทษที่ไม่เข็ดหลาบจำคุก 9 เดือน

ลงโทษจำคุกจำเลยในข้อหาฉ้อโกง 9 เดือน และปรับ 8000 บาท

รวมโทษจำคุก 3 ปี และปรับ 18000 บาท

เห็นว่าของกลางในคดีรถจักรยานยนต์ฮอนด้าเทน่าที่ตำรวจยึดและรักษาไว้ นั้นศาลเห็นควรให้ส่งคืนแก่เจ้าของ

เห็นว่าจำเลยเป็นคนกระทำความผิดศาลเห็นควรให้จำเลยจ่ายค่าธรรมเนียมศาลตามที่บัญญัติในมาตรา 17 และ 18 ของกฎหมายว่าด้วยค่าธรรมเนียมศาล

เห็นว่า ตามมาตรา 11, 40 , 110 วรรค 3 และมาตรา 111 วรรค 1 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 17 และ 18 กฎหมายว่าด้วยค่าธรรมเนียมศาลและมาตรา 82, 85 และ 86 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ด้วยเหตุดังกล่าว

ศาลจึงได้พิพากษาต่อหน้าประชาชน โดยมีโจทก์ และ จำเลยบอกว่า นาย พรทะนง (จำเลย) มีความผิดในข้อหา ลักทรัพย์ และ นื้อโกงทรัพย์ของพลเมือง ลงโทษจำคุก นาย พรทะนง (จำเลย) 3 ปี และ ปรับ 18000 บาท

ให้เจ้าหน้าที่บังคับคดีคืนส่งรถจักรยานยนต์สองคนตามหน้าแก่เจ้าของ

ให้จำเลยจ่ายค่าธรรมเนียมศาล 50 บาท

ศาลได้แจ้งให้โจทก์และจำเลยทราบแล้วหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่พอใจต่อคำพิพากษานี้ มีสิทธิอุทธรณ์หรือคัดค้านได้ภายใน 20 วัน นับจากวันที่พิพากษาเป็นต้นไป

ประธาน

จำศาล

ลงชื่อ และ ประทับตรา

ลงชื่อ และ ประทับตรา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก 4**ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
ผ่านการรับรองจากรัฐสภาของประเทศไทย ครั้งที่ 15 พฤษภาคม 2547****ภาคที่ 1
บทบัญญัติทั่วไป****มาตรา 1 วัตถุประสงค์**

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดหลักการ ระเบียบการและมาตรการของการดำเนินคดีอาญามุ่ง แก่ไขคดีอาญาให้ถูกต้อง และยุติธรรม กำจัด สกัดกั้นการกระทำความผิดเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์อันชอบธรรมของพลเมือง เพื่อให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

มาตรา 2 การดำเนินคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาคือ การดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐ คือ พนักงานสอบสวน อัยการ ศาล และบุคคลที่เข้าร่วมในการดำเนินคดี เพื่อแสวงหาร่องรอยของการกระทำความผิดอย่างเร่งด่วน เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ และปกป้องผู้บริสุทธิ์

มาตรา 3 ความจำเป็นที่ต้องดำเนินคดีอาญา

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรืออัยการ พบเห็นร่องรอยของการกระทำความผิดต้องเปิดการสืบสวนสอบสวนตามแต่อำนาจของตน ใช้มาตรการต่าง ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเพื่อค้นหาการกระทำความผิดและผู้กระทำความผิดเพื่อส่งฟ้องขึ้นศาล เพื่อตัดสินลงโทษตามกฎหมาย

มาตรา 4 สาเหตุที่ทำให้การดำเนินคดีอาญาตกไป

สาเหตุที่ไม่เป็นเงื่อนไขเปิดการสืบสวนสอบสวน หรือให้ยุติการดำเนินคดีอาญา มีดังนี้

1. ขาดเหตุการณของการกระทำความผิดทางอาญา
2. ขาดองค์ประกอบของการกระทำความผิดทางอาญา
3. หมดอายุความในการฟ้องร้องทางอาญา
4. มีการนิรโทษกรรม
5. เด็กอายุไม่เกิน 15 ปี กระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ เด็กจะถูกส่งตัวไปสถานกักกัน
6. มีการไกล่เกลี่ยเรื่องค่าเสียหายระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหาในคดีที่มีโทษสถานเบา ตามที่บัญญัติในมาตรา 22 ประมวลกฎหมายอาญา

7. ไม่มีการฟ้องร้องของผู้เสียหายหรือมีการถอนฟ้องในคดีความผิดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ประมวลกฎหมายอาญา
8. ผู้กระทำความผิดเสียชีวิต
9. มีคำสั่งจำหน่ายคดี หรือมีคำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สิ้นสุดในคดีนั้น

มาตรา 5 การปกป้องสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง

ห้ามจับ ขัง หรือค้นเคหะสถาน โดยไม่มีหมายของอัยการ หรือศาลเว้นเสียแต่ในกรณีการจับตัวในกรณีการกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือเร่งด่วน ในกรณีที่มีการจับตัว ขัง โดยมีชอบด้วยกฎหมายหรือข้อเกินระยะเวลาที่บัญญัติในกรณีที่มีการจับตัว ขัง โดยมีชอบด้วยกฎหมายหรือข้อเกินระยะเวลาที่บัญญัติในกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามคำพิพากษาของศาล อัยการ ต้องออกคำสั่งปล่อยตัวอย่างเร่งด่วน

บุคคลที่ทำการจับ กัก ขัง หน่วงเหนี่ยว ค้นเคหะสถาน หรือตัวบุคคล โดยมีชอบด้วยกฎหมาย จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

มาตรา 6 ความเสมอภาคของพลเมืองทางกฎหมายและศาล

การดำเนินคดีอาญาต้องดำเนินไปโดยความเสมอภาคของพลเมืองทุกคนต่อหน้ากฎหมายและศาล โดยไม่จำแนกเพศ เชื้อชาติ ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ภาษา ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา ภูมิลำเนา

ศาลต้องเป็นหลักประกันความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย

มาตรา 7 หลักประกันในการสู้คดีแก่ผู้ต้องหา

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิสู้คดีที่ตนถูกกล่าวหา การสู้คดี สามารถสู้ด้วยตนเองหรือจะมีทนายความช่วยเหลือทางกฎหมายก็ได้

ศาลอัยการ พนักงานสอบสวน ต้องเป็นหลักประกันในการสู้คดี แก่ผู้ต้องหา

ผู้ที่กล่าวฟ้องต้องนำหลักฐานมายืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลย ผู้ต้องหาหรือจำเลย มีสิทธิเสนอหลักฐานเพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ของตน

มาตรา 8 การสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

ในการดำเนินคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ยังไม่มีคำพิพากษาโดยศาลอันเป็นที่สิ้นสุดว่าเป็นบุคคลที่กระทำความผิดให้ถือว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์

มาตรา 9 อำนาจหน้าที่ของศาลในการพิพากษาคดี

มีเพียงศาลเท่านั้นที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคดีอาญา ไม่มีบุคคลไหนจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิด และได้รับการลงโทษทางอาญาโดยไม่มีคำพิพากษาของศาล

มาตรา 10 การพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ ศาลชั้นต้น จังหวัดนครเวียงจันทน์ ศาลอำเภอ เทศบาลประกอบมีผู้พิพากษา 3 คน โดยมีผู้พิพากษาคณะหนึ่งเป็นหัวหน้าคณะ

มีเพียงผู้พิพากษาที่ได้รับการแต่งตั้ง ตามกฎหมายเท่านั้น ที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษา

การทำคำวินิจฉัยของศาลถือเอาเสียงข้างมาก และการพิจารณาทำคำวินิจฉัยต้องรักษาความลับ

มาตรา 11 ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาต้องเป็นอิสระ และอยู่ภายใต้อำนาจของกฎหมายเท่านั้น

มาตรา 12 ภาษาที่ใช้ในการดำเนินคดี

การดำเนินคดีต้องใช้ภาษาลาว ผู้เข้าร่วมในการดำเนินคดีที่ไม่รู้ภาษาลาวมีสิทธิใช้ภาษาตนโดยผ่านล่าม

มาตรา 13 การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

การพิจารณาคดีของศาลต้องดำเนินไปโดยเปิดเผย ยกเว้นในกรณีที่เกิดที่เกี่ยวเนื่องกับความลับของชาติ การกระทำความผิดของบุคคลที่มีอายุสิบห้า แต่ไม่เกินสิบแปด การกระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับสายสัมพันธ์ครอบครัวต้องพิจารณาในทางลับ

การอ่านคำพิพากษาไม่ว่ากรณีใดก็ตามต้องอ่าน โดยเปิดเผย

มาตรา 14 ผลศักดิ์สิทธิ์ของคำตกลงของศาล

ศาลออกคำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษาในนามสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

คำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สิ้นสุด ทุกหน่วยงานของรัฐ นิติบุคคล และพลเมืองทุกคนต้องเคารพ ตามที่บัญญัติในมาตรา 85 ของรัฐธรรมนูญ

คำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สิ้นสุดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เว้นเสียแต่ในกรณีที่มีการรื้อฟื้นคดี

มาตรา 15 การถอนตัว และการคัดค้านตัว

หากผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จำศาล พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ หรือล่าม หากเป็นญาติ มีผลประโยชน์หรือมีปัญหาขัดแย้งกับคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ต้องขอถอนตัวออกจากการดำเนินคดีนั้น

หากบุคคลดังกล่าวไม่ยอมถอนตัว คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีสิทธิคัดค้านตัวออกจากการดำเนินคดี

มาตรา 16 การไม่อนุญาตให้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีเดียวกันเป็นครั้งที่สอง

ผู้พิพากษาที่ได้เข้าร่วมในการพิจารณาคดีอาญาครั้งแรกจะไม่อนุญาตให้เข้าร่วมพิจารณาคดีเดียวกันเป็นครั้งที่สองไม่ว่าในศาลชั้นใดก็ตาม เว้นเสียแต่ในกรณีที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

มาตรา 17 การดำเนินคดีต้องดำเนินอย่างรอบคอบ – โปร่งใส

ศาล อัยการ และพนักงานสอบสวน ต้องนำไปใช้บรรดามาตรการที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างโปร่งใส มุ่งในการค้นหาพยานหลักฐานมายืนยันการกระทำ ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย พิจารณาถึงสาเหตุที่จะให้มีการลงโทษหรือเพิ่มโทษ

ในการสอบปากคำผู้ต้องหาหรือจำเลย และบุคคลที่เข้าร่วมในคดีห้ามใช้ความรุนแรง บังคับข่มขู่หรือใช้ความรุนแรง โดยที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

มาตรา 18 สิทธิร้องทุกข์ กล่าวโทษ หรือฟ้องร้องของพลเมือง

พลเมืองมีสิทธิร้องทุกข์กล่าวโทษ หรือฟ้องร้องในการทำหน้าที่โดยมิชอบกฎหมายขององค์กรสืบสวนสอบสวน อัยการ และศาลหรือตัวบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว

หน่วยงานของรัฐที่รับคำร้องทุกข์ หรือคำฟ้อง ต้องพิจารณาโดยเร็วและต้องแจ้งผลการพิจารณาเป็นรายลักษณะอักษร แต่หน่วยงานและผู้ที่ยื่นร้องทุกข์หรือคำฟ้องรับทราบ

หน่วยงานใดที่ดำเนินการผิดกฎหมาย ต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลที่ทำผิดกฎหมายนั้นต้องถูกวินัยหรือถูกดำเนินคดี

ภาคที่ 2

หลักฐานในคดีอาญา

มาตรา 19 หลักฐาน

หลักฐานในคดีอาญา คือ ข้อมูลที่ชี้บอกว่ามีหรือไม่มีพฤติการณ์ที่เป็นอันตรายต่อสังคม ส่วนบุคคลที่ได้สร้างพฤติการณ์นั้น และเหตุการณ์อื่นที่เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาคดีให้ยุติธรรม

มาตรา 20 ประเภทหลักฐาน

หลักฐานในคดีอาญา ประกอบด้วย

- หลักฐานวัตถุ
- หลักฐานเอกสาร
- หลักฐานบุคคล

หลักฐานวัตถุได้มาจากวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เช่น อาวุธปืน มีด คราบเลือด และวัตถุต่าง ๆ

หลักฐานเอกสารได้มาจากจดหมาย บันทึกการสอบสวน บัญชี แผนที่ รูปภาพ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

หลักฐานบุคคลได้มาจากคำให้การของผู้ต้องสงสัย ผู้ต้องหาหรือจำเลยของพยานของผู้เสียหาย การชี้ตัว การยืนยัน ความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

ในหลักฐานที่กล่าวมาข้างต้น มีทั้งหลักฐานที่ยืนยันว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด และมีทั้งหลักฐาน ยืนยันความบริสุทธิ์

มาตรา 21 การตรวจสอบหลักฐาน

ศาล อัยการ และพนักงานสอบสวน ต้องตรวจสอบ ชั่งน้ำหนัก พยานหลักฐาน และพิจารณาอย่างชัดเจน

ในการตรวจสอบพยานหลักฐาน นั้นหากยังมีความสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจเป็นผู้กระทำความผิดต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นข้อกล่าวหาไป

การดำเนินคดีอาญาไม่ให้ถือเอาการรับสารภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นข้อพิจารณาต้องมีพยานหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดอย่างหนักแน่น ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะปฏิเสธหรือไม่รับสารภาพก็ตาม หากมีพยานหลักฐานยืนยันชัดเจนก็ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิด

ภาคที่ 3

องค์กรดำเนินคดี และผู้เข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญา

หมวดที่ 1

องค์กรดำเนินคดีอาญา

มาตรา 22 องค์กรดำเนินคดีอาญา

องค์กรดำเนินคดีอาญา มี

- องค์กรสืบสวนสอบสวน
- องค์กรอัยการ
- ศาล

มาตรา 23 องค์กรสืบสวน สอบสวน

องค์กรสืบสวน – สอบสวน มีดังนี้

1. องค์กรสืบสวน – สอบสวน ตำรวจ
2. องค์กรสืบสวน – สอบสวน ทหาร
3. องค์กรสืบสวน – สอบสวน ศุลกากร
4. องค์กรสืบสวน – สอบสวน ป่าไม้
5. องค์กรสืบสวน – สอบสวน หน่วยงานอื่น ๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

องค์กรสืบสวนสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. รับและลงบันทึกแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิด
2. รายงานอย่างเร่งด่วนให้อัยการทราบเกี่ยวกับการกระทำความผิด
3. ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนและสำเนาคำสั่งดังกล่าวให้อัยการทราบ
4. ทำการสืบสวน – สอบสวน
5. ใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ปล่อยตัวผู้ต้องสงสัยที่ได้กักขังและรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้อัยการทราบ
6. อุทธรณ์คำสั่งของอัยการชั้นล่างหาอัยการชั้นสูงกว่า
7. สรุปผลการสืบสวน – สอบสวน และนำเสนอหนังสือให้อัยการ

ในการทำหน้าที่ดังกล่าว องค์กรสืบสวนสอบสวน ต้องดำเนินไปในขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติในกฎหมาย

มาตรา 24 อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่สืบสวน – สอบสวน

เจ้าหน้าที่ขององค์การสืบสวน – สอบสวนประกอบด้วย หัวหน้า รองหัวหน้า และ พนักงานสอบสวน

หัวหน้าองค์การสืบสวน – สอบสวน มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ให้คำแนะนำการดำเนินงานแก่องค์การสืบสวน – สอบสวน
2. ออกคำสั่งเปิดหรือไม่เปิดการสืบสวน – สอบสวน คำสั่งชลอหรือคำสั่งจำหน่ายคดีอาญา คำสั่งกักขัง ปล่อยตัวจากการขัง
3. นำเสนอไปยังอัยการ เพื่อขอคำสั่งจับ ขังชั่วคราว ปล่อยตัวชั่วคราว ขยายระยะเวลาการสืบสวน – สอบสวน และขยายระยะเวลาการขังชั่วคราว
4. สรุปและทำสำนวนคดีส่งให้อัยการ เพื่อกลั่นกรองภายหลังการสืบสวน – สอบสวนเสร็จสิ้น
5. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

รองหัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวน มีหน้าที่ช่วยงานหัวหน้าในการปฏิบัติหน้าที่ และ จะได้รับผิดชอบงานใดงานหนึ่งเฉพาะตามการมอบหมายของหัวหน้าในกรณีที่หัวหน้าไม่อยู่ รองหัวหน้าผู้ที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน

พนักงานสอบสวน มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. รับและบันทึกการแจ้งความ การรายงานหรือการฟ้องร้อง เกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา
 2. บันทึกคำให้การของผู้เสียหาย ผู้ต้องหา พยานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง
 3. ชันสูตรสถานที่เกิดเหตุ ศพ ค้นเคหะสถาน ยานพาหนะ ค้นตัวบุคคล เก็บและรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดอาญา
 4. ค้นหา จับ พาตัว ผู้ต้องหาตามคำสั่งของศาลหรืออัยการ
 5. ปฏิบัติตามคำสั่งและรายงานการดำเนินงานต่อหัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวน
 6. อำนาจหน้าที่ที่อื่น ๆ ตามคำสั่งของหัวหน้าและตามที่บัญญัติในกฎหมาย
- ในการทำหน้าที่ดังกล่าว พนักงานสอบสวนต้องดำเนินไปในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจ

มาตรา 25 อัยการ

องค์การอัยการ มี

1. องค์การอัยการสูงสุด
2. องค์การอัยการอุทธรณ์

3. องค์การอัยการจังหวัด – นคร
4. องค์การอัยการอำเภอ เทศบาล
5. องค์การอัยการทหาร

อำนาจหน้าที่ เงื่อนไขต่าง ๆ ของพนักงานอัยการ ได้บัญญัติในกฎหมายว่าด้วยองค์การอัยการ ส่วนอำนาจหน้าที่และเงื่อนไขต่าง ๆ ของอัยการทหาร ได้บัญญัติไว้ในพระราชกำหนดว่าด้วยอัยการทหาร

มาตรา 26 ศาล

ศาล มีดังต่อไปนี้

1. ศาลฎีกา
2. ศาลอุทธรณ์
3. ศาลจังหวัด นคร
4. ศาลอำเภอ เทศบาล
5. ศาลทหาร

อำนาจหน้าที่ของศาล และศาลทหาร และเงื่อนไขต่าง ๆ ของผู้พิพากษา ได้บัญญัติในกฎหมายว่าด้วยศาล

หมวดที่ 2

ผู้เข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญา

มาตรา 27 ผู้เข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญา

ผู้เข้าร่วมในการดำเนินคดีอาญา มี

1. ผู้ต้องหา หรือจำเลย
2. ผู้เสียหาย
3. โจทก์แพ่ง
4. ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง
5. พยาน
6. ผู้ชำนาญการพิเศษ
7. ล่าม
8. ทนายความ หรือผู้ปกป้อง

มาตรา 28 ผู้ต้องหาหรือจำเลย

ผู้ต้องหา คือ บุคคลที่ถูกนำมาดำเนินคดี โดยคำสั่งเปิดการสืบสวน – สอบสวน ของ พนักงานสอบสวน หรืออัยการ ยกเว้นในกรณีที่มีการสั่งฟ้องขึ้นศาลโดยตรง

ผู้ต้องหาที่ถูกสั่งฟ้องขึ้นศาล เรียกว่า จำเลย

จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษ เรียกว่า นักโทษ

สิทธิของผู้ต้องหา หรือจำเลย มีดังนี้

1. รับทราบและแก้ข้อกล่าวหา
2. เสนอหลักฐาน
3. ยื่นคำร้องขอต่าง ๆ
4. ดูเอกสารในสำนวนคดี ขอสำเนาหรือถ่ายเอกสารจากสำนวนคดี ภาพหลังการสืบสวน สอบสวนเสร็จสิ้น
5. มีสิทธิมีทนายความ เพื่อต่อสู้คดี
6. เข้าร่วมการพิจารณาคดีในศาล
7. คำนวณตัวผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ และหรือล่าม
8. ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล ที่มีชอบด้วย กฎหมาย
9. ให้การเป็นคนสุดท้ายในห้องพิจารณาคดีของศาล
10. อุทธรณ์ ฎีกา คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือคำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษาของ ศาล

หน้าที่ของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีดังนี้

1. เข้าเสนอตัวตามคำสั่ง หมายเรียกของพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาล
2. ให้การหรือให้คำชี้แจงต่อข้อกล่าวหา
3. ปฏิบัติตามระเบียบ และคำสั่งของศาลในห้องพิจารณา

มาตรา 29 ผู้เสียหาย

ผู้เสียหาย คือ บุคคลที่ได้รับ ความเสียหายทางร่างกาย หรือชีวิตวัตถุ หรือจิตใจที่ เนื่องมาจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่น

สิทธิของผู้เสียหาย มีดังต่อไปนี้

1. ให้การเกี่ยวกับเหตุการณ์ของคดี
2. เสนอหลักฐาน
3. ยื่นคำร้องขอต่าง ๆ

4. คู่มือสารในสำนวนคดี ขอสำเนาหรือถ่ายเอกสารเนื้อหาที่จำเป็นออกจากสำนวนคดี ภายหลังการสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้น
5. ได้รับการใช้แทนค่าเสียหาย
6. เข้าร่วมการพิจารณาคดีในศาล
7. คำนวณตัวผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ และหรือล่าม
8. ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หลังคำสั่งชี้ขาด คำพิพากษาของศาล
9. อุทธรณ์ ฎีกา คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือคำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษา ของศาล
10. ไกล่เกลี่ย กับผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอุทธรณ์
11. มีสิทธิ มีทุนความ ในการต่อสู้คดี
12. ถอนคำฟ้องร้อง

ในกรณีที่ผู้เสียหายได้เสียชีวิต ญาติใกล้ชิดของบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ดำเนินการตามที่บัญญัติในมาตรานี้

หน้าที่ของผู้เสียหาย มีดังนี้

1. เข้าเสนอตัวตามคำสั่ง หมายเรียกของพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาล
2. รับผิดชอบต่อการปฏิเสธไม่ยอมให้การหรือคำให้การเท็จของตน

มาตรา 30 โจทก์แพ่ง

โจทก์แพ่ง คือ บุคคลที่ได้ทำการฟ้องร้องทางแพ่งต่อผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง เพื่อให้ใช้แทนค่าเสียหายแก่ตน

โจทก์แพ่งมีสิทธิและหน้าที่ เช่นเดียวกับผู้เสียหาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 31 ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง

ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง คือ บุคคลหรือนิติบุคคลที่มีหน้าที่ใช้แทนค่าเสียหายทางแพ่ง ที่เนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ในการคุ้มครองของตน

ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่งอาจเป็นพ่อแม่ พ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ผู้ปกครอง ผู้ใช้งาน ผู้คุ้มครอง นิติบุคคล

สิทธิของผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่งมีดังนี้

1. แก้อำนาจฟ้องร้อง
2. ให้คำอธิบายต่อคำฟ้องร้อง

3. เสนอหลักฐาน
 4. ยื่นคำร้องของตน
 5. คูเอกสารในสำนวนคดี สำเนาหรือถ่ายเอกสารเนื้อหาที่จำเป็นจากสำนวนคดีความหลังการสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้น
 6. เข้าร่วมการพิจารณาคดีในศาล
 7. คำนวณตัวผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษ และหรือล่าม
 8. ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล ที่มีชอบด้วยกฎหมาย
 9. อุทธรณ์ ฎีกา คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือคำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษาของศาล
 10. มีสิทธิ มีทุนความ ในการต่อสู้คดี
- ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง มีหน้าที่เช่นเดียวกันกับผู้เสียหาย ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 32 พยาน

พยาน คือ บุคคลผู้ซึ่งเห็นเหตุการณ์หลังการกระทำความผิดอาญา คนหูหนวก เป็นใบ้ ปัญญาอ่อน วิกลจริต เด็กที่มีอายุไม่ถึง 18 ปี ญาติของกลุ่มความ อาจจะนำมาให้การเพื่อสืบหาข้อมูล แต่ไม่ถือว่าเป็นพยาน

สิทธิของพยาน มีดังนี้

1. ให้การ
2. คู่บันทึกคำให้การของตนในชั้นสืบสวนสอบสวน
3. เสนอเปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมคำให้การของตน
4. ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการหรือศาลที่มีชอบด้วยกฎหมาย
5. ได้รับการปกป้องตามกฎหมายจากการข่มขู่ต่อชีวิตร่างกายหรือทรัพย์สินเนื่องมาจากการให้การของตน

พยานมีหน้าที่เช่นเดียวกับผู้เสียหายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 29 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 33 ผู้ชำนาญการพิเศษ

ผู้ชำนาญการพิเศษ คือ บุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ ทางวิชาการ เฉพาะด้านที่รับรองจากสถาบันที่เกี่ยวข้องซึ่งสามารถให้ความกระจ่างแจ้งต่อปัญหาที่เกี่ยวข้องกับงานของตน

ในการพิสูจน์หลักฐาน พนักงานสอบสวน อัยการ หรือศาล ต้องออกคำสั่งแต่งตั้ง
ผู้ชำนาญการพิเศษ

ผู้ชำนาญการพิเศษต้องดำเนินการพิสูจน์หลักฐานในขอบเขตและระยะเวลาที่บัญญัติไว้ใน
คำสั่งแต่งตั้ง

ผู้ชำนาญการพิเศษลงความเห็นในนามของตน และรับผิดชอบต่อความเห็นดังกล่าว พร้อมทั้ง
รักษาความลับในคดี

มาตรา 34 ล่าม

ล่าม คือ บุคคลที่มีความรู้ หรือประสบการณ์ในการแปลภาษาหนึ่งภาษาใด ของผู้เข้าร่วมใน
การดำเนินคดีที่ไม่รู้ภาษาลาว

ล่ามต้องรับผิดชอบต่อการแปลของตน และมีหน้าที่รักษาความลับในคดี

มาตรา 35 ทนายความหรือผู้ปกป้อง

ผู้ปกป้อง คือ บุคคลที่เข้าร่วมในการดำเนินคดี เพื่อปกป้องสิทธิผลประโยชน์อันชอบ
ธรรมของผู้ต้องหา จำเลย ผู้เสียหาย โจทก์แพ่ง หรือผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง

ผู้ปกป้องอาจเป็นทนายความ ตัวแทนของนิติบุคคล สามีหรือภรรยา พ่อ แม่ ผู้ปกครอง
หรือญาติใกล้ชิด

ในกรณีที่ผู้ต้องหา หรือจำเลย เป็นเด็กที่มีอายุไม่ถึงสิบแปดปี คนหูหนวก เป็นใบ้
คนปัญญาอ่อน วิกลจริต คนที่ไม่รู้ภาษาลาวและบุคคลที่กฎหมายกำหนดโทษประหารชีวิต
จำเป็นต้องมีผู้ปกป้อง ถ้าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีผู้ปกป้องศาลจะแต่งตั้งทนายความให้โดย
หน้าที่

ทนายความหรือผู้ปกป้องอื่น สามารถเข้าร่วมในการดำเนินคดีนับตั้งแต่มีคำสั่งเปิด
การสืบสวนสอบสวนเป็นต้นไป

สิทธิของทนายความ หรือผู้ปกป้องอื่น มีดังนี้

1. พบกับผู้ต้องหาหรือจำเลย
2. ขอคู่มือเอกสารในสำนวนคดี อัดสำเนาหรือถ่ายเอกสารเนื้อหาที่จำเป็นจากสำนวนคดี
ภายหลังการสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้น
3. เสนอหลักฐาน
4. ยื่นคำร้องขออื่น ๆ
5. เข้าร่วมการพิจารณาของศาล และให้ความเห็น
6. คำนวณตัวผู้พิพากษา อัยการ พนักงานสอบสวน ผู้ชำนาญการพิเศษและหรือล่าม

7. ร้องทุกข์ต่อการกระทำหรือคำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หลังคำสั่งชี้ขาดคำพิพากษาของศาล
8. อุทธรณ์ ฎีกา คำสั่งของพนักงานสอบสวน อัยการ หรือคำสั่ง คำชี้ขาด คำพิพากษาของศาล
9. ได้รับการปกป้องตามกฎหมายจากการข่มขู่ ต่อชีวิต ร่างกาย สิทธิเสรีภาพ หรือทรัพย์สิน เนื่องจากการต่อสู้คดีให้ลูกความของตน
หน้าที่ของทนายความหรือผู้ปกป้องอื่น มีดังนี้
 1. ใช้ทุกวิธีการปกป้องที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมาย เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ที่ตนปกป้อง
 2. ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ที่ตนปกป้อง
 3. ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของตน และให้ความร่วมมือในการค้นหาพยานหลักฐาน เพื่อให้การดำเนินคดีชัดเจนและยุติธรรม
 นอกจากนี้ที่ทนายความยังต้องปฏิบัติสิทธิ และหน้าที่อื่นของตนตามที่บัญญัติใน

ระเบียบเฉพาะของสภาทนายความ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคที่ 4

การสืบสวน – สอบสวนคดีอาญา

หมวดที่ 1

การเปิดการสืบสวน – สอบสวนคดีอาญา

มาตรา 36 สาเหตุของการเปิดการสืบสวน – สอบสวนคดีอาญา

1. มีคำฟ้องร้อง หรือการแจ้งความของบุคคล หรือนิติบุคคล เกี่ยวกับการกระทำความผิด คำร้องหรือการแจ้งความนั้นให้ยื่นหรือแจ้งต่อพนักงานสอบสวนหรืออัยการ
2. มีการเข้ามอบตัวของผู้กระทำความผิด
3. พบเห็นร่องรอยของการกระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนหรืออัยการในเวลา พิจารณาคดี ถ้าศาลพบเห็นหลักฐานในการกระทำความผิดใหม่ ก็มีสิทธิเสนอให้เปิด การสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว

การสืบสวนสอบสวนคดีอาญาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ หากมีข้อมูล ที่หนักแน่น ที่บ่งบอกถึง องค์ประกอบของการกระทำความผิด

มาตรา 37 คำสั่งเปิดการสืบสวน – สอบสวน

ในกรณีที่มีข้อมูลหนักแน่นเกี่ยวกับการกระทำความผิด หัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวน อัยการต้องออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนในเขตอำนาจของตน คำสั่งสืบสวนสอบสวน ต้องกำหนดวัน เวลา และสถานที่ ชื่อสกุล ตำแหน่งของผู้ออกคำสั่ง และพนักงานสอบสวน ข้อมูลในการเปิดการสืบสวน - สอบสวน สถานการณ์กระทำความผิดและข้อกฎหมายอาญา

ในกรณีที่หัวหน้าองค์กรสืบสวน – สอบสวน ออกคำสั่ง ต้องรายงานให้อัยการทราบอย่าง เร่งด่วน

ในกรณีที่ไม่มีข้อมูลหนักแน่นในการเปิดการสืบสวน – สอบสวน หรือมีสาเหตุทำให้ การดำเนินคดีอาญาตกไปนั้น หัวหน้าองค์กรสืบสวน – สอบสวน อัยการต้องออกคำสั่งไม่เปิด การสืบสวน – สอบสวน พร้อมแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่ฟ้องร้องหรือแจ้งความ นั้นทราบ

คำสั่งไม่เปิดการสืบสวน – สอบสวน ของเจ้าหน้าที่องค์กรสืบสวน – สอบสวน คู่ความ ฝ่ายโจทก์และจำเลย สามารถอุทธรณ์ไปยังอัยการ คำสั่งไม่เปิดการสืบสวนสอบสวนของอัยการ คู่ความฝ่ายโจทก์และจำเลย สามารถอุทธรณ์ไปยังอัยการชั้นที่สูงกว่าได้ภายในระยะเวลาเจ็ดวัน นับจากวันที่รับทราบคำสั่งนั้นเป็นต้นไป

มาตรา 38 การตรวจสอบของอัยการในการเปิดการสืบสวน – สอบสวน

อัยการ มีหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายในการเปิดการสืบสวน – สอบสวน

ในกรณีที่หัวหน้าอัยการสืบสวน – สอบสวน หากได้ออกคำสั่งเปิดการสืบสวน – สอบสวน โดยไม่มีข้อมูลหนักแน่นทางกฎหมาย ตามที่ได้บัญญัติในมาตรา 37 ของกฎหมายฉบับนี้ แล้วอัยการต้องออกคำสั่งยกเลิกและออกคำสั่งจำหน่ายคดี

ในกรณีที่หัวหน้าอัยการสืบสวน – สอบสวน หากออกคำสั่งไม่เปิดการสืบสวน – สอบสวน โดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ อัยการต้องออกคำสั่งยกเลิกคำสั่งไม่เปิดการสืบสวน – สอบสวนนั้น แล้วออกคำสั่งเปิดการสืบสวน – สอบสวนด้วยตนเอง

หมวดที่ 2

การสืบสวน – สอบสวน

มาตรา 39 การดำเนินการของพนักงานสอบสวน

เมื่อได้รับแจ้งความเกี่ยวกับการกระทำความผิดหรือพบเห็นร่องรอยของการกระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนต้องรายงานให้อัยการทราบภายในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมง

ถ้าหากเห็นว่าเป็นคดีสำคัญต้องรายงานอย่างเร่งด่วน

ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ต้องทำการสืบสวน – สอบสวนนั้น หัวหน้าอัยการสืบสวน – สอบสวน ต้องออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนตามมาตรา 37 ของกฎหมายฉบับนี้ พร้อมนั้นพนักงานสอบสวน ต้องใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย

เมื่อการสืบสวน – สอบสวนเสร็จสิ้น ถ้าหากพบว่าไม่มีหลักฐานหนักแน่นหรือมีสาเหตุอื่นที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ทำให้มีการจำหน่ายคดีหรือยุติการดำเนินคดีชั่วคราวนั้น หัวหน้าอัยการสืบสวนสอบสวนต้องออกคำสั่งจำหน่ายคดีหรือยุติการดำเนินคดีชั่วคราว พร้อมทั้งทำรายงานให้อัยการทราบ

ถ้าหากพบว่า มีหลักฐานหนักแน่นว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดพนักงานสอบสวนต้องส่งผลการสืบสวน – สอบสวน สำนวนคดีและของกลางให้อัยการ

มาตรา 40 การสั่งฟ้องขึ้นศาลโดยตรง

ในการกระทำความผิดคดีอุกฉกรรจ์ ที่กฎหมายกำหนดโทษสูงสุดไม่เกินสามปี ถ้าหากมีหลักฐานยืนยันครบ พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนคดีพร้อมของกลาง และตัวผู้ต้องหาให้อัยการเพื่อทำการสั่งฟ้องขึ้นศาลโดยตรง โดยไม่ต้องเปิดการสืบสวน – สอบสวน

มาตรา 41 ระยะเวลาการสืบสวน – สอบสวน

พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวน สรุปผลการสืบสวนสอบสวน และส่งสำนวนคดีพร้อมของกลางให้อัยการภายในกำหนดเวลาหกสิบวัน นับจากวันที่ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนเป็นต้นไป

ถ้าว่ามีข้อมูล ร่องรอยหนักแน่นแต่การสืบสวนสอบสวนยังไม่สิ้นสุด และมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่ออัยการอาจจะขยายระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนเพิ่มครั้งละสองเดือน ตามการร้องขอขององค์การสืบสวนสอบสวน

ในกรณีที่มีการส่งสำนวนคดีคืนให้องค์การสืบสวน – สอบสวน ดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม นั้น ระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติมต้องไม่เกินหกสิบวันนับจากวันที่องค์การสืบสวนสอบสวนได้รับสำนวนคดีเป็นต้นไป

ในกรณีที่มีการสืบสวน – สอบสวนคืนคดีที่ถูกยุติชั่วคราว หรือจำหน่ายนั้น การสืบสวนสอบสวนให้ปฏิบัติตามกำหนดเวลาที่ได้บัญญัติในวรรค 1 และ 2 ของมาตรานี้ นับจากวันที่ออกคำสั่งให้สืบสวนสอบสวนคดีคืนเป็นต้นไป

ในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ขยายกำหนดเวลาการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม นั้นอัยการต้องออกคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเหตุผลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับจากวันที่ได้รับคำร้องขอเป็นต้นไป

หมวดที่ 3

มาตรการสืบสวน – สอบสวน

มาตรา 42 ประเภทมาตรการสืบสวนสอบสวน

ประเภทมาตรการสืบสวนสอบสวน มีดังนี้

- บันทึกรายการ
- สอบถามซึ่งหน้าที่
- ชั้นสูตรสถานที่เกิดเหตุ
- ชั้นสูตรพลิกศพ
- ค้นเคหะสถาน ยานพาหนะหรือตัวบุคคล
- ยึด และอายัดทรัพย์สิน
- การทำแผน
- การชี้ตัวและการยืนยัน

มาตรา 43 การบันทึกคำให้การ

การบันทึกคำให้การของผู้ต้องหา

พนักงานสอบสวนต้องสอบปากคำผู้ต้องหาอย่างเร่งด่วน ภายหลังจากที่ได้เปิดการสืบสวนสอบสวน ถ้าการสอบปากคำไม่สามารถดำเนินได้ก็ต้องทำบันทึกพร้อมด้วยเหตุผล

ในเบื้องต้น การสอบปากคำนั้น พนักงานสอบสวนต้องแจ้งข้อกล่าวหาพร้อมทั้งให้คำแนะนำสิทธิและหน้าที่ของผู้ต้องหา

การสอบปากคำของพยาน ผู้เสียหาย โจทก์ และผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง พนักงานสอบสวนต้องแจ้งสิทธิและหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว

การสอบปากคำนั้นต้องดำเนินในสถานที่ทำงานของพนักงานสอบสวน แต่ถ้าหากมีความจำเป็นก็อาจจะดำเนินอยู่ที่อื่นก็ได้

ในการสอบปากคำนั้น นอกจากพนักงานสอบสวนต้องมีผู้บันทึกเข้าร่วมด้วย

มาตรา 44 การสอบปากคำเด็กที่อายุไม่ถึงสิบแปดปี คนหูหนวก เป็นใบ้ และปัญญาอ่อน วิกัลจริต

ในการสอบปากคำเด็กที่อายุไม่ถึงสิบแปดปี คนหูหนวก เป็นใบ้ ปัญญาอ่อน วิกัลจริต ที่ไม่สามารถปฏิบัติสิทธิของตนได้ต้องมีการเข้าร่วมของผู้ปกป้อง ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือตัวแทน

มาตรา 45 บันทึกคำให้การ

ในการสอบปากคำแต่ละครั้งนั้น พนักงานสอบสวนต้องทำเป็นบันทึก

ในบันทึกคำให้การต้องบอก สถานที่ วัน เวลา ชื่อ – สกุล ตำแหน่ง หน้าที่ของพนักงานสืบสวน ชื่อ – สกุล ประวัติของผู้ให้การ ที่กำหนดในแบบฟอร์ม

เมื่อสอบปากคำเสร็จสิ้นพนักงานสอบสวน ต้องอ่านเนื้อหาบันทึกคำให้การให้ผู้ให้การฟัง หรือให้อ่านด้วยตนเอง จากนั้นผู้เข้าร่วมต้องพร้อมกันลงชื่อ ในกรณีที่สอบปากคำเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี คนหูหนวก เป็นใบ้ และคนปัญญาอ่อน วิกัลจริต ต้องให้ผู้ปกครองลงชื่อ เพื่อยืนยันคำให้การดังกล่าว

ถ้าหากมีการขีดฆ่าหรือเพิ่มเติมข้อความในบันทึกคำให้การนั้นพนักงานสอบสวน ผู้บันทึกและผู้ให้การต้องลงชื่อไว้หน้าบรรทัดที่ขีดฆ่าและเพิ่มเติมนั้น

ในกรณีหากผู้ให้การ ไม่ยอมลงชื่อ พนักงานสอบสวนต้องหมายเหตุในตอนท้ายของบันทึกคำให้การนั้น ให้ทำเป็นสามฉบับ ฉบับร่างใส่ในสำนวนคดี อีกหนึ่งฉบับเพื่อพนักงานสอบสวนเก็บไว้และอีกหนึ่งฉบับให้ผู้ให้การ

มาตรา 46 การสอบถามต่อหน้า

เมื่อคำให้การหากไม่ตรงกัน พนักงานสอบสวนมีสิทธิทำการสอบสวนต่อหน้าระหว่างผู้ให้การด้วยกัน แต่การสอบถามต่อหน้าแต่ละครั้งไม่ให้เกินสองคน สำหรับบันทึกการสอบถามต่อหน้านั้นให้ปฏิบัติตามมาตรา 45 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 47 การชันสูตรสถานที่เกิดเหตุ

เพื่อค้นหาร่องรอยของการกระทำผิดและหลักฐาน เช่น หลักฐานวัตถุเพื่อทำให้เหตุการณ์ของคดีชัดเจนยิ่งขึ้น พนักงานสอบสวนต้องทำการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุ เก็บวัตถุ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด

การชันสูตรสถานที่เกิดเหตุอาจทำขึ้นก่อนหรือหลังการเปิดการสืบสวนสอบสวนก็ได้

การชันสูตรสถานที่เกิดเหตุต้องดำเนินในเวลากลางวัน แต่หากโมงเช้าถึงหกโมงเย็น ยกเว้นในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วนเท่านั้น ในกรณีที่มีการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุหากยังไม่สำเร็จก็ให้ทำต่อจนสำเร็จ

ในเวลาทำการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุนั้น ต้องให้มีพยานอย่างน้อยสองคนเข้าร่วม ในกรณีจำเป็นต้องเชิญอัยการและตัวแทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดเหตุเข้าร่วมด้วย

พนักงานสอบสวนมีอำนาจนำตัวผู้ต้องหา เรียกผู้เสียหาย พยานและเชิญผู้ชำนาญการพิเศษที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมทำการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุด้วย

ในการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุพนักงานสอบสวน ต้องทำแผนที่สถานที่เกิดเหตุรวบรวมวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด ร่องรอยการกระทำผิดและถ่ายรูปไว้

มาตรา 48 การชันสูตรพลิกศพ

พนักงานสอบสวนต้องทำการชันสูตรพลิกศพ ณ สถานที่เกิดเหตุ โดยมีพยานอย่างน้อยสองคน นิติแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วยในกรณีว่าจำเป็นต้องเชิญอัยการและตัวแทนองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมด้วย

มาตรา 49 บันทึกการชันสูตร

ในการชันสูตรสถานที่เกิดเหตุหรือพลิกศพนั้น พนักงานสอบสวน ต้องทำบันทึก ณ ที่นั้น บันทึกนั้นต้องบอกสถานที่ วัน เวลา เริ่มชันสูตร และเวลาสิ้นสุด ชื่อ – สกุลที่อยู่ อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และบุคคลที่เข้าร่วมในการชันสูตร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น วัตถุประสงค์ของ โดยบอกประเภท จำนวน รูปพรรณ ขนาด น้ำหนักและคุณภาพ

ภายหลังที่ทำบันทึก แผนที่ และได้อ่านให้ทราบ บุคคลที่เข้าร่วมในการชันสูตรต้องพร้อมกันลงชื่อ

มาตรา 50 การแต่งตั้งผู้ชำนาญการพิเศษให้ทำการพิสูจน์

เมื่อเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทำการพิสูจน์เช่น ในกรณีที่มีการเสียชีวิตโดยไม่ทราบสาเหตุ การข่มขืนกระทำชำเรา หรือมีการสงสัยเกี่ยวกับอายุ สติสัมปชัญญะของผู้ต้องหานั้น หัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวน หรืออัยการต้องออกคำสั่งแต่งตั้งนิติแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญการพิเศษที่เกี่ยวข้องให้ทำการพิสูจน์

ในคำสั่งนั้นต้องบอก ชื่อ - สกุล นิติแพทย์หรือผู้ชำนาญการพิเศษนั้น ปัญหาที่จะต้องพิสูจน์ กำหนดเวลาพิสูจน์ อำนาจหน้าที่ของผู้ชำนาญการพิเศษ

พนักงานสอบสวนต้องแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ต้องหา ผู้เสียหาย โจทก์แพ่ง และผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่งทราบ

ภายหลังการพิสูจน์ได้เสร็จสิ้นลง ผู้เชี่ยวชาญต้องทำการบันทึกสรุปลงความเห็นชอบของตนแล้วส่งให้พนักงานสอบสวนตามกำหนดเวลาที่ได้อบรมหมายให้

การพิสูจน์อาจทำโดยผู้เชี่ยวชาญ คนเดียว หลายคน หรือหลายครั้งก็ได้ ในการพิสูจน์ครั้งนั้นต้องมีผู้เชี่ยวชาญมากกว่าครั้งที่ผ่านมา

มาตรา 51 การค้น

จะทำการค้นได้ต่อเมื่อมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของอัยการหรือศาลเท่านั้น ยกเว้นในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน แต่ต้องรายงานให้อัยการทราบภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง ภายหลังการค้นได้เสร็จสิ้นลง

ก่อนและหลังการค้น บุคคลที่เข้าร่วมในการค้นต้องแสดงความบริสุทธิ์ของตนต่อเจ้าของสถานที่ เจ้าของยานพาหนะ หรือบุคคลที่ถูกค้น

มาตรา 52 การค้นเคหะสถาน

เคหะสถาน หมายถึง บ้านพักอาศัย และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณบ้าน เรือ แพ ที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยประจำของครอบครัว สำนักงาน โรงแรม และอื่น ๆ

การค้นเคหะสถาน ต้องทำต่อหน้า องค์การปกครองบ้าน เจ้าของบ้าน และพยานอย่างน้อยสองคนในกรณีที่มีการค้นสำนักงาน องค์การ นิติบุคคล ต้องทำต่อหน้าตัวแทนสำนักงาน องค์การ นิติบุคคลนั้น

การค้นศาสนสถาน ที่เป็นเคหะสถานประเภทหนึ่ง เช่น กุฏิ วิหาร โบสถ์ อาจต้องมีการเข้าร่วมของเจ้าอาวาสวัด ผู้รับผิดชอบหรือตัวแทนองค์การศาสนาที่เกี่ยวข้องนั้น

การค้นเคหะสถาน และศาสนสถานให้ดำเนินในเวลากลางวัน ตั้งแต่เวลาหกโมงเช้าจนถึงหกโมงเย็น ในกรณีที่มีการค้น หากยังไม่เสร็จก็ให้ดำเนินต่อจนแล้วเสร็จ

วัตถุสิ่งของและเอกสารต่าง ๆ ที่จะยึดเป็นของกลางได้ต่อเมื่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น
หากเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายเท่านั้น

มาตรา 53 การค้นยานพาหนะและตัวบุคคล

การค้นยานพาหนะ เช่น รถ เรือ หรือยานพาหนะอื่น ๆ ที่สงสัยว่ามีการซุกซ่อน สิ่งผิด
กฎหมาย หรือผู้กระทำความผิดนั้นจะดำเนินเวลาไหนก็ได้ แต่ต้องทำการต่อหน้าเจ้าของยานพาหนะนั้น

การค้นตัวบุคคลที่ถูกจับ ขัง หรือที่ถูกสงสัยว่าได้ซุกซ่อน สิ่งของต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมายนั้น
จะทำโดยไม่มีคำสั่งก็ได้

เจ้าหน้าที่ที่ทำการค้น ต้องเป็นบุคคลที่เป็นเพศเดียวกันกับผู้ถูกค้น การค้นตัวผู้หญิงต้อง
ทำในสถานที่ลับ

มาตรา 54 บันทึกการค้น

เมื่อได้ค้นเคหะสถานยานพาหนะ หรือตัวบุคคลเสร็จสิ้น เจ้าหน้าที่ผู้ทำการค้นต้องทำ
บันทึกการค้นและบัญชีของกลาง ตามรูปประพรรณจำนวนและคุณภาพอย่างชัดเจน

บันทึกการค้นเคหะสถาน ต้องทำเป็นสามฉบับและอ่านต่อหน้าผู้เข้าร่วมในการค้นและ
ทุกคนต้องลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน บันทึกดังกล่าวหนึ่งฉบับ เก็บไว้ในสำนวนคดี หนึ่งฉบับมอบให้
เจ้าของสถานที่หรือตัวแทนสำนักงานองค์การ นิติบุคคลที่เกี่ยวข้องและหนึ่งฉบับมอบให้องค์การ
ปกครองเก็บไว้

สำหรับบันทึกการค้นยานพาหนะหรือตัวบุคคลก็ต้องทำเป็นสามฉบับเช่นกัน หนึ่งฉบับ
เก็บไว้ใช้ในสำนวนคดี หนึ่งฉบับมอบให้เจ้าของยานพาหนะหรือบุคคลที่ถูกจับและอีกหนึ่งฉบับ
มอบให้เจ้าหน้าที่เก็บไว้

มาตรา 55 การยึดและอายัดทรัพย์สิน

ในกรณีที่ได้ทราบโดยละเอียดเกี่ยวกับประเภท จำนวน และสถานที่ เก็บวัตถุสิ่งของที่
เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดและนำไปใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีนั้น หัวหน้าองค์การ
สืบสวนสอบสวนหรืออัยการต้องออกคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ สำหรับวัตถุสิ่งของที่เคลื่อนย้าย
ไม่ได้ก็ให้ออกคำสั่งอายัด

สำหรับวัตถุสิ่งของที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ภายหลังที่ยึดมาได้หัวหน้าองค์การที่
เกี่ยวข้องต้องแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญใช้ทำการพิสูจน์คุณภาพ ประเภทและส่วนประกอบของยาเสพติด
นั้น โดยส่วนตามที่บัญญัติในมาตรา 50 ของกฎหมายฉบับนี้

วิธีการดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สิน และการทำบันทึกการยึดหรือการอายัดทรัพย์สินนั้นให้
ปฏิบัติตามมาตรา 51, 52 และมาตรา 54 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 56 การเก็บรักษาของกลาง

ของกลางคือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิด กล่าวคือ วัตถุสิ่งของที่รับใช้หรือจะใช้ การกระทำผิดที่ได้มาหรือจะได้อาจมาจากการกระทำผิด

ของกลางดังกล่าวได้มาจากการยึด การค้น หรือได้มาจากการชันสูตร และได้มาจากการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ของการสืบสวนสอบสวน

ของกลางต้องรักษาคุ้มครองเก็บไว้ในที่ปลอดภัย พร้อมทั้งขึ้นบัญชีอย่างละเอียดของกลาง ที่เป็นวัตถุสิ่งของที่สามารรถห่อหุ้มได้ ต้องทำการห่อหุ้ม ประทับตรา และรักษาไว้ให้ดี ของกลางที่เป็นเงินตรา เช็ค หรือธนบัตร วัตถุมีค่า ต้องนำไปฝากธนาคาร ตามระเบียบการ สำหรับเงินที่เป็นหลักฐานในการดำเนินคดีต้องมีการจดบันทึกตัวเลขเงินแต่ละใบ ของกลางที่เป็นสิ่งนำเสียนั้น จะต้องขายเพื่อนำเงินมาเก็บรักษา

ส่วนของกลางที่เป็นยาเสพติดต้องเก็บรักษาในที่เฉพาะและมีการรักษาอย่างเข้มงวดภายใต้การคุ้มครองของกำลังรักษาความสงบ

บุคคลใดนำเอาของกลางไปใช้ ทำให้ชำรุด เสียหาย สับเปลี่ยนหรือยกยอก จะมีความผิดอาญาตามที่บัญญัติในมาตรา 112 และมาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา

บัญชีของกลางคดี ต้องส่งพร้อมกับสำนวนคดีเมื่อสำนวนคดีอยู่ชั้นใด อำนาจในการพิจารณาเกี่ยวกับของกลางก็ขึ้นอยู่กับชั้นนั้น

มาตรา 57 การทำแผน

เพื่อตรวจสอบ และยืนยันความถูกต้องของข้อมูลหนึ่งข้อมูลใด พนักงานสอบสวนหรืออัยการสามารถทำการให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยแสดงการกระทำของตนไว้ และต้องถ่ายรูปและวาดแผนที่ประกอบ

ในการทำแผน จะต้องมิพยานเข้าร่วมด้วยอย่างน้อยสองคน และอาจมีการเข้าร่วมของผู้เสียหายในกรณีที่ต้องให้อัยการ และผู้ชำนาญการพิเศษที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมด้วย

การทำแผนจะทำได้ต่อเมื่อเห็นว่าไม่เป็นอันตรายต่อชีวิตร่างกาย หรือสิ่งแวดล้อม และทั้งไม่ก่อความเสียหายแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

บันทึกการทำแผนนั้นให้ปฏิบัติตามมาตรา 54 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 58 การชี้ตัวและการยืนยัน

การชี้ตัวเป็นมาตรการหนึ่งในการสืบสวนสอบสวน ที่แสดงออกโดยให้พยานหรือผู้เสียหายเป็นคนชี้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ตนรู้เห็นว่าเป็นผู้กระทำผิด

การยื่นยัน เป็นมาตรการหนึ่งในการสืบสวน สอบสวนที่แสดงออกโดยให้พยานหรือผู้เสียหายยื่นยันวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องถึงการกระทำผิดหรือศพที่ตนรู้เห็น ในกรณีที่ทำเป็นพนักงานสอบสวนหรืออัยการต้องให้พยานผู้เสียหาย ผู้ต้องหาชี้ตัวบุคคลยื่นยันวัตถุสิ่งของหรือศพ

ก่อนการชี้ตัวหรือยื่นยันนั้น ผู้ที่จะชี้ตัวบุคคลยื่นยันวัตถุสิ่งของหรือศพต้องให้การเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตนได้พบเหตุพร้อมทั้งบอกลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลวัตถุสิ่งของหรือศพนั้น

ในการชี้ตัวต้องนำเอาบุคคลที่จะถูกชี้ตัวมาร่วมกับบุคคลอื่นอย่างน้อย 3 คน ที่มีรูปร่างคล้ายกันแล้วนำผู้ที่จะชี้ตัวมาทำการชี้ตัว โดยต้องทำการรับและความปลอดภัยของบุคคลดังกล่าว

ในการยื่นยันวัตถุสิ่งของนั้นต้องนำวัตถุสิ่งของที่จะถูกยื่นยันมาวางรวมกับวัตถุสิ่งของอื่นที่มีลักษณะคล้ายกันประเภทเดียวกันอย่างน้อย 3 ชิ้น แล้วนำตัวผู้ที่จะยื่นยันมายื่นยันวัตถุดังกล่าว

การทำบันทึกการชี้ตัวหรือการยื่นยันนั้นให้ปฏิบัติตามมาตรา 54 ของกฎหมายฉบับนี้

หมวดที่ 4

มาตรการเพื่อความปลอดภัย

มาตรา 59 ประเภทมาตรการเพื่อความปลอดภัย

ประเภทมาตรการเพื่อความปลอดภัย มีดังนี้

- การพาตัว
- การกักขัง
- การจับ
- การขังชั่วคราว
- การปล่อยตัวชั่วคราว
- การควบคุมตัวอยู่กับที่
- การให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่

มาตรา 60 การพาตัว

ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยผู้ต้องหาพยานโจทก์แฝง ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแฝง หากได้รับหมายเรียกถึง 3 ครั้งแต่ไม่เข้ามาตามหมายเรียก โดยไม่มีเหตุผลนั้นหัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวนหรืออัยการจะออกคำสั่งให้พาตัวบุคคลดังกล่าว

มาตรา 61 การกักขัง

เมื่อได้สอบปากคำของผู้ต้องสงสัยแล้ว ถ้าพบว่ามีข้อมูลหนักแน่นว่าบุคคลดังกล่าวได้กระทำความผิดทางอาญาที่กฎหมายบัญญัติโทษจำคุกหัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวน หรืออัยการอาจจะออกคำสั่งกักขังตัวบุคคลดังกล่าวไว้ได้ 48 ชั่วโมง เพื่อทำการสืบสวนสอบสวนต่อแต่ต้องรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้อัยการทราบภายใน 24 ชั่วโมง นับจากวันที่กักขังเป็นต้นไป

ภายใน 48 ชั่วโมงนั้นพนักงานสอบสวนต้องรีบร้อนสอบปากคำเบื้องต้นของผู้ถูกกักขังภายหลังสอบปากคำเสร็จต้องลงความเห็นชี้ขาดดังต่อไปนี้

1. ถ้าหากเห็นว่าไม่มีข้อมูลหนักแน่น ที่จะทำให้ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนได้นั้น พนักงานสอบสวนต้องขอคำสั่งปล่อยตัวจากหัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวนหรืออัยการแล้วปล่อยตัวผู้ถูกกักขังพร้อมทั้งรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้อัยการทราบในทันที

2. ถ้าหากพบว่ามีข้อมูลหนักแน่นที่ทำให้ออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนได้ และถ้าหากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องทำการกักขังชั่วคราวแล้ว หัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวนต้องออกคำสั่งเปิดการสืบสวนสอบสวนและขอคำสั่งขังชั่วคราวจากอัยการ

ภายหลังที่ได้รับคำแนะนำขอ กักขังชั่วคราวของหัวหน้าองค์กรสืบสวนสอบสวนหรือพนักงานสอบสวนแล้วอัยการต้องลงความเห็นชี้ขาดภายใน 24 ชั่วโมง ว่าจะปล่อยตัวหรือจะขังชั่วคราว

มาตรา 62 การจับ

การจับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งต้องมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของอัยการหรือศาล ยกเว้นในกรณีการกระทำผิดซึ่งหน้า

ก่อนจะออกคำสั่งจับตัวนั้น อัยการหรือศาลต้องพิจารณาเงื่อนไขดังนี้

1. การกระทำต้องเป็นการกระทำผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุก
2. หลักฐานในคดีต้องหนักแน่น

นอกจากนี้แล้วยังต้องพิจารณาเงื่อนไข เช่น ผู้ต้องสงสัย อาจเอาตัวหลบหนี ทำลายหลักฐาน กระทำผิดใหม่ ทำร้ายผู้เสียหาย พยานหรือผู้ต้องสงสัย อาจถูกทำร้ายจากผู้เสียหายหรือจากบุคคลอื่น

ถ้าหากจะจับตัวพระภิกษุ สามเณร ต้องแจ้งให้เจ้าอาวาสวัดหรือตัวแทนทราบเพื่อลาสิกขาบทก่อนในกรณีจับตัวนักบวชของศาสนาอื่น ก็ต้องแจ้งให้หัวหน้าที่รับผิดชอบขององค์กรศาสนานั้นทราบจึงสามารถทำการจับได้

การจับตัวในกรณีธรรมดาที่ต้องแจ้งคำสั่งพร้อมสาเหตุของการจับตัวให้ผู้ถูกจับทราบ

ในทุกกรณีที่ภายหลังได้จับตัวผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวน ต้องรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรให้อัยการทราบภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง การสอบปากคำของผู้ที่ถูกจับตัว ต้องดำเนินอย่างช้าภายในสี่สิบแปดชั่วโมง พร้อมลงความเห็นว่าจะปล่อยหรือจะขังชั่วคราว

ในกรณีที่เห็นว่าควรปล่อยตัวหรือต้องขังชั่วคราว หัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวนต้องขอคำสั่งปล่อยตัวหรือขังชั่วคราวจากอัยการ

ภายหลังที่ได้รับคำเสนอขอปล่อยตัวหรือขังชั่วคราวของเจ้าหน้าที่องค์การสืบสวนสอบสวน แล้วอัยการต้องลงความเห็นชี้ขาดภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงว่าจะให้ปล่อยตัวหรือจะขังชั่วคราว

ในกรณีที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวนทำการจับตัวนั้นต้องนำตัวผู้ถูกจับไปมอบให้พนักงานสอบสวนในทันที สำหรับการจับตัวใน**ที่ห่างไกล** ให้นำตัวผู้ถูกจับไปมอบให้พนักงานสอบสวนภายในเจ็ดวันนับจากวันที่จับตัวเป็นต้นไป

การจับตัวต้องดำเนินด้วยวิธีและรูปแบบที่เหมาะสม และสอดคล้องกับลักษณะของการกระทำผิดและผู้ถูกจับตัว

ห้ามทำร้ายหรือทรมานผู้ถูกจับ

การจับตัวไม่ว่าในกรณีใดก็ตามต้องแจ้งให้ครอบครัว สำนักงานองค์การหรือนิติบุคคลที่บุคคลนั้นสังกัดทราบ ภายในเวลายี่สิบสี่ชั่วโมง และต้องแจ้งสถานที่ขัง หากเห็นว่าไม่เป็นอุปสรรคในการดำเนินคดี

มาตรา 63 การจับตัวในกรณีการกระทำผิดซึ่งหน้าและในกรณีเร่งด่วน

การกระทำผิดซึ่งหน้าที่ คือ การกระทำผิดของบุคคลในกรณีดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่กำลังกระทำผิดหรือเพิ่งกระทำผิดสิ้นสุด
2. บุคคลที่ได้กระทำผิดที่กำลังถูกติดตามหรือมีบุคคลเห็นเหตุการณ์หรือผู้เสียหายได้ชี้ตัวว่าเป็นผู้กระทำผิด
3. บุคคลที่มีร่องรอยของการกระทำผิดอยู่ในตัว ในบ้าน หรือที่ทำงาน
ในระยะเวลาที่การกระทำผิดนั้นเพิ่งเกิดขึ้น

การกระทำผิดในกรณีเร่งด่วน คือการกระทำผิดของบุคคลในกรณีดังต่อไปนี้

1. บุคคลที่ถูกสงสัยว่าได้กระทำผิดซึ่งมีประวัติไม่ดี หรือที่อยู่ไม่แน่นอน
2. บุคคลที่ถูกสงสัยว่าได้กระทำผิด ซึ่งกำลังจะหลบหนี

การจับตัวในกรณีกระทำผิดซึ่งหน้าและเร่งด่วน ไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งของอัยการหรือศาล

ก็ได้

มาตรา 64 บันทึกการจับตัว

ในกรณีใดก็ตาม การจับตัวต้องทำบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ในบันทึกการจับตัวนั้น ต้องบอกชื่อ – สกุล ตำแหน่งหน้าที่และที่ประจำการของพนักงานสอบสวน พร้อมชื่อ – สกุล อายุ อาชีพ ตำแหน่งหน้าที่และที่อยู่ของผู้ถูกจับ วัน เวลาและสถานที่จับตัว ข้อกล่าวหา สาเหตุและพยานหลักฐานในการจับตัว

ในบันทึกการจับตัวต้องบอกชัดเจน ชื่อ จำนวน ประเภท น้ำหนัก คุณภาพ ของวัตถุสิ่งของที่ยึดเป็นของกลาง และวัตถุสิ่งของที่ติดตัวผู้ถูกจับ

วัตถุสิ่งของที่เป็นของติดตัวผู้ถูกจับที่ต้องตามกฎหมายนั้น ต้องมอบให้ครอบครัวของบุคคลดังกล่าวอย่างครบถ้วน และอยู่ในสภาพเดิมพร้อมทั้งทำบันทึกมอบรับโดยละเอียด ต่อหน้าผู้ที่ถูกจับตัว ในกรณีที่วัตถุสิ่งของที่เป็นของติดตัวของผู้ถูกจับตัว หากไม่ครบหรือไม่อยู่ในสภาพเดิม เจ้าหน้าที่ผู้รักษาวัตถุสิ่งของดังกล่าวจะมีความผิดอาญาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 112 และ 113 ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 65 การขังชั่วคราว

การขังชั่วคราว เป็นการขังก่อนคำพิพากษา เป็นที่สิ้นสุด เพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวน

การขังชั่วคราวต้องมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของอัยการ และต้องอ้างตามเงื่อนไขที่บัญญัติในมาตรา 62 ของกฎหมายฉบับนี้

กำหนดเวลาการขังชั่วคราวไม่ให้เกินสามเดือน นับจากวันที่ออกคำสั่งขังชั่วคราวเป็นต้นไป หากเห็นว่ามีความจำเป็นต้องสืบสวนสอบสวนต่ออัยการอาจขยายเวลาการขังชั่วคราวได้ครั้งละสามเดือน ตามการร้องขอของพนักงานสอบสวน แต่ระยะเวลาดังกล่าวไม่ให้เกินหกเดือน สำหรับการกระทำผิดในสถานเบาและไม่เกินหนึ่งปี สำหรับการกระทำผิดอุกฉกรรจ์ หากเลยระยะเวลาดังกล่าว แต่ยังไม่มีความมั่นคงเพียงพอขึ้นศาล อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันที พร้อมทั้งคืนสิ่งของติดตัวที่ต้องตามกฎหมาย คืนและในสภาพเดิมโดยทำบันทึกมอบรับโดยละเอียด

กำหนดเวลาการขังชั่วคราวให้รวมเข้าในกำหนดเวลาการปฏิบัติโทษ

มาตรา 66 การปล่อยตัวชั่วคราว

การปล่อยตัวชั่วคราว คือ การปล่อยตัวก่อนคำพิพากษาของศาล อันเป็นที่สิ้นสุดออกจาก การขังชั่วคราวเกี่ยวกับการกระทำผิดที่มีลักษณะเบาบางภายหลังที่การสืบสวนสอบสวนเสร็จสิ้น เพื่อต่อสู้คดีข้างนอก

การปล่อยตัวชั่วคราวต้องมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของอัยการ

ในเวลาดำเนินคดีอัยการอาจตกลงปล่อยตัวชั่วคราวโดยหน้าที่หรือปล่อยตามคำร้องของผู้ต้องหา นิติบุคคล ตัวแทน สามี หรือภรรยา ผู้ปกครอง พ่อหรือแม่ หรือญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดของผู้ต้องหาก็ได้

การปล่อยตัวชั่วคราวจะต้องอิงตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

ถ้าหากเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไม่หลบหนี จะไม่ไปทำลายหลักฐาน จะไม่ไปกระทำความผิดใหม่ จะไม่ไปทำร้ายผู้เสียหาย พยาน หรือผู้ต้องหาจะไม่ถูกทำร้ายจากผู้อื่น

ในการปล่อยตัวชั่วคราวตามการร้องขอของผู้ต้องหา นิติบุคคลที่ผู้ต้องหาสังกัด ตัวแทนสามีหรือภรรยาผู้ปกครอง พ่อหรือแม่ หรือญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดของผู้ต้องหานั้น อาจให้วางหลักทรัพย์อย่างเหมาะสม

ผู้ที่ถูกปล่อยตัวชั่วคราวต้องเข้าเสนอตัวต่อเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องตามวันเวลาที่กำหนดให้อย่างน้อยหนึ่งเดือนต่อครั้ง

ห้ามปล่อยตัวชั่วคราวสำหรับการกระทำความผิดอาชญากรรม

มาตรา 67 การคุมตัวกับที่

ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา อาจถูกคุมตัวอยู่กับที่โดยไม่ให้ออกจากที่อยู่หรือสถานที่หนึ่งใด โดยไม่ได้รับอนุญาตจากหัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวนหรืออัยการ

การคุมตัวอยู่กับที่ต้องมีคำสั่งของหัวหน้าองค์การสืบสวนสอบสวน หรืออัยการ โดยวางเงื่อนไขในการปฏิบัติให้แก่ผู้ถูกคุมตัวอยู่กับที่

ในกรณีที่ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา หากได้กระทำความผิดระเบียบของการควบคุมตัวอยู่กับที่แล้วอาจใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยอื่นที่หนักกว่าก็ได้

มาตรา 68 การให้ออกจากหน้าที่ตำแหน่ง

การให้ออกจากหน้าที่ตำแหน่งเป็นการไม่ให้ทำหน้าที่ของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา เนื่องมาจากการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องถึงตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลดังกล่าว เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคในการสืบสวนสอบสวน

การให้ออกจากหน้าที่ตำแหน่ง ต้องมีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรของอัยการ

คำสั่งให้ออกจากหน้าที่ตำแหน่งนั้นต้องส่งให้หน่วยงานที่ผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาทำงานอยู่

หมวดที่ 5

การชะลอการดำเนินคดี และการจำหน่ายคดี

มาตรา 69 การชะลอการดำเนินคดี

การชะลอการดำเนินคดี คือ การยุติการดำเนินคดีชั่วคราวด้วยสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ผู้ต้องหา หลบหนีจากการดำเนินคดี หรือไม่ทราบที่อยู่หรือหลักฐานในคดียังไม่เพียงพอ
2. ไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นผู้กระทำความผิด
3. ผู้ต้องหาป่วยหนัก หรือวิกลจริต โดยมีการรับรองจากคณะแพทย์

การชะลอการดำเนินคดีในกรณีที่ 1 และที่ 2 จะทำได้ต่อเมื่อระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนหากได้สิ้นสุด

การชะลอการดำเนินคดีต้องมีคำสั่งของหัวหน้าอัยการสืบสวนสอบสวน หรืออัยการคำสั่งชะลอการดำเนินคดีของหัวหน้าอัยการสืบสวนสอบสวน ต้องทำสำเนาส่งรายงานให้อัยการทราบ

การชะลอการดำเนินคดีในกรณีที่ 3 นั้น หัวหน้าอัยการสืบสวน – สอบสวน หรืออัยการต้องออกคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปรักษาตัว

คดีอาญาที่ได้ชะลอไว้แล้ว ก็จะถูกจำหน่าย หากหมดอายุความในการฟ้องร้องทางอาญา

คำสั่งชะลอและคำสั่งจำหน่ายคดีต้องแจ้งให้คู่ความรับทราบ ซึ่งผู้เสียหายหรือ โจทก์แพ่งมีสิทธิอุทธรณ์ภายในเจ็ดวันนับจากวันที่รับทราบเป็นต้นไป

มาตรา 70 การนำคดีที่ชะลอมาดำเนินใหม่

เมื่อสาเหตุของการชะลอการดำเนินคดีหากตกไปและอายุความในการฟ้องร้องยังไม่สิ้นสุด หัวหน้าอัยการสืบสวนสอบสวน หรืออัยการ ต้องออกคำสั่งดำเนินคดีที่ชะลอไว้แล้ว

มาตรา 71 การจำหน่ายคดี

การจำหน่ายคดี เป็นการยุติการดำเนินคดีด้วยสาเหตุดังนี้

1. เมื่อมีสาเหตุหนึ่งใดที่บัญญัติในมาตรา 4 ของกฎหมายฉบับนี้
2. เมื่อไม่มีหลักฐานยืนยันว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจำหน่ายคดี อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวผู้ต้องหาในทันที พนักงานสอบสวนหรืออัยการต้องคืนวัตถุสิ่งของคดีที่ถูกกฎหมาย ที่ยึดเป็นของกลางแก่ผู้ต้องหา

การจำหน่ายคดีมี 2 ประเภท คือ

- การจำหน่ายคดีทางกฎหมาย
- การจำหน่ายคดีทางหลักฐาน

การจำหน่ายคดีทางกฎหมาย เป็นการจำหน่ายคดีตามที่บัญญัติในข้อหนึ่งของมาตรานี้
การจำหน่ายคดีทางหลักฐาน เป็นการจำหน่ายคดีตามที่บัญญัติในข้อสองของมาตรานี้

มาตรา 72 การดำเนินคดีที่ถูกจำหน่ายคืนใหม่

การจำหน่ายคดีทางกฎหมายไม่สามารถดำเนินคดีคืนใหม่ได้

การจำหน่ายคดีทางหลักฐาน สามารถดำเนินคดีคืนใหม่ได้

การดำเนินคดีที่ถูกจำหน่ายจะดำเนินได้ต่อเมื่อมีหลักฐานใหม่และอายุความในการฟ้องร้อง
ทางอาญายังไม่สิ้นสุด

ในการดำเนินคดีที่ถูกจำหน่ายคืนใหม่นั้นอัยการต้องออกคำสั่งยกเลิกคำสั่งจำหน่ายคดีแล้ว
สั่งให้ดำเนินคดีนั้นคืน

หมวดที่ 6

อำนาจหน้าที่ของอัยการในการตรวจสอบการปฏิบัติกฎหมายขององค์การสืบสวนสอบสวน

มาตรา 73 อำนาจหน้าที่ของอัยการ

ในการตรวจสอบการปฏิบัติกฎหมายขององค์การสืบสวนสอบสวนอัยการมีอำนาจหน้าที่
ดังต่อไปนี้

1. ฟ้องร้อง เปิดการสืบสวนสอบสวน และสั่งฟ้องผู้กระทำผิด ใช้มาตรการเพื่อไม่ให้
ผู้กระทำผิดรอดพ้นจากการดำเนินคดี
2. ตรวจสอบการเคารพระเบียบการดำเนินการสืบสวนสอบสวน
3. ตรวจสอบเพื่อไม่ให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกจับ ข้อโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
4. ตรวจสอบเข้มงวด เพื่อไม่ให้ผู้บริสุทธิ์ถูกลงโทษ
5. เรียกสำนวน เอกสารและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำผิดจากองค์การสืบสวน
สอบสวนเพื่อทำการตรวจตรา
6. เข้าร่วมการสืบสวนสอบสวนคดีอาญา และในกรณีที่เป็นทำการสืบสวนสอบสวน
ด้วยตนเองก็ได้
7. ยกเลิกคำสั่งของหัวหน้าองค์การสืบสวน – สอบสวนที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
8. ให้คำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสืบสวน สอบสวนคดีอาญา ค้นหาตัว
ผู้กระทำผิด ตีความการกระทำผิด ใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัย

9. ออกคำสั่งเอาตัว จับ ชัง คั่น เคหะสถาน และคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราว
10. ขยายระยะเวลาการสืบสวนสอบสวน และระยะเวลาการขังชั่วคราว ตามที่บัญญัติในกฎหมาย
11. ส่งสำนวนคดีคืนให้พนักงานสอบสวน พร้อมให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม
12. สั่งให้พนักงานสอบสวนที่ได้ละเมิดกฎหมายในขณะดำเนินคดีให้ยุติการสืบสวนสอบสวนพร้อมทั้งดำเนินคดี หากพบว่าการละเมิดนั้นเป็นการกระทำผิดอาญา
13. การชะลอการดำเนินคดี หรือจำหน่ายคดี ตามสาเหตุที่ บัญญัติในมาตรา 69 และ 71 ของกฎหมายฉบับนี้
14. อำนาจหน้าที่อื่น ๆ ตามที่บัญญัติในกฎหมาย

มาตรา 74 ความเห็นของอัยการ

อัยการต้องพิจารณากลับกรอคดีที่พนักงานสอบสวนส่งมา ภายในสิบห้าวัน นับจากวันที่ได้รับสำนวนคดีเป็นต้นไป และต้องออกคำสั่งดังต่อไปนี้

1. ถ้าเห็นว่าการสืบสวน สอบสวนคดีหากยังไม่ครบอัยการต้องส่งสำนวนคดีให้องค์การสืบสวนสอบสวน พร้อมคำแนะนำเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนเพิ่มเติม
2. ถ้าหากเห็นว่า มีสาเหตุเกี่ยวกับการชะลอการดำเนินคดีตามที่บัญญัติในมาตรา 69 ของกฎหมายฉบับนี้แล้วอัยการออกคำสั่งชะลอการดำเนินคดี
3. ถ้าหากเห็นว่า มีสาเหตุที่ทำให้จำหน่ายคดีที่บัญญัติในมาตรา 71 ของกฎหมายฉบับนี้แล้ว อัยการจะต้องออกคำสั่งจำหน่ายคดี
4. ถ้าหากเห็นว่า มาตรการสืบสวนสอบสวนหรือมาตรการเพื่อความปลอดภัย ซึ่งพนักงานสอบสวนได้นำใช้ หากยังไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์ของคดีแล้วอัยการมีอำนาจเปลี่ยนแปลง ยกเลิกมาตรการดังกล่าว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคที่ 5 การดำเนินคดีในศาลชั้นต้น

มาตรา 75 การรับคดีมาพิจารณา

ศาลจะรับคดีอาญามาพิจารณาได้ต่อเมื่อ มีคำสั่งฟ้องชั้นศาลของอัยการเท่านั้น ศาลต้องพิจารณาคดีดังกล่าวภายในระยะเวลาหนึ่งเดือนนับจากวันที่ได้รับคำสั่งฟ้องจากอัยการเป็นต้นไป

มาตรา 76 การพิจารณาคดีของศาล

ภายหลังที่ได้รับสำนวนคดีจากอัยการ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจะมอบสำนวนให้ผู้พิพากษาคณะหนึ่งคนใดพิจารณาและนำเสนอต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เพื่อพิจารณาดังต่อไปนี้

1. ส่งสำนวนคดีคืนให้อัยการ เพื่อทำการสืบสวนสอบสวน เพิ่มเติม ถ้าเห็นว่าการสืบสวนสอบสวนยังไม่ครบ
2. ส่งสำนวนคดีคืนให้อัยการ เพื่อสั่งฟ้อง เพิ่มเติม ถ้าเห็นว่า ยังมีการกระทำผิดอื่น หรือบุคคลอื่นที่ยังไม่ถูกสั่งฟ้องชั้นศาล
3. กำหนดระยะเวลาและนำคดีออกพิจารณาในที่พิจารณา ถ้าเห็นว่า การสืบสวนสอบสวนหากดำเนินไป โดยถูกต้องครบถ้วน

มาตรา 77 มาตรการของศาล

ในการดำเนินคดีของศาล ศาลมีอำนาจใช้มาตรการสืบสวนสอบสวนและมาตรการเพื่อความปลอดภัยตามที่บัญญัติในมาตรา 42 ถึงมาตรา 68 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 78 การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น

การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ต้องเปิดขึ้นโดยเปิดเผยหรือทางลับในบางกรณี มีการถามค้าน ทำต่อเนื่องและไม่มีการสับเปลี่ยนองค์คณะ

ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะมีอำนาจหน้าที่นำพาการพิจารณาโดยวางตัวเป็นกลางในห้องพิจารณา

ภายหลังที่ได้เปิดการพิจารณาผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ต้องแจ้งรายชื่อคณะผู้พิพากษาอัยการ จำศาล คดีที่จะนำออกมาพิจารณา สิทธิในการคัดค้านตัวให้คู่ความและผู้เข้าร่วมดำเนินคดีทราบ ถ้าหากมีการเปลี่ยนคณะศาลเนื่องจากการคัดค้านตัว องค์คณะผู้พิพากษาต้องปิดการพิจารณาชั่วคราว เพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว

หลังจากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะ จะสอบถามประวัติของจำเลย แจ้งคำสั่งฟ้องของอัยการและข้อกล่าวหาให้ผู้ต้องหาทราบ

จากนั้น องค์กรจะรับฟังคำให้การของผู้เสียหาย หรือโจทก์แพ่ง จำเลย ผู้รับผิดชอบใช้
แทนทางแพ่ง ทนายความ พยาน และผู้เข้าร่วมอื่น ๆ ในการดำเนินคดี

ในเวลาพิจารณาคดีนั้น คู่ความ และผู้เข้าร่วมอื่น อัยการ องค์กร มีสิทธิถามผู้เข้าร่วมใน
การดำเนินคดีเพิ่มเติมโดยการอนุญาตของผู้พิพากษาหัวหน้าองค์กร องค์กรศาลนำบรรดาของ
กลาง และหลักฐานในคดีมาเสนอในที่พิจารณาแล้วเปิดการถามค้าน

เมื่อการถามค้านเสร็จสิ้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะก็จะเสนอให้อัยการแถลงภายหลังที่
องค์กรผู้พิพากษาได้อนุญาตให้จำเลยหรือทนายความจำเลยมีความเห็นครั้งสุดท้าย ผู้พิพากษา
หัวหน้าองค์กรก็จะปิดการถามค้าน และกล่าวปิดการพิจารณาชั่วคราว หรือทำคำวินิจฉัยใน
ห้องลับ

ถ้าหากมีการสับเปลี่ยนคณะศาลนั้นต้องทำการพิจารณาใหม่

มาตรา 79 การกระทำวินิจฉัยในห้องลับ

การทำคำวินิจฉัยในห้องลับต้องทำอย่างรอบคอบ ชัดเจน โดยอิงตามผลของการพิจารณา
และสืบพยานในที่พิจารณาเป็นหลัก

การลงความเห็นชี้ขาดในห้องลับ ต้องถือเอาตามเสียงข้างมาก โดยให้ผู้พิพากษาและผู้ที่มี
คุณวุฒิลงความเห็นเป็นคนแรก ส่วนผู้พิพากษาหัวหน้าองค์กร ลงความเห็นเป็นคนสุดท้าย

ผู้ที่ไม่เห็นด้วยตามเสียงข้างมาก มีสิทธิเสนอความเห็นของตนเป็นลายลักษณ์อักษรลงใน
สำนวนคดีเพื่อให้ศาลชั้นบนพิจารณาในกรณีที่มีการอุทธรณ์หรือฎีกา

มาตรา 80 การอ่านคำพิพากษา

ภายหลังที่ได้ทำคำวินิจฉัยในห้องลับ องค์กรผู้พิพากษาต้องนำคำพิพากษามาอ่านใน
ห้องพิจารณาโดยเปิดเผย หรือมาทั้งแจ้งสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษา

หากไม่สามารถอ่านคำพิพากษาได้ในวันนั้นก็สามารรถเลื่อนไปอ่านในวันต่อไป แต่ต้อง
อ่านภายใน 7 วัน

มาตรา 81 การชะลอและการเลื่อนการพิจารณา

การชะลอการพิจารณา คือ การยุติการเปิดการพิจารณาของศาลชั่วคราว เนื่องจาก
มีเหตุการณ์หนึ่งใด ที่เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณานั้น เช่น จำเลยป่วยกะทันหันหรือเสีย
ความสามารถทางด้านการประพฤติ

การเลื่อนการพิจารณาคือ การตกลงนำคดีไปพิจารณาในวันข้างหน้า เพราะความจำเป็นต้อง
ทวงเอาหลักฐานใหม่หรือผู้เข้าร่วมในคดีคนหนึ่งคนใดที่สำคัญต่อการพิจารณาไม่เข้าร่วมใน
การพิจารณาหรือสาเหตุอื่น ๆ

มาตรา 82 การพิพากษาต่อหน้า ถือว่าต่อหน้าและการพิพากษาลับหลัง

การพิพากษาต่อหน้าคือ การพิพากษาของศาลที่โจทก์แพ่งและจำเลยเข้าร่วมในการพิจารณาคดี เว้นเสียแต่การพิจารณาคดีพิพากษาคดีในศาลฎีกา

การพิพากษาถือว่าต่อหน้าเป็นการพิพากษาของศาลที่โจทก์แพ่งหรือจำเลยได้รับหมายเรียกเข้าร่วมการพิจารณาของศาล แต่ไม่เข้าร่วมโดยไม่มีเหตุผล หรือในกรณีที่การกระทำผิดที่มีโทษเบาบาง ซึ่งโจทก์แพ่ง หรือจำเลยเสนอให้ศาลพิจารณาคดีพิพากษาโดยไม่ได้เข้าร่วมด้วย ในกรณีนี้บุคคลดังกล่าว ไม่มีสิทธิคัดค้านคำพิพากษา แต่มีสิทธิอุทธรณ์เท่านั้น

การพิพากษาลับหลังเป็นการพิพากษาของศาลที่โจทก์แพ่ง หรือจำเลยไม่ได้เข้าร่วมในการพิจารณา ซึ่งศาลได้ส่งหมายเรียกแล้วและเชื่อว่าบุคคลดังกล่าว ได้รับหมายเรียกแต่ไม่ได้รับเพราะสาเหตุหนึ่งใด เช่น หมายเรียกส่งไม่ถึงมือ บุคคลดังกล่าวหลบหลีก ในกรณีดังกล่าว โจทก์แพ่งหรือจำเลยมีสิทธิคัดค้านได้ภายในยี่สิบวัน นับจากวันที่รับทราบคำพิพากษานั้นเป็นต้นไป องค์คณะศาลเดิมต้องพิพากษาคดีนั้นขึ้นใหม่ โดยต่อหน้าบุคคลดังกล่าวตามระเบียบการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น

มาตรา 83 อำนาจหน้าที่ของศาลในการดำเนินคดีเป็นชั้นต้น

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา คือ ศาลที่เหตุการณ์คดีเกิดขึ้นหรือที่จำเลยอาศัยศาลอำเภอ เทศบาล ศาลจังหวัด นคร มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นชั้นต้น ศาลอำเภอ เทศบาล มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา เกี่ยวกับการกระทำผิดที่มีโทษไม่สูงตามที่บัญญัติในมาตรา 22 ของประมวลกฎหมายอาญา

สำหรับศาลจังหวัด นคร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ที่ไม่ขึ้นกับอำนาจของศาลอำเภอ เทศบาล

มาตรา 84 ประเภทคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

ประกอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีดังนี้

1. พิพากษาลงโทษ
 - จำคุก ปรับ และอื่น ๆ
 - รอลงอาญา ทั้งหมดหรือบางส่วน

2. พิพากษาให้พ้นข้อกล่าวหา

ศาลชั้นต้นที่ได้พิพากษาคดีแล้วต้องจัด พิมพ์ คำพิพากษาให้แล้วเสร็จ ภายในสิบวันนับจากวันที่ลงคำพิพากษาเป็นต้นไป

ในกรณีที่ไม่มีกรอุทธรณ์หรือคัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ถือว่า คำพิพากษานั้นเป็นที่สิ้นสุดและไม่มีสิทธิฎีกาคำพิพากษาดังกล่าว

ภาคที่ 6 การดำเนินคดีในศาลอุทธรณ์

มาตรา 85 สิทธิในการอุทธรณ์ และเสนอคัดค้าน คำพิพากษาของศาล

จำเลย ทนายความ หรือผู้ปกป้องอื่น ของจำเลยมีสิทธิอุทธรณ์ คำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาล

อัยการ มีสิทธิคัดค้าน ต่อศาลอุทธรณ์ทุกคำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่มีเหตุผลเพียงพอ

โจทก์แพ่ง ผู้รับผิดชอบใช้แทนทางแพ่ง ทนายความ หรือผู้ปกป้องอื่นของบุคคลดังกล่าว มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่ง คำชี้แจงและคำพิพากษาของศาลเกี่ยวกับปัญหาทางแพ่งเท่านั้น

การอุทธรณ์คำสั่ง คำชี้ขาด หรือคำพิพากษาของศาลต้องยื่นต่อศาลเท่านั้น

มาตรา 86 ระยะเวลาการอุทธรณ์ และการเสนอคัดค้านคำพิพากษาของศาล

ศาลอุทธรณ์จะรับคดีมาพิจารณาได้ต่อเมื่อมีคำร้องอุทธรณ์ของคู่ความ หรือคำเสนอคัดค้านของอัยการเท่านั้น

คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ และอัยการมีสิทธิเสนอคัดค้าน คำสั่ง คำชี้ขาดของศาลชั้นต้นได้ภายในเจ็ดวัน นับจากวันที่รับทราบเป็นต้นไป สำหรับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ระยะเวลาการอุทธรณ์หรือคัดค้าน ยี่สิบวันนับจากวันที่อ่านหรือรับทราบคำพิพากษาเป็นต้นไป

มาตรา 87 ระเบียบการอุทธรณ์หรือการเสนอคัดค้านคำพิพากษาของศาล

ในกรณีที่มีการอุทธรณ์ หรือเสนอคัดค้านคำสั่ง คำชี้ขาดและคำพิพากษาของศาล คู่ความหรืออัยการต้องยื่นคำร้องอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้านของตนต่อศาลอุทธรณ์โดยยื่นผ่านศาลชั้นต้น ศาลชั้นต้นต้องให้คำแนะนำ แก่ผู้อุทธรณ์ทราบเกี่ยวกับระยะเวลาการอุทธรณ์ การทำคำร้องอุทธรณ์ คำทำเนียบการอุทธรณ์ และสิทธิต่าง ๆ ของผู้อุทธรณ์ ศาลชั้นต้นต้องรับคำอุทธรณ์ หรือคำเสนอคัดค้านของอัยการถึงแม้ว่าจะเลยกำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์ หรือคัดค้านก็ตาม หลังจากสิ้นสุดระยะเวลาการอุทธรณ์ หรือเสนอคัดค้าน ภายในสามสิบวัน ศาลชั้นต้นต้องส่งคำร้องอุทธรณ์หรือคัดค้าน พร้อมด้วยสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อดำเนินคดีต่อไป

ในกรณีที่ศาลชั้นต้น หากไม่รับคำอุทธรณ์หรือคัดค้าน คำพิพากษาคู่ความหรืออัยการมีสิทธิยื่นคำอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลอุทธรณ์

ภายหลังระยะเวลาการอุทธรณ์ได้สิ้นสุดลงแล้ว ถ้าศาลชั้นต้นที่รับคำร้องอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้าน ยี่สิบวันในการส่งสำนวนคดีไปยังศาลอุทธรณ์ คู่ความหรืออัยการมีสิทธิเสนอต่อศาลอุทธรณ์เพื่อทวงสำนวนคดีดังกล่าวมาพิจารณา

ศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาภายในสองเดือน นับจากวันที่ได้รับสำนวนเป็นต้นไป

ในกรณีที่มีการร้องขออุทธรณ์ หรือคำเสนอคัดค้าน คำพิพากษานั้นศาลชั้นต้นต้องแจ้งคำร้องอุทธรณ์ หรือคำเสนอคัดค้านให้คู่ความอีกฝ่ายทราบ หรือให้แก่คำร้องอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้าน ถ้าจำเลยถูกขัง ต้องแจ้งผ่านเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

ก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์นั้นคู่ความและอัยการมีสิทธิให้คำอธิบายเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อชี้แจงเหตุผลเพิ่มเติมต่อคำอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้านของตน

มาตรา 88 สิทธิในการถอนคำอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้าน

ก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์นั้นคู่ความและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีหรืออัยการมีสิทธิถอนคำอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้านของตนได้

ในกรณีที่มีการถอนคำอุทธรณ์หรือคำเสนอคัดค้านแล้วคู่ความและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีหรืออัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์หรือคัดค้านได้อีก

มาตรา 89 การเสนอหลักฐานใหม่ต่อศาลอุทธรณ์

ในศาลอุทธรณ์บุคคลที่กล่าวไว้ในมาตรา 85 ของกฎหมายฉบับนี้ มีสิทธิเสนอหลักฐานใหม่เพิ่มเติมก่อนอัยการจะแถลงในที่พิจารณา

มาตรา 90 ระเบียบการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์

ระเบียบการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น ตามที่ได้บัญญัติในบางมาตรา 77, 78, 79, 80, 81 และมาตรา 82 ของกฎหมายฉบับนี้

ภายหลังที่ผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะได้กล่าวเปิดการพิจารณาตามระเบียบการและองค์คณะศาลผู้รับผิดชอบคดีได้รายงาน ผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะให้ผู้อุทธรณ์ หรืออัยการชั้นอุทธรณ์ให้เหตุผลในการอุทธรณ์หรือการคัดค้านของตน

ในกรณีที่มีการเสนอหลักฐานเพิ่มเติม ศาลต้องแจ้งให้อัยการอุทธรณ์และบรรดาผู้เข้าร่วมในที่พิจารณาทราบด้วย จากนั้นจำเลยทนายความหรือผู้ปกป้อง ให้คำอธิบายต่อศาล ภายหลังที่ศาลได้ฟังคำแถลงของอัยการอุทธรณ์ต้องให้จำเลยหรือผู้ปกป้อง มีความเห็นเพิ่มเติมเป็นคนสุดท้ายแล้ว ศาลจะกล่าวปิดการถามค้านและกล่าวปิดการพิจารณาชั่วคราว เพื่อทำคำวินิจฉัยในห้องลับ จากนั้นก็นำคำพิพากษามาอ่าน

มาตรา 91 ขอบเขตสิทธิในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์

ในการพิจารณาคดีอาญา ศาลอุทธรณ์จะตรวจสอบคำพิพากษาทางด้านความถูกต้องในแง่กฎหมาย และเหตุผลของคำพิพากษาโดยอิงตามผลการพิจารณาเป็นหลักหรือหลักฐานใหม่เพิ่มเติม

ศาลอุทธรณ์ไม่เพียงแต่จะพิจารณาปัญหาที่ได้อุทธรณ์ หรือเสนอคัดค้านเท่านั้น แต่ยังต้องตรวจตราการดำเนินคดีทั้งหมดที่เกี่ยวกับจำเลยในคดีเดียวกัน ถึงแม้ว่าจำเลยจำนวนหนึ่งไม่ขออุทธรณ์ หรืออัยการไม่เสนอคัดค้านก็ตาม

ในการพิจารณาคดีศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิพากษาลดโทษให้จำเลยแต่ไม่มีอำนาจเพิ่มโทษให้จำเลยหนักขึ้นกว่าเดิม เว้นเสียแต่มีคำเสนอคัดค้านของอัยการเท่านั้น

มาตรา 92 ประเภทคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

ประเภทคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีดังนี้

1. ยืนตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นทั้งหมด
2. เปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้นบางส่วนหรือทั้งหมด พิพากษาเพิ่ม หรือลดโทษ
3. ยกเลิกคำพิพากษา ส่งคดีคืนไปยังศาลชั้นต้น องค์กรคณะใหม่พิจารณาหรือองค์กรเก่า ในกรณีที่ต้ององค์กรเก่ายังไม่ได้พิจารณาคำร้องขออย่างใดอย่างหนึ่งของคู่ความหรือคำเสนอคัดค้านของอัยการ

4. ยกเลิกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นทั้งหมดแล้วพิพากษาให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหา คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์เป็นคำพิพากษาขั้นสุดท้าย ทางเนื้อหาคดี

ศาลอุทธรณ์ที่ได้พิพากษาคดีเสร็จต้องจัดพิมพ์คำพิพากษาให้แล้วเสร็จภายในยี่สิบวัน

นับจากวันพิพากษาเป็นต้นไป

มาตรา 93 สาเหตุที่ยกเลิก หรือเปลี่ยนแปลงคำพิพากษา

สาเหตุที่ทำให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีดังนี้

1. การสืบสวน-สอบสวน หรือการพิจารณาคดีในศาลไม่ทำโดยชัดเจน
2. ความเห็นของศาลไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์แท้จริงของคดี
3. การลงโทษไม่สอดคล้องกับลักษณะความเป็นอันตรายต่อสังคมของการกระทำความผิด และลักษณะของผู้กระทำความผิด
4. มีการละเมิดระเบียบ การดำเนินคดีอาญาหรือการใช้บทบัญญัติกฎหมายอาญาไม่ถูกต้อง

มาตรา 94 การพิจารณาคดีครั้งใหม่ของศาลชั้นต้น

ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ หากส่งสำนวนคดีคืนไปยังศาลชั้นต้นพิจารณาครั้งใหม่ การพิจารณาคดีดังกล่าวต้องปฏิบัติตามระเบียบการทั่วไป

ในการพิจารณาคดีคืนใหม่นั้น ศาลชั้นต้นจะเพิ่มโทษได้ต่อเมื่อการสืบสวนสอบสวนคดีคืนใหม่นั้นได้ค้นพบเหตุการณ์ที่ยืนยันว่าจำเลยได้มีการกระทำความผิดใหม่ โดยมีคำสั่งฟ้องเพิ่มเติมของอัยการ

ภาคที่ 7 การดำเนินคดีในศาลฎีกา

มาตรา 95 อำนาจหน้าที่ของศาลฎีกา

ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่พิพากษาคดีชั้นฎีกา และสุดท้ายทางกฎหมายเท่านั้น

มาตรา 96 การขอฎีกาและการเสนอคัดค้านคำพิพากษาของศาล

คำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ โจทก์แพ่ง จำเลย ทนายความ หรือผู้ปกป้องอื่น ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรืออัยการ อุทธรณ์ มีสิทธิขอฎีกา หรือเสนอคัดค้านต่อศาลฎีกา เพื่อตรวจตราความถูกต้องตามกฎหมายของคำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษานั้น

ศาลฎีกา จะรับเอาคำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มาพิจารณาได้ต่อเมื่อได้มีคำเสนอฎีกาของโจทก์แพ่ง จำเลย ทนายความหรือผู้ปกครองอื่นของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือคำเสนอคัดค้านของอัยการอุทธรณ์

โจทก์แพ่งหรือจำเลย และอัยการอุทธรณ์ มีสิทธิขอฎีกาหรือเสนอคัดค้านคำสั่ง คำชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ได้ภายในเจ็ดวัน นับจากวันที่รับทราบ เป็นต้นไป สำหรับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์นั้น ให้ฎีกาหรือคัดค้านภายในสองเดือน นับจากวันที่อ่านหรือวันรับทราบคำพิพากษานั้น เป็นต้นไป

มาตรา 97 ระเบียบการขอฎีกา

ในกรณีที่มีการขอฎีกาหรือเสนอคัดค้าน คำสั่ง คำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลคู่ความ หรืออัยการต้องยื่นคำขอฎีกา หรือคำเสนอคัดค้านของตนต่อศาลฎีกาโดยผ่านศาลอุทธรณ์ที่ได้พิพากษาคดีนั้น ศาลอุทธรณ์ต้องให้คำแนะนำให้บุคคลที่ร้องขอฎีกาทราบ เกี่ยวกับระยะเวลาขอฎีกา การทำคำร้องขอฎีกา ค่าธรรมเนียมขอฎีกา และสิทธิต่าง ๆ ศาลอุทธรณ์ ต้องรับคำขอฎีกา หรือเสนอคัดค้านดังกล่าวถึงว่าระยะเวลาขอฎีกานั้นจะสิ้นสุดก็ตามภายหลังสิ้นสุดระยะเวลาขอฎีกา หรือคำเสนอขอฎีกา หรือคำเสนอคัดค้านพร้อมด้วยสำนวนคดีไปยังศาลฎีกาเพื่อกำหนดคดีต่อไป

ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ หากไม่รับหรือยึดการรับคำขอฎีกา หรือคำเสนอคัดค้านคำพิพากษาของศาล คู่ความหรืออัยการ มีสิทธิขอฎีกาหรือเสนอคัดค้านโดยตรงต่อศาลฎีกา

หลังจากระยะเวลาขอฎีกาได้สิ้นสุด ถ้าศาลอุทธรณ์ที่ได้รับคำร้องฎีกาหรือคำเสนอคัดค้าน หากยึดเวลาในการส่งสำนวนคดีไปยังศาลฎีกา คู่ความหรืออัยการมีสิทธิเสนอไปยังศาลฎีกา เพื่อทวงสำนวนคดีดังกล่าวมาพิจารณา

ศาลฎีกาต้องพิจารณาคดีภายในระยะเวลาสองเดือนนับจากวันที่ได้รับสำนวนคดีเป็นต้นไป

ในกรณีที่มิมีคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านคำพิพากษานั้น ศาลอุทธรณ์ต้องแจ้งคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ เพื่อแก้คำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้าน หากจำเลยถูกขังก็ต้องแจ้งผ่านเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์

ก่อนการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลฎีกานั้น คู่ความและอัยการมีสิทธิให้คำอธิบายเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้เหตุผลเพิ่มเติมต่อการขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านของตน

มาตรา 98 การพิจารณาคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านในศาลฎีกา

ศาลฎีกาพิจารณาคำร้องขอฎีกา และคำเสนอคัดค้าน โดยมีอัยการสูงสุดเข้าร่วมเพื่อแถลง

ในกรณีที่จำเป็น ศาลฎีกาจะเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีมาร่วมในการพิจารณาก็ได้

ภายหลังที่เปิดการพิจารณา ผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะจะรายงานเหตุการณ์ของคดี รายงานเกี่ยวกับคำสั่ง คำชี้ขาด หรือคำพิพากษาเนือหาคำร้องขอฎีกา หรือเสนอคัดค้านพร้อมด้วยความเห็นของตนเกี่ยวกับคดีนั้น จากนั้นองค์คณะผู้พิพากษาคณะอื่น อัยการสูงสุดมีสิทธิถาม ผู้รับผิดชอบรายงานคดีและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในคดีมีสิทธิเสนอและให้ความเห็นของตนต่อการพิจารณาคดีนั้น ภายหลังที่อัยการสูงสุดได้แถลงเสร็จ ผู้พิพากษาหัวหน้าองค์คณะก็กล่าวปิดการพิจารณาชั่วคราวเพื่อทำคำวินิจฉัยในห้องลับแล้วนำคำพิพากษามาอ่าน โดยเปิดเผย

มาตรา 99 ประเภทคำพิพากษาของศาลฎีกา

ประเภทคำพิพากษาของศาลฎีกา มีดังนี้

1. ไม่รับพิจารณาคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้าน หากคู่ความหรืออัยการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ตามระเบียบการขอฎีกาหรือเสนอคัดค้าน
2. ยกเลิกคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านแล้วพิพากษาขึ้นตามคำสั่งคำชี้ขาด หรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ทั้งหมด
3. เปลี่ยนแปลงคำสั่งคำชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์บางส่วนหรือทั้งหมดที่มีการละเมิดกฎหมาย
4. ยกเลิกคำสั่งคำชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ทั้งหมดโดยไม่ส่งคดีคืนไปยังศาลอุทธรณ์แล้วให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหา
5. ยกเลิกคำสั่งคำชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์บางส่วนหรือทั้งหมดแล้วส่งคดีคืนไปยังศาลอุทธรณ์คณะใหม่หรือคณะเก่าในกรณีที่ศาลอุทธรณ์คณะเก่ายังไม่ได้พิจารณาคำร้องขออย่างหนึ่งอย่างใด

มาตรา 100 สาเหตุที่ทำให้มีการยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งคำชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์

ศาลฎีกามีอำนาจยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งคำชี้ขาดหรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์บางส่วนหรือทั้งหมดเมื่อมีสาเหตุหนึ่งใดที่บัญญัติไว้ในข้อ 3 และ 4 มาตรา 93 ของกฎหมายฉบับนี้

มาตรา 101 ขอบเขตอำนาจในการพิจารณาคดีในศาลฎีกา

ในการพิจารณาคำร้องขอฎีกาและคำเสนอคัดค้านนั้น ศาลฎีกามีหน้าที่พิจารณาปัญหาที่ได้ยกขึ้นในคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านทางด้านกฎหมายเท่านั้น และจะไม่ทำการพิจารณาเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคดีนั้นอีก

ถ้าหากในคดีนั้นมีผู้ถูกพิพากษาลงโทษหลายคน แต่คำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านเกี่ยวข้องกับเพียงผู้ถูกพิพากษาคนใดคนหนึ่งหรือจำนวน 1 เท่านั้น ศาลต้องพิจารณาทั้งหมดในคดีเดียวกันถึงแม้ว่าคำร้องขอฎีกาหรือคำเสนอคัดค้านไม่ได้เกี่ยวข้องกับผู้ที่ถูกพิพากษาก็ตาม

ในกรณีที่เห็นว่าศาลอุทธรณ์หากได้พิพากษาให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหาโดยไม่ถูกต้องหรือหากเห็นว่าการลงโทษจำเลยไม่สอดคล้องกับการกระทำผิดตัวจริงนั้น ศาลฎีกาต้องยกเลิกคำพิพากษาแล้วส่งสำนวนคดีคืนให้ศาลอุทธรณ์ที่เกี่ยวข้องพิจารณาใหม่

มาตรา 102 การพิจารณาคดีครั้งใหม่ของศาลอุทธรณ์

ภายหลังที่ศาลฎีกาได้ยกเลิกคำพิพากษาแล้วส่งให้ศาลอุทธรณ์พิพากษาครั้งใหม่นั้น การพิจารณาคดีให้ปฏิบัติตามระเบียบการที่ได้บัญญัติในมาตรา 90 ของกฎหมายฉบับนี้

ในกรณีที่คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์คณะใหม่ หากได้พิพากษาไม่ตรงกับคำพิพากษาของศาลฎีกา ถ้าหากจำเลยไม่ขอฎีกาก็ให้อัยการสูงสุดเสนอคัดค้านไปยังศาลฎีกาทันที

ในการพิจารณาคดีครั้งใหม่นั้น ถ้าหากศาลฎีกาได้พิพากษาเหมือนเดิมและส่งคดีคืนไปยังศาลอุทธรณ์เป็นครั้งที่ 2 ศาลอุทธรณ์คณะใหม่นั้นต้องได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลฎีกานั้นโดยเด็ดขาด

ภาคที่ 8

การบังคับตามคำพิพากษาของศาล

มาตรา 103 คำพิพากษาของศาลที่จะต้องนำมาบังคับปฏิบัติ

คำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษาของศาลที่จะต้องนำมาบังคับปฏิบัติมี

1. คำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษาของศาลอำเภอ เทศบาล อันเป็นที่สิ้นสุด
2. คำสั่งชี้ขาด และคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ต้องบังคับปฏิบัติชั่วคราว
3. คำสั่งชี้ขาด และคำพิพากษาชั้นต้นและคำพิพากษาชั้นอุทธรณ์ของศาลจังหวัดนคร
อันเป็นที่สิ้นสุด
4. คำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อันเป็นที่สิ้นสุด
5. คำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษาของศาลฎีกา

มาตรา 104 หน่วยงานบังคับปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล

หน่วยงานบังคับปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาล มี

1. หน่วยงานบังคับคดีของหน่วยงานยุติธรรมจังหวัดนคร และหน่วยงานบังคับคดียุติธรรม อำเภอ เทศบาลเกี่ยวกับการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง ค่าปรับ การยึดทรัพย์ และควบคุมความประพฤติ
2. ราชทัณฑ์เกี่ยวกับโทษจำคุก ซึ่งรายละเอียดจะมีระเบียบการเฉพาะบัญญัติ
ส่วนการบังคับตามคำสั่งชี้ขาดและคำพิพากษาของศาลทหารอันเป็นที่สิ้นสุด เป็นหน้าที่
ของเจ้าหน้าที่บังคับคดีฝ่ายทหารผู้รับผิดชอบ โดยจะมีระเบียบการเฉพาะต่างหาก

มาตรา 105 การปล่อยตัวนักโทษ

เมื่อผู้กระทำผิด หากได้ปฏิบัติโทษจำคุกครบตามกำหนดที่ศาลพิพากษาเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องปล่อยตัวบุคคลดังกล่าวถ้าบุคคลดังกล่าวยังไม่ได้รับการปล่อยตัว อัยการต้องออกคำสั่งปล่อยตัวในทันที

การปล่อยตัวนักโทษก่อนเวลาโดยมีเงื่อนไขให้ปฏิบัติตามมาตรา 47 ประมวลกฎหมายอาญา

การปล่อยตัวโดยการให้อภัยโทษของประธานประเทศ เนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ของชาติให้ปฏิบัติตามระเบียบการเกี่ยวกับการอภัยโทษ

การปล่อยตัวด้วยการให้นิรโทษกรรมให้ปฏิบัติตามการตกลงของรัฐสภา

การปล่อยตัวตามกรณีต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นต้องปฏิบัติในทันทีถึงแม้ว่าโจทก์ทางแพ่งจะอุทธรณ์ฎีกาหรือผู้กระทำความผิดยังไม่ได้ชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง หรือค่าปรับก็ตาม สำหรับการชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง หรือค่าปรับนั้นเป็นหน้าที่ของหน่วยงานบังคับคดี

มาตรา 106 วิธีการปล่อยตัว

การปล่อยตัวให้ปฏิบัติดังนี้

1. ภายหลังจากที่นักโทษได้ปฏิบัติโทษอย่างครบถ้วนตามคำพิพากษาของศาล ได้รับการปล่อยตัวก่อนเวลา หรือได้รับการปล่อยตัวตามคำสั่งของอัยการแล้ว เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ ต้องนำตัวบุคคลที่จะปล่อยมาแนะนำสั่งสอนพร้อมทั้งปฏิญาณตน ในเวลาปล่อยตัวนั้นให้เชิญองค์การปกครองและแจ้งให้ครอบครัวหรือญาติของผู้ถูกปล่อยตัวเข้าร่วมด้วย
2. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบรักษาวัตถุสิ่งของติดตัวที่ถูกต้องตามกฎหมาย ของผู้ถูกปล่อยตัว ต้องคืนสิ่งของติดตัวดังกล่าวให้ผู้ถูกปล่อยตัวครบและในสภาพเดิม โดยทำบันทึกมอบรับโดยละเอียด ในกรณีการคืนสิ่งของไม่ครบและไม่อยู่ในสภาพเดิม เจ้าหน้าที่ผู้รักษาจะมีความผิดตามที่บัญญัติในมาตรา 64 ของกฎหมายฉบับนี้
3. ในกรณีที่ผู้ถูกปล่อยตัว หากไม่มีครอบครัวหรือญาติมารับหรือไม่มีเงินไปจะกลับบ้านด้วยตนเอง เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องจัดหาอาหารและค่าเดินทางตามเงื่อนไขที่เหมาะสมให้ผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวพร้อมทั้งมีจดหมายแนะนำไปยังองค์การปกครอง
4. ในการปล่อยตัวนั้น เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องทำบันทึกการปล่อยตัวตามที่บัญญัติในระเบียบกฎหมาย
5. ในกรณีการปล่อยตัวนักโทษที่เป็นคนต่างประเทศที่ยังไม่ใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง ต้องมีมาตรการจำกัดไม่ให้ออกจากประเทศลาวจนกว่าจะใช้แทนค่าเสียหายครบตามจำนวน

มาตรา 107 การบังคับโทษประหารชีวิต

เมื่อคำพิพากษาประหารชีวิตเป็นที่สิ้นสุด เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษาดังกล่าว ประธานศาลฎีกาจะออกคำสั่งชี้ขาดเกี่ยวกับการประหารชีวิต ถ้าคำสั่งชี้ขาดของประธานศาลฎีกา หากยื่นตามการประหารชีวิตของคำพิพากษา ผู้ถูกตัดสินประหารชีวิตมีสิทธิร้องขอภัยโทษไปยังประธานประเทศภายในสามสิบวัน นับจากวันลงคำสั่งชี้ขาดหรือวันรับทราบคำสั่งชี้ขาดเป็นต้นไป

วิธีปฏิบัติโทษประหารชีวิตจะดำเนินได้ภายหลังจากหนึ่งปี นับจากวันที่ประธานประเทศออกคำสั่งลงไม่ให้อภัยโทษเป็นต้นไป หรือนับจากวันที่ศาลฎีกาออกคำสั่งชี้ขาดเป็นต้นไป ในกรณีที่ไม่มีกรขอภัยโทษ

วิธีปฏิบัติโทษประหารชีวิตมีระเบียบการเฉพาะต่างหาก

ภาคที่ 9 การรื้อฟื้นคดี

มาตรา 108 การรับคดีที่ถูกรื้อฟื้นมาพิจารณา

คำพิพากษาของศาลอันเป็นที่สิ้นสุดนั้นสามารถรื้อฟื้นได้
มีเพียงศาลฎีกาเท่านั้นที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีในชั้นรื้อฟื้น
ศาลฎีกาจะรับคดีอาญามาพิจารณาเป็นชั้นรื้อฟื้นได้ต่อเมื่อมีคำเสนอของอัยการสูงสุดโดยมี
หลักฐานใหม่เท่านั้น

การรื้อฟื้นคดีเป็นการดำเนินตามคำร้องขอของกลุ่มความ หรือโดยหน้าที่ของอัยการสูงสุด
การรื้อฟื้นคดีโดยอัยการสูงสุดนั้น เพื่อความถูกต้องตามกฎหมาย

มาตรา 109 สาเหตุที่ทำให้มีการรื้อฟื้นคดี

สาเหตุที่ทำให้มีการรื้อฟื้นคดีในกรณีที่ได้พบข้อมูลหรือหลักฐานใหม่ มีดังนี้

1. พยานในคดีได้ให้การเท็จ ผู้ชำนาญการพิเศษให้ความเห็นเท็จ มีการแปลภาษาเท็จ หรือการใช้หลักฐานปลอม ซึ่งทำให้การพิพากษามีความผิดพลาด
2. ผู้พิพากษาอัยการหรือพนักงานสอบสวนลำเอียง ซึ่งทำให้การพิพากษามีความผิดพลาด
3. เหตุการณ์อื่น ๆ ที่บ่งบอกถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ถูกพิพากษา ซึ่งศาล
ไม่ทราบในเวลาพิพากษานั้น

มาตรา 110 ระยะเวลาการรื้อฟื้นคดี

การรื้อฟื้นคดีในกรณีที่ได้พบข้อมูลหรือหลักฐานใหม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ทำให้โทษของผู้ถูก
พิพากษาหนักขึ้นนั้น จะดำเนินได้ภายในระยะเวลาหนึ่งปีเท่านั้น นับจากวันที่คำพิพากษาเป็นที่
สิ้นสุด เป็นต้นไป ส่วนการรื้อฟื้นคดีเพื่อทำให้โทษของผู้ถูกพิพากษาเบาลงหรือพ้นข้อกล่าวหา
นั้นทำได้โดยไม่มีกำหนดเวลา

การเสียชีวิตของผู้ถูกพิพากษาจะไม่เป็นอุปสรรคแก่การรื้อฟื้นคดี เพื่อวัตถุประสงค์ค้นหา
ความจริง

มาตรา 111 การสืบสวน-สอบสวนคดีอาญาในกรณีที่พบเห็นเหตุการณ์หรือหลักฐานใหม่

บุคคลหรือนิติบุคคลใดที่พบเห็นเหตุการณ์หรือหลักฐานใหม่เกี่ยวกับคดี ซึ่งมีคำชี้ขาด
คำพิพากษาอันเป็นที่สิ้นสุด ต้องยื่นคำร้องของตนหรือแจ้งต่ออัยการจังหวัด นคร

ในเมื่อมีสาเหตุหนึ่งสาเหตุใดที่บัญญัติในมาตรา 109 กฎหมายฉบับนี้อัยการต้องออกคำสั่ง
เปิดการสืบสวน-สอบสวนเกี่ยวกับการพบเห็นเหตุการณ์หรือหลักฐานใหม่

ในกรณีที่อัยการ หากเห็นว่าไม่มีเหตุผลในการรื้อฟื้นคดีขึ้นใหม่นั้น อัยการต้องออกคำสั่งไม่ให้เปิดการสืบสวนสอบสวน คำสั่งดังกล่าวต้องแจ้งให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ และมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกาคำดังกล่าวไปยังอัยการชั้นที่สูงกว่า

มาตรา 112 การดำเนินการของอัยการในการรื้อฟื้นคดี

ภายหลังที่การสืบสวนสอบสวนคดีเนื่องจากพบเห็นเหตุการณ์หรือหลักฐานใหม่ได้สิ้นสุด ถ้าเห็นว่ามีเหตุผลเพียงพอในการรื้อฟื้นคดีนั้น อัยการต้องส่งสำนวนคดีพร้อมผลการสืบสวนสอบสวนและคำแถลงของตนไปยังอัยการสูงสุด เพื่อเสนอรื้อฟื้นคดีนั้นต่อศาลฎีกา แต่ถ้าเห็นว่ามีเหตุผลเพียงพอในการรื้อฟื้นคดีแล้ว อัยการต้องออกคำสั่งจำหน่ายคดี และแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้บุคคลหรือนิติบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบ

มาตรา 113 อำนาจหน้าที่ของศาลในการพิจารณาการรื้อฟื้นคดี

ในการพิจารณาการรื้อฟื้นคดี ศาลฎีกามีอำนาจดังต่อไปนี้

1. ยกเลิกคำเสนอของอัยการสูงสุด
2. ยกเลิกคำพิพากษา และให้จำเลยพ้นข้อกล่าวหา
3. ยกเลิกคำพิพากษา อันเป็นที่สิ้นสุด แล้วส่งสำนวนคดีขึ้นไปยังศาลชั้นต้นคณะใหม่

พิจารณา

การพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นคณะใหม่ให้ปฏิบัติตามระเบียบการทั่วไปของการดำเนินคดีในศาลชั้นต้น

ภาคที่ 10 มาตรการเกี่ยวกับการรักษา

มาตรา 114 การใช้มาตรการในการรักษา

ในเวลาดำเนินการสืบสวนสอบสวนหรือในเวลาดำเนินคดีในศาลหรือในเวลาปฏิบัติโทษ อัยการหรือศาลมีอำนาจใช้มาตรการการรักษาต่อผู้ที่ถูกกักขังชั่วคราว ผู้ถูกปฏิบัติโทษที่วิกลจริต ป่วยหนัก หรือเป็นโรคติดต่อ ติดเชื้อหรือยาเสพติด ที่มีการยื่นยันจากแพทย์ โดยการส่งไปรักษาที่ โรงพยาบาลหรือสถานบำบัดเฉพาะ ภายหลังจากที่ได้รับการรักษาหายขาด ต้องนำตัวบุคคลดังกล่าวมา ดำเนินคดี หรือปฏิบัติโทษต่อ ถ้าหากยังไม่หมดอายุความหรือระยะเวลาจำคุก

ระยะเวลาการรักษาให้รวมเข้าในระยะเวลาปฏิบัติโทษ

มาตรา 115 การอนุญาตให้รักษาในกรณีเร่งด่วน

ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลย นักโทษหากป่วยกระทันหัน และแพทย์ของราชทัณฑ์ไม่สามารถจะรักษาได้ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องนำตัวผู้ป่วยไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ แล้วรายงานให้อัยการหรือศาลทราบ

มาตรา 116 การคุ้มครองป้องกันผู้ที่รับการรักษา

ผู้ต้องหาจำเลยหรือนักโทษที่ถูกนำตัวไปรักษานั้นต้องไปรักษาในโรงพยาบาลหรือสถานพยาบาลเฉพาะของรัฐเท่านั้น

การคุ้มครองป้องกันผู้ที่รับการรักษาเป็นความรับผิดชอบของตำรวจ เพื่อให้หลบหนีจากการดำเนินคดีหรือการปฏิบัติโทษ ถ้าเจ้าหน้าที่หากทำให้ผู้ต้องหาหรือนักโทษที่ไปรักษานั้น หลบหนี จะมีความผิดตามที่บัญญัติในมาตรา 161 ประมวลกฎหมายอาญา

ค่าใช้จ่ายในการรักษาเป็นความรับผิดชอบของรัฐ

ภาคที่ 11

การร่วมมือสากลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

มาตรา 117 หลักการในการร่วมมือสากลเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา

การร่วมมือสากลในการดำเนินคดีอาญาระหว่างองค์กรที่มีอำนาจดำเนินคดีอาญาของประเทศลาว และต่างประเทศ ต้องดำเนินการตามหลักการเคารพอำนาจอธิปไตย ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน เสมอภาคต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญของประเทศลาว และหลักกฎหมายสากล

มาตรา 118 การร่วมมือสากลในการดำเนินคดีอาญา

การร่วมมือสากลในการดำเนินคดีอาญา ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับสัญญาที่ประเทศลาวได้เซ็นกับต่างประเทศหรือสนธิสัญญาสากลที่ประเทศลาวเข้าร่วมเป็นภาคีและตามกฎหมายของประเทศลาว

ในกรณีที่ประเทศลาว ยังไม่เซ็นสัญญาหรือยังไม่เข้าร่วมเป็นภาคี ในสนธิสัญญาสากลที่เกี่ยวข้องเนื่องถึงการดำเนินคดีอาญาต้องให้ดำเนินการตามหลักการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ต้องไม่ขัดกับกฎหมายของประเทศลาว

มาตรา 119 การดำเนินการช่วยเหลือทางด้านยุติธรรม

ในการดำเนินการช่วยเหลือทางด้านยุติธรรม องค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีของประเทศลาว ต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ประเทศลาวได้เซ็นกับต่างประเทศหรือสนธิสัญญาที่ประเทศลาวได้เข้าร่วมเป็นภาคี และต้องให้สอดคล้องกับกฎหมายฉบับนี้

การช่วยเหลือทางด้านยุติธรรม ลาวมุ่งในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดน การแลกเปลี่ยนตัวนักโทษ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ต้องหาหรือจำเลย การบังคับคดี การร่วมมือในการด้านอาชญากรรมตามชายแดนและอื่น ๆ

มาตรา 120 การปฏิเสธในการช่วยเหลือทางด้านยุติธรรม

องค์กรที่มีอำนาจในการดำเนินคดีของประเทศลาว อาจปฏิเสธในการให้ความช่วยเหลือทางด้านยุติธรรมในกรณีดังนี้

1. การเสนอการช่วยเหลือทางด้านยุติธรรมที่ไม่สอดคล้องกับสัญญาที่ประเทศลาวได้เซ็นกับต่างประเทศ สนธิสัญญาสากลที่ประเทศลาวได้เข้าร่วมเป็นภาคีและกฎหมายของประเทศลาว
2. การดำเนินการช่วยเหลือทางด้านยุติธรรมที่จะส่งผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตย ความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของชาติ หรือผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศลาว

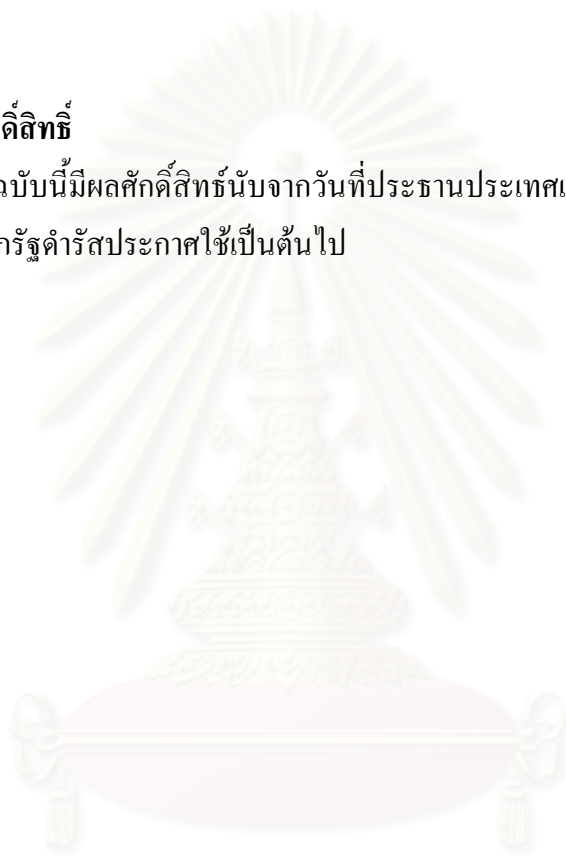
ภาคที่ 12
บทบัญญัติสุดท้าย

มาตรา 121 การบังคับปฏิบัติ

รัฐบาลลาวเป็นผู้ออกระเบียบการบังคับปฏิบัติกฎหมายฉบับนี้
ศาล อัยการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ นำไปบังคับปฏิบัติกฎหมายฉบับนี้โดย
เคร่งครัด

มาตรา 122 ผลศักดิ์สิทธิ์

กฎหมายฉบับนี้มีผลศักดิ์สิทธิ์นับจากวันที่ประธานประเทศแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว ออกรัฐดำรัสประกาศใช้เป็นต้นไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติของผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายคำพัน บุญพาคม

เกิดเมื่อ วันที่ 21 มกราคม 2511

ที่อยู่ บ้านสีดาดวน อ. จันทบุรี นครเวียงจันทน์

วุฒิการศึกษา :

- พ.ศ. 2533 สำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายรุ่นที่สองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- พ.ศ. 2534 เข้ารับราชการในศาลชั้นต้นที่แขวงสะหวันเขต
- พ.ศ. 2536 ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้น
- พ.ศ. 2539 สำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายระดับปริญญาตรี
- พ.ศ. 2540 เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาประจำศาลฎีกาที่นครเวียงจันทน์
- พ.ศ. 2544 ได้รับการแต่งตั้งจากสภาแห่งชาติลาวเป็นผู้พิพากษา ศาลฎีกาจนถึงปัจจุบัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย